

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

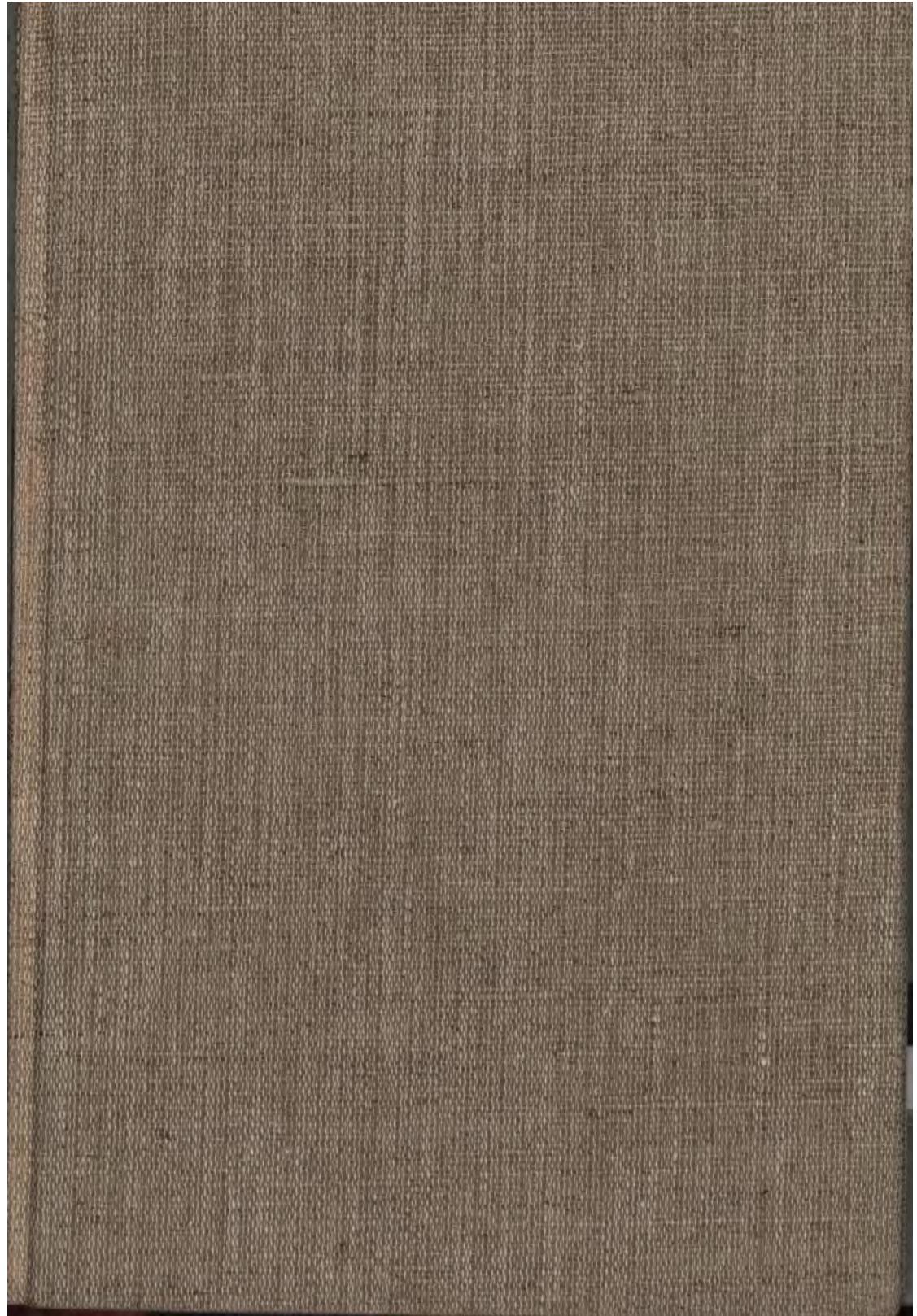
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

HISTORIA POVSTAŇJA SLOVENSKJEHO

Z ROKU 1848.

PÍSAU

M. DOHNÁK.

*Sarom odaný
1850*

SVAZOK I.

z línie Pobříja

V SKALICI,

PÍSMOM A TLAČIVOM FRAŇA XAVERIA ŠKARNICLA A SINOU.

1850.

DB83
D6

„Ked bolé siebedne dedom dedou našich hovoril a jednať na svete v časoch minulich, spôsobom tím vekom primeraním, musí bit aj nám dovolenos spôsobom našim vlastným do časou našich zasahoval.“ — — —

„Každi flister o národu slovenskom sile mislen, chovárať ho, posmyjevan sa mu Ked spjevať (Slovák) bou (ludom) lahkomiselní, ked plakau bou im babakí, ked bujuvau bou im divokí, ked v svojich dedinách žiau bou im podli, otrockí, ked mestá zakladanou bou im bojasliví, ked ces morá sa plaviu bou im ziakovní, ked ustupňovať smjali sa jeho dobroč, ked na vŕbej líjou preklinali jeho moc, ked sa sám v sebe nosilovan sprisahali sa proti ľomu, ked sa s ľimi spoločuvau ošudárili ho a viškerili mu subi. A včetky tieto veki prekia Slovák bez náručivosti osoba jeho života!“

„Slov. Pohľad.“

VRSTOVNÍKOM A BRATOM SLOVENSKÍM OD ROKU 1844!

Pamäťale, Bratja! na tje peknje dňi mládežneckjeho života nášho, ktorje sme nad slovanskím Dunajom v „Národnej Svatini,“ spojení najsrdičnejšími svazki pobratimstva a prjatelstva slovenskjeho, trávili? — O tom ſepochibujem. Často Vi mislou i srdecom zaletujete do tich posvätnich krajou prvjeho zápalu; na mjesta drahje, kăde Šte chodjevali, na kopce peknje, na ktorich Šte o národu dumávali, do tichich hájou, po ktorich sa spevi naše slovenskje rozljehali. Svatje zostanú takjeto mjesta mládežnických zábav, rozkoši, bolesti a višších misli letou pre Muža, k bojom pripravenjeho a všetkím návalom sveta vzdorujúceho.

Od Dunaja nás vlni búrne zaňjesli pod vekovečne, velenbne Tatri naše! I tu sme v djele započatom pokračuvali: upevňujúc sa v láске k národu, a chistajúc sa ku nastávajúcim búrkam života pozemskjeho.

Od toho času sa vo svele mnohje prjevrati porobili. Ņenazdali sme sa, že v zápalistich dobách nás nadletujúce tužbi, spevi, ideale, — trebas sme presvedčení boli, že sú svatje, pravdivje, a preto semeno budúcnosti v sebe nesúce,— tak skoro do života a skutočnosťi sa predjerať, a všetkje společnosti a okresi ludskje zaujimat budú. — Čas nás skoro nepripravenich zasiahnuv; ale ďakovať Bohu, že aspoň višších

Geniou národa nášho schiľu na krajela, hodjac ich do ľezmeranjeho Oceánu zbúrenich vín najnovšjeho veku. Tito schiili národ so sebou, a plávali s ňim ku pristavu šíreho Slovanstva! Národ nás v zbúrenich vlnách ľezahinuv; bo mau Vodcou zmužilých, Správcou múdrich a opatrných, ktorí vihnúli náramním prúdom, a obišli besnje, ich pohliliť sa hrozjace skaliská. Národ z mora viplávau rezkejší, živší a odvážnejší; poznau svoju silu, a seba, ako rovnjeho druhim nárom; a jeho sinovja budú vedjet zastat práva svoje i posvätiť sa za dobro celku i úmrjet za bratou svojich.

Pozorujúc toto vrhnutja sa národa nášho do vín zbúrenjeho mora, a obdivujúc odvážnosť Vodcou a posvätenosť junákou slovenských: vzbudila sa v duši mojej túžba, naznačiť to na pamjatku pre Vás, drahí Vrstovníci moji! Bo vjem, že Vi dejom timto najlepšje rozumet, najvätsú útechu v ňich nachádzat budete.

Na Vás som, teda, misleu, Spoločníci skutku mládežneckjeho, ked som tjeto rjadki „Povstaňa slov.“ spisuvau. Prijmite a pozdravte prvopočjatočnú prácu moju, srdcom úprimnim, pohľadom vdačním. S Bohom!

UPZORNENIA.

Historia slovenská sa nedá dla vzoru nemecko-francúzko*)-englickich historikou písat; napísať som ju teda duchom a spôsobom čisto slovenskím.

Vjem, že mojej práci k dokonalosti, aká sotva vjacročním prerábaňím docjeliť sa muože — abi sa Horáčovo „nonum prematur in annum“ viplnilo, — mnoho chibuje: preto ale pokutkárskich kritikou, čo na mjesto toho, abi sa k dačomu pribrali, iba druhich rečjami: „to mau inakšje“ „toto ľemau napisať“ „to bich já takto misleu“ — posudzovať a posmeškuvať vedja, ani ako mak si ľevšimam.**) Z takých mi ani škodi, ani osahu ľemáme; muožu odísť — s pánom Bohom!

*) K dokonaljemu pochopeňu vivinuvaňja sa sveto-mišljenki, mimo slovanských spisov, najdôležitejšie sú francúzke; najme spisy slávneho Thiersa, Louis Blanca, Michelata, Lamartine-a, Montholona atď.

**) Prišlo mi na um, že takito ludja, trebas sú Slováci, všetko rácej vidja v cudzej reči napísano, ako v ich vlastnej slovenskej; abi sa im zadostí urobilo, ňech im Shakspeare-ova Portia to istao po englickí visvetli: „It is a good divine that follows his own instructions: I can easier teach twenty, what were good to be done, than be one of the twenty, to follow mine own teaching.“ (t.j. Dobrý je to kňaz, ktorí svoje vlastné reči (vinačovanie) zachováva. Lahko (lahšej) ja naučím dvaciatich čo bi bolo dobre robiť, ale ľažko sa najde jeden z pomedzi tých dvaciatich, ktorí moje naučenja nasledovan.) Vzíahuje sa to na Slovákov takých, o ktorich býta istá Portia ako o Faulconbridge-ovi povedala: „He is a proper

„Nedokonalosť prednášania muojho viualradja vňahi z „Obrazou povstaňa slovenského v roku 1848.“ Velaci. p. Hurbanom, — na žiadosti daktorič moravských a českých Vlastencov — nakreslených, a spisuvateľovi prítomných dejou, spolu i s dôležitimi listami súkromními na „Najhodnejšú Spoločnicu, jeho hrozných, ale i slávnych osudou“, pisaními, k upotrebeňu, priateľski doručených. —

Uprimných Rodákou a priateľou pravdi úctivo žjadam, aby ma o viňechaných, . a snád dôležitých udalostach, upovedomili. Vitanie mi budú takje oznamki; jednotlivec nemuože všetko vedjet, a všetko všade vidjet. Spolu aj kedbi chibu, alebo (čo nemislím) nepravdu našli vo spisku prítomnom, nech ma upozorňa: aby neprjatelia naši videli, že mi hne len ich hrjechi nezveličujeme, ale až najmenšej nepravdi o nich nehovorime; ba dosť často bládnú barví opisuvania nášho pred ich skutočným so Slováci zachádzaním a ukrutnosťmi, akich sa na národu Slovenskom dopustili. Madari o nás samje lze pisali; mi si dovolujeme aspoň svedectvo pravdi o nich a ich skutkoch vidávať.

Kdo chce mať „Úvod“ do mojej historie, a všetkym dokonale rozumieť, nech prečíta v „Pohľadoch“: „Slovensko a jeho život literárni“ od M. J. Hurbana.

O pravopise takom lebo takom slova šíriť pôvodca prítomného spisku nebude; bo jemu na literé, ktorá sa vždi premeniť muože, mnoho nezáleží, ale jediné na duchu, ktorí obžívuje, jehožto zákoni sú večne a nezmeniteľne. Načo sa s „abecedou“ zapodjevať, ktorá je dnes latinská, zajrá muože byt kyrilská a napozajtrosk zas inakšia?

Pôvodca so zápalom číta vznešenie básne a spevi Homera slovenského J. Holljeho — v bernoláčine; vitanie súmu srdce i ducha rozniecujúce znelki nesmrtelného J. Kollára — a kocháva sa i v druhich bezpočetných djelach klassických, —

mans picture; But alas! . . . How oddly he is suited! I think he bought his doublet in Italy, his round hose in France, his bonnet in Germany, and his behaviour every where.“ (Dosť pekná figúrka z človeka; ale čože je z toho! . . . A ten oblek, ak divný na ňom! Kamizolu tažim v Itálii kúpiu, nohaviče vo Francúzku, čiapku v Nemecku, a jeho držanja — kdo vje v ktorom kúte sveta!)

v českej reči pisanich ; ale rád bere do rukí aj — zápalom, životom a nadšením dichajúce — kníhi mladej liter. slov. — v slovenčine, z čistjeho Tatranského žrjedla čerpanej — spisanje a uverejnenie.

On teda hádki z ohľadu reči za veľku oňeštešťa ňedrží, a držať nemože ; filologi sa vždi hádali a hádať sa neprestanú. Len abi u nás akuosi diktátorstvo a škrupulantstvo prestalo , ktoruo hneď druhemu do zradcou nadáva, ak on snád ypsilon ňepíše. A tu zas tá tisícorakimi barvami malovaná ňesvornosť slovenská sa z hrobu vicituje, ktorou prestrašení slabí duch kríči : beda, beda, beda Vám , Vi ňesvorní Slováci ! ňepomisljac , že on práve „starje hrjechi“ začina.

Dajteže tomu pokoj, a ňerobte darobnje mrzutosti. Bo je sú potrebnje k vivinutú sa národnejemu. Či bi sme ozaj od „bibličini“ dalej íst ňemali ?

Nemci a Francúzi , — že ti sú vraj svorňejší ! — Ale prosím Vás , páni moji, jestli ich liter. skúmate : či ňenajdeťe že sa literatúra u tichto národou skoro každím desatrocim meňi , a že pred Napoleonom Francúzi veru inakšje pisali, ako teraz. A Nemci ? Tito iba od Goetheho časou majú istejšje pravidlá písania. Takim spušťobom sa to aňi u nás ňešteštím menuvat ňemuože ; — a daj Bože veční , abi len i nšej ňesvornosti medzi nami ňikdi ňebolo ! Púvodca v tom na priklad žiadno ňeštešťa nevidí ; že M. M. Hodža „Dobruo slovo“ inakšje, „Veľín“ zas inakšje“, Epigenes Slovenicus“ a „Der Slowak“ ľež īnakšje pisau. Len abi duch b oží vjacej ludi povzbudiu k vidávanú podobných spisou ! Jeden Genius vždi vjac stojí, ako tisíce nad ňesvornosťou bedákajúcich a lamentujúcich ňesvornich škrupulantov !

Kim ňebudeme mať Akademie , učenie společnosti, školi a stolice reči slovenskej , a dokjal ňeosjahňeme život verejni, občjanski : — aňi reč naša ňebude, a ňemuože mať ustálenje a skristallizuvanje formi a zákoni.

Čo sa púvodca tika , on deje prítomnje v inšej reči písat ňemohou , iba v tej, ktorá deje tjeto, tak rečeno stvorila.

Pisanje su oni v reči tej , ktorá vistúpeňim svojim, ako bleski jarňeho slnka celuo Slovensko občerstvila a k životu prebudila ; ktorá prvíraz samostatnosť a život národní Slovákom zvestuvala ; k bojom srdečia i duchou slovenských

proti ľespravodlivim Maďarom podpálila a meče za Najjašnejšíeho Krála a z^e práva národa slov., tisicom mládencou a mužou slov. do rúk podala; v reči tej, v ktorej sa rozkazí a zákoni (v prítomných dejoch) vidávali; pred ktorou sa odrodielci slovenski trjasli a polepšeňa slubovali; ktorej pjesňami kojení a povzbudení bojovníci slovenski do ohňa proti ľepriatelovi smelo stúpali; v ktorej, dokjal sa terajšje okolnosti ľepremeňa, najskor a najlepšje život politickí na Slovensku založiť, vivinút a vivfest sa dá; a naposledi v reči tej, ktorá si mečom život vidobudnula. A to je naša nová — a najstaršja — Slovencina!

Komu bi ona uši obrážala, Ŀech odloži spisok tento na stranu; ſikomu sa ľevítska. Boh dá, že on aj svojich priateľov najde; a tí, v ktorich rukách meče a bodáki sa blískali, ho vďačne prijmu a s poetešením čítať budú.

Ostatným posmevačním Thersitom odpovedám slovi M. J. Hurbana „Slov. Pohľadou“ Ďjel I. Sv. 1, str. 34, rjadok 7.— „Mi bi sme ľedbali, čobi ti terajši naši učení pokutkári už bár po englicki pisali, kebi len pisali o vecjach národa sa tukajúcich, a tak boli dákimi stipamí viviňujúcej sa z národa nášho sili! Ale samá ľečinnosť — iba ak činnosťou pomenuješ to thersitsko sa z tých, čo dač pracujú, višmjevaňja.“

V Ovčjarsku na Považí, dňa 2-ho Brezna 1850.

M. D.

HISTORIA

POVSTAŇJA SLOVENSKJEHO Z ROKU 1848.

„Unsere Bewunderung gehört nur denen, die ihrer Zeit vorausseilend, das Vorgefühl des nahenden Tales und den Mut gehabt haben, ihn zu begrüßen. Denn eine unabhängige und stolze Stimme zu erheben, wenn man das Geschrei der öffentlichen Meinung gegen sich hat, die Macht, die sie verläumden wird, zum Kampfe herauszufordern, für eine Menge, die sie nicht begreift oder sie ignoriert, in sich selbst nur seine Ernsthaltung, seine Kraft und Hoffnung zu finden, mit unbeugsamem Muthe und mit einem heiligen Eifer der Gerechtigkeit dem Ziele zuzuschreiten, ohne sich umzusehen, obemand folgt . . . : ja, das ist ewigen Preises würdig, und für die, die solcher Opfer fähig waren, muß der Weltraum der Geschichte emporsteigen.“

„Louis Blanc.“

„Kažich večni Bohosluženstvo duchovního nápríklaď - a k tomu
rozkošem a štěstím spojeném, ale k tomu tamé v zámkoch zemských
jen horkostem nápríklaď!“

„Slov. Pohledy“

1. Ep. Sv. Pavla k Korinták. 1, 10. 2, 4—10.“

1. „ „ „ k Tomášovi. 5 kap.

„Novi Zákon.“

„Richtet die Gedanken ihres Herzens auf die Welt, welche, was auch der äußere Ringen
mögen sagen möge; der Gedanke ist es.“

„Louis Blanc.“

1. Úvod.

Slováci ! s nábožnou misiou začínam písat Vašu historiu. Za tisíc rokou ona bola pretrhnutá ; ho Vi ste ľeboli povedomím národom, ale iba ludja živorjaci sa, cudzincom slúžiaci, cudzincom poslúchajúci. Vaši velki mužovia len velkolepost, rozmanitosť a zaňimavosť dejou cudzich rozmnožuvali a naplnuvali. Vítvori a deje ducha slovenskjeho, preljevali sa do madarstva : a tomuto sa pripisuvali všetkje velkodušne, odvážne a neohrozenje skutki, umom i srdcom slovenskím vedenie a dokázanje.

Za tisíc rokou sa ľepisala slovenská historia ; a svet už natolko bou zabudou na Slovákovou, že, keď prebudenejší rodu sinovja na svoju predošlosť sa spituvali, deje starich otcou zkúmali, pátrali a vihľadávali, vismjevali sa a zatračuvau počínaňa takuo. Léž ľedali sa oňi odstrašiť, a požehnaná bola ich práca : bo našli s e b ā v d e j o c h s t a r i c h o t c o u svojich, a našli historiu slovenskú vpletenú v deje ludstva a človečenstva. Ktorí sú Slovenska s útechou sa ľerazopomína na Ríšu Velkomoravskú ? Kdo s hŕdostou ľevislovia mená slávneho Svatopluka, Rostislava, Mojmíra, Cyrilla, Methoda a t. d., ktorí pred tisíc rokami ako králi, kniežatá a Sv. Apoštolovja slov. sa mu pred oči stavajú, upomínajúc ho na slávu jeho národa ? Jestli ale srdce šlechetnuo, ducha vznešeňejšjeho tjeto rozpomjenki útechou naplnia, — čím vjac ho musia pohnúť deje pritomne, najnovšje, vistúpenja mužou slovenských pred očima europejských národou na zemi staro-otcovskej, pozorujúc, že Slovák, objavjac sa svetu v národnej individualnosti svojej, nje je vjac tak ukrití a zabudnutí, ako predtím ! Povstánim za Austriu, slávnu Monar-

čiu a Veľkoviádu európejsku, keď jej zo všetkých strán če-
bezpečenstvo hrozilo, zasiahli Slováci stútočne do pázma
dejou európejských; a posújajac k tomu, žeži Veľkoviádu té-
to, svoje potrebuje v rovnováhe európejských mocná-
ství, nijesto udržala, na kolko im toho mladistvje ich sili do-
pôstali, stáli v službe historie a človečenstva, obráiac takto
pozornosť národou na seba. *)

„Čože to bude za historia? Akje vojni, īaki, bitki a vi-
tažstvá sa tu budú vypisovať? Ci dákí Huniadí na Turkuu,
alebo dákí Napoleon slov. īahnuv na Moskvu s tisici a tisici
bojovníci slovenskimi?“ — Tako sa ozve daktoři z neprjate-
lou našich, čo ešte trochu pamäta, že nám kedysi v školách
o Huniadim a Napoleonovi rozprávali, osobujúc si právo po-
smečkárstva. — S takimi īudmi sa mi zapodjedava īebudemec;
a pri písaní našich dejou aži len z daleka na nich īemiskine;
oní sú tak nízki duchom, že našim mišlenkam, slovám a skú-
kom docela īerozumnejú, preto na nich níč īetraúime.

Prítomneje deje sa len duchom višším, idei a národu po-
svátením, ako i prjaťelom Monarchie a jednoti Riše Rakús-
kej, — ktorim īemnože bit níč īepatrano, čo sa v záležito-
stach jej udržania robilo — dobrím svedomím porúčajú.

Tvorca a začiatok najnovšej historic na Slovensku, je
mišlenka, slovo, zápal; a prítomný spis iba mohutnosť tich-
to troch spojencov preukáže, predstaviac: že, trebas jak
ochromnuo namáhania īudskuo, je slabuo proli večnej mišlen-
ke valjacemu sa prúdu života národou a dejou novich z po-
za druhých, tajnich svetou vistupujúcich. Alebo, abi každi
rozumeu: že Boh īezabudou na svet, trebas īudja naňho už
skoro celkom boli zabudli.

Slováci īemali níč, iba mišlenku a nádeju v svoju bu-
dúcnosť; Maďari naproti tomu, mali všetko, čo len v sivej u-
ludí sa nachodí. Mali v moci boha svetovjeho, t.j. šafářili so
všetkím zlatom, strjebrom a insím druhim kovom, čo sa len
v baňach Uhorska a Sedmohradská vikopáva; ziskali si ma-
gnášou, grófou, barónou a ostatnich velko - pánon sveta v
Uhorsku, ktorí velkú ďjastku svojho īimaňa na „oltár vlasti“
priňjesli; mali všetkje možne prostrjedki millioni peňazi vi-

*) Ako o tom, krom īemeckich i francúzské a druhje časopisi svedčia.

hadzovať; stáli na ich rozkazi pohotove milióni obivatelia uhorskej krajiny; vedeli zaujať pevnosti cisárské bez najmenších obeti; puštek a bodákom mali na tisice; dospel, že ich ani za sebou vlačiť nesťačili, prachu a gúl mnoho tisíc centov; — a všetko, čím muže imponovať jeden národ a udržať sa v mohútnej a sláve, jestli stojí na základe životnej, pravdivej sveta — mišlenki, a nespravedlivu ľeblíži, ľekrívdi a neprenasleduje druhje národi. Ale nespravedlivosť a nadutosť madarská sama si hrob pripravila. A zo slovenskej ďieličky povstali deje a vistupuje z oŕnicka novjeho života!

2. Význam literatúri v živote národa.

Prú, akobich k samim dejom pristúpiu, aspoň slovo chcem prerjeti o literatúre národnnej. Komu sú známe spisy mladej literatúri slovenskej, tomu ľetreba dokazovať, že sa z tejto vivilnú, a nutne nasledovali najnovšie deje na Slovensku. Každou znameniejšou knihou sa novi skutok oznamovali, každá, z hlbšieho ducha pošľa pjesen skorí boj s ľepriateľom predzvestuvala. S podivením pozorujeme, ako na príklad v ročníkoch „Nitri“ (Hurbanom vidávanej) vislovenje proroctvá, túžbi, predtušenja, pomáli do skutočnosti prechádzajú, kde sa to v tých časoch, ked Nitra vichádzala, za fahomí, utopie a bláznovstvú držalo. Z kŕhličkových muožeš vičítať i vernosť Slováka k svojmu cisárovi, jeho nádeje, že od slávne panujúceho Domu Habsburgského jemu spravedlivosť prisúdená, a že v nastávajúcom boji, pod dvojhlavím orlom Habsburgskím, za „vlast a krála“ bojuvať bude. Hned v prvom ohlase prvej Nitri, takto sa osvedčuje spevec:

„Zpírá se (Slowák) vráhům a času vztěklosti,
Majic wíru w krále, ducha swého sily,
Tak Habsburského Orla sprawedlností
Osměleny k swému národu se chýli.“

Alebo str. 137.: „Slávie w Rakausích.“

„Naděje twé, ó Slávie! neutonau,
Rakauských twých pod orlicí Bulionu
Jeruzalem si do budeš pokoje.“

Veľmi dôležitje sú slová v II. ročníku Ņitri str. 187 a 188, ktorje Hurban roku 1843 napísau, akobi už vtedi bou predvídeu mestá i polja budúce, na ktorich Slováci dakedi za svoj národní život povstanú, hovorjac : „Hej! vitajže nám hrdinská Mijava.“ Hrdinská je Mijava, bo jej história mnoho obsahuje skutkou, ktorje sa hrdinskimi zval muožu. Škoda len že všetka sláva hrdinskosti Mijavskej len ženámi náleží. Muži si hu vraj nechali na budúcnosť. No aj to dobre Boh vje kedi, ale istuo je to, že časom prujším alebo pozdejším viplňa sa naše tušeňa a naše nádeje, bo ich ľevistavujeme na základe vimislenom, ale na podstate pravdivej, na potrebnom tom vivinuváni sa historickom — ludskjeho pokolenja. Veľ sme sa už tisíc rokov pripravovali k tomu, čo bi mame v najbližšej budúcnosti. Ze ale k tomu výhľadu ľemajú ti, ktorí sa na budúcnosť divajú z úzkeho okjenka formiček dosavádnych, tomu sa ľemame čo diviť, bo to sú ludja, čo i o Kristu hovorja, že bez prorockjeho ducha mohou predpovedať zkázu mesta Jeruzalema at. d.“ — Krom Mijavi aj druhje mestá a kopańice, ľeskuor viznačenie, sa tu vislovne menuvanje, ako: Brezová, Stará-Turá, Krajnuo at. d. — V tom istom ročníku str. 71. „Hoj bürki! žeňte že sa skuor na Tatru, a rozdujte tjeto ohné skuvanjeho ducha — abi žiarili svetu!“ Kdo teraz číta „Pohladi slovenskje,“ všetko posjal Ŀesrozumitelnuo, tajnuo, tušenuo — ako jasnuo, pravdivuo, do skutočnosti a života zasahujúce sa mu objaví. — Aspoň dakolko slov na príklad: Djel 1. Sv. 1, str. 15, „túžime vislobodiť sa zo stavu len práve trpiaceho, k zasahuvánu do pásma skutku celuo človečenstvo v jednotlivich národoch oslavujúcich;“ alebo str. 23: „musíme, musíme naozaj prestať už jeden raz len na krbku svojom sa zohrjeval, musíme prestať len na doliňe našej sa presušať, a t. d. a t. d.“ — A takimoto mišlenkami a nádejami je preplňená celá mladá literatúra slovenská.

Ked nadšeňejší spevci madarski iba ējerne, brozne obrazy budúcnosti madarskej videli, Slováci z tráplivej skutočnosti leťeli na krjelach spevou do ľedalekej krajšej budúcnosti svojej. — Berzsényi, Bajza, Vörösmarty a druhí, žalostním hlasom trúchlja nad madarstvom; na príklad:

„Mi a' magyar most? ráit sibarita váz; *)
 Letépte fényes nemzeti bályegét,
 'S hazája feldült véd falából
 Rak palotát heverő helyének.“

*

„Multadban nincs örökm,
 Jövőben nincs remény,
 Hanyatló szép hazám
 miattad vérzem én.“ atd.

*

„Jár számküszötten az árva fiú,
 Dalt zengedez, és dala oly szomorú . . .

 „Jó gyermekem! a' haza szébb idejét
 — Elmult az örökre — ne zenged.“

*

„Vagy jóni fog, ha jóni kell
 a nagyszerű halál,
 Hol a temetkezés fölött
 egy ország vörön áll!“ atd.

*) V slovenščinu preklade:

„Če je madar teraz? ēpatní kostlivce sibaritaki;
 Ztrhan ze sebā krásnu snámu národného života, —
 A s rícačím rozborenaj vlasti svojej,
 Stavja si palác jeho leživosti.“
 „V predošlosti tvojej (vlast moja) ďajet radostí,
 V budúcnosti ďajet nádeje,
 Hindca pekná vlast moja
 Nad ťebou mi srdeč krváca.“
 „Sia vlasti chodi sia sirota ve vihananstve,
 Pjoseň vispevuje prečalestná,
 Ďjetia moje dobras! o krajáich dňoch vlasti
 — Už tje pomindil — ďespjovaj!“ atd.
 „Lebo pride, keď má prísť pohrab (smrť) velikánski,
 Kde nad hrebom celá krajinu v krvi stál bude.“

Smutnuo je to, keď vzniešenejsí duchovja takto sa ohla-
suju; takjeho jedneho tisice škreklavich belárou nepreváža.
Slováci majú celkom inakšie spevi. Na príklad:

„Co z nás Slávia bude o sto roků?
Cože bude z celé Evropy?
Slawský život na wzór potopy
Rozšíř svých všude meze kroká!“

„Sláwy dcéra!“

*

„Dobrú noc Slováci, váš den už zapadou.“
„Ked nám i zapadou, veť nám zase svitie,
Ten náš slovenskí kraj v noví kvet vikvitáce!“

*

„Šablička železná treba junákovi, —

Na ňu sa podopre a obzre okolo,
Či to má vždi tak byť ako dosjal bolo?“

Množstvo je takýchto viletou, iba v budúcnosti kochajúceho sa ducha slovenského, z ktorých bistrojší rozum mohou rozsúdiť: akú má jeden i druhí z oboch národnou budúcnosť? Lebo to je skutočná pravda, že nadšení spevci predzvestujú život i pád svojho národa!

Slechta slovenská, za nedbávajúc sa vo školách, neoddávajúc sa viššiemu umeniu a povolánu ducha, skúmaň literatúri a filozofie, zachvátená rozkošmi a svetárstvom, teraz musí nad hrobom madarstva narjekať, a keď sa ľenavráti k pravdivemu, večnjemu princípu, zostávajúc i napotom v bludoch a zmatkoch — musí zúfafi nad životom svojim. Spaseňja inde nijet, iba v duchu a v pravde.

Tjeto ríadki ľeň aspoň upozorňa: ak velkí má význam literatúra na život a budúnosť národou!

3. Počiatki verejnejho vystupovaňja Slovákou.

Najdúležitejsje vistúpeňa s povedomím národnosti a individualnosti slovenskej sa stalo roku 1842. V tomto roku Slováci, na čele majúc dústojnjeho starčeka Jozeffyho, evanj.

biskupa, M. M. Hodžu, Chalúpku, Ferjenčíka, podali svoje spravodlivje žalobi — vjacej sto podpismi vážnich mužou duchovnjeho i svetskjeho stavu potvrdenje — u trónu Jeho Cis. kr. Jasnosí, proti nezbedním, všetko madarizujúcim neprjatelom. Deputácia slovenská laskavo prijatá, dostala nasledujúcu odpoved: „Každi národ v Uhorskej krajiné ňech sa na ceste zákona a spravedlivosti vzdeláva, vo svojej národnej reči všemožne viviuje. Vláda najviššia mu v tom ňe len žiadne prekážki klášť nebude, ale ho vo všetkom napomuže.“ — Navrátjac sa domou mužovja deputácie slov. od Madarou prenasleduvani, inquiruvani, kočačimi muzikami znieuctovaní bivali nič pre inšje, iba pre ten velkí hrjech, že krivdi svoje pred trónom Jeho Jasn. prednjest sa opovázili!

Mnohorazí ňeskuor Dústojni starec Jozeffy, mimo toho, s ňebezpečenstvom vlastujeho života, chodiu do Budína pred ňebohjeho cis. kr. Palatína, oroduvať za svoj národ slovenski; ale bolestni hlas vážneho starca ňepreňniknuv srdce — ľelom i dušou Madarom oddanjebo Nádvorníka. V tej istej záležitosti chodili roku 1844 i Hurban s Paulíňom do Vjedne, abi znova na Najviššom Dvore v pamäť uviedli ňespravedlivosti, akich sa Madari na Slovákoch dopúšťajú.

Okrem toho proti prepjaťosti madarských fanatikou vistupovali odvážni Obrancovja náboženstva a národnosti na generálnich, distriktuálnych a cirkulárnych (okolitých) Konventoch. A sice v Pešti Jozeffy, a (so Slováci vtedi sprjateleňi) evanj. bisk. Szeberíni s J. Kollárom a t. d. V Prešporku: M. M. Hodža, Lud. Štúr, Cochius a druhí. Na seniárnich konventoch: Hurban, Hodža, Matúška a druhí. Robilo sa mužne a odhodiaňe.

Do historie zaznačiť sa má i krok mládeže slovenskej, na ústave v Bratislave, pod nám. professorom L. Štúrom v reči materinskéj sa vzdelávajúcej, ktorá bola v tuhom spojení s celím Slovenskom, a jej ústav ohňiste života národnejeho. — Madari odstránili L. Štúra zo stolice slovenskej; prečo mládež roku 1844 dňa 6-ho Brezna z Bratislaví do Levoče sa vistehuvala. Ðej tento vzbudiu. velkú pozornosť a napnulja sil na celom Slovensku, najme že boj mládeže za drahjeho učítela trval od 11-ho Rujna 1843, až do 6-ho brezna 1844. Za tento čas obracala sa ona so svojimi žiadostami ku všetkim znáimim vlastencom na Slovensku, abi všemožne robili

na tom, žeži Lud. Štúr zostal i ďalej jej Vichovávateľom. — Písalo sa na Superintendentou, Senioráti, Kňazou, svetských mužou a príatelou slovenstva. Od tichto prichádzali dopisí na konvent Prešporskí v záležitostach ústavu, že sa konvenční skoro každú nedelu držiavať museli, na ktorich i Slováci mali svojich hodných zástupcova; medzi nimi večnej pamäti prof. Kováč-Martíni, pr. Šrör (rodom nemec), — a vjacej znamenitých meštanou Prešporských. Po mnohich bojoch sa naposledi barónovi Jeszenákovi distriktuálnemu, a Bajcsymu Prešporského Lyceum Inspektorovi, podarilo vec slovenskú podvraťať. Celú záležitosť tito profesorom mládeže odovzdali, z ktorich traja slabúsi. potajomními deklaráciami, prehlasovali výborných mužou Martíniho a Šrória. Madari sa tešili nad odstránením Iud. Štúra zo stolice slovenskej; ale ducha učencou jeho udusiť v stave neboli. V žiali zanechala mládež nevdačnú Bratislavu, opusťiac rumi svatiňe svojej a odišla ku velebnim Tatram, aby ožulovala jej duch k budúcim slavnejším skutkom.

4. Slovenčina.

K dobrjemu pochopeňu nastávajúcich dejou, potrebnuje vedieť, ako slovenčina puosobila na vivinuvaňja sa národu slovenského, nech si teda nikdo nesiažuje o nej dakolko slov prečítať.

Mišlienka o potrebe slovenčini, povstala roku 1843 v duchu vjacej učenich mužou na Slovensku, ktorí posjal vo vzdelanej, od predoších spisúvateľov slovenských zdedenej a v literatúre prechovávanej češtiňe pisanimi knihami, Slovákou prebudí, a k povedomu priviest všemožne sa vinasnažovali. Ale pozorujúc, že to do života nezasahuje, že ich spisi iba daktori jednotlivci, najvjac kňazja evanjelicki (ktori sa knihami i v druhich rečach pisanimi vzdelávať mohli) čítajú, že pri češtiňe celuo skoro Duchovenstvo katolicko, ako aj viššia i nižšia Šlechta z národnejho chrámu sa vitvára, a lud, na ktorom im predca najvjac záležalo, (jak katol. tak evanj.) len vo tmách nevedomostí a slepote zostáva: umieňili si živou rečou ludu k národu hovoriť a vjest ho touto k povedomu višszej osveti. Slovenčina sa pomali začala vivárať; — a

k pamjatke odchodu mládeže z Bratislaví prvje svoje perli prijnesla. *)

Rezkim, životním vistúpeňom slovenčini sa stalo rozdvojenja duchou na Slovensku. Povstala stará a nová škola; prvá sa priznávala k bibličine, druhá ku slovenčine. Ale rozdvojenja toto bolo slabuo a lahuo k premoženiu. Tu sa opreli ustávajúci už, a od sveta z väťej strani odjahnutí bojovníci, proti mužom a mládencom svetu sa lešiacim, života plním, k búram prichistaním; alebo ľudja náruživí, všetko na svoju osobu vzťahajúci, čo z ich hlavi nepošlo zatrajúci, proti mužom bez osobních nárokou, iba na vuolu, žiadosti a potrebi národa ohľad berúcim, nje o svoju slávu, ale jediňe o blaho národného celku sa starajúcim. — To bou teda boj ňerovní; a keď staroslováci už umlkali, alebo v ohavných brošúrach žlč svoju viljevali: mladá škola slovenská s celim zápalom a obetuvavosťou do života zasahuvala.

Bratom Čechom aň tak za zlou mať ňemužeme, že sa proti slovenčine ohlasovali. Pochádzalo to z častki z nedokonalej známosti stavu a života, potrieb a okolnosti ludu nášho, z častki z osobuvaňa si historickjeho práva k tomu: upomínať Slovákom na spojenja literárno; ležalo to i v ich vlastnom interesse, získať čo najväč pracovníkou literatúre svojej, aby sa k boku druhim európskym nárom postaviť mohli. Dopolstili sa, pravda, daktori i ňespravedlivých víťatkou, čo Slovákom velmi bolelo; ale bratská láska odpúšťa útržki jednotlivcou, pravdivosti veci ňeznajúcich. Medzitím v Čechách i na Morave sa nachádzali genialnejšje hlavi a vrúčnejšje duše, ktorje krok tento ňezatracuvali, ale v nom iba obohaťenja reči a literatúri slovanskej predvidali. K tímto patrja najme slávni Hanka, Klácel, ňezapomenutelní Slovákom Kadawý a druhí znameňti kmenovci.

Slovenčinou sa odrazu noví život vzbudiu na Slovensku. Všetko sa hore chápalo; učení, ňeučení; zemāňa, mešťanja i dedinčari k národu svojmu sa priznávali začali. Činnosť a obetuvavosť, zápal a vitrvalosť za veci národne nastali zo strani katolíckej i evanjelickej, jak na poli cirkevnom, tak i politickom. Novini slovenskje s Orlom Tatranskím roznášali

*) Básn: „Mojim Vrstvovákom,“ od J. Bimavskjeho.

novje mišlenki a roznečuvали lásku k národu : vjedli lud ku prameňu čerstvýho života, podávajúc mu spôsob k jeho du-chovnemu i telesnjemu dobrobitu. Sem patrí: vzdelanosť a osveta, kupectvo a prjemisel, vikúpeňja a oslobodeňja sa z pod urbára a t. d.; kníhi sa nepisali pre biblioteki, ale pre život; podávali sa v nich mišlenki zázivnje a srozumitelnje, veci potrebnje a užitočnje. Čo všetko nezostalo bez krásnich, blahodárnich následkou. Náradi v knihách vislovuvanje pre-chádzali do života. Povstalo na Slovensku sto a sto spolkou mjernosti, *) zakladali sa ňedelňe a dedinskje školi, pri ticho-to povstali po mestách i po dedinách knihovne a čítarne; lud vidjac, že iba osveteňja rozumu jemu z hredi pomuože, priúčau sa za kníhi peňjaže vidávať.— Krom tich ústavou, spomenutá zasluhujú na mnohich stranach Slovenska založenie opatrovne a spolki hospodárske, z ktorich mnohje až dosjal zna-meňte účinkujú. **) Nastúpilo odkupovanja-sa od pánstini;

*) Na tomto poli, okrem mnohich druhich vlaslencou slovenskych, (kto-
rich mená v historii o spolkach 'mjernosti' zapísanie bude) me-
noviťe horliví kat. Velko - Ďivinskí farár Závodník ňevadlje-
vence spomienok si upľietou. Pri tejto priležitosli aspoň jeden z
jeho šlechetnich skutkou spomeňem, a sice: dla naloženia centrál-
nej, vo Veselom držanej schuodzki v záležitoslach Sp. Mjernosti,
sozbierajúc ňeunavnu pilnosťou a zápalom, više 60,000 podpisov
(zo všetkých skoro stolic Uhorska) za spolki mjernosli, záležitosť túto
roku 1848, Jeho Visosli cis. k. Nádvoríškovi, všetkim katolickej i
réckej (sjednoľenej i nesjednoľenej) cirkve biskupom, evanjelickeim
superintendentom, a naposledi samemu sňemu uhorskemu, skrze
Višlancou Trenčianskych predložiu s tou vlasleneckou žiadostou,
abi sa ňemjerno plňa pálenki krajinskim zákonom obmezilo a tak
polepšenja býedneho stavu ludu značne napomohlo. Prekazili vec
túto unorovje v Parízi vípuklje pohibi.

**) Ņech je tu aspoň Brezovskí hospodárski spolok na príklad uve-
dení, ktorjeho kapitál dosť z malich počiatkou na 15,000 zlatich
narastou. Najväčšu zásluhu má pri ňom viborní a ňeunavní učiel
temejší, Karol Sucháč, ako i jeho celá, za veci národné zaujatá
rodina, ktorá, kím on ako kapitán so Slováci bojuvau, o spolok
tentu vrúčne sa starala, a všetko v poriadku vedie, za celi čas
jeho řepritomnosli v dobrom stave ho udržala.

holje a pustje vrchi visádzali sa ovocním, alebo divím stromom a t. d. Slovenskí zemáňja upozorňení na svoj pôvod, začali sa priznávať k národu slovenskemu, nazdávajúc sa predtím, žebi pri češtine museli byť Češi, a nikdi dobrí uhorskí vlastenci. Na evanjelických školách a lyceách povstali „Jednoti slovenskje“, v ktorich sa mládež za hodnich učiteľov ludu pripravovala. Taketo jednoti boli v Bratislave, Štajavnici, Levoči, Kežmarku, Prešove a t. d. Timto podobne podujatia sa aj na mnohich semeniskách (seminaroch) katholickich objavovali, zrastajúc zo dňa na den na duchu, zápalu a činnosti.

Sem patrí, mimo toho, založenie „Tatrín“ *) spolku literárneho, pri ktorjeho založení velká účasť vlastencou slovenskych sa ukázala. Najdúležitejšie z jeho zasadnutí bolo r. 1846. v Čachticach, kde z 12-ти stolic representanti národní u vel. kat. farára Urbanovskjeho sa boli shromaždili, a zákoní spolku ustanoviac, peknje peňažitje obeť poskládajúc, auctoritu literárnu na Slovensku založili. Dosí sa proti nemu a jeho zakladateľom Madari a Madaróni nadrapovali, ale on neprestával vidávať znamenitje kníhi, napomáhať hodnich na viších školách študujúcich jak katholickich tak evanjelickich mládencou, a inšie podujatia národníe. (Na príklad Bohuňa (maljara), pri vidávaň nár. krojou, Tatrín napómáhau). To sú všetko zásluhy slovenčini! Čo za tri sto rokov nevedeli viviesi spisuvatelja „Bibličini“ a „Česlini“ sa prídŕžajúci, sloveneinou (v hroznich okolnostach) pri fanatisme madarskom za dakolko rokou sa vivjedlo a uskutočnilo. **)

*) Pozri: „Dobruo slovo od M. M. Hodžu.“

**) K potvrdeniu slov mojich uvádzam tu odpoveď J. Trokana Staro-Slovákom na ich ľestidajte reči, hovorjaceho: „Mi máme vlastnú reč; máme veľki slováik, a to je: celí zabudnutí náš národ Slovenskí, v ktorom každá verná duša zlatými literami je zapísaná; naša grammatika a syntaxis sú teraz ľedelňje školi a spolki krásne sú zmáhajúce, v ktorich sa prednáša té logika: „Národ, ktorí sa sám ľeopúšla, ľebiva opuslení.“ Naša filológia sú takje spisi, ako je Kadja veho čítanka . . . ; naša filosofia teraz je vrúčno usrozumeňja sa v tom, čo má duchom aj ľelom klesnutí národ Podtatranskí spomätať, k pove-

Čože vedja velkjeho z tejto epochi preukázat Staroslo-váci, Don-quixotski riširi za reč od nich „lingua sacra“ menovanú?*) Veru níč velkjeho, — vijmešli velikost grobjanstva; surovstva a podlosti Launerovskej, Lanštjakovskej, Adamišovskej, Klsákovskej a t. d.! Ukrili sa tito nevládni bojovníci zas do svojich djer, z ktorich boli slovenčinou na chvíli viježení, a nalakajúc sa jej, ako sršne na ňu sa oborili. Všetkje dobrje hlavi a činuje, zapálenje duše sa nakloňili ku slovenčinie.

Ñeskúor uvidíme, začo vlastne väčšia čästka tých ř-o-vich riširov bojuvala, akje boli ich úmisi, a čo pod plásťom „bibličini“ ukrivali? Nič inšje, iba zradu proti mužom naj-zaslúžilejším, zradu proti národu a celjem Slovanstvu. (Akbi takje Lanštjakovskje šepleti Slovanstvu mohli uškodiť!)

5. Naši Ñeprijaňelja.

Maðaróni (o statočných Maðaroch aňi reč biť nemože), nadávajúc vlastencom slovenskím do „fanatikou,“ — trebas sa na vidomoči slovenská reč zo života jak politickjeho, tak cirkevnjeho, ba i zo samich najnižších škuol a svatich chrámou božich vitvárala: — neprestávali s utajením úsmechom presvedčovať Slovákov, že sa im ich reč neodberá, ale vraj, len to sa požaduje: a b i k a z d i, k d o c h c e d o úradu p r í s t p o m a ð a r s k í v e d ē u. A n jelen že tak

domosťi privjesi, poviši, a tak istú budúcnosť poisliť mu-že; o to sa stará katolík, ňekatolík, to koná učiteľ, to duchovní, to svetskí, to mladí, to starí, verní Sloven a t. d. . . . Preč aj s tím návrhom, že Ñemci trebas aj na mnohje podnárečja sa delja, jednu všeobecnú reč majú, ktorá ich spolu vjáže. Dobre! či mi ľemáme ľež tú všeobecnú reč, v ktorej so Slovanstvom hovorime? Mi nosíme v srdci celí národ, na prse kladúc kaž-djeho slovanskjeho brata z kădjalkolvek, máme mi všeobecnú reč, a to je vrúčna láska naša ku všetkym, v tejto sa mi ku Slove-nstvu a ku človečenstvu hlásime a hlásiť budeme a t. d.“

Orol t., ročník 2, Č. 66.

*) Rozumej reč kanclovú starej módi knazou evanjelickej, ktorá je ľaje aňi čeština, aňi slovenčina, — ale iba čistá balandulina.

hovorili, ale vo svojich i v zahraňčiných časopisoch a brošúrach všetky od Slovákov prednášanje žalobi, krvidi, úliski a prenasledovaňja, pred svetom za nepravdivje, daromne kriki a lže vihlasovali; némisljac vtedi na bezpočetne náradí, pláni, úmisi, dopisi v „Pešti hirlape, Tudományos Gyűjtemény-u, Századunk-u, Társalkodó-ve, *) Jelenkor-u, Minerve a t. d.“: akobi sa z madarizovaňja Slovákou najlepšie, najskuor, s ľeveľkím namáhaňím podarilo? Zabudli na svoje svatuo dogma, najzretelnejšje tušim velkím prorokom madarismu, grósom Zaym vislovenuo, a sice: *Uhorská krajina iba vtedi bude šťastlivá, keď sa z madarčí, — a na predpovedaňja grófa Széchenyiho, že dostatoční je jeden vek človeka k vivedeniu tohto zámeru.* Pred malosvetom madarskím bou najväčší vlastenec, kdo si madarizuvániom Slovákou, zásluhi nadobudnuv. (Slovenski gróf Zay, ako horliví hazaňi, držau na svoje útrati v Z. Uhrovci (v Trenčianskej stolici) jedného kaplána, rodeneho Madara, aby vraj tento, všetkých tamejších obivatelia slovenských pomadarčiu!) Bolo to veru i k smiechu i k hnevu počut slovenských-madarou vikrikovať: „minent vérunk megtartására! (všetko za udržania krvi našej!)

Ači to něstojí, (čo daktori nadvrhujú,) že sa v tichto vecach iba horliví (!) jednotlivci prehrešili. Všetky skoro korporácie madarskje, sám sňem prešporskí sa prehrešiu, a národ slovenskí (neuznávajúc, pravda, Slovákou ači za národ) veľmi ukrivdiu. Dúkazi toho nachádzame v Diaroch sňemových. — Tu aspoň dakolko príkladou uvedjem. — Čože bi si Madari z reči a žjadosťí slovenských boli robili, nevšimajúc si ači len reči bratou Horvátou, a ich Vislancom, na sňeme národnost svoju obraňujúcim, so satyrou alebo s posmechom odpovedajúc? V XX. krajinskej seduñici u Velmožou (dňa 4. mal. Sečna 1848.) na reč J. Haulika, biskupa Záhrebského: . . . „za to mám, že strani reči a národnosti zákonodárstvo si veľmi opatrne vjest musi, inakšje že núteneňja odpor vzbudzuje, najme teraz, kde sa každý národ svojej národnosti ujímať a za niu horliť počina;“ . . .

*) V Tarsalkodó-ve z r. 1841. sa narádza, žebi sa vraj, Slováci najlepšie skrže madarských husárou dali pomadarči!

„ostatne to ustanovenja, aby sa v pripojenich čjastkach (t. j. v Horvátsku, Slavonii a Dalmácií) v školách obecných reč maďarská učila, nemože obstati, bo tam učitelja de-dinski reč maďarskú nerozumejú“ — odpovedau gróf I. ad. Batyányi : „že, muožu biť radi Hor-váti, ked pri užívaňi latínskej reči sa v domáčich krajin-skich Horvátskich záležitostach, aj užívaňja reči horvátskej dovoluje. (!) Tim vraj dokážu Madari pred svetom, že si znajú aj druhú národnosť vážit. (!) — Zápalistje reči vi-slance M. Ožegoviča sa aňi do povahy ňebralí. Vlasteneč tento mužne vistúpiu najmę v XXXII. okolitej sedniči (dňa 10 velk. Sečna 1848) hovorjac medzi inšim: „Prekážalo bi (Juhoslovanom) v rozvitek ich národnosti, kedbi podla mjenki St. a Rad. s uhorskimi vrchnostami ma-đarskí, a medzi sebou, ba aj v poradach latínski si vjedli, čo je aňi ňje spravedlivuo, aňi slušnuo. Takou ná-radou bi uhorskuo zákonodárstvo k národnosti horvátskej ňje len žjaden súcit ňedokázalo, ale bi práve ňenávisl pre-zradilo, ktorábi aj v našom národe ľež len rozhorenosť vzbudila a t. d.“ — Ale Madari ňehľiac dúvodi rozumu po-čúvať, reči takjeto si aňi len ňevšimli, ‘trebas od Represen-tantou upovedomenjeho už národu prednášanje boli. Ze ta-kím spusobom aňi len díchnutja slovenskuo, maďarská pícha ňezňesla, rozumje sa samo sebou. Lahko mohou Ko-šut v XXXI. okolitej sedniči nasledujúci zákon visloviť: „V školách maďarských rečou viučovaňa má biť jediné ma-đarská; v počiatocných školách ale, kde sa ma-đarská reč na každi spusob učiť má, kedi sa uve-dje, o tom podla okolnosti, patrienie vrchnosti ustanovuvať budú.“ Lud. Stúr (vislaňec m. Zvolena) energične proli ňemu vistúpiu, so žjalom takto hovorjac: „ Kebi pri ňešestí chudobi a opuslenosti lud nás i to potkať malo, žebi aňi viučovaňa vo svojej materinskej reči ňedostau, te-da bi sa naozaj do sprostoti celkom pohrúžiu, a do hroznjeho duchovnjeho i materiálneho zaňedbaňa upadnuv. Každi uči-tel z kazdodennej skúsenosti zná, že je reč materinská najlepšja, najspusobnejšja k viučovánu, bo v tejto ňje len misljet, ale aj cíli sme naučení, a k dobrjemu viučovánu a vzdelaňa aj toto je potrebnuo. Za krátki čas len muože chodiť djeťa chudobnjeho človeka do školi a t. d.“

Na slová tjeto múdri gróf Jozipovič odpovedal: „Nemisím; žeby predošli recník z druhej príčini bou hovoriu, ako z tej, aby svoju reč v slovenských novinách vitlačiť dali (!); — a Tarnóczy vislaňec stol. Nitrjanek: „Keď vraj predošli meški vislaňec v meňe obivatelia m. Zvolena hovoriu, tedi je to na svojom mjesťe; ale, keď ako Slovák hovoriu, teda musí viznat, že on (t. j. Tarnóczy) je zástupníkom o moc výnej Slovákovou, a to 300,000, ktorí sa v s e t c i s Madarmi ajednočít a z m a d a r ē i ť chcú. (Vtedi ešte pán Tarnóczy nemisľe na povstaňa slovenskuo hrđinskich Nítranou!) To sa robilo na sňeme; a v živote samom, kdô povedal slovo v dácej společnosti alebo vo schuodzke verejnej za lud a národnosť slovenskú, obviňovali ho zo zradi naproti vlasti, nadávajúc mu do panslavou, do propagandistou ruského absolutismu a ruskej knuti, preplateného od ruského Cára: teda hodnýho najväčšeho trestu, akim sa zradcovia vlasti a národa trestávajú. Ustanovuvali proti takým priateľom ludu ako i mládencom slovenskím v materčine sa vzdelávajúcim, viestruvaňa písem, kníh a každej maličkosti; odsudzovali ich na distriktuálnich, generálnich konventoch a iných schuodzach verejnych; vihŕázali sa, rozhorčovali a s kočačimi muzikami, hvízdaňím prenasledovali ľevinnich starcou a mužou zaslúžilich, jak z katolickej, tak i z evanjelickej strani. Zo semeňiskou katolíckich vjacej mládencou slovenských iba pre národnosť sa vioľcuvalo; a všemožným spôsobom sa mládeži prekážki kládli, aby sa za hodnich učiteliou a vichovávateľou ludu vzdeláť nemohla. Pre slovenských posluchačou v slovenských cirkvach nakládalo sa po madarski kázať, a žeby z kostola ňik von ľeviájeu, vistavuvali sa hajdusi ku dverom. Keď sá slovenskí občania za svoju národnosť u vrchností túžili, dala ich tátó zatvárať, ba i palicovať; akí príklad máme na Lajoš-Komárňancoch. Tak dokazuvala reč madarská svoju auctoritu! Krásne úmisli, počínaňa a predsevzaťa iba preto že od Slovákov pochádzali, boli prekážanie, vismjevanje a zakazuvanje. Takúto spravedlivosť Madari prisluhovali Slovákom, svojim krajanom! A to je všetko iba malinkí register madarských hrjechou *) Ale Slováci sa perom, aňi hrozbou

*) Čítať: Klagen und Beschwerden der Slowaken in Ungarn. — Das XIX. Jahrhundert und der Magyarismus. — Schreiben des Grafen

a ľeskuor mečom, aňi šibeňicjami ňedali odstrašiť od spravodlivého počínaňja svojho. A požehnaná bola ich práca!

6. Sloboda, bratstvo, rovnosť.

Známo je, ako zastrjasou Europou rok 1848; iba na krátko teda pripomeňem, že ludstvo v roku tomto, akobi znova pocítilo pritomnosť samjeho Víkupiteľa sveta, do takjeho zápalu a nadšeňja bolo prislo. Slová „slobodi, rovnosť, bratstvo“ jedním okamihom preleiteli prjestori Europy, zapalujúc tisícou srdcia, podávajúc tisicom meče do ruky, aby po vidobudnutí si práva, medzi človečenstvom sa udomáčili. Ale mnohje národi ňepoznali božskosť ľebeských dcér tichto. Ludja svetárski v slobode videli bezuzdnosť a roztopaš; v rovnosti osobuvačnosť, pichu, znevažuvanja si druhjeho, ľeuznávaňja Zákonom Vrchnosti, Mocnára a Panovníka nad sebou; v bratstve ľespravodlivje nároki a ľešetreňja práv najbližšjeho brata svojho; a preto ľevisvetlujúc si slová tje podla sv. Ewangelium uvalili na seba hjudu, strach a hrúzi vojni, ktorje sloboda, rovnosť a bratstvo po svetskí vikladanie, na svet prinášajú. — Slovanja, vistaviac „rovnoprávlosť a bratstvo všetkých národou“, podávajúc ruku každjemu sinovi človeka, dokázali: že pochopujú d'ari dcér ľebeských; a preto majú zaslúbenja budúceho života.

Nepovstala mišlenka o „budúnosťi slovanskej“ iba v najnovších časoch; tušená a predpovedaná ona bola viššími duchami slovanskimi, ako i cudzonárodními ešte vtedi, keď sa Slovanja aňi ako bratja, jednej matki sinovja, ňeciťli.

O budúnosli slovanskej z ľeslovanských učených tušim najkrajšje, najjasnejšje (skoro pred stoletím ešte) písau Herder. Uvádzam jeho prepamätnje reči v preklade slovenskom: „Ze Slovanja nikdá po sveto-pánstve ňebažili, žiadne po vojne sa zháňajúce a dedične kniežatá a panovníkovu ňemali, podvolujúc sa radšej daňi, keď len zem svoju v pokoji obrábal

Karl Zay.— Zrcadlo Slowenska, od Čerwenáka.— Dobruo slovo.—
Velín.— Der Slowak.— Briefe des Grafen Leo Thun an Pulsky.—
Wirren und Zerwürfnisse in Ungarn. — Sollen wir Magyaren werden? — Der Magyarismus in Ungarn. a t. d.

mohli: preto sa na nich mučilo národom, najvjac ale germánskoho kmene, velmi prehrešilo. Už pred Karolom Velikim nastali tje (hroznje) vojni potlačuvanja, zrejmo iba užitok kupectva za pričinu majúce. Čo Frankovja začali, Sasovja dokončili: v celich krajinách boli Slovančia vihubení, alebo za otrokou podrobení, a ich krajini medzi biskupou a zemanstvo rozdelenie. Ich kupectvo na východnom mori zničovali severni Germáni, ich Vinetu vivrátili Dánovja, a ich pozostatki v Nemecku takí osud zastihnuv ako Peruanou v Americe pod pánstvom Špaňelskim . . . Medzitím koleso točjaceho-sa (meňjaceho) času krúti sa ustavične, — že tjeto národi (Slovanskje) z väčej strani najkrajšje podnebja Europy obívajú, ked sa zem ich celkom obrobí, a kupectvo rozšíri, ako sa inšje misljet ani nedá len že v Europe zákonodárstvo a politika, na mjesto vojenského ducha vždi vjac a vjac tichú pracovitosť a pokojný obchod národom jedni s druhimi napomáhať bude: v ten čas i vi tak hlboko upadlje, dakedi pracovitje a šťastlivje národi koňečne z vášho dlhjeho, hniljeho spaňja sa vzbudíte, a zhodjac jarmo otroctva zo sebā, vaše peknje kraje od Adriatického mora až k vrchom Tatier, od Dunaja po Muldu, ako vašu vlastnosť užívať, a vaše starje slávnosťi tichej pracovitości a kupectva budeť moct zas slávjevat.“ *) Či-bi mnohi uveriu zo Slovákou, že to Nemeč tak krásne pisau. Veru Nemeč; ale málo jesto takichto Nemečou! Visloviu v tich slováči Herder i Panslavismus, za ktorí nás Nemci predca tak prenasledujú. Či mi z toho muožeme, že nám dať pán Boh velikú rodinu!

Medzi slávou zveličením národom Francúzkim sa vjac slávnych mužou nachádzalo, ktorí o Slovanstve krásne pisali. Uvedjem tu iba slová generála Napoleonovho, gr. Següra, z jeho učesneneho djela „Histoire de Napoléon et de la grande Armée pendant l' année 1812,“ kde v kníze 8, oddjelu 9 takto hovorí o Rusoch, posudzujúc ich velkodušnu zapálenja svatej „Moskvi“: „Compagnons, rendons-leur justice!

*) Kebi slov.-madari Herderovo djelo vzali do ruky, tam bi sa aj o Madaroch peknich veci dočitali. Ale čobi oňi „Philosophie zur Geschichte der Menschheit“ čítali? Pre ďáh sú dobrje „Jóžikovje románi.“

Leur sacrifice a été complet, sans réserve, sans regrets tardifs. Depuis ils n' ont rien reclamé, même au milieu de la capitale ennemie qu' ils ont préservée. Leur renommé en est restée grande et pure. Ils ont connu la vraie gloire, et quand une civilisation plus avancée aura pénétré dans tous leurs rangs, ce grand peuple aura son grand siècle, et tiendra à son tour ce sceptre de gloire qu' il semble que les nations de la terre doivent se céder successivement.“ („Kamaráti, budme naproti ním (ruskím Slovanom) spravedliví! Ich obet bola celkovitá, dokonalá, bez toho, že-bi ju dákedi boli obanuvali. Od toho času po žiadnej náhrade, ani v samom sídelnom meste ňepriatelskom (v Paríži) ňetúzili. Prečo ich meno zostało veľkuo a ňepoškvrenu. Poznali oni opravdivú slávu, a keď viššia osveta všetkje vrstvi ludu preňikne, velki národ tento, bude mať i veľkuo stoteľja svoje, a prínde naň rad, že prejme onu berlu slávi, ktorú zdá sa, že národi zeme tejto, jeden druhemu dedične oddáva-ju:“ Či sa o budúcnosti slovanského kmene dá krajšie pišať, ako pišau tento sin jedného veľkého národu, a ňepriateľ guljam slovanskim vistavení?

Naši slov.-madari ani ku Francúzom chodíť nemuseli; malí to istuo v „Szózate Vešelinyi-ho“ v ich milej madarčine napisanuo. Zvečneljeho starca tohoto, ces celi jeho život hroznje, černe sni o budúcnosti slovanskej, ako nočne obludi, strašjevali. — Ale pred duchom večním, v historii sa objavujúcim, ludja sú slabí a málomocní!

7. Ňje len bratstvo Ňje, ale ani spravedlivosť.

Jestli ktorí národ, iste Madari najmeňe porozumeli víjavom a pohibom r. 1848: Zachválení akousi bezuzdnostou, od ďích „liberalizmom“ nazvanou: chceli vo všeobecnom pochnuti, účastními sa stať, a čobi sa im páčilo — ňehladjac na potrebi a stav, okolnosti a užitok vlastujúceho národa — pre sebä ukoristiť. Vedení dúvodí: „ked vraj, Francúzi slobodi vihlásili, vihlásime aj mi; ked tí Republiku založili, sprobujeme aj mi, atd. — zabudnúc na vernosť občanskú naproti svojmu korunovanemu královi a na povinnosť naproti vlastujemu národu, k takim vecam ňepripripravenemu a ňeschopnjemu: vihlásili — alebo lepšie, na ich čele postavení

Košut, vihlásiu v Úkorskej krajine ňeznáme „francúzke slobodi!“ — Košut pred tím ustavične s Aristokratiou kokettiruau, a na tom istom sňeme, na ktorom „slobodi pre lud“ vihlásiu, na tjeto reči Lud. Štúra: „Ak jesto v krajine našej vec dôležitá, a jej štastlivuo rozhodnutja mezi najvrúcenejšie a najspravodlivejšje túžbi prislúcha, to je iste podla muojho náhľadu do poradi vzati predmet urbárskeho odkúpeňja; ak jesto povedám vec, ktorá u nás najväťšej pozornosti zákonodarcou zasluhuje, to je istotne vi-kúpeňja ubohjeho ludu poplatnejeho,“ *) — odpovedau Košut, že lud obecni je akjemu si osudu zaňehaní! (takim spusobom bi mu súdenuo bolo býednym a poplatním bez práv zostávať.) Tento isti Košut staňe sa za marcovich dňou náramne liberálnim, vimohúc na zemjanstve zreknuťja sa oddanstva, na knazstve zreknuťja sa desjatku, vidáva sa za velkjeho prjatela ludu, ktorjemu vraj, u Cisára „slobodi“ vidobudnuv!

Daleko bi nás zaviedlo, kebi sme chceli všetki úmisli a zámeri Košutove a jeho politiku visvetluvať; dosť na tom že, aj po vihlásení slobuod, skoro celá Aristokratia (u ktorej posjal nikdo veľkej láski k ludu nespozoruvau) v nom spasenja svoje videla, jeho plánom oddaná, jemu s ochotnosťou slúžila. Čo sa tika samej slov. Aristokratie, tátó si trúfala Slovákom vihlásenje „slobodi“ maďarskou rečou naveki v okovách udržať.— Slováci veru najlepšje poznali, a mali priležitosť poznať: Košutov „liberalismus“ ako i jeho lásku k ludu a pochopenja opravdivej slobodi.

Slováci ňje len že o „bratstve,“ (testvériség-u po ulicach vikrikuvanom) ale ani len o spravedlivosti maďarskej ňič nevedja povedať. Spätnje obrazí sa pri tejto spomjenke stavajú človeku pred oči, a iba s hrúzou a horkím žjalom možno misliet na tje časi panstva maďarského.

Abi sa nám veci v pravdivom svetle ukázali, musíme sa poohljadai po samich patriotoch, horlivich rozšíruvateľoch „slobuod“ Košutom zvestuvalich. Vlastenci títo (tak rečení „honfiak“ mnoho storazí dosvedčili, že vlastencom bít ňeznamená: vedjet sa čistim (osobnich interesso prázdnim) úmislom vlasti a národu posvátiť, za tjeto drahje predmeti

*) Národné Nov. slov. Č. 252 a 253.

hotovim bit' všetko, i svoj život obetuvať. Ich vlastenectvo záležalo običajne z chvastaňa, vistatovaňa-sa, mnohorečnosti o vlastnom „vitézségu“ (hrdinskosti) — z posmechu a lži vinišlania, do „zbojníkou“ nadávanja, mnoho mil vzdáleniemu nepriateľovi; z fanatickejho prenasleduvaňa každjeho inakšej zmišlajúceho (trebas na zradu ani zdaleka némisieu); nešetreňa vážnych, vekom zošlích starcou, ukrutnuo zachádzanja so slabším od sebä, neozbrojenim nepriateľom a jednotlivcom. Takuo bolo vlastenectvo madarských honfíkeu. A pod menom vlast (haza) človek ani ňevje, čo oňi vlastne misleli? Nje lud^{*)} alebo obivatelia na dácej zemi bivajúcich, bo tichto práva nešetrili, o ich blaho a štěstja sa nestarali a nezaujimali; ale zdá sa, že vlast znamenalo u nich jednu veľičinu stodolu, v ktorej, krom najrozličnejšjeho zbožja a tovaru i rozďelne prječinki s kremnickimi dukáti a dvačiatníki (s madarskym nápisom, to sa rozumje) boli naplnenie, ku ktorim sa mau každí mad. honfi dolisknút a nabrat si, kolko bi sa mu len líbilo. To je pochop o madarskej vlasti..... Mrzi človeka v tom predmete pokračovať; iba ňemilje obrazi prevrátenjeho patriotismu madarského sa ľisknú do misli i do pera.

Akože taki vodcovia mohli potom na lud puosobiť, ktorí je iba tam odvážni, smeli a ňestupní kde tjet o cnosti (spojenie s čistim posvätením) pozná na svojich vodcoch a predstavených. Akú mohou mať vetu, dúveru a poslušnosť naproti tím, ktorí k ňemu žjadnej láski ňeciuli; ale považujúc ho iba za prostrjedok k ich pánstvu slúžiaci i po vihlásenich slobodách za nástroj náruživosti a ctižadosťi svojej ho upotrebiť chceli! Millioni takichto prinútenich, terrorizmom a palicou nahnanich Peršanou običajne sotva 300 odhodlných, smelich Špartančanou premuoc sú v stave! — (Ked sme

^{*)} Lud až po Marcovje dňi, súč nástrojom a otrokom Aristokratie ňemu žiadne práva iba povinnošti. Aristokratia teda pod vlastou iba svoje práva a privilegia rozumela, ako dakedi šlechta polák pod menom svojej „ojczyzni.“ S tím rozďelom, že šlechta tátu so zápalom a entusiasmom sa veđela ojczyzne svojej posvetiť; naproli tomu Aristokratia uhorská chcela práva svoje skrzes zotročenich ludí uzdržiavať.

Špartančanou spomenúli, povjem príklad vlasteneckva réckeho.

„V Šparte sa raz predstaviu istí Pédaret v obecnom dome, žebi bou do Radi z tristo mužou záležajúcej, vivojeni; odvrhli ho; — a on išjeu celí uraduvaní domou, hovorjac, že 300 hodnejších mužou jesto v Šparte, ako on! — Tu máte vlastenca!“

„Jedna Špartančanka mala zas vo vojsku pět sinou a a tužobne čakala z bitki novinu. Prišjeu Helot (jej sluha); ona sa ho trasavim hlasom píta: „ako stoja veci?“ On odpovie: „Vašich pet sinou padlo v boji.“ Podľi otrok, či som sa ta to pítal?“ Načo on: „zviňazili sme!“ A tato maľ išla do kostola dakuvať Bohu za viňazstvo!“ — Málo bi sa takich príkladou v terajšom svecle našlo. Preto Rousseau mohou povjedať, že tje dve slová „vlast“ a „meštan“ (citoyen vlastenec, rodák) bi sa z novejších (moderne) rečí bezpečne mohli vitjet. *)

8. Námeri Vlastencou slovenských.

Madari (ako sme už videli) mali všetko, čo im svet dať mohou; Slováci naproti tomu nič, čimbi boli mohli hmotnou silou puosobiť (materialne imponovať). Na mjesto svetkých pokladou nosili Slováci v duši svojej hlbokí žjal a ňekočenú bolest nad nespravedlivosťou Maďarstva; okrem tejto svatej bolesti, boreli láskou čistou k rodu svojmu a malí nadšenie spevi, ktorje sú „strážcovja kostola slobodi.“ Timto oňi, pravda, na Madarou (umom svetskím rátajúcich) imponovať nemožli; ale dúverujúc v tak často spominanú madarskú „šlechetnosť a výkudušnosť“ (die edle und grossmüthige Nation) — zabudnúc na mnohoročje ňeresli, krivdi a prenasleduvaňja, chceli — po vihlásenej „slobode rovnosti a bratstve“ — všetkim možnim spušosobom s Madarmi na ceste priateľstva sa pokonať a virovnať. O tom svedčja „Národnje Novini“ L. Štúrom redigovanje, ktorje boli sklad

*) A nadovšetko z madarskej; bo pod menom „haza“ a „honfi“ vlastenci madarski nejvjac iba zasahuvaňja do tich prjednáhou dukátmi napľňených, rozumeli.

mišlienok, všetkých viznačenejších a činných mužou na Slovensku; o tom svedčja na národných schuodzkach ustanovenie, madarskemu ministeriu a súemu podať sa majúce „Zjadosť slovenského národa.“ — Národ. Nov. v Č. 274 stojí napísanuo: „Podáme rekurs strani našich záležitostí, ktorje sa Slovákom týkajú, ministerium osveti, a nastávajúcemu súemu v Pešti, a ti Páni ňecli vidja, že pravdu hľadáme, že ňi ē. zljebo, ňi ē nebezpečnejeho nechceme; že chceme osvetu a vzdelanosť i pre nás zaňedbaní národ, že chceme to, po čom túža všetci v tomto veku slobodi a osveti.“ V Čisle 277. „Slovák od tisíc rokov, zarovno Maďarom a iním národom v Uhorsku, krú svoju za korunu uhorskú viljevau, Slovák ku vzdelanosti a osvetle našej krajinu najvjac doňesou, — i Slovák teda má právo v Uhorsku,“ alebo: „Ked má bit Uhorská krajina Sionom slobodi, ňech všetkje práva a vihodi náležja všetkym jej sinom, ňech sa všetkje národi spoja v mišlienke slobodi.“ atd. atd. Neskuor uvidime, ako odpovedali Maďari na slová bratskej láski a dúveri?

Čo sa samjeho ludu slovenského týka, tento náramným krikom o „slobode, rovnosti, bratstve“ akobi zo sna schiteňi, aňi ňevedeu, koho má počúvať, a či má tomu všetkjemu veriť, čo videu a počuv. Boli to ňeobičajne pre jeho uši hlasí, ktorje jeho rozum, ako jemu novje, ňeslichanie, ňevisvetluvanje veci, aňi ňechápau. Polutovaňja hodní stav ludu! — Ale vzdelanci a dávni prjatelja jeho, trebas s úžasom počúvali tje Europu zatrjasajúce udalosťi: stojac na pevnom základe pravdi a spravedlivosti, napnutím okom pozerajúc najme na počínaňa sbratrenich kmenou slovanských, do zmatku aňi na okamženie privedení ňeboli. Zaplesali v duši svojej nad slávnim a ražnim vistupováním bratou Čechou, Srbou, Horvátou atd., poznávajúcich čas i povolenja svoje. Búrka od Paríza ponad Prahu, Vjeden, Prešporok a Pešť blesk metajúca — až v Tatrách dohrmela. Od Prešporku a Pešťi sa ľiesli hrúzi na Slovákovu, ich život z koreňa vivrátiť a zničoviť sa usilujúce. Slováci museli byť ku všetkjemu prichistani, a hotovi lásku k národu svojmu kedikolvek životom zapečadiť. Prepjatost a fanatizmus madarskí dosahuvau najvišajeho stupňa. Maďari dostenúc sa ku slobode, o Slovákoch v Uhorskej, aňi počut ňehceli: bo vraj, z vdačnosťi k

Maďarom, od ktorich slobodi dostali, i národní svoj život zadať a zapredať mužu. Pri veľkej nespravedlivosti, ktorej sa Maďari naproti druhim národom dopúšťali, *) za včasu spozoruvali Slováci, ako i ostatní ich kmenovci v Uhorsku: že pod správou zodpovednejho maďarského Ministerium, Maďari aj do neobrazitelných práv cisára zasahovali a tužiac po cekovitej neodvislosti od sústrednej vlády Rakúskej, budú sa checť od slávne panujúceho domu Habsburgského odtrhnúť, na ten pád nasledujúcu politiku v duši svojej uzavreli: „malolibi Maďarské na ceste revolúcie aj dalej obmedzovať Panovníka, zúžovať vládu rišku, utláčať národi ňemadarskje, oňi meči zverja svoje osudi, a brániť budú životom i smrťou jak Panovníka všetkím spoločnejho, dobrovitvých, tak i život svoj a práva cisárom v dňoch breznových všetkím národom svojej riše v rovnej mieri zabezpečenie. **) Takže boli námeri vodcou národních a k tomuto sa pripravovali lud slovenskí hned od vypuknutia Parížskich únorových udalostí. Pjesne, o „národnej samostatnosti“ ozývali sa po slovenských dolinách; ***)

*) Ako Maďari práva národné si nevážili a o bratstve ľieč vedje ľechneli, svedčí i figiami, úkladmi a terorismom zhičená samostatnosť Sedmohradská. Spisovač kňihu: „Genesis der Revolution in Österreich,“ ná toľko ľe stranní, že človek na ňom ozaj in Ŀo ľepozná, iba pozorovali tehdajších časov (za akjeho sa sám vidáva) — následovne o tom píše, str. 359: „So war denn das Verwischen des Namens Siebenbürgen, aus der Zahl der europäischen Länder, die Aufstellung einer exceptionellen Regierungsgewalt *) und die Henkershand nothwendig, um die nach dreihundertjähriger Trennung sich freudig (!) wieder vereinigenden Brüdervölker zusammen zu halten!“ Z týchto slov visvitá, že s Maďarmi na prjateľskuo pokonaňa misljei, znamenalo iba vodu do Dunaja nosiť.

**) Hrb. „Obrazy.“

***) Sem patrí najme známa pjeseh:

„Hor sa Slovák! čuj otčinu, — Tu praví čas, moj sa k činu;
Či v tich putach pohníti chcele, — Či si volnosť viberjete? a t. d.“

A druhá: „Tri vrški a zlatú kríž, — Na doline skala,

Aj Slovák má krajinu, — Ako druhí krála. a t. d.“

*) Priča pod Statarium baróna Mikuláša Vaya.

novini slovenskje túto zvestuvali Slovákom s bratskím prjateľstvom ku druhím národom, a o tejto viučovali lud národní jeho vodcovja. Slabje boli pravda tieto hlasí proti triumfujúcim, víťazstvami opojením Maďarónom, najme v tých stranách Slovenska, kde mišlenka národnosti srdce ludu ešte ſtrela prenikla, a ňecíjac svoju hodnosť ludskú, dala sa mamiť, zvádzala a klamať ňepriateľom cisára a jeho národnosti. Iba v tých krajoch, kde bivali zmužili vodcovja národní márno, bolo mámenia a chvastaňa sa maďarónou „slávu velkého Košuta“ hlásajúcich; bo prebudeňejší národa sinovja, majúc peknje a ňeklamne vihladi do budúcnosti, s ironiou na tvári a s opovržením počúvali prázne reči zaslepenich horlivcov.

•9. M. J. Húrban.

Takito vlastenci vo väčšom počte, najme v Nitranskej, Slovákoví pamätnnej stolici, kde pod Zoborom dakedi slávna, teraz smútkom zastrená matka Nitry, predoslje časi slávi v pamäť uvodi, sa nachádzali. „Na tejto zemi, medzi obivatelia slovenskimi Nitranskej stolice najpru tikli životne pulsí národnno – europejského zmišľania a živobitja.“ — Od Bjelej hori ku Javoriňe, a z oboch strán Brádla bivali prebudení sinjova rodu slovenského. Do tichto krajou ruka božja postavila muža, ktorí mau pripravuval národ k budúcim časom. Kdo ňezná nad običajne epitheta povišenuo, samo sebou víznamnuo meno Húrbana? Muž tento, — ktorjeho charakter a celú činnosť vystavil a posúdiť iba budúcnosti je zanechanuo, — ako mladí kazatel a plnítel slova božjeho, zvestuvať právdi a križa Kristoveho, najsampru na Brezovej, — naplniujúc ducha i srdce poslucháčou mišlenkami vznešenimi, láskou k národu, vprávajúc im o večnom slove Boha, o živej, skutki-plodjacej vjere, o posvätení života za právdu, národ a človečenstvo: — vjedou rodákom svojich k viššiemu a krajšiemu — ako je tento pozemski — životu. A ňeobmezila sa jeho činnosť iba na úzke sieni chrámu a zboru jedinjeho: zavčasu an začau mišlenki svoje celjemu národu slovenskemu spisami sdeluvať.

Siršje pole sa mu ňeskuor, ako samostatnjemu farárovi v Hibokom a okresnjemu Dekanovi okolitich zborou evanjelickich otvorilo. Životopis muža tohto, i jeho skutki rozpo-

vje; teraz iba na krátce pripomeňem: že Hurban, súc i b a k názom evanjelickim, *) ale povznesúc sa nad bezvýznamnosť stavu svojho, bez ohľadou na svoju osobu, a nešťesťa jemu zo všetkých strán hrozjace (pred akim ho sami jeho prjatelja často vistrihalí), bojujúc proti pánsťu svetskemu do žáležitosť cirkve svévolne sa výjerajúcemu, a v žáležitosťach nábožensko – cirkevnich práva rozsúdenia si osobujúcemu; proti kňazom od pravdivjeho učenja kristovjeho k akjemusi „duchu XIX. stoljetja“ **) sa klonjacim, a po svetárstve lipnúcim: proti unistickim namáhaňiam okolitich (seniorálnich), distriktuálnich a generálnich konventou; a naposledi proti samjemu hlavnemu evanjelickej cirkve a škucl Dozorcovi gr. Karolovi Zaymu, stílom ostrim, mečom pravdi na obe strani vibrúsením: ***) smelo a neohrožene vistupovali proti fanatismu a nepravde všetkých madarónskich, nespervisedlivých vrchností. Odsudzovali ho, pravda, všetkje vrchnosti, konventi a korporácie svetskje; visjelali proti nemu inquisicie (višetruvaňa) a deputácie; čarvali a špinali naňho v knihách a časopisoch: ****) chýjac jeho činnosť a odhodlanosť zastaviť, jeho dobrú meno očjerniť, a jestli možno, samjeho úradu ho pozbavit. Ale nadarmo. Všetkje ľete zlostnje namáhaňia neprjatelskje sa ako bublini rozplaskli pred jeho železním duchom a geniom. Opreti súc na zívú vjera v Boha a posilňuvaní pohladom na Krista: iba sa smjau z pošetiljeho, malichernjeho namáhaňja slabich i najmocnejších neprjatelou svojich. *****)

*) Kdo zná stav kňaza evanjelickeho: vje rozsúdil ak hez významní boli toho času stav tento, keď sa sám jednotlivec nevedel ku vznešenej mišlenke kresťanstva povznejsi; ale zostávajúc k nízkej hrude privjazaní, k milosti a patronátu nadutjeho Inšpektora prilepení, pred tímto sa koríti a plazí museu.

**) Pozri: „Zneuctění památky Dr. M. Luthera.“

***) Pozri: „Úniu.“ — „Odpověd na nepredpojatje náhledi.“ — „Mojím neprjatelom, a t. d. od M. J. Hurbanu.“

****) K čomu sa i doktori evanjelicki kňazi dali najat, ako: Šimko, Kisák, Adamiš, Tesák, a t. d. nehanbjac sa proti statčnjemu bojovníkovi pravdi, dosť nestatočními čarbačinami svojimi vistupovať.

*****) Čítaj spisi Hurbanovje a poznáš, ako on zo skriče svetu du-

Okolo takjeho ducha virjastli aj mládenci a mužovja rázni, smeli, odhodlani, akimi sa ukázali medzi druhimi najme: Lud. Šulek, Bórik, Sucháč, Semian a t. d.; a okrem týchto mnohí z predoších jeho chovancou brezovských a vela-pretrpevších Hlbočanou. Chovanci títo široko ďaleko rozňiali semeno Čím rozsjevanuo, a pravdi Čím zvestuvanje; za ktorje pravdi neskor jedai mužne svoje životi kládli, druhí o svoje imáňa a pribitki prišli, treći od Maďarov zajati, biti a trápeni, za národ svoj sa obetujúc, všade ako statoční mučedníci slovenski sa viznačuvali.

Na tichto stranach Nitrianskej, zavčasu poznali národní Vodecovia svoj čas, a predvidiac zámeri a úmisi Maďarov, jednotlivci hned ako povest o únorovich búrnich dňoch z Paríza priletela, skupovali prach, liali gule, starali sa o puški a šabli. — Ale, či takuo počinania dakolko jednotlivecou, je ľaje iba márni sen? Chcjeť v jednom malom kúle Nitrianskej stolice sa oprjet ľebomezenej moci maďarského ministerstva, a vistupovať proti jednej tak veľkej krajinie ako je Uhorská? Bou to pravda iba sen; ale sen-pekní, ulešení, akí ludja nízkeho ducha ľechápu. Nadšení Slovák sa nazdávau, že ked má šabličku, celí svet na súboj vivolat muoze. Taki entusiasmus iba ten pocíti, kdo po ľisicročnom ujármeňi za svoje práva, mečom ide bojuvať!

10. Bratislava.

Ako Lud. Štúr vedeu prehnút ducha mládeže: videli sme na mládencoch slovenských, ktorí pre urazenia národnosti svojej, zaňechajúc hojne požívanje dobrodeňja škuol prešporských, v tuhej zime na dalekú púť sa vistrojili.

Po odchode Slovákom, vlasteňec tento pozornosť svoju na Srbskú v Bratislave študujúcu mládež obrátiu, ktorá sa sice vždi k národu svojmu kloňila, ale zaňedbávajúc vzdelávanja ducha i srdca, najvjac s Maďarmi, po kavjarňach pri kartáčach, biliárde, viňe a t. d. sa kamarádila. Z tejto mládeže Štúr vedeu dakolko hodných jednotlivecou získať, skrzes ktorich potom na všetkých ostatných účinkovau. Jeho vedením za-

chovných rícau sveti Ľelesne, a ako na posmech obracau všetkje pláni, úmisi a namáhaňa ludí ľespravedlivých.

ložila srbská mládež okrem knihovň — čítareň slovenskú a jednotu, pre vzdelávaňa sa v materinskej reči. Lud. Štúr jej schuodzki častejšie pod menom Dozorec navštěvuvau, a krem tichto, ešte večerními prednáškami o poēsii slovanskej *) jej misel i srdce šlechtu a vzdelávau. Viznačení jednotlivci Štúroví nápomocni, svojou pilnosťou u samej mládeže si meno a vážnosť vidobivší, boli medzi prvimi: Pavel Popovič, **) Vuič, Marko Pópovič, Nenádovič, Vočinčič zo Slavonie, Svetozár Miletič a t. d.; a škola tátu mnoho dopomohla roku 1848. ku povzbudeniu srbského národa proti Madarom, osyjetiac rodákou o zradních úmisloch madarskva, povzbudjac Čajkášou a ostatných hrdinou srbských k uchopeniu meča za svoje práva a slobodi, ktorje im na podanje „Žiadosti srbského národa“ na Prešporskem sneme, Madari odopreli.

Vzdelávaním mládeže srbskej, Štúrovo meno a povest u bratského kmena sa natolko roznjesla, že upozornenie naňho sám sv. Patriarcha Rajačić, listovne neznámemu svoju vdaku za obetuvavosť jeho a vedenia mládeže, visľoviu. S príchodom velebnjeho tohoto starca roku 1847 na snem do Prešporku, Štúr mal príležitosť s ním bližšú známost urobiť. Častejšie sa potom spolu schádzaval až do breznovich dňou; po tichto, poznajúc potrebu bratského napomáhaňa sa a povstanja proti spoločnjemu neprjatelia; Rajačić udeliac Štúrovi k podporu-vánu národnnej veci, potrebne prostrjedki, k národu svojmu sa odobrau. A od toho času jeho skutki historia zapisuje.

Ludevit Štúr sa ešte potom v Prešporku zabaviu, trebas mu od belárskych jurátou a fanatikou ustavičnu nebezpečenstvo hrozilo. Dakolkoráz verejne na ulici pristavenemu, pod kepenom ukritje bodáki a surovo-fanatickí víraz na tvári, ako i huhlavje reči jurátou: „či aj na madarskom sne-

*) Mládež slovenská sa v Bratislave ľež takímito predmeti zaoberala, Vitanje bivali najme večerňe rozpravi Lud. Štúra o poēsii a Hómérovich spevoch. Ale Maďari sa vždi nazdali, že Slováci po kútoch proli hŕim zradu kujú, že na zbúreňja mislia, a ruskimi rúblami preplíslení, krajinu Rusovi zapredával mjeňa; z tadijal pochádzalo ustavično višetruvaňa. Mohli prísť do ich spolku a presvedčiť sa o predmetoch ich zábav a rozprav. Ale u Maďarov bola zrada: lúbiť svoj národ!

**) Tento nádejní duch sa odobrau do večnosti.

me chce byť panstavom? — *) — doči na výročiu meja dávali, čo znišľajú tito morej slobodi sinovia!

Madarí si vždi sprievajú pocináli. Košut začal s väčším ohňom svoje streli do trusu rakúskeho metaj, a semeno nedôveri proti cis. Droru bojajúcej ako indi, rozsjeval „Dňa 14. Brezna už Velmožom chibovala sila a odváznosť oprieť sa Košutovej nárade (o národnici, od žiadneho cudzjeho vplivu nezávisnej správe), trebas mochi z Velmožou, najmene ktorí z uhorskich korunnich zemi Horvátska a Slavónie pochádzali, v ľnej iba semeno budúceho nesústaja predvideli; terrorismus z galerie pochádzajúci vjazan ich jaziki. A s prijatím tejto náradi od slobodných krajinských sedníc, vstúpiu sňem na pôdu Revolúcie.“ **) Košut v Prešporku, Emissári madarski vo Vjedni, Vasváry a Petófy v Pešti terrorizuvali obyvatelstvo. A takto sa chistala a vzájomne napomáhalo zbura Vjedensko - Prešporsko - Peštanská.

Vislanstvu madarskjemu vo Vjedni, Vláda rakúska odepela ministerium financií (peňazi) a vojni. Ako o tom chir do Prešporku prileteu, madarski fanatismus prisíjel do najväčšej extasi a zimničnéjho, fantastického stavu; juráli červejne perá vistrkuvali, do sedníc krajinskich ozbrojeni chodili, na Srbov a Slovákov v Presporku meškajúcich, podozrivím a černimi úmisi plním okom gánili, — dusiac v sebe s veľkím namáhaňím vibuchi nevčasnejho ohňa.

Srbi pomali z Prešporku sa traťli, odchádzajúc do Vojvodini, postaviť sa na odpor panujúcemu a víťazjacemu madarstvu. Lud. Štúr napomenutí od vjacej vrúcnich priateľou, aby zaňechau toto hrúziplnuo sídlo madarstva, odišjeu na konci Brezna do Vjedne. ***)

A to bolo štúrovo; bo po jeho odchode juráli — nabadúkaní ohavnou brošúrou madarskou: „A' Štúrféle títság

*) Ako vislačec mesta Zvolena..

**) „Genesis der Revolution.“

***) Po odchode Štúrovom, zostal B. Nosák pri redakcii Slov. Novín. Tento v ľebezpečenstve postavení, — zaňechau zas rediguvaťa novín dvom mladím šuhajom: Jankovi Štúrovi a Lud. Dohnáčimu; neposledi ale i tito sa odstránil museli. Slováci okrem slov. novín, čítavali i horvátske, srbskje, belehradskje, a Hlavičkovje „nár. nov.“

veszedelmes iránya, "špatním zradcom národa, a ľestidatím utračom mužou slovenských ku Slovenčine sa priznávajúcich Štef. Launerom, napisanou — do Redakcie slov. novín v tej nádeji sa boli vrútili, že ho tam zapadnú. Po Launerovi vidau Lanšľjak madarskú brošúru: „Antimagyar“ na Hodžovo: „Dobruo slovo,“ naznačiac do ňej, čo mu hlúpost a surovosť diktuvala. A tento človek može byť teraz evanjelickým knázom, a má zvestovať slovo pravdi a láski, ktorí sa i proti pravde i proti láske tak ohavne prehrešiu! *) Za príkladom tichto dvoch zradcov, sa potom skoro celá strana zastavaleľou „bibličini“ dala proti svojím bratom za nástroj od madarskva upotrebiť, viznačujúc sa búreňom ludu z kazateľnice, špintániom na cisársko - národnú stránku a pripravuvániem verních cisárovi a národu sinov slovenských, — zhorčujúc im aj ostatní kalich smrti — na šibeňicu.

11. Jellačić - Bán.

Z počiatkom Mája skoro všetkje kmeni slovanskje mali vo Vjedni svojich predstavovateľou (repräsentantou), vimáhali svoje práva, a tvorili stranu politickú: „jednoti slovanskej v Austrii.“ K Čechom, Horvátom, Srbom a t. d. dorazili Slováci: Štúr z Prešportku a Hurban z Ňitrjanskej stolice. Držalo sa slávno shromaždenia; ozivali sa verejne nárečja slovanskje, hlásajúc jednotu a bratstvo všetkých rakúskich Slovanov; a medzi ostatnimi ozívala sa v rečach Štúrom a Hurbanom hovorenich i slovenčina, ktorá všetkím kmenovcom slovanskim, (podla ich vlastného osvedčenia) velmi srozumiteľná a vítaná bola.

Hurban sa z Vjedne zas do Ňitrjanskej nazpäť odobrau, „abi opreti pátou o púdu zákonného novjeho veku, temenom dosahoval viški národa, shromažďujúc ho okolo oltára národnnej vzdelanosti.“ **)

*) Medzitím, pri autonomii svetských pánov, a ľeautonomii samej cirkev evanjelickej, najme pod patronátom a auspiciámi pána gr. Zeyho ňje sa čo diviť, že mjesto Adamišovo v Zeleňiacjach, hodnú tohto nástupca zasadou.

**) Hurb. obr.

Po tjeto dňi bou vo Vjedni od Jeho Jasnosti Barón Jelčić, v ktorom južne slovanskje kmeni celú svoju dúveru skladali, za Bána Horvátskeho v trojjedinom královste, vymenuvan'. V nom poznali rakúski Slovanja horlivjeho národovca a hrdinu veku svojho.

L. Štúr zo slovenskej strani prednjesou Bánovi ňeštatai stav národa svojho, žjadajúc pomoc proti ňeprjaťelom slovenstva, kladúc mu na srdce zbaveňa slov. národa od večnej hanbi a tisicročej kljatbi otroctva madarskjeho. Bán hlboko pohnutí osvedčiu sa takto; „Vec vaša je vec naša; vaša ňevola, je ňevola naša; ked budem bojuvať za slobodu Horvátou a Srbou; urobim všetko možnuo i za vás.“ Štúr odišieu uspokojení od junáckeho bána, a vistrojac dakolko mladich mužou na Slovensko, medzi ďimi Janka Kučeru, Abafyho, Joz. Láľgu a druhich, odobrau sa do Prahi ku bratskím Čechom, a robiu na vislobodení národa slov.

V madarských a ňemeckých časopisoch náramní krik sa bou strhnuv o schuodzke Slovanou vo Vjedni, a nadovšetko o Štúrovej reči v akomsi Čsp. „Peter der Grosse a Peter der Kleine.“ Anatémi a streli jedovatje sa sipali na Štúrovu hlavu. Ale tímto upozorňenje práve kmeni slovanskje na ňeštati národ pod Tatrami, tím horlivejšje a ochotnejšje sa zaň zaujimali.

12. M. M. Hodža.

Abi sa ráz (charakter) a počinania Náčelníkom novej školi slovenskej v jasnejšom svetle ukázalo, poznamenať treba, že z ďich žjaden k novovekjemu bludnjemu učeňu Rationalistou ňemeckich sa ňepriznávau, ale všetci vnutrnom ducha túžbou vedeni, kresiansko-nábožeuskimi pravdamí preníknuti; filosofiou Heglovou — učenci slovanskimi k višej dokonalosti privedenou — vzdelani a odchovaní boli. Ņepovažovali oňi teda, udalosti sveta rozumom všetko rozdrobujúcim a matematickí rátajúcim; ale rozumom z v e c n e j p r a v d i dúvodi a nutne následki čerpajúcim, v tom presvedčení a v j e r e, že trebas prítomnuo pokolenja pravdu ňeznesje, ona preto ňepodlahne, ale prú lebo ňeskuor nad rozumom a múdrostou svetskou zvíťazi. Z akej vjeri a nadšeňja potom velkje skutki sa rodja; bo tu človek sebä celjeho mišlenke

v obet prináša. Z tohoto stanoviska jediné sa dá aj počinaťja mužou slovenských pravdivo posúdiť.

Vrstovník a verní súdruh Hurbana a Štúra bou v Lipovskom Sv. Mikuláši Michal M. Hodža. Jeho útlocitá duša dávno nad nezbednosťou madarstva žjalila, ale naplnení láskou ku všetkým národom ako opravdiví „sin Slávi“ ľeraz bì sa bou chceu po priateľski a bratskí pokonat s ľeprjateľmi Slovákou. Lež vidjac že to ľeide, viljau hlbokí svoj žjal do spisku „Dobruo slovo Slovákom súcim na slovo,“ a odokriu ľeprávost a velikú ľespravedlivosť madarskú. — Kdo chceš poznat v buoloch zrodenuo slovo ducha, čítaj toto „Dobruo slovo,“ a ľeskuor vidanuo djeľko „der Slowak.“ — Zo života vlastenca tohoto do pritomnej historie sa ľež iba ľevihnutne sem patrjace deje zapíšu.

Takito dej je odhodlanuo vistúpeňja Hodžovo d. 28-ho Brezna v Lipt. Sv. Mikuláši na stoličnom dome vo velkom shromaždení, za práva slovenského národa. Čechajme sa mjeho o vijave tomto hovorit: „Či zakvitne“ (piše on do Slov. Nár. Novín Č. 276) „kraj nás slovenskí? či aj nám Slovákom zide žitko v nastalom tomto veku všeobecnej slobodi? alebo snád naše Tatri žjadni kyjetok bohaludskej milostnej radosti nikdi už ľedoňesú? či už zapadnūv den nás na veki? — Tak sme sa počihu spitovali jeden druhjeho, ked šumivje hlasí novich práv, novich slobuod, novich ústav a ľenazdanich premjen od západu europejského do našich kraju sa doluňili. A hla, razom sa rozide hlas „urbárske službi a roboti sú v našej vlasti na veki zrušenie.“ Neslichaná tátó milovjesť tichím úžasom a nábožním podivením ludí našich prejala. Mnohi ľeveriu. Ľedivu; lebo nás národ nádeje svoje má zadanie večnosti, celim Ŀebom časnosť jeho previšujúcej. Mlčanlive krútili hlavami, za to majúc, že čo za stolejta stalo, tak pevne, právne, sväte stalo, za hodinu padnút ľemuože. Iní dojatnejšjeho srdca i bistrejšej misle s bleskom radosti na tvári povedali: „no vraj, predca, už raz; veľ toho už bolo dosť, mjera naozaj dovršená, chvála pánu Bohu!“ A páni čo? ako ktori, ale mnogi veru pekní a milodusci sa ukázali.

„Náimestní vicčíspán p. Rady Michal ustanoviu den viliáseňja na 28 brezen. Shromiaždenja bolo mnohočetnuo. Po prečítaní tich troch pre našu vlasti večile slávo-pamätnich

zákonich článkou, vijadrili svoju vďačnosť naši volánim „Sláva“, ktoruo po prvíaz v úradnom dome miljeho kraja Slovenského sa ozvalo. Ano, sláva! ó veť azda len už bude i tu sláva pre našich dobroti-nou na zemi, trebas dosjal ináč ju ľesponenuli, len že je na ľebi. Na to Klain, Hibskí notár predstúpi, a menom si-denjeho toho množstva prečíta vážne a vírazne toto :

**Slávno shromaždenja národnej spravi
v Liptove!**

S úprimným a slobodným citom vdakí a dúveri spolu-občanskej predstupujeme pred Vás s tímto pripisom a osved-čujeme jednak našu vďačnosť, jednak i žjadostí a prosbi naše:

1. Predne a nadovšetko osvedčujeme ľevislovni cit po-kornej vďačnosti ku najviššiemu vladárovi národou, ktorí ako sám najmúdrejšie všetkých národou losi spravuje, tak i srdce nášho najjasnejšieho krála a krajinského vlasti našej sňemu dívni svojim rjadeňim k tomu privjedou, abi koňečne už od mnoho rokov tužobne očakávanú slobodu a občanské práva dobrovolne a velkomilne všetkím krajanom a spolu-občanom udeliili.

2. Osvedčujeme hlbokú vďaku a uznalosť ku všetkym tím vlasti našej mužom, ktorí sú pôvodcovia slávnej tejto pre-mení občanskej.

3. Prednášame dúverne naše prosbi a žjadostí a sice:

a) Abi národ a lud kraja tohto podla občanských práv svojich, jemu teraz udelených, skutočnú a positívnu účasť brau vo shromaždenjach národních kraja tohto, a tak prirodzeň a následovne: abi roku-vanja a deliberácie v slovenskej, jemu zrozumiteľnej reči sa držjaval. To vihľadáva čest a povinnosť občanstva a všetkej verejnosti jeho, ktorá nikdi a nikde k cjelu svojmu ľepriče, jestliže sa na pospolnu a všeobecnu uzrozumeňa ľeopjera.

b) Žiadame abi súdi, prosbi, pravoti, úrad-ňje oznamovaňa, sňemovnje i vidjecke v slovenskom jaziku sa vikonávali. Donáša to sebou povinnosť a potreba národnej spravi tohto kraja, ktorjeho obecenstvo musí bivať o všetkých vecach politickich a právnych náležite uvedomeňo.

o) Žiadame aby potrebnemu viučovánu a vzdelanú Slovenského občanstva na základe jeho materinskej reči Slovenskej, prípravi hned sa urobili a národnej sloveneckej školi tím spôsobom sa usporiadali, aby v nich nás lud na hodnich svojej slobodi občanou vichovávať a vzdelávať sa mohou. Ciel tento dosiahne sa tak, jestliže vo školách národnej vináucnej reči bude materinská, na ktorej základe, a len na ňom snadno sa naučí rečam vo vlasti našej potrebním.

d) Žiadame, aby sprava národnej tohto vidjeku úradne o to nástojila, že bi sa čim skôr do poriadku priviedou spôsob, ktorim národ a lud na sňeme vo svojich vislancoch má byť predstaveni. To sebou donáša potreba, aby sa k voleňu takýchže vislancou hned na budúci sňem Peštianski náležite prikročiť mohlo.

e) Žiadame a prosíme, a žiadat a prosiť neprestaňeme teraz i napotom, na vždi, aby všetka intelligencia tohto kraja, všetci páni a mužovia národa, prjatelja ludu, zástupcovia ľlovečenstva, kresťaňa Bohu a lodom zaviazani, ochrancovia pravoslávnej a všeobecnej slobodi, všemožne a to každím dobrím slovom i skutkom nástojili, aby našej slovenskej národnosti právo, ktorjeho sa mi odrejiť nechceme, ani nesmieme, nám v politickom a spoločenskom živote sväte poistenuo bolo, a záchráenu i nedotknuto na večne veki zostávalo. To žjada číra čistá ludskosť, bez ktorej všetky slobodi a práva len na posmech svetski vichádzaju; — to žjada duch terajšjeho času, v ktorom, keď každý ľovek plati to, čo je, istotne tím vjacej plati národ sám v sebe, čo je vo svojej národnosti.

f) Žiadame aby žjadost táto naša tímto činom vislovená a prednesená, najprú do úradnej zápisnice zapisaná, a všetkim stolicam a pravomocnostiam Uhorskim, Horvátskym, a Slavonskym, ňje ináce **Jeho Víostení mjestokráloví Štefanovi a slávnemu Uhorskemu Ministeriu v známosti uvedená bola, tím cijelom, aby všetci opravdovi a skutoční prjatelja slobodi a ľlovečenstva, svatuju naše právo zastávať a podporovať ráčili. S náležitou úctou zostávame v Liptovskom Sv. Mikuláši dňa 28-ho brezna 1848.“**

„**Slávnej spravi úprimni čítelja, atd.**“

Tjeto žjadosť virečnosťou Hodžovou, zápalistou rečou Samka Hroboňa a ňespokojnosťou samjeho ludu doňútení sejdutí stoliční páni, prijali a do zápisnice zaznačili. Ale aká prišla na to odpoved od Madarou? Na miesto odpovede višlalo maď. Ministerium kraj. komissára Karola Szentiványiho, žež najprú stoličných pánu k odvolánu ich uzavreňa prinútiu, (čo páni, Slovákom řenakložení s ochotnosťou urobili a lud všetko mlčki zniesou) — proti Hodžovi (ako pan-slavistickjemu agitátorovi) a liptovskim Slovákom najpríšnejšie višetruvaňa robiu. Taká prišla na slovenskje žjadosť od Madarou, čo „bratstvo“ vihlásili, a Slovákom vraj „slobodu“ dali, odpoved!

13. Národný Schuodzki v Nitrjanskej stolici.

Ked Mađari k najväčszej moci už boli prišli, mađ. trobarevnje zástavi v celom Uhorsku po väžach, verejných i súkromnich (privátnich) domoch povjevali, po mestách sa stromi-slobodi staváli, cisárské orli dolu škrjabali, a verejne po ulicach, kavjarňach, hostincoch sa za mađarstvo agituvalo; všetko s mađ. kokardami ako zvetreluo behalo, garda po vrškoch a dolinách sa zvítala; — a ked mađarski terrorizmus na krjela sa schituvau, abi čo skuor s mečom a štrangom na Tatru zasadnuy a z tadijal hrúzi po Slovensku visjelau: v tom čase v Nitrjanskej stolici sa objavia slovenskje bjelo-červenje kokardi, po väžach a domoch vejú slovenskje zástavi, po mestách a kopańicách ozíva sa pjeseň: „Bije zvon slobodi, Čujie ho národi,“ (pozri príavok 1.) — držja sa schuodzki, a naposledi vistúpi Hurban na zákonnej ceste verejnjeho shromažduvaňa - sa (ako sa po celej Europe robilo), viučuje lud o jeho národnich právach, jemu tak ako Madarom od Jeho Jasnosti udelenich a pojistenej, a rokuje s ním o jeho politickom stave. — „Dňa 25 - ho Dubna (piše Hurban) bola na Brezovej usporjadaná divadelná zábava a ples, ku ktoriemu sa zo všetkých okolitich strán prihrnulo obecenstvo plnuo zvedavosti a očakávaňa dňou a dejou novich. — Po dokončenej zábave a plesu nasledovalo rečneňa. Rečnilo sa ku krásnej pleťi a ku mládeži o velkosti časou prítomnich, o povinnostach národa slovenskjeho. P. Hostinskí zarečňiu báseň Duňina Borkovskjeho:

„Pjesne slovanskje,“ ktorimi v najkrajšom národnom obleku shromaždenu krásno pohlavja hlboko dojatuo a celuo mládeňectvo z tuzemskich ohladou do riše ideálou vitrhnutuo bolo. Okamženja toto upotrebiu rečník noví, *) hovorjac o živote višom, ukritom dosjal v pjesnach, a teraz na divadlo dejou europejských vistupujúcim.

„Rečník hovoriu o zemi otcou svojich, pokritej a zavlenej kljatbou cudzoti, — o pokolení a rodu slovenskom, zatajenom vo sňe zapomenutia, žaluvau na ukrujenstvá spáchanje na krvi a meňe slovenskom vo vlasti svojej vlastnej, v domove krvou i obeťami a množstvom zásluh vikúpenom. A upozorňiac na valne časou a veci prjevrati y dobe najnovšej, rozljevau sa prjevalom býrnim po poli svatom povolaňa a povinnosti slovenských.

„Pjesne slovanskje“ — pokračuvau dalej — „sú to v duši národa, čo je sen panni viším ducha-letom nadanej, ktorej srdca živost s ducha plnosťou jednak rozkvitať počína, ktorá po živom dni v svojej anjelskej ňevinnosti súvia o drahom obraze budúceho milenca svojho. Španilá panna novotou podivno-krásneho sna rozraduvaná vzbudí sa zo snou čarovich, obzerajúc sa, kláde ruku na horúce srdce a ňerozumje tomu vlnobitú vnútornich rozmaňitich pocitou. Ona prebraná k životu ciňi, že to bou sen, ale pamäť citlivej panni má v misli utkveni jeden obraz milí, ktorim sa srdce v tajnosti rado bavi, tak že za bleskou raných sliniek, túžba po večeru a noci súívavej letí k ľebesám, abi rozdumaná v tom pojknom oddeleňi duše od ľela v drahom sňe mohla hľať na milovaní obraz.

„Ora súvia o tajomstve svojom, a ani mať drahá netuší hlbini srdca dcéri svojej, ňebadá snou djetala tajnosťou blahoslavenjeho. Toto sú v duši národa nášho pjesne naše — šnívavje, ďalekosahajúce, hlbokomislivje: Do tichto sa po hrýžte panni slovenskje, timto dušu svoju otvorite mládeňci šnívaví, bujari, tjeto záhadki života národnjeho spitujte mudrci misliví, slovanski, tjeto tajomstvá žiyobiľa slovenskjeho vysvetlite čini velikimi, obetuváňmi svojim vi silni mužovja, vi ramená vivolenich sinou slovenských.

*) Hurban, prítomní na zábave tejto.

(Pozn. spis. prít. hist.)

„Lež ſechcите útle panni naše, ani Vi ſlechetnje paňje slovenskje, hned rukou omakat čo to je láška k národu. Aňi ti ſvet mladi slovenski nežjadaj ſi virátanje mať užitki z obeti národních, a teſíť ſa ovocím z pocítenich iba višších ſvetou! Nezhánajte ſa, priateľja národu, po úpisoch a pergamentoch odmennich za videuňa ſvoje budúcih požehnanejších časou! Slovom, oddel ſa rod nás ſpanili slovenskí od panujúceho ſveta, ktorí popredku shrnuje do kapsí svojich úrokí bohatie za ſvoju na odiv ſvetu vifavuvanú — tú velmi chudú cnosť, a vivol ſi čiſtejſú cestu, poznaj plémena a mena svojho hlbokuo poňízeňa a prispej obetovániom času, imanžia, darou a zpuſobnosti, ba aj ſamjeho života k poviſenú, uvolnenú, oslávenú jeho.

„Ako ſevipovješ čo v hlbinách pesní ſlovanských je ukritu, čo žije v nich život večni, prenášani z pokolenia a stoletja na stoletja a pokolenia: tak nežjadaj viſlovenú mať lásku k rodom slovenskím, ktorá obžívuje povolanejších ſinou a dcéri ſlovanskje, a ktorá, abi obživila aj plemä ſlovenskuo, starat ſa máš! To má biť jediná starosť naša, abi sme ſa pohružili do obrazou ſkvelo-bohatej, ſnívavej miſle a duſe národnjej, a zahoreli túžbou ſeuhasitelnou po uvolnení, osýteňi poňúzenjeho pred národi ſveta národa vlastnjeho. V tento ſen uver, jako panna v obraz budúceho milenca, nič to neškodi, že neprijateľa neverja na tajni ſen tento duše twojej, nič neškodi, že nás za bláznou držja pre ſnívaňa láski našej, len zadržme v duſjach horúcich ohňivje tjeto obrazi o blahu budúcom, a iſte že ſa uſkutoční zdaňa naše, a iſte že vínde ono zo ſnow lepších duchou na divadlo ſkutočnuo života národom. Toto ſnívaňa — je život láski. A keď toto budeťe mať — obetovaňa mať budeťe, a z obeti vínde dennica práva našho i ſlobodi našej.

„Teraz nemiſliť na otáčajuci nás živel ſpupnjeho mardarſta, preto žjara tváre vaše a uſmjevavje oči zrádzajú mi duſi vaſich ſpaniluo pohnutja; a toto je láski plod! Tento ſtíp citu, túto láski bezohladnosť zachovajte i v búrach na nás ſa valjacich, i v budúcih ſnád nehodach, a po búrke vínde ejet ten čisti, ſkutoční na ſvet, ktorí ſme videli vo ſnách našich, o ktorich ſa ſvet nazdávau, že boli iba bláznovſtvá. Plnosť láski ale vižaduje, nje len uchváteňa (enthusiasmus), ako to prítomnuo vaſich duſi je, lež zadržaňa

takjeho stavu ces bürki ňje dlhje sice, ale dlhich následkou plnje. Vinaložme teda všetko v dobe tejto, ktorá ked odplíne bez celkovjeho nášho jej upotrebeňa, a skutkou vlastních v dejinstvu zaznačenja, stratili sme najmenej jedno stoteľja. Vinaložme všetko na to, aby, ked historia vek tento do chrámu svojho vťahne, i náš stíp tam so čiou stáu. Doba tátu je ľič inšie, iba dobou; skoro zas po ňej nastúpja roky, v ktorich sa iba to bude do života pratať, čo v ňej, v dobe teraz sa bližajcej spružním, živim, mocnim sa objavilo. Ak teraz dať velkjeho ňeukážeme — stratíme stoteľja, a kljatba lahne na hrobi naše: napriči tomu ale, ked sa budeme namáhat, obsah podanja a pesni slovanských uskutočniť obeťmi, dejami a svedomitím napnutím sín dobrích, vihráme bohatstvo i lekárstvo jedneho celjeho stoteľja národu nášmu; v ňom sa zacelja a zarostú všetkje rani, ktorje vrúbalo do ľela národa nášho deväť ňešťastních stoteľí!“ —

„Po reči tejto, ktorej sme iba značnejšú čjastku podali, nastúpila veselosť a istá oslávenosť všetkjeho čo sa spievalo, hovorilo a robilo. Čoho následki v živote boli ešte o věla patrňesje. Domou prišle ženi a panni, ktorich mužovja a bratja ľeboli na záhave tejto prítomnosti, oborili sa na nich s citom vimlavnosti a zapálenosti duše, dohovárajúc im, že na tomto národnom svyatku úcasťi ľemali, vizívajúc a povzbuzujúc ich k nastávajúcemu boju národňemu. Za krátki čas bolo celuo okolja zaňesenuo národnimi kokardami; djevčatá pljetli vence a šili červeno - bjele zástavi, a svjatočné obliek si videu po dedinách a kopaňicach i krom svyatku a ľedne. Prví krok po tej zábave bou krok povedomja národného mesta Brezovej.

„Brezová sa dala“ — pokračuje Hurban — „za priklad druhim, a uzavrela poslat súsednjemu velikjemu mestu Mijave zástavu s národními ľavrami, ako znak národňeho zmišlaňja a spolu ako otázku, čo bi jej súsesta na toto osvedčenja odpovedať zamišlala. Lež abi sa ľezdála bit dotjeravou, uzavrelo sa vislat najprú vislanstvo, ktoruobi úmisli darcou a pohnútki, z ktorich dar ten pochádzal mau, obci mijavskej vijavilo.

„Za ten čas, čo sa o návrhu tomto rokuvalo, prileteu chir o prichodu vislanstva do Mijavi, kde bolo na trhu z okolitých strán množstvo shromaždenjeho ludu. Medzi tím na Brezovej bolo daktorje slabšje duchi pochibuvaňja o visledku dobrom

napadlo, ba strach, keď sa na to okom maďárónskeho úradníctva hľadalo. Druhí sa zas tešili na tje hňevnje tváre Košutovcou, až sa im dojnesú povesti do uší o slovenských zákonních pohiboch. Povedomja mau každi to, že níč inšje sa nebude robiť, iba čo sa inde koná; sbratrovanja sa, posjelanja si zástav, držania verejných rečí pri schuodzkach, vitanja bratstva, hľadanja rovnosti, užívania slobodi, to všetko boli veci ako sa hovorí na dennom porjadku. Pravda že u Slovákom sa to prvý raz robilo. Nuž ale či to veci prekáža? Veľ aj Francúzi, Nemci, Maďari, Vlachovja neboli od sto rokov v jari roku 1848, oňi tiež počinali takje manifestácie, a tak mohli aj Slováci dňa 25. Dubna tohože roku dať podobnjeho urobit. A preto strana smelšja sa aňi nedala odradiť a odstrašiť od úmisiu už raz ustanovenjeho.

„Povstala starosť o budúceho vodca a rečníka deputácie tejto, aby sa nevidával darobne do nebezpečenstva jak zo strani stoličních úradníkov, tak tiež aj zo strani luzi, ktorá na Mijave shromaždená lahko bi sa mohla všeljakich vstupkou dopustiť, čobi potom všetko neprjaťelja proti strane národnej upotrebili. Ale darobenie boli prosbi aj hrozbi. (Hurbán na koň postaviu sa na čelo vislanstvu). Víprava bola slávna, na vozoch na koňoch i peši.“

„Pohľad na Mijavu bou strašno-velebni. Ďesat tisíc ludu bolo tu shromaždenu, — bez istého pochopu. Jeden ľemni pochop, žaden nevedeu z kadjal pochádzau, mali všetci v hľave; pochop tento bou skorjeho sa stehuvaňja židou „do Hamsterdámu.“ Každuo djetia volalo: „žide, pujdeš do Hamsterdamu!“ Z počiatku žart prešieu odrazu do zakorenenjeho predsudku a presvedčenia, že tomu skutočne tak bude v krátkom čase. V prostred tohoto množstva obojeho pohľavia ludu bou patrní počet aj osuob darobnich, ktorí so žiadnymi dobrími úmisi sem neprišli. Običajnuo to bolo v tom čase, že trhi bivali preplňenie ludom zvedavim, každi šieu na trh ako meštanja do kavjarne, abi dať novjeho počuv, z čoho sa stalo, že takjeto trhi boli skutočni orgán tej stozikovej povesti, ktorá tak velkú úlohu (rollu) hrala v poslednich časoch. Lud bou napospol zaujati predsudki proti židom a šlechte. Kdo zná hospodárstvo židovsko - pánsko v Uhorsku za času panovaňja maďarskjeho, ten si vje visvetliť tjeto hrozne zjavenja. Lud až horeu pomsti žjadostou. A takuo

obecenstvo čakalo na brezovskú vípravu, o čom pravda, aspoň v tolkej mjere nemali tušenja údovja vislanstva. Medzi meskím domom na Mijave, kde o pet mesiacou ňeskuor stráž madarská, a domom tehdajjého notára Mikuleckjeho, pred ktorím tohože času bola postavená stráž slovenských povstalcov proti Košutovjemu ministerstvu, bolo tisice nabitich hláv; po obidvoch stranach cesti stojia stromi, a toho času stáli hromadi nakladenjeho dreva, ale i drevo i stromi boli pokritie zvedavou chason, mužmi i ženami, a reťaz z množstva postavená, presýperala sa hore hlavním rinkom až k neprehľadnutú. Pohlad to bou dojimavi, ale mau i dač hroznjeho v sebe. Jednotlivje tváre až velmi podozrivo, ba muože sā povedať, že strašlivo vizerali. Takichto pohľadou sa nenaďali údovja vislanstva. Pri tvári pokojnej, osvetenej nádejou, čerňela sa ako oblak zkázou a hromom naplnení, tvár zakaboňená, opilstvom zpotvorená a zlimi úmisi zdivočená! Pod bránou domu Mikuleckjeho stáli dve postavi potmešilje, ich malje, bliklavie ako sklo matne biele oči sa vivracali, a zdáli sa hľadať svoj predmet medzi bližjacimi sa vislanci národními. Z meského domu gánili potutelne, posmešnje tváre úradních osuob. — Takichto pohľadou veru, a takich výjavou žaden z vislancou nečakau. Všetkých očí a strnutej misli, boli obrátenje na vodca a rečníka. Množstvo sa podobalo rozbúrenim vodám — a beda, ak nenaďje rečník slovo, ktorimbi každá vlna do korita svojho mohla byť uvedená!

„No len podte, ved vás hned poznáme s kím držíte!“ ozvau sa takto ľetrpeliví jeden z množstva, ku ktoriemu, alebo lepšie, medzi ktorou vislanstvo prišlo a s ním sa pomjeshalo. Hned za tim smelcom vtipnala sa postava plecitá s kijom v žilovatej păsti, tento chlapisko točiac kijom svojim nad hlavami, dokladau: „ale že pravdu hovorte, ináče“ — ; vedla tohoto stojaci silni, mladí muž v mesíjanskom odevе, obrátiac sa ku vihrážajúcemu sa, a chítjac ho silno za žilovatuo jeho rameno, upominau prisne: „ti korhel, čože nevidíš kdo sedí na koňi! To je pán H* * *!“ Zurval onen zložiu kij a strhou klobúk so širokou strechou! Vätsja člastka mužou mala klobúki dolu strhnutje. Slnko bolo velmi horúce. Tichosť nastala po tomto prologu. Svjatočnuo to bolo divadlo, pri ktorom uzdu mala v rukách morálna prevaha ludu, panu-

júc nad zvedenimi a úmele (kunštovne) nastrojenimi náruživostami. Srdce vo všetkých nás tiklo.

„Jeden z vás, prjaťelja a rodáci!“ (začau-Hurban stanúc do strmeňou, aby ho všetci lepšie počuli) „chce nás skušovať, či sme mi prjaťelja vaši; druhí sa nám hrozi — ak nebudeme pravdu hovoriť. Dobre; to máte zvedeľ. Trebas vám viznám, že som si vás tak nepredstavuvau, a mi sme aňi inšim cjelom sem neprišli, iba žeži sme obci Mijavskej, národného zmišlaňa obce Brezovskej znak, zástavu súčiernimi barvami v dar ponukli, a jej prjaťelstvo súsedskuo osvedčili. Na otázku, s kím bi sme držali? odpovedám, že s tím, kdo drží s národom našim slovenskím! Ale iba hlúpi človek muže to nevedeť, s kimbich ja a tito moji prjaťelja držau! (sláva, sláva mu! ozvalo sa po celej Mijave). A čo sa druhjeho tika, spitujem sa vás sám, či na ozaj chcete pravdu počuť? (Pravdu — pravdu chceme! zahrmeľo ľisic hlasou). Nuž teď počujte tú pravdu! Slováci sú v tejto krajině najstarší obivatelia, od jakživa bojujú za ňu, splácajú daň, a predca sú v ňej iba ako v kletke ftáci, ňevolní, potlačení, opovržení! Tak to bolo; ale mi teraz hovoríme, že to tak nemá byť. Či tomu ňe je tak? Pravdali je to, a či ňe? (Ano, pravda, pravda, hrmelo na novo). Túto národnú pravdu musíme najprú dosiahnuť, teraz sa iba o túto máme staráť! („a hori naše čo? ktorje nám páni pobrali!“ volau jeden hlas). Starali ste sa od vjacej storokou o hori a role, hnoj a dohitok, Slováci! a čo ste vistarali bez života národného? (Tak je, tak je! volali jední, a smiech sa tu i tu zjavil). Hlavnja teda je predca vec národnosť, t. j. právo to, abisme tolko plátili v krajině, ako ktorikolvek iní národ!“ A tu sa pustiu rečník visvetluvať potrebu jazika národného vo vecach verejnich, pri súdoch, v školách, v zákonomdárstve; potom obrájiac oči na Košuta a jeho náhončich, uvádzau ich ňebezpečenje zásadi, a visvetluvau prostonárodné následki z tadijal vitékajúce na život národní! Casom na smiech obracau madarónou a ich učeňja, čo všetko s náramním hlukom, pozdravuvániom, prisvedčuvániom, a na slávu vivolávaním sprovdázanuo bolo. V tom ale, ako povedau rečník: že Slováci bívajú od neprjaťelov svojich za zlích ludí, za zberbu, lúpežníkou, ňečistich a všetkej potupi hodnich ludí vihlasuvaní, strhnuv sa krik a lom! „Páni a židja tak hovorja, podme na nich!“ tak ňjekolko hla-

sou z predku a za ňim dobrá polovica prítomných sa ozvala.
 „Nje tak, krajaňa! (preíhrnuv krik tento recník) inakšje to vezmíme hore! — Pozrime do sebä, či v tých vičitkách ľjet dač pravdivjeho? Či ľemáme na pr. i mi teraz medzi sebou mnoho ludu darohnjeho? Dakolko kminou, lúpežníkou? No, tu snád len ľjet takich, ale či ľemá takich národ sem a tam? Ja hovorím: že veru má! Mnoho je veru na Slovensku kúkolia medzi pšeňicou. Lež či aj Madari ľemajú svojich šibalou, lotrou, vrahou, ľečistich a potupi hodnich ludi? (smiech, áno, veru majú!) Nuž ale teda pre dakolko ludi zlich, ľesmje sa odsudzovať celí národ nás. Mi istotne, ktorí splácame krála, videržujeme krajinu, bojujeme za ňu, pišeme, kážeme, učíme, zem obrábame, kupectvo provodzujeme, a tak užitočními sme kráľovi aj krajiňe, cirkve aj náromom iním, zasluhujeme takuo uznaňa a právo, ako ktorikolvek inší národ. Naša teda stárosť musí byť, aby čo najvjac takichto bolo; a čo najmenej tých, ktorí iba čo židou rabuvať a pánonu zabíjať chcu. (Po-chvala z jednej, zmaťení zhovor z druhej strani; ten bujni opilec chriptau: „takich reči nepotrebuje“). Počúvam, že takichto upomenutí nepotrebujeťe. Dobre teda, Ŀech vistúpi ten mudrak na moje mjesto, ja slová moje tratiť Ŀechnem, — a tu začau schádzat rečník z koňa svojho, — na to ale sa strhnuv krik odporúcejceho ludu, ktorí hned odstrániu tam toho opilca a prosiu rečníka o pokračovaŕja. Rečník pochváliu lud za tento dúkaz jeho šlechetnosti a poriadku milovnosti. Takimto spusobom pou druhej hodini trvalo viučovaňa ludu prítomnjeho, ktorí iba časom pochvalámi prednášanich pravd pretrhuvaau rečníka. V behu reči, ked všetkých misli boli privedenje k jednemu presvedčeniu, a jednomiselná pochvala za podjel sa dostala rečníkovi, viljezali pomáli aj úradňje osobi Mijavskje, a postavili sa dokola deputácie a viličenimi, ale zle zakritími sloví vitali prítomnou vislanstvo. Bo celuo shromáždenja jednomiselné uzavrelo vďačne prijať zástavu národnú a vistaviť ju na zvoňicu, tak ľež osvedčiť svoje celkom národnje smišlaňa súsednej obci Brezovskej, s ktoreu obec mijavská chce rukou v ruke k vizjadanjemu cjelu národnjemu kráčať. Celuo obivatelsvo mijavskuo sa aj chvalitobne držalo vo všetkých búrkach nastalich, a iba daktori mijavskí patriciovja, a menovite tehdajší i potomní úrad zradne si pečinou, a rádbi bou svoje mesto do rúk košutovich oddan, lež

našeu odpor hrozní u obivatelstva samjeho. Semjan, kaplán tehdajší, dom paňi Kolleňički, Valášek a Vdovjak boli stípi, o ktorje sa tisícovja mijavskjeho slovenskjeho obivatelstva shromažduvali, majúc na nich svojich vodcou, radcou a prjatelou v tom nebezpečnom čase.

„Shromaždenja toto v najväčšom poradku, v radosť, v objímaň sa, plesu a viskotu rozchádzalo sa pomali a rozmišľavan jedenkaždi o prednesenich pravdách. Tamti dvaja pod bránon Mikuleckjeho osvetili sa, a nepriložili ruky ku djelu, k akjemu boli najati. — Rozdávau sa tu potom prví prihlás: „Braťa Slováci!“ v slohu novejšom politickom spisaní, a vo Vjedni višisknutí, ktorí lud až — tak rečeno — hltau.

„Takí bou počiatok novovekých, slovenských pehibou.“

Vo Vrbovcach sa ľež držalo národnje shromaždenja, a pri tej priležitosti sa „dereš“ verejne pri vispevuváni (v prídatku pod Číslom 2 naznačenich pesni) — spáliu..

Najpočetnejšja národnja schuodzka sa držala na Brezovej dňa 28. Dubna, kde vjac tisíc ludi z okolitich obcí a panství od Šaština až po Vrbovce a Mijavu sa sišlo, aby sa tam každi strani vidobudných práv a slobuod poučia, a o tých žiadostach strani reči a národnosti svojej poradiu, ktorjebi verejne vo sbore stoličnom prednjest sa mali, a ktorje od celjeho zástupu prijatje, a na podpisuvaňa ďalej porozdávanje, obecenstvu podávame:

Žiadosti slovenskjeho národa v stolici Ňitrjanskej.

1. Žiadame, aby národ slovenskí v stolici Ňitrjanskej i všade kde kolvek on hiba, smieu aj mohou úplnú a dokonalú účasť brať vo shromáždenjach správi národné-stoličnej, a tak aby sa všetko to, čo sa jeho tika, ako práva rokuvaňa, pravoti, súdi a poradi len v jeho národnjej slovenskej reči držanie a vikonávanje boli. Lebo už ňechceme trpeť vjacej ten mür, ktorí nás deliu, t. j. reč v pravotách, súdoch a zákonoch nám ňezrozumitelnú, ale chceme aj mi Slováci rozumieť všetko, čo sa o nás, skrz nás a prostrjedkom nás robiť bude. A tak menočito

2. Žiadame, aby súdcovja pre Slovákou len Slováci boli, dokonálc viučení jaziku materinskemu, aby tak súdi prisáznich, spravodlive a verejne vikonávanje boli mohli. Zalobi,

prosbi, pravoti, súdi úradníje, oznamovaňa zákonou, slovom, všetko verejnuo sa prihlasovaňa k národu slovenskjemu má sa djať v reči slovenskej. Potom

3. Žjadame zrujadenja škuol národňich dokonaluo, a to sice: ako počjatočnich alebo (elementárnych) tak aj reálnich mešťanskich a viších škuol a ústavou. Reč viučovaňa pre sinov slovenských nemá byť inakšia ako slovenská, aby na základe slobodnjeho viučovaňa, ďalej slobodnjeho národňeho vivinovaňa-sa slovenskjeho, nás národ si mohou vichovat sinou jemu, a krajiňe vernich.

4. Žjadame, aby sprava národňa stolice Nitrjanskej o to nástejila, že bý sa čím skorej do porjadku privyedou spuosob, ktorim národ a lud nás na sňeme vo svojich vislancoch má byť zastúpeni. To sebou donáša potreba, aby sa k voleňu takichže vislancou hned na buduci sňem Pešťjanski náležite prikročiť mohlo.

5. Žjadame a žjadať neprestaňeme teraz a napotom a na vždi, aby našej národnosti právo od všetkých národou v Uhorskej bývajúcich uznanuo bolo. A následkom tej dúveri, že žjaden národ v Uhorskej s nami bývajúci nebude žjadať od nás samovraždu národňu, t. j. že nebude chcieť žjaden národ a žjaden človek, aby sme mi o to pripraveni boli, za čo inje národi umjerat za povinnosť si pokladajú. — Následkom hovorime tejto dúveri žjadame, aby národňa vláda stolice tejto o to nástojila pred celou krajinou, aby toto svatuuo právo národnosti a reči našej zákonom tak poistenuo bolo, že bý sa ono inje len v politickom živote vždi vjac rozvíjalo, ale aby aj skrze spolčovaňa sa, t. j. skrz spolki, skvitanja národňje za ciel majúce, novej sili nabíval mohlo. Najme ňech vláda národňa bude svedomitím strážcom, aby sa tje hroznje časi nazpäť nevrátili, v ktorich Slovák so svojou rečou a národnosťou v spoločenskom živote neuznani a v posmeh uvádzani bou. Lebo nás národ si už teraz na žjaden spuosob a vonkoncom svoju národnosť potlačiť a znivočiť nedá. A preto sa osmelujenie žjadať a skutočne

6. Žjadame úplnuo bratstvo a úplnú rovnosť medzi národami kresťanskimi v Uhorskej krajiňe prebívajúcimi, čo tolko znamená, aby sme mi Slováci slobodno svoje národňe običaje a zviki zadrzjával, a pri zástavach krajinských aj naše národňe zástavi bez prekážki vivesuval mohli. S rovnu-

slovou tou národnou je aj to spojenuo, aby sa slovenskjemu národu žiadno panstvo injeho národa nad ňím nevistavuvalo, a tak aňi reč jedna nad druhou ſepanuvala, ale všetki národi a reči rukou v ruke svoju slobodu, svoju rovnosť a bratstvo proti vonkajſiemu ſeprijateľovi obraňovali. A čo sa tika īažkostí z tohoto bratstva a z tejto rovnosti pochádzat moħúcích, žiadame, aby sa mjenki národeou ſipočúvali. Duch človečenſta a kriſtanſta, ktorí tjeto časí slobodi dojjesou, vi-najde iſtotne takje proſtrjedki, ktorimi sa rozlične národi bez ukrivdenja jeden druhjeho ſpoločne budú muoci rjadiť.

7. Žiadame, aby národnia vláda v Nitrjanskej ſtolici bratskú náradu urobila ſtolicam madarskím, aby oni po svojich ſkolách a úſtavoch pozakladali ſtolice reči slovenskej pre Madarou, ako īež abi na našich ſkolách národnich uči-telja reči madarskej plateni boli, aby sa vzájomne zblížili, tak žebi Madari hovoriacich Slovákou po slovenski, a Slováci Madarou hovoriacich po madarski rozumei mohli.

8. Žiadame, aby žjadostí tjeto naše timto činom viſlo-venje a predneſenie najpru do úradnej zápisnice ſtočnej zapisanie a všetkim pravomocnosťam Uhorskim, Horvátskim a Slavonskим, īje ináče Jeho Viſoti mjestokrálovi Uhorskemu Štefanovi a slávnemu ministeriu姆 Uhorskemu v známost uvedenie boli, tím cjelom aby všetci opravdivi a skutočni prja-telja slobodi a človečenſta svatuo naše právo zastávať a podporovať ráčili.

„Z národnjeho vrchnosti oznámenjeho a v Brezovej držanjeho ſhromaždenja.“

„Pred prečítaním tichto žjadostí, predstaviu Hurban vi-znamnosť a dôležitosť tejto ſchuodzki porjadnej, pokojnej a prujſej, tím cjelom zavedenej, aby sa tu poradiu, ako si na ceste zákonnej má svoje novje slobodi a práva udržať, upev-ňiť a svojej národnosti verejnuo uznanja vidobudnút. Pri čí-taňi višje viloženich žjadostí, lud pri každej osobitne visvet-lenej svoju mjenku: či privolí na ňu lebo īje, povedau. Pri-pomenuľa hodnuo je, ako lud nás ku slobode opravdivej pri-vedení aj v najväčnej radoſti nábožnosť svoju vijavuje. Tak Hlbockí občaňa, vráťiac sa domou a po ulici si prespevujúc: „Hrad prepevní jest“ a t. d. prosto do kostola „tam, kde sa im“ — ako sa jeden z nich vislovíu — „vždi hlas slobodi

ozivau, "sa poberali a vjac pesničiek vispjevali, dakujúc Bohu za taki den radosť. Večer si potom celú dedinu osvjetili. To bolo prvuo svjatočnu pocílenja slobodi slovenskjeho ludu ňenúténim osvjetením dedini."

Tjeto schuodzki znameňte pripravili cestu k nasledujúcemu povstánu slovenskjemu, a boli príčinou toho náramnejšeho morálneho strachu, ktorí ňeskuor dakolko šuhajou do Nižjanskej zbrojnej rukou vstúpivších, narobili.

Vistúpeňja Hurbanovo, madarónou na tichto stranách strachom a hrúzou naplňilo, ale iba po kúfoch púšťali chiri a hrozbí, abi vraj, dau pozor na sebä, žež ho J. Dóžou osud ňezastihnuv, — a narobili křiku po madarských a nemeckých časopisoch, opisujúc Hurbana ako buriča, rebellanta, pansláva a t. d., ktorí si chce vraj trnovú korunu upljesť na hlavu. — Ministerium maďarskuo ustanovilo višetruvaňja proti ňemu, ale stoliční páni sa ňeopovážili iba po jeho odchode robiť inquisicie v Hlbokom.

14. Všeobecnuo účinkovaňja Slovákou.

V krátkosti podotkneme, čo sa robilo po celom Slovensku. V Gemerskej stolici mužne vistupovali za práva nárođne: Janko Rimavskí, Štefan Daxner, Bakuliňi. Prvi dvaja politickje úradi zastávajúci, živli maďarskimi otočení, súc za kapitáňou gardi vivolení, cvičili lud v zbraň, v tom vnútrnom duše tušeňi, že vicvičení, ňje za Madarou ale za Cisára a za Slovákou bojuvať budú.

Janko Kráľ (právnik,) sa z Pešte bou vichiňu zvestovať ludu slobodi a práva, jemu najjasnejším kráľom udelenje, ale sa mu to ňepodarilo; bo navštívjac prjatela svojho Rotaridesa v Pribelcach, naraz v predsävzatí prekazení, od maďarských gardistou chitení i so svojim prjatelom v putách do Šjah odvedení bou, kde v žalári biti, trápeni mnoho znášat museu, až ho naposledi ako väzna do Pešte odviedli. Sedeu v žalári, od Dubna 1848 až do Ledna 1849, v ktorom čase ho knieža Windišgräc na slobodu prepustiu.

V Zvolenskej a Liptovskej stolici, okolo Sitna a pod Kriváňom pripravovali lud, okrem pripomenutich už vlastencou: Mik. Ferjenčík, Göllner, Kellnerovci, Sam. Chalupka,

J. Čipkay, Bartoš (kat. far. v l. sv.-Mikuláši), Plošic, Stöckl.*)
 V Oravskej a Turčjanskej stolici sa viznačili: Cochius, Matúška, Beláni, **) Ondrej Hodža, Meša, Láňi, Lilgovci, Hornek. V Trenčjanskej: Závodník, Gerometta, a t. d. V Nitrianskej: vel. Urbanovský, Słasni. V Prešporskej: Galbavi, Viktorín a druhí; z ktorich ale skoro každi, ak sa útekom pred fanatismom maďarskym neochránil, uväznení, alebo prenasledovaní, za národ slovenskí mnoho trpeť museu.

K počtu tichto viznačených mužou patrí najme šlechetní za 13 mesiacou v žalári mučení: Ondrej Lukáč.

Prví pamätní prihlás „Brajba Slováci!“ sa po celom Slovensku roznášau a rozširuvau.

15. Národnja schuodzka v Lipt. Svatom-Mikuláši.

[Dňa 10-ho Mája 1848.]

Slovenskje žjadosti, ktorimi bi sa všeobecná vuola národa bola vislovila, po všetkých slovenských stolicách sa chistali; bolo to ale vždi iba roztrhaných jednotlivcov počinaňja. Duch národní ciľu potrebu je dnej všeobecnej schuodzki, na ktorú bi sa reprezentanti národní z celjeho Slovenska sišli, žjadosti národa dovedna sobrali, a takjeto Jeho c. k. Jasnosti, všetkím pravomocnosťam Uhorska a pripojeniam korunnim zemám podali, požiadajúc ich o bratskú podporu. Schuodzka bola na 10-ti Máj ustanovená.

Aspoň mimochodom spômehjeme, že Hurban na schuodzku túto so šablou pri boku, bjalim perom a slovenskou kokardou sa vistrojuj z Hlbokjeho (d. 5. Mája); a tak cestoval cez obce a mestá plaje náhončich košutových, prejdúc skoro pou Slovenska, rozširujúc všade mišlenki o právach a slobode národa slovenskjeho. Bola to — v tých časoch hruzi a terrorismu — ešte väčšia odváinosť, ako ktorá sa na Karolovi XII. (švédskom) obdivuje, keď ťenazdajki svojho řeprjáela (Augusta, ním o korunu pripraveného) v Dražanoch navštíviv; a tomuto iba po odchode švédskeho vízaza napadlo radu držať, že čo sa vraj malo robiť keď bou príomni? *) —

*) Tento k veľkej žalosti Slovákou zomreu — vo Viedni. Večná pamiatka jeho prachu!

**) Beláni zomreu v Praze roku 1850, kde bou slávne pochovani.

*) Charles XII. od Voltaire-a, v kn. 3.

Na schuodzku Liptovskú prišiel aj L. Štúr z Prahi.

„Na schuodzke tejto sa ustanovilo osvedčenie národné: manifest slávni na národi uhorskej krajini — národa slovenskoho, akobi vážno ultimátum na Ministerstvo. Ten-to prihlas je pamätní. Jesto v ňom reč vážna, ostrá, nadseňa plná a pritom čistá všetkých nápadou a urážkou. Opravdívá to reč slobodnich Tatri sinou, ktorí najprv akobi vistúpili na pole bojou, osvedčujú života svojho námeri. Slovensko už malo život. Národ sa cítiu bit národom.“ *)

„Žiadosti slovenskoho národa“

(pred Jeho c. k. Jasnosť, pred krajinskí Uhorskí Šhem, pred Jeho Víscosť Uhorského Palatína kráľovského Námestníka, pred Ministerstvo Uhorskou a pred všetkých prjačelou človečenstva a národnosti boli nasledujúce):

I. Slovenskí národ v Uhorskej vlasti, precituje po deväťstoročnom snu, ako pranárod krajini tejto osvedomujúc sa, že svätá zem tátó a matka krajina, súc pôvodisko a kolíska povestí o starodávnej sláve jeho Predkou a divadlo, na ktorom otcovja jeho a hrđinovja za Uhorskú korunu krú viljevali, bola do ľedávna len macechou jeho, zachodjacou s ním ľemilosrdne a držiacou jeho reč a národnosi na retazach potupi a zhanobenja.

Ale v okamžení tomto prebudeňa svojho, chce národ slovenskí zabudnú na stoteľja ukrivenosti a zhanobenosť svojej, odpúšta sebe aj svojim ujarmiteľom a nič inšje nehíbe jeho rozraduvaním srdcom, ako svati zápal láski a horúca túžba po ubezpečení slobodi, národnosti a krajini svojej. Za to jako pranárod a ľjekedajší jediní majitel svatej tejto zeme, povoláva pod zástavou tohto veku rovnosti, všetki Národi Uhorskje ku Rovnosti a Bratinstvu a osvedčuje sa zo svojej strani, že nechce žiadnu národnosť v Uhorskej ukrividli, uraziť, zmenšiť a tím meňe vikorení — ale aj žjada od Uhorských Národou, aby aj oni z ich strani takimto uhorskim vlasteneckom naplnení boli a učelením slovenskej národnosti, národu slovenskoho prjačelstva a láski hodnimi sa stali. Lebo národ slovenskí, ako z jednej strani nechce utláčať inje národi, tak z druhej ľedozvolí sebā do starjeho jarma za-

*) Hurb. obr.

prjahnuť, a osvedčuje sa teraz i na potom, že slávno meno Uhorského vlastencu žiadnemu neprisúdi tomu, ktorí nešetri práva národností druhjeho, pod korunou Uhorskou bivajúceho národa. Následkom tohto žjadame:

II. Abi sa zrjadiu na základe Rovnosťi uhorských národou, jeden všeobecnej sňem bratských národot, pod korunou uhorskou žijúcich, na ktorom bude každý národ, ako národ zastúpení — a každý zástupca národní zaviazan svojou národnou rečou národ svoj zastupovať a reči národou na sňeme zákonne zastúpenich znať. Mimo tohto krajinského všeobecného sňemu národou, žjadame

III. Národné osobitne sňemi, na ktorich sa povedú radi národnje a to sice jak národného tak všeobecne krajinského dobra sa týkajúce, ktorim cjelom sa majú viznačiť medze národopisnje, aby každý národ ku svojmu národnému strjedku mocne sa príťahovať mohou a smeū, a nebola prinútená menšina Maďarou vätšine slovenskej a menšina slovenská vätšinu Maďarou slúžiť a sa poddávať, a práve pre toto prísno chránenja slobuod a práv národnich žjadame po

IV. Abi vislancovja všetkých národou uhorských zaviazaní boli prísahou vo smislu národou, sebe od svojich visjelateliou vidaných, na sňeme krajinskom hovoriť a v pádu ľevernosti zradi národnéj, aby pokutám, od visjelateliou ustanoviť sa majúcim poddaní boli. Menovito národ slovenski, najvjac zradcou národnosti svojej počítajúci má dostatočne príčini žadosť túto vislovit a všemožne podporovať.

V. Žjadame, aby zákon ten podla ktorjeho už teraz v tomto počjatočnom sa preporodzuvaň krajini, pri rokuvaňach stoličních a viborovích, Maďarská reč sa za reč rokuvaňa predpisuje a tím samím národ nás zrovna ku bezzákonnosti zákonom sa donucuje — žjadame aby zákon ten hned teraz tak premeňení bou, žeby sa do obecného verejného rokuvaňa, reč materinská uviedla. Lebo svatuo slovo slobodi je potupenuo v tom páde, keď sa národ slovenski ľerozumejúc maďarskí, pri rokuvaňach v reči jemu nesrozumitelnej, k ľemote odsudzuje. Hresiu bi národ nás proti sebe a krajine kebi či prisviedčau či odporuvať uzavreljam takim, ktorim ľerozumje. A k takejto ľezákonnosti ľesmje a ľemuože rozumním spusobom, žaden slobodní národ, národ druhí privjazať. Ti ale Úradníci a tje Pravomocnosti, čo doteraz násilnemu zákonu

tomuto zadosť urobiť nemohli a rokuvaňa meskye a vidjecko aj v národních rečach dopustili, abi za tento krok prirodzenej spravedlivosti zodpovedať nemuseli.

VI. Žjadame dokonálo zrjadeňa škuol národáich, a to si-
ce ako počjatočnich (elementárnych) tak aj reálnich meštan-
skich, ústavou djevčenských, ústavou pre vichovávaňa Učitelou
a Kňazou, potom ústavou literárnych viších, menovito: Gym-
nasiou, Lyceou, Akademie, Ústavu polytechnickjeho a je-
dnej Universiti. Všetki tjeto ústavi majú biť založenje na zá-
klade slobodnjeho vinaučovaňa: a reč vinaučovaňa pre si-
nou a dcéri národa slovenskjeho, némá biť inšja ako sloven-
ská, abi na základe tomto národ slovenski si mohou vicho-
vat sinou, jemu a krajiňe vernich.

VII. Žjadame, abi mađarske stolice po svojich školách
a viších i nižších ústavoch literárnych katedri reči slovenskej
pre Madarou a stolice slovenskje katedri reči mađarskej pre
Slovákou pozakladali, abi sa tak národi tjeto jeden ku dru-
hjemu približili, menovito, abi Slováci Mađarou na sňeme ho-
vorjacich mađarski a Mađari Slovákou hovorjacich na sňeme
slovenski, rozumēt mohli.

VIII. Rovnosti národnej duchom vedení žjadame, abi sa
všetko panovaňa jednich národou a národností nad druhimi
národnosťmi uhorskími z koreňa vivrátilo a tak žjaden národ
aňi v najmenšom od svojho vlastnjeho ustupovať prinútení ne-
bou: a z tohoto ohľadu žjadame, abi slovenskí národ svoju
národnosť svojimi farbami a zástavámi označuvať sme bez
prekážki. Zástavi červenobjele máme za slovenskje — čer-
venobjelozelenje za mađarskje; zástavi červenobjelozelenje
s címerom Uhorskím za krajinskje. A tak chceme aj Vodcou
Gardi národnej slovenskej len Slovákou a Kommando pre
nu slovenskuo.

IX. Žjadame abi právo národnejho voličelstva nebolo ur-
čovanuo Rádom a Stavom ale Duchom a právom rovnosti —
a preto chceme abi každí rodu svojmu verni, zločinstvom a
vistupkami ľežašpintaní občan a obivatel uhorski, dvadcať re-
kou majúci, vivolení biť mohou. Odrodili zradcovja národa, kio-
ri svoju materskú reč potupujú a či tajne či zjavne proti prá-
vu, cti a slobode národa skutočne úkladi stroja — úradi ve-
rejnje zastávať ľesmejú. Menovito žjadame, abi od tichto čjas
žjaden zradca slovenskjeho národa medzi Slovákmí úradovať

ňemohou. Zabúdajúc na doterajšje vini odrodilstva — chceme sa ubezpečiť na budúcnosť s tim osvedčením, že zradu krve, reči a národnosti slovenskej za zradu ľije len nášho národa, ale celej vlasti uhorskej považovať budeme.

X. Žiadame slobodu tlače bez zákona tlače, slobodu vidávanja novín a časopisov bez kaucii, zakladania tlačiarní a kamenopisárni takže bez kaucii: dalej slobodu úplnú schádzania a spoločovaňa sa ku poradám verejným o vecach obecných; ľeináčej i osobnú bezpečnosť pri cestováni po krajinie: — lebo s bolestou sa žalovať musíme, že nabudnutá teraz ústavná sloboda, skrze rozsirujúci sa po krajoch našich slovenských terrorismus a neprestajnuo strašenja, vihážania, na tolko sa potlačuje, že i verejno pod holim Ŀebom rečenja k národu sa za buričstvo pokiaľá.

XI. Žiadame aby sa pre uspokojenja spoluobčanou našich, po dedinách, mestečkách a kopaňicach bivajúcich a od dávnych rokov na rozlične spuosobi od rozličných ludi utláčaných, klamaných, o hori a pasjenki, o role, obecnej živnosti, kopańice, virobiská a inje ich majetki pripravovanich, aby sa tedi pre uspokojenja tichto ukriivdenich občanou od razu takje porjadki porobili, žeby oni ku svojim predošlím Ŀepohnutim majetkom, teda ku svojim dávnim kopańicam, pasjenkom, horám, virobiskám atd. prist a timto imaním Ŀeobmedzeň oni i jejich potomci podla práva vládnut mohli. Žiadame dalej, aby sa v tom smislu a tou cestou, ktorou sa urbárske poddaní od povinností urbárskych osloboďili, aj allodiálni poddaní (ktorí sa na inich mjestach majitelmi slobodnich živnosti, Kurialistmi, Taxalistmi, Kaštelníkmi, Komorníkmi, Majorníkmi menujú) od poddanskéj práce a povinňovatostí zbavili, hlavne tí, ktorí tridcať šest rokov robotizeň panskú zbivali. Takže aby sa i regalia benificia k dobrjemu obci obrátili.

XII. Poňeváč slovenskí básnik a spisuvalci Ján Král i so svojim priateľom Rotaridesom, učiteľom v Pribelcach, do ľažkjeho väzeňa v Šahách zatorení sú preto, že lud slovenskí v Pribelcach pred verejně oznámením zákonom ku hájenú jeho slobuod povzbudzovali — z tej príčini žiadame aby tito len preto, ľevinní väzňovja a zástupcovja i rozširovateľja občanskej slobodi čim skuor na slobodu vypustení boli.

XIII. Vediac to, že v súsednom kraji Haliči (Galicii), takže pod berlou Rakúskou s namí súcom, braťinskjeho rodu

Poljaci, slobodi, ktorje mi požívame, ešte ňedosjahli — preto že ím velikje prekážki ľešťastná bürokratia v cestu klášť neprestáva; — žiadame abi všetki národi, pod Uhorskou korunou súce, úradními svojimi cestami, mocni spolučitnosti kresťanskej a ludskej hlas viňjesli a u Jeho Jasnosti nášho Krála a Pána, vo Vjedni o to prosebne nástojili, abi už koňečne ľešťastnjemu Národu tomuto spravedlivost a milosť sa stala.

XIV. Slovenskí národ kladje vimjenku svojho šleſtja a ubezpečenja svojej národnosti, na viplneňa tichto spravedlivich žjadosťi; vislovujúc predkom svoju úctu, vdaku a dúveru ja-ko ku slávnemu Ministerstvu, tak aj ku všetkym občanom uhorskim, ktorí tjeto žjadosťi podporuvať budú: naproti tomu v odkladani alebo obchádzaní tichto našich žjadosťi vidjet bu-đeme odsudzovaňa národa našho ku bivalej slepoť a služo-bnosti madarskej.“ —

V súkromnom liste pisau Hurban dňa 10. Mája zo Sv. Mikuláša takto: „Slováci sú tu dobrí; už aj páni tunajší sa hlásia k nám. To bude dobre; nebude musieť krú tjeť, ked sa všetci Slováci k Slovákom prihlásia!“ — Ale že sa to n'estalo, že veľkí počet Slovakou Ŀije ku Slo-vákom lež k Madarom sa prihlásiu, vypukla zbura madarská, v ktorej tolko bratskej krve Ŀiect muselo!

16. Vislobodenja Štúra a Hurbana z osídel maďarských. *)

Pri všetkom fanatisme, — ktorí najviššeho stupňa boli dosja-hou, ako sa povedl o schodzke Liptovskej rozjiesla — Ludevit Štúr sa vibrau s Jurkom Hodžom (bratom Michalovím) dolu Považím do Pre-šporku. Jego cesta skrze madarskej ťafeti už po predku bola ozna-me-ná; a človek nevje, či to má osudu, či rjadeňu božiemu pripisať, že predca Ŀepadou do krvôžňivich pazúrou madarstva. Niže Žilini pri mo-sle Budalinskem (kde o 8 mesiacou, 11 Dec. 1848, a 2 Jan. 1849. dvarazi vprášili Slováci Maďarov), stála varia, ktorá mela naloženu, Štúra pristavil a vrchnosť oddal. Ale této ho prepustila. Prijdúc do V. Ďivini k Závodníkovi, a tu prenocijúc, v čas ráno sa vibrau do Tren-čina na jednom kritom madarskom voze, na ktorom sa práve z Ňitri

*) Mnohím budé sačaď vitanje i nasledujúce podrobnosti.

farárou kaplán bou dovezou. Hned po jeho odchode ho hľadaj u Závodníka košutou komissár Szeghi; ale darmo. Štúr pri zburenom Váhu dího sa baví museu kím ho prevyezli; a to zas k jeho šesťti slúžilo; bo ak príde o hodinu prú do Predmjera, kde zastanu a kŕmu, sde sa s najväčším košutistom Trenčj. stol., Mór. Maršovskim. Tento behau za ňím na koňi, hľadajúc ho v Predmierskej krčme; a len pred 10 minutami, ako Štúr doraziu do Predmjera, bou odišieu do Bitču v tom domene, že Štúra u Gerometti zaslihú. Šťastivo sa potom dodau až do Trenčína (sídla tehďajších Maďarónou), kde sa do druhej hodiny po pou noci zabaviu, čakajúc na príležitosť. Z Trenčína odišieu do Bošćkeho Podhradja; tu stráviu dva dni u výborneho šlechticu, bývaljeho župana Trenčj. stol. G. Ostroluckjeho. Z Podhradja chceu ísť na Modru do Prešportku, v Redakcii si poriadki porobiť. Príjdúc večer s Hodžom do Modri, gardiste po všetkých uliciach vystaveni, prichádzajúcich oslovia: „kdo je?“ Tito zavinúc sa do kepeňou, šli až ku fare, príbitku Karola Štúra, evanj. farára tamošnjeho. Gardiste ich iba po faru prenasledovali. Štúr, vistrojac špoločníka svojho do Prešportku, baviu sa u brata. Lež na druhí den pred večerom pribehne jedna ženička s chírom, že hŕba gardistou i vojska na koňoch sa žeňe na faru. Štúr video, že prišla doba: dať sa chiliť, alebo uljet. Nerozmíšlal dlho, ale uchiljac zo stola pištole a klobúk, utekau bočními dviermi do pola. Podarilo sa mu uskočiť. O chvíliku sa vrúlili gardiste do príbitku farára modr., v tej nádeji, že chilja L. Štúra; ale už bolo pozde. Štúr utekau do huor modranských k Vešlíkovi, tamošnjemu horárovi. Tento výborní starec, trebas ľemocai ležau, stan z poslele a vyprovádzau ho v tmavej noci ces hori a skaliská za vjacej hodín, až do Jablonovjeho ku Galbavjemu, kat. far. U tohto bola práve schopodzka maď. pánon, Štúr sa teda do letáku ulíahou a dva dni tam meškau; opatřiac ho šlechetný vlasteneč tento peňazmi, odyjezou ho ku Železnici. A Štúr vislobodení z osidel maďarských, prišieu do Prahi, kde bou bratskí uvítaní.

Rovným spôsobom cestuvau i Hurban z l. Sv. Mikuláša, a tak dôležitje sú udalosti osobi muža tohoto sa tiskajúce, ako tje práve spomenutie. Hurban v tom presvedčení že ňič nezákonnejho neurobiu, ne-misljac ani na iné, iba že stojí na nohe bezpečnej, vjezou sa pokojne nazpäť; a na ceste akousi tajnou ľespočkojnosťou bou iba domou ku svojej rodičke ľahau. Piše o tom sám takto^{*)}: „Ešte mi raz na ceste napadlo — abich len dau hnať koňe zrovna domou, a ľestavuval sa ani

^{*)} Z Rusavi na Morave dňa 15-ho Mája.

▼ Súlove, aži ňikde, ale v tom ma hned andel muoj polapí za ruku, — a pošopnuv mi, žje, kdo vje či vidíš vjac svoju sestru; — dňa 13-ho v noci som doraziu do Súlova Mlčki som sa vjezou popod skali dumne, a srdecom mojim ľekli smutne mišlenki, ľevedeu som, ale duch predca videu, čo ma čaká za novina v Súlove. Klepem na dvere — klepem na okno — otvorja sa dvere, a tam vidím zúfalje tri postavi — a leľia mi všetci v náručja s pláčom! Prví pohľad muoj padou na Čebä, lebo som v Paulovi *) videu Čebä! „Čo mi robí žena moja?“ — spítau som sa. A on vihodiú pári slov o ľubezpečenstve — a abich sa domou ļevracau. — „Nje — ja domou idem“ — povedau som, — „nech ma lapja, veľ uvidja, čo znamená spravodlivich ludi lapať“ — „To nesmí biť“ — odpovedau kostolník, a „sked oči pojdu, — ja tu zostaňem, abich nebou svedkom tohto neštosti!“ — Ja som dlho stáu na svojom, až ma premohli tieto dva dôvodí Paulove: „Paňa farárka to mať chceu — abi nešli domu,“ a druhí „aži domu Ŀe- dojdú, čo ich lapja cudzí ludje!“ A virozprávau mi, že ho lapili v Bi- strici (považskej), a pítali sa ho, či je on ňje ten Hurban. **) — A v skutku dobre som urobiu. — Ti si muoj andel strážca! Ti si ma višlobodila v prvom Ŀubezpečenstve. Do Ŀubezpečenstva sa ist Ŀebojím, ale lapiť sa dať na ceste bez dokúzania dačoho, to bich Ŀecheu. Poslúchou som teda, — a Ŀehejúc Ča na Boha do času, odišieu som včasne ráno (14 Mája) do bezpečnejšeho kraja, ako je Trenčjanski, Ŀehejúc všetko tam, čo som mať, a vezmúc so sebou iba jednu pištolku „Piše ďalej takto: „zahodlie starostí o mňa, o sebä o nás — a starajme sa všetci o višlobodeňa ludu nášho! Teraz za radujme, že aj nášmu ná- rodnu nastau už ten čas, v ktorom jeho vivolenje rodini trpeť muožu zaň. Jednej rodini vdačnuo trpeňa za národ Ŀeštastní je evan- ĥium spaseňa pre celí národ! „Ach kde je“ — pokračuje on — „kde je čo skuor ten čas, v ktorom buďem muoč v mišlenke na Čebä a na slovenskí muoj národ s mečom v ruke vistupoval! Dúveru- jem si, — že aj potom vikonám moju úlohu tak, ako som vždi vikonávau

*) Kostolník, od p. Hurbanovej (Anni Jurkovič) z Hlbokýeho višlaní, aby označia: akuo Ŀubezpečenstvo mu hrozí, že ho už všade kurentujá. Tento práve pred chvíľou boli prišiel do Súlova; a paňa H..., ho vi- strojila bez toho, žež bola vedela: či sa jej muž staví v Súlove, a či ňje? — to rádi Hurbanou úmisel vlastne Ŀebou.

**) Višlobodili ho iba jeho virobene ruki a od slnka opáleni chrbet, ako dostatočne svedočtvá, že vjac s pluhom ako s perom sa začberá, a vjac v poli ako v ohíži pri stolíku zohnuti biva.

čo som man pred sebou.“ „Ked sa ja v čase príhodnom zjavím, ja vjem, že moj lud ma pozná!“ — — To písau užahnutí Hurban v Rusave na druhí deň po svojom úteku!

Vráime sa do Súlova. Hurban v ten istý deň (14.), v ktorom sa vibrau zo Súlova, doraziu až na Rusavu. A po jeho odchode prišla celá deputácia maďarská ho hľadať do pribitku jeho sestri, z kádžaj bou práve odišjeu. — Hurban zmizou, a ník ňevedeu kam a ako? čo zavdalo príležitosť ku všeľjakim povestiam, (najme u Slovákov, väčšu oblibenosť v rozprávkach ako v skutočnich dejoch nachádzajúcich). Jedná vrateli, že v drotárskych štach preoblečení, ujekou na Moravu; druhí, že ako oľjikár chodi po Slovensku, a buri lud proti Maďarom a t. d. (Spomenujú zasluhuje povest fantastická, dla ktorej Hurbanovje koče vraj, bez pána a bez kočiša do jednej tmavej doliny či jaskyňu vrazili a tak dího dupoteli, kím odvedenie ťeboli.)

Od Ministerium naloženuo boło Hurbana chilí skímkolvek spusobom, a hízki ludja sa tešia, ked mužu na dekom svoju pomstu vijal: Gardistovja teda v okoli Hlbokjeho ako zvetreli behali, aby dostanúť ho, na jeho mukách ležiť sa mohli. Najme Šeňická garda (čiri Slováci) sa viznačila svojou ečholnosťou, uderiac na Prjetráskejho ev. farára Paulíniho, že užho musi byť „Hurban“ ukrítí, a řenajduť ho vo fare a v kostole, vrtila sa do samej kripti, a bodáki a šablami ho z práchávejúceho popola mŕtvich vihrobávala! *)

Ked sa divokí gardistovja na Hurbanovi pomstili ťemohli, pomstili sa na jeho koňoch. **) Tjeto dohnau kočiš bez pána na Mijavu. Občanou tanajších a okolitich ūvislovielni zaujali žial, vidjac koče bez Hurbana, a ňevediac čo sa s ňim stalo. Každá duša Slovenská zaplakala nad miľčkom svojim, a svatje boli skri tjeto; bo ņaplakali preto jeho krajačja, žebi im bou bívau po krvi rodina, ale že misleli v ľom stratiť violenca a najvrúčnejšého prjatela — národa slovenskjeho. — —

Clovek trpne, ked počúva, čo sa po odchode Hurbanom v jeho dome a s jeho ženou robilo! Zvestuvielja maďarskej slobodi, postaviac pred samu faru Žibehicę, s náramním krikom: „už ho máme, ideme ho vešať!“ do isti opuštenej manželki Hurbanovej sa vydili, a tam podla ohiba

*) Lied slovenskí si posjal vispevuje:

„Tá Šeňická garda po poli behala,

V Prjetráskom kostole Hurbana hľadala. a t. d.“

**) Hurbanovje koče sú Maďarom privlastnili, a v prvom okamžení bili ich trápili. O rok si Hurban svoje koče nas odkúpiu.

svojho hospodáril. Pri ktorej priležitosti, akje ona, v hroznej čeistoľe postavená, muki znášal musela, každi si lahko predstaví. Ale či takuo barbarskuo zachádzania s ľevinnou dušou ľevelá na pomstu a na spravedlivosť božú do Ŀebá? — Ó človečenstvo, jak zbládlije sú ešte deli tvoje!

Na to zasadou statariálni súd v Šehici, záležajúci: z Konráda, fanatickejho starca, Šuberta, Peľku a dvoch knazou evanjelických Tesáka a Klaška. Tito višetruvali a súdili Hurbanu spušťom celkom špaňiel-skim, soženúc ludí a prinúlajac ich terrorizmom svedčil na takje veci o akich ľič ľevedeli a ľepočuli. Tak napr. jeden sedljak písal, že isti rukopis, ktorí celkom od druhjeho boli písani, Hurban svojou rukou napisau. Od takichto prestrašených ludí sberali potom viňučenie svedoctvá, že z toho ešem velkých hárkou narjastlo. *) — Takjeto súdi sa nad ľepitomním Hurbanom so staváňím ťibeňe robili; ale Božia vuola ho k inšim vecam určila, a zlosť ľeprjaťelská v krátkom čase zahanbená bola.

Muože svet vidjet spravedlivost madarskú, a čo Slováci skrže prosbi a žjadestí svoje u Madarou vihrali! **) Okrem ukrutnjeho s nimi zachádzania, ešte i nasledujúci slávneho mad. Ministerium virok:

„Že sa národnje pohibi ukazujú, povzbudenje od knazstva a rozširuvaními slovenskimi príhlasmami, printúteni boli Minister vnútornich žáležitostí, ked ho i ľejktorje pravomocnosti o to žiadali, náhli súd dať viliásit, všade v horlích stolicach a mestách.“

To je zas noví dúvod, že ľije jednotlivci, ale vláda madarská zákonom checela vikoreniť Slovákom.

Vodecova národní sa na každi pád museli vistehuvať z Uhorska, ak ľecheeli pod náhli súd padnúť preto, že pán Boh v nich to povedomja vzbudiu, že sú Slováci!

Za Štúrom a Hurbanom odišieu i Hodža do Prahi.

*) Toto vŕetko sa náhodou dostalo Hurbanovi do ruky, spolu i s corpusom-delicti, a sice: s kusom národnjej zástavi, žjadostami slov. s pripojenými bjelimi hárki, listami a t. d.

**) V Koňut-hirlape s ironiou písali Madari o „Žjadostach slovenského národa“ — „že, ked vraj cheejú mať práva Slováci v Uhorskej krajičke, abi si ich mečom vidobudli.“ Ale darmo posmeškuvali Madari. I k tomu prišlo, že pred slovenskimi bodáki nlekať museli.

17. Hospodárstvo Maďarónou.

Нико то з historie ľevimaže, že Mađari zaroveň s výhlasuvániom slobodu, pri každom meste a pri každej dedine na slovenských stranach aj ſibeňice dali postaviť: aby Slováci za svoje práva ani ſkrknúť sa neopovážili, ale svojich pána i na ďalej v Maďaroch s celou úctou poslučajúc, iba ich rozkazí vikonávali. To tolko znamená, ako, keďž jeden pán svojmu otrokovi povedal: „sinak, ti si slobodní, ale predca pod mojou ochranou zostaneš, všetko čo ti rozkážem, či dobre, či zle plniť musíš, len takou rečou hovoríš, len tak sa ťaňiš, a iba takjeho boha vzívai (a' magyarok istené) ako ti valožím, a tak teremtettuvi, ako odo mňa počuješ,— ináče prídeš na ſibeňicu.“— Taká bola tá slávna maďarská sloboda, za ktorú sa Slováci, sťa pokorní otroci podakuvat mali, ako ich, po odchode Národ. Vodcou, farizej maďarskí napominali. (V knihe „Našim milým Slovákum“, v Štavniči 1848. vidanej, stojí: „Zde Wám předewším musíme jmenovati jednoho muže, který takowau láskau hoří k wám, jakowau jeſle žáden člowěk k wám nebořel. Tento otec waſi swobody jest ten muž, který za wás již toliká pronasledowaní trpěl, tento otec wasi swobody jmenuje se Koſut. Jméno toto budíž wám svaté draži Slováci, rozpráweyte dítkám a rodinám waſim, že se ten muž, který „že se ten muž jmenuje Koſut. Zvěčnите jeho památku, on jest wás neywětší přítel a dobrondince (!) at.d. Dalej upozorňuje tento eštěl Koſuta svojich „milých Slováků“ na tři wěci, a sice:

1. Kdože to byl na tom snemu anebo na té tak řečené dletě shromažděn? zdali to nebyli waſi zemští pánowé?— A vipráva potom, ako títo „pánowé“ dali slobodu „Slovákum;“ — ale to nedokladá, že ked sa Slováci budú za Slovákovou držať, že ich povešajú!

2. „Druhá ale okolostejnosť, na kterau wás při této wydobitě swobodě upozorňujeme jest ta, že ti lidé, kteří takto se zapření samých za slobodu waſi bojowali, jsou wěickni Mađarové.“— „Kdo za nás na minulém snemu jen slowičko promluvil, kdo se za naši slobodu ohlášil (Pozri stranu 24 a 29 prítomnej historie.)

3. Tretí ale wěc, na kterau wás při této wydobité slobodě upozorňujeme, jest řeč naše Slowenská.“ — A preukazuje, že Madari, dajúc svoje zákoni do ňej preložiť, sa starajú o ňu: a sice, zákoni takje, v ktorich stojí: abi sa aj v dedinských školách madarčina učila! — „A potom Slováci, kdyby se u nás wšecko jen po slowensky konalo, takby sme se ani řeč madarskau více neučili, a či wíte jak hrozná by odtud škoda pro nás wyplynula? jakoby to bylo, kdyhy w jedné celé stolici k. p. jen dwaja aneb traja madarsky znali, čiby sme se my mohli spolehnauti na těchto lidi, že nám oni prawdu o Madarich mluwi?“ — (K tomu aňi Kommentár netreba; každí lahko rozsudi, aki je to prjateľ Slovákou, ktori takto rozpráva!)

Madarská zákonom uprávňená ukrutnosť bola hrozná: a predca z Velmožou slovenských nikdo ſevistúpiu proti tomuto krajinu do záhubi vedúcemu hospodárenú. Zemjanstvo, a ostatní tak rečení Madaróni, dali sa za ſpatný nástroj proti Slovákom upotrebiť, prenasledujúc ich horsje ako sami Madari, ktorí k tomu tolko priležitostí ſ nemali. Kdo u tich odrodilcou bou v podozrení, že je prjateľ ludu a národa svojho, proti tomu višetruvaňa ustanovuvali; kde-bi bou ſlovo povedať za práva národa slovenského, pred súd volaní a často do väzeňja bivau odsúdení; u koho slovenskje listi, pisma, alebo kníhi sa našli, bou zradca vlasti a padou pod statarium; kdo s gardisti ſepiu, ſehulákau, ſesvetáriu, padou do podozrenja zradi; a kdo bi sa bou opovážiu verejne k ludu prehovoriť, — na ſibeňicu odsúdeni, najhanobnejším spuſtobom zo ſveta odpraveni. — Z toho vidno, že terrorismus na slovenských stranach bou náramní, že mišljenku človeku na tvári čitali, každou pohnutia, každí krok a ſlovo pozeravali, pretrjasali, odsudzovali a do podozrenja uvádzali!

V Košicach, pocľiví starec ev. knaz Sekčík, že sa uňo „žadosť zlov. národa od 10-ho Mája našli, uvážení, skoro na ſibeňicu prišieu. V Beluši (v Trenčianskej stol.) výborní kat. farár Beck, spomenú pri posvjaciaňi zástavi pre gárdu, že Slováci len tak muožu biť opravdu slobodní, keď sa v svojej materinskej reči viučovať budú, od Madarónou trenč. inquiruvani, prenasleduvani, mnoho trpeu. V Ružomberku Madaróni akjehosi cestujúceho professora bez dlhjeho višetruvaňa — obesili. Sami zákonni višlanci obci chítani a do želárou hádzaní boli. Taki príklad

máme na D. Bórikovi a L. Šulekovi, ktorí ako zákončie vivolení vislancovja obci, príjde do Nitri, a chýjac v meňe visjelsielou svojich slovo za Slovákou prehovoril, do lemnice sa dostali. Z tichto prvému sa podarilo po štvrtročnom žaláreji uľeť, a druhí za 14 mesiacou mu-čen, v Komárňanskej pevnosti zomreú. — J. Werthmüllerovi, knihtlačiarovi v Levoči cheeki tlačareň zavret a väčško konfiscoval, že sa opovážiu (!) „slovenske Žjadosli“ vytlačiť, súc hroźne prenasledovaní ako panskáv, treba je rodom nemeč a statočný človek. — Čo vjac, na samu mládež Madari svoju pozornosť obrátili. Višetrujuci Komisár v Liptove, písau do Levoče na Inšpektora škuol, aby mu ustavične zprávi dávau o panskav-lických pohiboch levočkej mládeže (!); — a v skutku mládež tátó vjac-razí pred súd volaná, inquirovaná a terrorizovaná bola. —

Ale načo sú prikladi? Do všetkých kútou sa vpljetou fanatismus ma-
darstva; kebolo duše slovenskej, ktorá-bi prenasledovaná kebola bivala.
Takú Slováci od Madarou dostali slobodu!

Okrem terrorizmu ešte aj nasledujúci systém upotrebili
Madari k vikoreňeniu slovenskej národností. A sice po úteku Národň. Vodcou, vistrčili hlavu ich protivníci, známi riúri za „bibličinu“ — nazdajúc sa, že už pre nich nastala „epocha slávy“ ked im „fanatikovja slovenski“ Štúr, Hurban a Hodža z cestí ustúpili, a dali sa do službi Košutovi i so staršou školou spisovateľskou (s málo čestnimi výminkami Kellárá, Chalúpki, Kuzmányho), ako toho máme príklad i na Sebe-
říni, Ferjenčíkovi a dr. Košut si teda založiu školu slo-
venskú, ktorá mu peknje službi preukazovala spisuvánim brošúr, proklamácií, kázaňim, prehováraním ludu atď. K timto zradcom sa pripojili: Kostolní, Máčay a Pelikán. Pruijší vidá-
vau z naloženja mad. Minist., v Prešporku „Slovácke Novini,“ druhí v Pešti na útrati výboru peštanského „Prjatela ludu“, a treći v Trnave „Wúdcé z Trnawi“ (!). (Väčších lží a oha-
vností sa tuším níkdi a níkde ľetačilo ako v tichto: Má-
čayovsko-Kostolno-Pelikánskych čarbaňinách.)

Ná mnohich evanj. knázoch špinou zostaňe i nasledu-
júce osvedčenja v „Kôzlönyi“: „že němali, ani něchcú mať
žiadnej účasti na slovenských pohiboch, že oni nevedja ani
dosť zohavili tich jednotlivich slepo-horlivcov od ktor-
ich sa s opovržením odvracajú at.d.“ Tak sa dat mad. knute
nahnať, je špatná vec. Potom už muožu Madari do nemeckich

novin písal: „Von den Slowaken ist nichts zu fürchten, nicht die čechischen Emissäre, nicht die heimischen geistlichen Aufwiegler, nicht der sl. Journalist Štúr vermochte sie aufzuhetzen.“ „Darum beklagen sich so bitter die illyrisch-čechischen Wütheriche dass die Slowaken gegen das ideale Slawisch-sklavische Reich und gegen die alte Hexe Slavia keine Sympathie haben, indem ihre süßen Melodien auf sie keinen Eindruck und Kraft aufzuüben scheinen.“ „Tröste dich gute alte Schachtel (Slávia), zur Beruhigung schimpfe brav zu gegen deine verlorenen Söhne, und gegen den verdammten Zeitgeist“... „Kleba“ ist das Lösungswort bei den armen (?) übervölkerten Slowaken, nicht leere Worte.“ „Der Excess legte sich seitdem Štúr und 5 Pfarrer eingezogen sind, wahrscheinlich um in der kühlen und ruhigen Festung Osens den grossen Plan der Slavia gründlicher ausarbeiten zu können“. (Constitution, Č. 68. od 14-ho Jun. 1848.)

18. Vihnnanci slovenskí.

Národní Vodecovja vo vihnanstve vjac robili za svoj národ, akobi boli mohli robiť v samej vlasti svojej, kde sa už Slovák ani len hnút nesmeli. Vo velkých mestách sa oboznámi s národnō-europejskím životom a slávnimi osobnosťami. Z akjeho poznaňa nasledovali višje náhledi do europejských svetodejou; z čoho zas bezpočetnje následki na sám národ prechádzajú. Všade sa oňi, pravda, po cestách stretali i s neprjatelmi Slovákom, a preto v ustavičnom ľubežpečenstve boli i von z krajini postaveni. Známo je, že činnosť madarská po celej Europe sa rozprostíerala. Na frankfurtskom sňeme mali Madari svojich vlastních vislancov, a po všetkých hlavnejších mestách svojich činnich emissárov.

Vihnnanci slovenskí brali účasť i na „Sjezdu slovanskom“; a jak viznamne boli tu ich hlaši, historia rozpovje. V Praze dočkali i tragickeho skončenia slávneho tohoto sjezdu rakús-kich Slovanou. Z Prahi odišli jedni do Vjedne, druhí do Horvátska. Hurban sa odobrau do Rusavi.* — Z Rusavi sa

^{*}) Pamätná je pre Slováka této ukritá ďedinka; bo v ňej našli po zdejšje skoro všetci dľaci slovenskí svoje utičie. A pre Hurbana ona bola opravdovým Pathmosom.

počom vistroju k južným Slovanom do Záhrebu. Tu na horvátsko - srbskom sňeme bolastním hlasom prednesúc : „bjedi slovenského národa,“ natoliko pohor virečnosťou svojou juáckich Horvátov, že tito uzavreli : „položiť ako viničku pokoja s Madarmi to, aby boli pustení Slováci za národnosť pozatváraní, a celi slovenskí národ sa stau rovnim ve právach Madarom.“ Okrem toho sa napisau Prihlas na Slovákov, ktorí mali sňem horvátsky po Slovensku rozposlat. (Hervátske Noviny celú reč Hurbanova po slovenski tak ako ju hovoriu, podali. *)

Zo Záhrebu odišjeu Hurban do Slavónie; z tajdal do Karlovic, a navštívili hradbí Srboobranného Sv.-Tomáša. Kde chodiu, všade robiu za národ slovenskí; vijavjac naposledi Južným Slovanom pevnú vuolu národa slovenského, zoprijet sa proti ľepriatelom trónu; a dostaúci slab bratského napomáhaňa, ako i potrebnje veci k povstaňu, odobrau sa chorobou umorení s koncom Augusta nazpäť do Vjedne.

19. Ako si počinali Slováci po odchode Národných Vodcov ?

Za čas štirmesjacovjeho vihnania Nár. Vodcov, obráhala (ako sme už podotkli) strana madarská Slovákou pňazmi, terrorismom, slabami a najme darmo rozposjelanimi v interese madarstva pisanimi novinami a brosúrami. Proti tistu agitaciám robili novej škole oddani Slováci, trebas nemali verejnýho orgánu, viučujúc lud pod rukou o zrádnych úmislach Madarou, vivracajúc ohavnje, madarónmi vimíšlanje kle-

*) Ňemeckje novini (Agramer Zeitung von 4. Juli) takto o reči Hurbanovi pišali : „In dieser Sitzung war der prot. Geistliche Hr. Hurban erschienen; er schilderte in einer ergreifenden Rede, die alle Anwesenden bis zu Thränen rührte die traurige Lage seiner slowakischen Landsleute, die von Ungarn nur aus dem Grunde, weil in ihnen der Geist für die Nationalität sich regt, in dem Grade verfolgt werden, dass sie aus ihrer Heimath sich flüchten müssen; — seine mit höchster Begeisterung vorgetragene Rede hat die Landesverträter in der Nr. k. k. Illoheit zu unterbreitenden Repräsentation sich auch unserer slow. Brüder kräftigst anzunehmen a.t.d.“

beti, a upozorňujúc ho na Srbou a Horvátou ako príbuzných jemu bratou a ľaje dákich ľeprijaťelou. Peknú službu preukázau v tej dobe Slovákom Karol Havliček, Redaktor „Národních Novin,“ posielajúc z nich celje pakle na znameňilejších mužou na Slovensku, z ktorich sa tito e pravdivom stave veci poučiť mohli, a vo spojení so svetom zostávali. Okrem národních novín i horvátske a srbské sa čítavali, dokial ich terrorismus madarski trpeu.

Najzmužilejšje sa držau lud slovenskí v tých stranach Ňitřj. stol., kde bou Hurbanom viučení a na budúcich „hraničiarou slovenských“ pretvorení. I pod najväčším vztekom madarskím sa tu skupovali zbroje, liali gule, rebili patróni, na čom i odvážne panni a paňe ľež velkú účasť brali. I po odchode Hurbanovom sa od Brádla a Javorini ļjesou strach a hrúza; Madari sem množstvo vojska visjelali, ktoruo iba s veľkím strachom sa k mestám a dedinám timto slovenskím bližilo; običajne s nastrojenimi bodáki, s vistavenimi plenki a tichim (každich 50 krokou odpočívajúcim) maršom. Pod ochranou bodákov prichádzali mad. komisári robiť exekúcie ludu a odberať pušní prach, olovo, gule, zbroje. Ale všade najme opaternosťou a smelostou pannen a paňi slovenských pod nosom oklamani, ňikdi ľič vikonat ľemohli. — Hlavni komisár mad., Maršo bivau na Mijave pod ochranou 2 stolič reg. vojska. Obce Ňitřjanske sa ľičim nedali odstrašiť. Na Brezovej garda Ŀechce la Košutovi vernost prisahal; a Vrbovčaňa, ktorí i samjeho komisára vihnali, aňi len do gardi vstupoval. Regrútou všetkje národne smišlajúce obce i s kopačicjami Košutovi odopreli. Najme Krajinanská sa viznačila; bo 400 za regrútou zapísaných, peknich ako jedle, mocnich ako dubi chlapcou na mjesto mad. Ministerium, do slovenského tábora za dobrovolníkov poslala. Z tichto ludohojných krajou sa Madarom Ŀepodarilo aňi jednej stotini utvoriť, trebas inde z mnogich malich obci celje batailloni zo Slovákom pod svoje zástavi postavili. Kebi príklad Ňiranou druhje stolice slov. boli nasleduvali, Madarom bi sa iste zbúrenja Ŀebolo podarilo.

Okrem Ňitřjanskej, najlepšje sa držau lud slovenskí v prostrjedu Slovenska, vlastenci hore višje spomenutimi odchovani. Naproti tomu v Spiskej, Šáriskej, Abaujvárskej a Žemplinskej stoliči bou ako sirota opustení, iba čo tu i tu od svojich duchovních pastjerou so strachom vipovedanuo slovo

o vernosti k cisárovi počuv. Ale že i tento lud prírodzením pudom k cisárovi a vodcom slov. hnani bou, poznal z toho, že ked Dobrovolníci na teto strani doťahli, vstupovau pod zástavi cisársko-národnje. Platí to najme o Zemplíncanoch, menovito o hrdinských Lastomírčanoch, ktorí gardamí madarskimi otočení, sa prebili k vojsku národňemu do Prešova! *) O Slovákoch sa muže povedať, že pri všeikom terrorizme madarskom zostali napospol verní cisárovi svojmu: vernosť svoju jedni činne, druhí trpne, t. j. bez úcasli dokazujúc. S činom a posvätením svojho života vstúpili tí, ktorí mali povedomja národię: že sú Slováci a ňje otroci Maďarou; ostatní bez toho povedomja, t. j. zápalu a bez mišlenki, iba so založením rukama sa na ohromujúce ich deje divali, do cisárskeho vojska všetkú svoju dúveru skladajúc. Zlá je to veru politika mnohich c. k. úradníkov chejet uhasiť cit národnosti a zápal za višší život, ako je tento pozemski. Iba mišlenkou obživení a zapálení človek je schopný obeť. Muže to bit mišlenka nábožnosti, národnosti alebo ľudskej hodnosti. Ako dakedi nábožnosť odusievňovala kresťanou, tak teraz cit národňeho povedomja zapaluje národi Evropi. Horľa za národnosť je ale fanatiku a hrješno vtedi, ked daktori národ druhje, — neuznávajúc ich práva — potlačuje. Tak robili Mađari; u nich bola najvätsja povinnosť pridŕžať sa svojej národnosti, a u druhjeho to istuo zatracovali. Čistá, duchom kresťanstva preníknutá národnosť každjeho pri svojich právach ňecháva. A to je hviezda rovnoprávnosti, ktorá národom slovanskim v Rakúsku zasvietila! —

Málo sa robilo v mnohich čistími, alebo z veľkej časti Slováci obidlených stolicách, ako: v Trenčianskej **), Tekovskej, Hontianskej, Novohradskej, Prešporskej stolici.

Katolicko Duchovenstvo, ktoruo malo velki vpliv na záležitosti verejnje — víjmešli daktoriach statočních obhajcou pravdi a láski Kristovej — zabudlo na úlohu Bohom i cirkvou jemu sverenú. Duchovní pastierja ludu vjac o zemskje ako o ľebeskje pokladi sa starajúc, na vopóvede písma svätého u

*) Budíčne o tom obšírejšie.

**) Eug. Gerometta zle poslužiu národu svojmu prihlasní proti Slovákom písanimi. Či sa ospravedliší, budúcnosť ukáže.

Matusa 6, 19. 20. 21. a 10, 28. zabúdajúc — terrorizmom madarstva prestrašení, nje len že svatuo povolenia a práva svoje nezastali, — (bo každi videu, že ide o náboženstvo, že sa robí na potupeňi knázstva, že s viťazstvom Madarovou celkom pod vládu politickú padne, a t. d.) — ale ani povinnosti naproti cisárovi a národu svojmu neviplňili; čo vjac mnohí z nich gardu proti cisárskemu vojsku vjedli a lud proš zákonnemu Panovníkovi búrili a podpalovali. Nikdo z nich ako horliví Rajačič s mečom a krízom Krista nevistúpiu a nevivolau zástupí čísicou za spravedlivú vec do boja. A predca duchovenstvo bi bolo divi robilo. Historia to zamilčať nemuože. Chibuan zápal a posväteňja-sa, akim boli dakedi knázja cirkve Kristovej naplnení, odusevnení!

20. Aristokratia slovenská v Uhorsku.

U dedou a pradedou terajšej Aristokratie malo to slovo aj svoj význam. *) Bivali oni napospol zmužili, dobrí, šlechetní prjateľja a otcovja ludu. Trvalo to, dokýž ešte slovenskí ráz nosili na sebe; bo priznávajúc sa k národu svojmu, pracovali na jeho zvelebení, a napomáhajúc perom i peňazmi blaho poddanich svojich, stali sa dobrodincami ludu, ktorí nje len že spisuvali, ale i na svoje útrati rozširovali znameniejte kníhi, náboženského i hospodárskeho obsahu, a spojení s duchovnimi pasíjermi, nezaanedbávali chrámi božje

*) Teraz sa často spomína to slovo „aristokratia;“ a običajne o kom povjeme, že je „aristokrata,“ toho sme dla prinápu čisto-ludského odsúdili. Pre pospolitejších rodákov slov., v krátkosti naznačím slovo toho praví význam. — Slovo „Aristokratia“ pochádza z réckeho „ἀριστος“ (najzmužilejší, najlepší, najšlechetnejší *). Označujú sa teda tím slovom najkrajšie duchovné i telesne cnosli človeka; a „κρατος, σος“ znamená: moc, silu, pánsstvo, vládu. Teda „ἀριστοκρατεια“ alebo: „Aristokratia“ je == vláda najzmužilejších, najlepších, najšlechetnejších! — Kdože bi si takéto vládu pod cisárom, z celej duše ľežadu? Ale či pri ludoch, ktorich aristokrati voláme — nachádzame teraz tieto krásne cnosť? — Meno zostače vždi peknou, ale zhnušenu skrz ludí, ktorim ono dokona žepatri.

*) Tak sa volali récki hrdinovja.

navštevuvat. *) Ņespoljehajúc sa na svevolnuo často počinajúca svojich úradníkovou, šli sami medzi lud, vizvedali sa na jeho kridvi a potrebi; akim činom, získajúc si jeho lásku a dúveru, boli od každjeho cieni, miluvani a zvelebuvaní. — (Pozri Príd. čis. 3). — (Takito otec ludu je na pr. teraz bivali župan Trečjanskej stol., G. Ostrolucki, ktorí súc verni cisárovi svojmu i národ slovenskí miluje, a o svoj lud sa vrúčne stará.)

V novejších časoch boli nastali ňeštastnje Reštaurácie; šlechta slovenská ofuknutá akímsi „Kor-szellem-om“ madarskím, zabudnúc na svojich predkou a otcou, odrodjac sa od svojho kmene i charakter slovenskí zo sebä vizvljekla. **) Pri reštauráciach nastúpilo kortešuvanja, t. j. napájaňa, preplácaňa nižšieho zemjanstva, z čoho nasleduvali: zkazenost mrvavou, vistupki, ňeznabozstvo. — Skrze kortešacie prišli mnohí ňezaslúžení, darobní a bezcharakterní ludja do verejných úradou, ktorí na mjesto prisluhovaňa spravedlivosť a práva, najväčších prjestupkou sa dopúšťali, na mjesto o „obecnuo dobro“ iba o svoje vački (abi tjeto boli plnje) sa stralili; z krvavich možolou ludu si kašľele staváli, a tak záhubu krajiňe uhorskej pripravuvali. Ņebolo na tom dosť; Velmoži a Páni imaňa a duochodki svoje v cudziňe, po veľkých mestách kinožjac, o poddaných svojich sa málokedi obozreli. —

*) Ked' šlechtičká rodina ſemohla na verejne službi božje odísť, bola običaj najme u Evaňjelíkom doma, v prítomnosli čeljadki, s nábožným spevom a čítaním kázúe „pónu Bohu slúžiť.“ — U višej ſlechti bis' túto običaj už darmo hladau, a u ňižnej rjedke, velmi rjedke sú toho príkladi. Dakedi najdeš v svjatoční den stará małer pri biblii a nábožnej kňihe, a jej dcéri pri románoch alebo dákých ručních robotách. Tak sa časi meňa!

**) Že to z opovrhnuvíja reči małerinskej pochádzza, potvrďim slovami velkjeho muža stoleja našho, Zschokkeho, takto napomínaťceho: „Ehre die Sprache deiner Nation, und wache über ihre Erhaltung. Denn die Sprache ist das eigenthümliche Kleid des Nationalgeistes, in welchem er sich frei und mächtig bewegt. Jede ausländische, welche vorgezogen wird, verwandelt sich in eine Fessel oder Mummerei, und verleiht zu unvaterländischer Denkart.“ (Stunden der Andacht.)

Podla višej šlechti aňi nižšja ňechcela biť horsja. Držjavali sa „velkje stoli,“ 4 — 6 hodinovje trakti, luxus nad luxus u nižkych i visokich! Ale načo mám všetko pripomínať? Boli domi, v ktorich sa od rána do večera iba presíjerala, fajčilo a postávalo *) a t. d.

Ked ale vidavki a dlhi ustavične rjastli a prijmi z roka na rok sa zmenšovali: ňeznajúc inakšej radi, odovzdávali páni svoje kaštiele, domi a kúrie zemjanske do rúk židovskich, a tito — z ich staro-otcovskich, pamjatkami hrđinských predkov zasvätenich pribitou, porobili ohizdne krčmi, príbitki vistupkou a ohavnosti Sodomi a Gomori, z opilstva pochádzajúcich; a takto uvalili sebä, svoju rodinu i lud do hrozneneho neštesľja. Lebo židja i pánu i lud pospoliti o všetko prípravili. Čože v takich okolnostiach zostávalo vätšej čjastke šlechti, ako hodit sa do náručja Toho, ktori vedeu omámit rečou ducha i srdce sina svetárskeho, inšjeho Boha, okrem „zlata“ ňeznajúceho, iba po rozkošach sveta a módi sa zháňajúceho. Čože bolo lahsje, ako zviesť takichto ludi na svoju stranu? Oni pri pohlade na velkjeho svojho Košuta, zabudli na starich otcou a rodinu svoju, zabudli na krála, ktorjeho milosťou prišli ku svojej hodnosti; a — na národ slovenski? — Ó na ten aňi len z daleka ňepomiseli! — Prečo ste sa v ten čas ňezjavili oslávení duchovja zvedením a roztopašním potomkom vašim, abi ste ich na lepšu cestu boli privydeli? Ó! prečo ste sa ňekázali vnukom a sinom vašim, šlechetní Illéšházovci, nábožni Zayovci, spravedliví Juštovci, peknoduchi Medňanskovci, hrđinskí Hrabovekovi, Suňgovci, slávni Ottlikovci, Plaitovci, Poturnajovci a ostatní ňesmrtedlní šlechti slovenskej pradedovja, ktorí i slovom i skutkom život i literatúru slovenskú sie napomáhali, a ňe h a n bili ste sa bit dobrodincami slovenského národa! — Jeden jedini odrodilí Košut, zviedou vašich vnukou a nástupcou. Či sa nermúliť zvečneli duchovja, nad touto slabostou a charbotou vašich potomkov? **)

*) Kdo chce mať dokonalí obraz zemjanskeho života v Uhorsku, ňech číta: „Falu jegyzője“ od Br. Eötvöša.

**) Pozorujúc takuo odrodeňja sa od svojich najbližších, a lipnuť za cudzim, kdo muže mať za zluo Ňemcom, ked s opovržením takto pišu o Slovanoch: „So haben sie (die Slawen) denn ein Vater-

Darmo sa k takinto zvedenim sveta-sinom hlásili Slováci. U Slovákou nebolo zlata, neboli vihladi na blesk a slávu svetskú; preto pišni sveta sinovja pohŕdli timi, ktorí na duchovnom základe večnej pravdi kládli skalu budúcnosti svojej, — nepočúvajúc úprimnje slová prihlasu k „Bratom Slovákom,“ ešte v Dubní 1848 po Slovensku takto sa ozivajúce: „Náposledi Vi bratja Slováci, ktorí ste sa doteraz menuvali páni, zemáni, barónmi a grófmi, a ktorí ste doteraz boli odporní národu Vášmu, Vašej krvi a Vášmu slávnemu púvodu, hanbjac sa za potlačených Slovákov, Vi bratja náši drahi stante a pripojte sa medzi rodákov svojich, oslávte mená svoje tímto novím sa zrodením, budťe horliví milovníci slovenského národa, budťe jeho verní, statocní sinovja. Aj Madari Vám podajú ruki s väťou úctou, ako doteraz, lebo zradcu krve, odrodiča nemuože po pravde žjaden národ učliť! Podajme si spoločne bratské ruki — ved sme mi všetci jedného pôvodu, jedna nás máter slovenskej slávi kojila! Podpišme slabím perom mocne úmisi statocňeho národa slovenského, tomu zajiste, čo čas doňesou národom neubráni sa žiadna moc! Aj nás národ musí prísť k tomu, k čomu inšie národi prišli, a muože prísť tak, ako iní bez veľkého viljevaňja krve bratskej, ked Vi k tomu čo je dobro pre Vás národ pristaňete. Teraz ešte muožete sa osláviť, kdo vye, či časom s hanbou svojou toho okamženia neobanujete? Pokojom chceme mi svoje práva dosiahnuť, k p o j m ē s a t e d a v ú m i s l o č h a ň e b u d e t r e b a k r v e , úmisi slovenských sinou sjednočenie usporja viljevanja krve bratskej, slovenskej!“ — Tak sa ozivali k Vám

land und sind doch fremd darin; sie sind Mitglieder von Staaten und haben doch wenig oder gar keinen Anteil an der Regierung; sie besitzen so vieles Treffliche und Anerkennungswerte, und doch ist das so wenig gekannt, und nach Gebühr gewürdig; sie haben von der Natur so viele ausgezeichnete, körperliche wie geistige Talente, und doch stehen sie andern Nationen in so vieler Hinsicht nach; sie haben eine reiche, fröhzeitig ausgebildete, höchst musikalische und poetische Sprache, und doch im Ganzen eine sehr dürftige Literatur, u. s. w.“

(Der Weltkampf der Deutschen und Slawen.)

Slováci pred revoluciou madarskou; ale Vi ste si zapchali uši a nēchceli ste počuť hlas bratou, hlas pravdi a láski; a preto potom nastalo viljevaňja krve bratskej, slovenskej; bo Vi ste sa nespojili v úmisloch svatich a nēzahoreli ste láskou k národu svojmu. — A už sa začína viplňovať, a viplní sa iste i to proroctvo: „že so svojou hanbou toho okamženia obanujete“!

Okrem Košutovi oddanej Opposicie, priznávala sa jedna časť Aristokratie uhorskej k tak rečením Konservativcom. Tito sa zas na dvoje delili. Jedni na opravdivých väčkého starjeho šlendriánu a ľerjadu konservátorou, a druhí, na slobodnejších starjeho šlendriánu reformátorou, srovnavajúci sa iba v tom, že ani liberaliste opposicie ani konservatívi národu slovenskemu nēprjali, ale spoločne ho utlačili a jeho národnosť udusiť zamislali. Nuž ale Konservativcou Slováci ani k sebe velmi nēprivolávajú; čo bi im prišlo z ludí, iba o sebä sa starajúcich, v otročení a ujámeňi lardu pospolitjeho svoje spaseňa hladajúcich! — Ako prostredníci medzi Opposiciou a konservativci vstúpili gróf Majláth a gr. Emil Dessewffy; tento poslední ako ředaktor „Buda-Pesti Hiradová“ znamenitje radi, vistrahi a napomenutia dávau Madarom, ukazujúc im cestu, ktorá bi ich istotne ta nēbola priviedla, kam ich priviedli Košutovje perorácie. Ale hiasi výbornjeho muža tohoto odzneli ako vjetor po púštach kečkemétskych a debrecínskych, nēajdúc mjestá u fanatickeho madarstva. — I v poslednej, rozhodnej dobe dúrazními, bolestnimi slovami B. p. hiradoví vistriha Madarou pred nēbezpečenstvom z ich prenáhlenja pochadzajúcim. Na ohňivú reč bar. Vešelinyho dňa 29. Apr. v „köre“ pešlanskom držanú, v ktorej horliví barón hroziac Slovanstvom Madarom, do zbroja ich vivoláva, — Buda-Pesti Hiradó odpovedá takto: „Člime oheň šlechetneho baróna. Aj mi vidíme nēbezpečenstvo, do ktorjeho nás prenáhlenosť, dráženja, podpichávanja, z jednej strani diktátorisko tiranstvo, z druhej strani služobní strach, tuná panuvanja na idei chudobnejho muohorečníctva, tam hrješno mlé a nja rozumnejších zapljetlo. (Čuťte tieto pravdi z úst šlechetnejších Madarou, ktorí sami tiranstvo prehnanych hláv cítili, ale pri svojej strane nēmali nikoho, kdoi ibou daju moc oprjet sa nēzbednjemu počinaniu strani Košutovej. Či tú zodpovednosť konservativci nēberú a

sebä ?) Dalej pokračuje B. P. Hiradó : „predca ale veríme, že je ešte ľaje všetkemu konjec ; ešte něstojime pri „hrobe slávnich“ alebo v potupe žijúcich. Ešte je ļaje tmaiv obzor, akí p. barón — ačpráve dávnim, pravim svojim predtúšením — už teraz vidí vo svojej obrazotvornosti; k ostatnýmu dôvodu ešte je moc krokou, tjeto musíme skorej sprobuvať, kím bi sme sa vikrikom p. baróna, do zbroja za ňím pochli. Ak bi sme to urobili, tak bi sme sa rútili do nebezpečenstva, v tedi bi nasleduvau pohreb, nad ktorim, ako nás básnik povedau „egy nemzet vérben áll“ (národ v krvi stojí.) Ó, kebi sa Ŀeviplňilo toto slovo. Pre Boha majme teda trochu chladnej krve ! Ked sa vždi prenáhlime, — prenáhlime sa v zákonodarstve, prenáhlime v jeho vikonávaní, číneňi, v láske, Ŀenávisti, v dúvere, potváraňi, vichvalováni, potupováni, v smelosti, strachu a t. d. tak mi ľikdi Ŀebudeme národ zreli, a hodni širších slobuod. — Chiťme sa zbroje, ale kamže sa obrálime ? kde-že Ŀemáme Ŀepriatela ? či muožeme vizvať každheho, a predca zvíťazí nad každím ? Ŀeklamme sa na večne veki. Budme povážliví ! Nebezpečenstvu je lepšie smelo do očí hladet, ako slepo doňho sa rútiť. — Zato poprobujme, ba všetko urobme, aby sme sa cestou pokoja virovnať mohli. Vi-jednávaním azda Ŀečo stratíme, čo prenáhlenosť naša na veki kompromittuvala — ale v meštanskej vojne — azda všetko.“ — Takje hlaši sa ozivali v B. P. hiradó-ve, ale ohlasu ľikde Ŀenašli. — Neskuor i novini „Figyelmező“ upomínali Madarou na pěvinnosti ku královi a národu. Lež nadarmo. Košutovci takje hlaši Ŀepočúvali, a Konservativci, Ŀemajúc sili Ŀečomu samostatně sa naproti postaviť, hned ku tej, hned zaš ku tej strane hoňení bivali.

Ked tak menuvaná „liberálna oppositia“ z kolaje zákonnosti vistúpila, republikánske sni v Pešti a Prešporku rozhnenie fantázie si tvorili, pjesne republikánske, ako : „nincsen király!“ pô krajiňe sa rozšíruvali a cesta nastávajúcej revolúcii sa chistala : či konservativci (ktorí o ničom tolko rozprávať Ŀevedja, ako o svojej vernosti k cisárovi, švarzgelbsteve a pečovičstve svojom) Ŀevideli vtedi najkrajšú príležitosť vistúpiť mužne za svojho cisára, proti rebellantskím úmislom Košutovim ? Vistúpením takim bi verejne boli vdaku naproti panujúcemu cis. Domu osvedčili, pri jehožto blesku ako pri slnku sa cez mnohje stolejia ohrjevali : vŕdjac dobre, že

cisárskou milosíou k tej sláve a hodnosti, v ktorej sa nachádzajú, prišli, cisárskou milostou na velmožou a pánow povišení boli! — V osudnom okamžení ale zabudli oňi na milosť túto, a na mnohostoročje dobrodejna cis. trónu; ľije len že žiadali odpor proti košutovej stráne na sňeme a v živote ňeurobili; ale chtiac sa votrjiť do milosti košutovej, aby pri rozdávaní úradou za liberalisti tohoto Diktátora ňezostali, v tej nádeji, že čo predtím od Cisára, teraz od veľkého Košuta dostával budú, s jeho stranou sa chabo sbratali a sjednotili! *) Povedja daktori, že proti všemohúcej Košutovej moci nič vi-konať nemohli. Ej ale to je ľije pravda. Košutova moc naj-vjac v jurátoch záležala, tímto on vedeu celí súem terrorizu-vat. **) Či ale oňi po svojej stráne (ktorá na počet opposiciu previšuvala a do počtu svojho mnoho barónou, grófou a t. d. rátala) ňemali spušobních ľudí, a tisice pospolitjeho obecen-stva, ktoruo bi sa z vätšej čjastki k ním bolo pripojilo? Ale načo sa ňebezpečenstvu vistavuval! Najlepšja politika je pra-vda, každjemu (na ktorjeho stráne je víťazstvo a sila) na reči prisviedčať, poklonkuvať sa, do oču sa pochlebuvať a t. d. — a tejto politike konservatívci náležite sa rozumeli. V čas ňepokojou a revolúcii sa oňi Košutovi klaňali, alebo dakde po kúpeloch visedávali, a — po premožení tohoto, obskočili, odrazu trón mladjeho Cisára, chvastajúc sa pred Ním svojou vernosťou: abi za odmenu do úradou vsadeni, zas panuvať, lud klamat, ňespravedlivosť páchat mohli. Nehanbja sa oňi z novu hlavu dviahať, okolo ministerstva sa motať, a jemu: akje sa majú v Uhorsku porjadki uvádzat, návrhi a pláni robiť! Či to ľije bezcharakternosť?

*) Oňi patria do nasledujúcej kategórie: „Ich bitte Sie, mir zu sagen, ob es wirklich war, dass auch in Petersburg eine Revolution ausgebrochen?“ „No, und was interessiert Sie Russland und sein Kaiser? Sie sind ja ein konstitutioneller Ungar!“ — „Ei der Teufel — Ungar, Magyar, Slowak, was geht mich das Alles an, wenn ich meine Herrschaft verlieren muss.“ (Der Slowak.)

**) Dávno proti tomu horliu gróf Emil Dessewffy: „Az ország-gyűlési ifjúságot, mely túlnyomólag iskolából, épen kikerült, és így ta-nulásra, nem pedig befolyásra vagy mások feletti biráskodásra hivatott, ifjúnczokból áll, közvéleményt képviselő szerephen engedték fellépni és elürtétek, hogy fejetekre nőjjön.“

21. Strana slovenská.

Celkom v inakšom svetle sa nám ukazujú Slováci. Tito potupeni a opovrhnutí sinovia krajiny Uhorskej, nemali na svojej strane žiadnych velmožou, grófou a veľkých pánon, ktorí, hanbjac sa za reč svoju starootcovskú, za Nemeckou alebo za potomkou Arpáda sa vidávali. Slovenská strana nemala Reprezentantou ani na sňeme uhorskem (hlás Štúrou bou slabí), ani vo Viedni pri uhors. kancellarii, ani v Budíne pri c. kr. Nádvorníkovi. A kdo na týchto miestach nemal zástupcom (tak rečenich patrónou), običajne pred svetom opovrhnutí a nevšimani bivau. Dlho sa pravda Slováci sami ku svojmu právu nehlásili; ale ani potom milosti sústrednej vládi rakúskej nikdi v takej m Jeremy ako ostatní, účastnimi neboli. A takto sami na seba zaňehaní, iba tou vjerou že spravedlosť božja nedrjememe, sa posilňovali.

Strana slovenská všetkú silu z duše svojej čerpajúc, pišnie a potupne pohľadi Madaróneu, — ktorí v povedomi materiálnej sily a svetskej múdrosti (ktorá vraj všetko po predku vje viráta) ani si ju nevšimli, — pokojne znásajúc, žila v nádeji krajsích časou. A kím Madari hned tej, hned za druhej politiki, podla kombinácií za užitočnejšú držanej, sa chitali: Slováci nikdi od počjatočnej mišlenki svojej neuštúpili. Akuo bolo ich prvo slovo, takuo holo i posledné. Hladajúc najprú práva a spravedlivosti perom a slovom si vydobudnút, ked prišli časi novje, v ktorich sa všetkje národi za svoje práva hlásili a za ne zomjerať hotovi boli; Slováci ani nemiľostou sústrednej austr. vládi, ani posmechom svetských pánon ňeodstrašení: v najväčšom sklučeňi svojom, a za času triumfujúceho, najmocnejšieho madarstva, uzavreli medzi sebou ešte v Dubni 1848, nám už známu politiku, ktorá sa v ničom menšom ňedokonávala, ako v odhadlaności „*b r á n i t práva trónu a práva národa.*“ A ňebola to iba običajná, z práznych slov záležajúca politika, ale skutočne dokázani čisti námer Slovákou. Videli ich sami Madari pod cisársko-národnimi zástavami bojuvať. Bo povstali oni zaroven zbratrením kmenom slovanskim ked cisárski trón bou rúcani od tich, ktorim všetkje možnje práva a dobrodenja učľovanje, ich žjadosť a zákoní čo si sami na dietách ustano-

vuvali, viplňenie a potvrdenie, zvelebenja ich národného života skrze dovolenie po celej krajinе spolki, napomáhanuo bivalo; a keď bou opusťtení od Vás bezsrdečich konservativcov, keď ste sa všetci hanbili honosit barvami cisárskimi, keď e spojení s Austriou ňik nechceu počúvať — legie z cudzozemcou, najme bojovních Poljakou ako z pod zeme virastali a trónu cisárskemu zo všetkých strán velikuo nebezpečenstvo hrozilo: vtied povstau, hovorim, národ slovenskí, aby brániu v spoločenstve ostatných zbratreních kmenou, práva Panovníka a trónu! V tom čase on viljevau krú, jeho sinovja bivali hádzaní do žalárou, a zomjerali verní vlasti a královi svojmu. — A Vi bezsrdeči, predca odťiskate národ slovenskí i teraz od trónu cisárskeho, odvádzate a odvracjate srdce Panovníka nášho od verních jemu Slovákou, vihlasujúc Náčelníkom slovenských za komunistou, panslavou a nebezpečných ludí! *) Či sa nebojíte hnevú božjeho, ktorí takjeho hrjechi netripi?

22. Bojovníci slovenskí.

Národní Vodcovia pri počiatku vivinuvaňja sa života slovenského, viučováni mládeži, spisuvatelstvom, cestuvaňím po zemi slovanských kmenou a oboznámeňím sa s prvimi hlavami slovanskimi, kládli nevedomki základ budúcnosti národa vlastnejeho. Bo teraz, kde sa pohli, všade ich známi a prjatelja vitali, ich žalobám uverili a podávajúc im ku djelu novjemu pomocnej ruki, ich žjadostí viplňovali a napomáhali.

Slováci, ktorí zahoreli láskou k rodu svojmu až do najnovších časou boli čistej mišlienke posvätení, v umeňi a vo vedách pohrúžení: „mišlienka bola ich zbroj, mišlienka ich pole, mišlienka ich výhľad do budúcnosti.“ Neboli medzi Slováci žiadni diplomati tajných kabinetou, politici v každom okamžení sa pretvarujúci, ani kommandanti vojska, zbehli v taktike vojanskéj — súc napospol pred salónovím, diplomatickím a kabinetným svetom do samoti odsúdení. Celá tak rečená intelligenc-

*) Táto strana Aristokratie, za komunistu vihlasuje toho, kdo odstupuje od utlačilej ludu; za panslavu, kdo miluje svoj národ; a za nebezpečného človeka, kdo na vzdeláni a osvietenstvu ludu slovenského pracuje!

cia slovenská, iba napredok seba a potom národ svoj vzdelal a osvjetil zamišlala. Intelligenzia táto záležala z mužou a mládencou, ktorí v rodinnom kole pri veselom speve a rozhovoroch najvjac o národných predmetoch sa zabavujúc, zlosti a hrúzi ako i liékavje a podvodne reči sveta ani ako mak si ňevšímal, a zo samich úradou sa vitvárali *), aby v národních prácach svojich prekážaní neboli; začo ich ludja ňizki (iba po chlebíčku pachťiaci) za podivnich a mnichou, svetu odmreťich, vihlasuvali. — Tito mužovia a mládenci slovenskí, ktorí iba dakedi si pjesen „o slobode“ a „boji“ zaspjevali — naráz v ideáloch svojich — čarownimi povestami o „slobode“, „barriádach“ a „divadle“ nje vjac ideálnich ale skutočných bojou a krvavej vojni — pretrhnuti, čo si počnú? kam sa obráta? — kde je ale mišlenka, duch i sila posvätenja sa, tam je všetko možnuo. — — Z tichich, pred svetom opovržeacích „mnichou“ povstali bojovníci slovenski.

Pri výhľadoch na vojnu, ktorej Slováci vihnút nemohli, prvuo bolo postarať sa o mužou, v tichto vecách zbehlich, taktike vojenskej priučenich. A tu zas pozorujeme, že nár. Vodcovia boli poznali budúcich kommandantou ešte v tedi, ked sa o vojne ňikomu ani len nesnívalo.

Hurban v mladosťi svojej, ako vislaňec Ústavu prešpor-skjeho, cestujúc r. 1839 po Morave, obznamiu sa v Brne s jedním mládencom, na ten čas kadétom, Bedrichom Bloudeckom a spolu i so Zachom, ako mužom už v tedi velmi skúsením. O tomto poslednom písau Hurban na prjačelou svojich r. 1840 takto: „S Borivojom (t.j. Zachom) som sa dlho a prospešne rozprávau. Borivoj je ten, ktorí je v stave nje len pluki kommandovať, ale aj v kabinetu ţadit lod obce v rozburénom mori svetopánstva.“ Takto puosobila osobnosť Zachova na mladjeho Hurbana. — A skutočne Zach a Bloudek boli hrdinovia ňeskoršej drámi slovenskej, ku ktorim dvom náčelníkom národných povstalcou sa pripojiu i Janeček.

Bloudek a Janeček boli vistrojení pred septembrovím povstaňím na Slovensko, abi tam kraje a terrain budúcich víprau vojenských prehľadli. V Nitrjanskej stol. navštívili Mijá-

*) U jednotlivcov na taki stupeň višlo čistuo posvätenja-se mišlenie, že oddaní službe ducha a národu — i najsladších svazkov manželstva sa zarjekali.

vu, Brezovú, Vrbovce a t. d. Na hornom Slovensku prešli ces Turjec, Kremniču, B. Bistricu. A na tichto stranach sa nezádlo objavja i národňje boje slovenskje.

23. Stav Uhorska pred Slovenskím povstaňím.

Zmatok brozni panuval v Uhorsku. Prabidlielja krajinnej tejto, ciújac sa pichou a tyraanskim zachádzaním madarskva obrazenimi, prichádzajúc k povedomú individuálneho, národnosamostatnjeho života; a vidjac že krajina táto je ľaje vjac ich matkou, ale macochou, ktorá iba nadutim, rozkazujúcim a roztopašním sinom služí a volká: povstali aj oni za slobodu a za právo svoje, nazdávajúc sa, že sú tak sinovja Uhorska ako i druhí, a preto tak rovnoprávni akokolvek i Madari.

Samí prví boli Srbi, bojovní junáci juhoslovanskí, ktorí sa počínaňu madarskjemu najprú smelím slovom, potom Ŀeo-hrožením skutkom naproti postavili. Srbi ešte v Dubni ustanoveniam a zákonom madarskím sa sprotivili, matriki a zápisnice mad. páliili, úradníkou Madarmi vivolených a ustanovenich pozhadzuvali, poslušenstvo mad. ministerium vypovedali. Naposledi povzbudení mladím srbskím junáctvom, povstali hrdiinskí národ tento proti Madarom, vedení a napomáhaní svetlím Patriarchom Jozefom Rajačičom, hrđinnmi Kničařinom, Stratimirovičom a druhimi, a viperúc Madarou pri Alibunári, Perlasi, Titteli a t. d., dostonúc sa do hradieb Srbobrannjeho Sv. Tomáša, víťazne odoháňau a porážau vojská i gárdi madarskje.

V Sedmehradsku povstali Sasi a s nimi hraňičjaci bojovní Rumúni. I Rusiňi na pounoci dávali znaki života.

Horváti zo všetkých tichto národotou najsamostatnejší, mu-nicipálnimi právami ohradení, kroz svojich vlastních vislan-cou na sňemoch uhorských predstavuvani, už od dávna proti Madarom mužne vstupujúci, i teraz najráznejšje sa proti ňím postavit mohli *).

*) Dňa 8-ho Jul. 1848. píše Hurban zo Záhrebu: „Mi sme tu živí, v očakávaní veľkých vecí. Vi tam v záliši života ľjež čakále čo príde.“

„A to milou Slovensko naše čože robí? V držapoch cudzích je —

Junácki Jellačić-bán prekročiac Drávu dňa 7-ho Septembra, ňeunavním maršom postupoval k Budínu a Pešti, aby pokoril tieto sidla madarskej bezuzdnosti.

Všetki tieto veci sa robili ná vidomoči pred celim svetom; ňeslovanskje časopisi náružive proti počínaňu slovanskich národou vistupovali, nazívajúc Srhou zbojníkami, lúpežníkami, a Jellačiča vodcom zbojnickej bandi. Iba sústredňa Vláda Rakúska sa zdala všetki tieto veci ignorovať. Zatiajiť sa nedá že bola v kritičnom položení. Z jednej strani, ako vpadne povstanja v Taljansku, z druhej strani vjedenská Aula a nadovšetko Madari, Ministerium vjeden do veľkých zmatkov boli privjedli. Ku stránke a politike žiadneho z týchto národou sa minist. rakúsco ňekloňilo, ale aži ono istú, sámostatnú stranu neutvorilo, prezradzujúc všade ňurčitosť a ňelistotu zásad a náhladou svojich. Takim činom obivatelja celjeho Močnárstva do veľkjeho zmatku a ňiestoti privedeni boli a samo c. kr. vojsko ňevedelo: komu má veriť, koho posluchať a začo vlastne bojuje? Každjeho občana v celom močnárstve iba jeho náruživosť a náklonnosť k jednej, lebo druhej alebo tretej strane hnala a pritiahuvala. *)

Madari na Vráde vždi novje práva vimáhali a v úmisloch ustáleni, sbieraňim po celej krajině obeti, chistániem zbroja, cvičením národnej gardi a t. d. k vojne sa pripravovali; národi ale ostatné v dobe osudnej, v ktorej išlo každjemu o to: žiť alebo zhinúť, počínaňim madarstva odstrašiť sa ňe-

a ňemá ho kdo silno bráhiť! — Dňa 26-ho Aug. „Ochoreu som a iba dnes čo muožem trochu perom vládnut. Robím — robím za ten náš národ, ňech len pán Boh požehná prácu našu. — Dostau som zimhlicu.“ — „20-ho Aug. tak nabili Srbi Madarou — že celá dieta v Pešti závrat dostala.“ „V Horvátsku sa prípravi robja nálezitje. Bán je človek velikí, mûdri a opatrni.“

*) Deutch-Oesterreich wollte zu Deutschland gehören, Slawisch-Oesterreich wünschte eine von Deutschland unabhängige Verwaltung; Ungarn (rozumej Madarstvo) wollte sich selbständig constituiren und nur des oesterreichischen Kaisers Person, als König noch ferner dulden; das italienische Oesterreich warf sich den anderen Italienern in die Arme, den „Fremden“ Tod und Vernichtung schwören.“

(Gen der Rev.)

dali. Ministerstvo vjedenskuo sa klátilo. Klátenja toto pozorujeme najme v tedi, ked Jellačić, majúc ľahnuť s cisárskim vojskom proti Madarom, obžaluvani od tichto, do Inšbrucku boli cituvani, aby sa tam vraj, zo skutkou a počinaňa svojho ospravedlňiu. Vojáci Bánovi, hned od ňeho, a hned zas od Mađ. minist. dostávali príhlasi a rozkazi; a často skrže vládu rakúskeho bána zvelebenjeho, dúveru c. Dvora požívajúceho a druhí raz z bánska zhodenjeho a potupenjeho videli museli. Pulský, agent madarský v samej Vjedni plakáti proti Jellačičovi vivesuvau, verejně proti ňemu verbujúc. Z čoho mohlo nasledovať, že Jellačić-bán — ak ňemá dosť energie, ňepožíva dúveru, lásku a oddanost svojich plukou, — lahko sa staňe prvou obeťou ľeráznosti sústr. vládi rakúskej, aki priklad máme na grófovi Lambergovi a grf. Latouroví, ohavne zavraždených.

Ze minist. rakúskeho vždi vjac na legálnej ceste *) postavením, historicki uznaním, cis. Domu sa liškajúcim Madaram nakloňenuo bolo, ako druhim, za cis. trón a práva svoje vistupujúcim národom, videu každí. Ked Mađari svevolne do práv cisárskich zasahuvali, a naposledi nepotrebnjeho cisára s 3 millionami tak rečeno na penziu dať zamišlali; práva všetkých v Uhorsku bivajúcich národou nohami šlapali; v pevnostach cisárskich madarskje zástavi vivešuvali, vernich cisárovi dústožníkou kočačinami zneuctovali, vojsko cis. na svoju stranu lákali, s čeryenimi perami behali a t. d., a sám Jellačić Pešt a Budín s velikou mocou cis. vojska pokoriť išieu: minist. rak. i v tedi ešte na smjereňa mislelo, ktoruo sa malo skrže Arcikňeža Jána uprostredkuvať. Na mjesto ňeho visalo gr. Lamberga, ako prostredníka, ktoriby v meňe Jeho Jasnosti s Mađarmi sa pokonau a porjadok v Uhorsku uvjedou. Stalo sa čo každi v okolnostiach tehdajších predtušiť mohou. Gróf Lamberg na pestianskom moste od vzteknej luzu, vedenej Balov-

*) Mađari sa chvastajú, že oni vždi na legálnej (zákonnej) ceste zostávali. Tak je. Dovolenja na vjacej millionou papierových peňází (košutek), 200,000 honvédou na legálnej ceste pítali — a vikričiac Ŀeskuor Republiku i Dom Habsburgsko-lotharingškí v Debrecíne na legálnej ceste detronizuvali, vtvorjac cisára rakúskeho z práva nástupníctva v Uhorsku a z práva ku koruňe sv. Štefana. To sa všetko pekne, krásne na legálnej ceste robilo !

ghom a druhimi víťazmi, barbarskí kosami rozsekani a rezkúskovaní, stáu sa občou fanatismu, ktorí slabí Radcovja korunu skrotil ľeyládali. *) Ale aži potom ľezmúdrelo rak. ministerium, a iba vjac z núdze sa vrhlo do náručja Slovanom, ktorí ces všetkje stoletja svoju vernosť k cis. trónu skutkami dokázali a i teraz na jeho udržanie všetkimi možnimi silami pracovali.

24. Vjedenn.

Dňa 29 a 31 Aug. piše Hurban z Vjedne takto: „Rakúsko Ministerstvo je spravodlivím hnevom naplnenuo na Madarou, ktorí v divokej piche svojej celu Monarchiu rakúsku, práve teraz sa preporoduvat počinajúcu, roztrhať a rozkmásat, ba čo vjac pod svoju moc podrobít chceú. — S Madarmi ľjeto čo žartovať, tí najnevinnejších ludí vešajú. Máme toho dôkazou dost. Čo so Srbm robja, to je ľevidanuo, ľeslichano; to jest, mordujú a mučia tich, ktorí odzbrojeni súc, medzi ľimi ziju a aži necekli do teraz. Madari už mnogo vojska ne-

*) „Die vom österreichischen Ministerium an den Pesther Landtag gerichtete, in dem Landtagsacte Nro. 66 veröffentlichte Deckschrift über das zwischen Ungarn und den übrigen Ländern Österreichs bestehende Band der Einigung, die kaiserlichen Manifeste vom 22., und 25-ten September, durch welches letztere dem Feldmarschall-lieutenant Grafen Franz Lamberg der Oberbefehl sämtlicher in Ungarn befindlichen Truppen und bewaffneten Corps von was immer für einer Benennung übertragen wurde, und das Erscheinen dieses Befehlhabers in der Eigenschaft eines ausserordentlichen Commis-särs zur Herstellung der Waffenruhe schon drei Tage nach seiner Ernennung an dem Sitze des Landtages zu Pesth, — diese That-sachen liefern die sprechendsten Beweise vom aufrichtigen Streben des Kaiser-Königs, die Ordnung im Lande auf gesetzlichem Wege im Einverständnisse mit den Volksvertretern ohne Blut-vergießen wieder einzuführen. Mit der grausamen Ermordung des kaiserlichen und königlichen Friedensboten war der Fehde-handschuh von den Magyaren ihrem Könige und zugleich dem Kaiser von Österreich zugeworfen, der aufzuheben Pflicht und Ehre geboten.“ — (Gen. der Rev. str. 366.)

muožu utrimať v našich krajoch, lebo čo tento list čítať budeťe, už bude Bán aspoň s 24,000 vojska hraňčenjeho na Madaroch. Potom aj mi veru čušať nebudem. V krátkom čase príde Slovákom den spaseňja!“ — V takýchto nádejach žili národní Vodcovia slov. vo Vjedni na konci mesjaca Aug.

September sa približiu. Ked madarská strana vo Vjedni skrže ňeunavnjeho agensa svojho Pulskjeho do legií madarských vihadzovaňím peňazstva verbuvala: v tom čase, v meste tomto prítomní Slováci, nedajúc sa žiadnymi hrúzami odstrašiť, trebas pred policiou Auli ňikdi neboli bezpeční,— verbuvali proti Madarom pod zástavi cisársko - národnje. Do 17-ho Sept. zrjastou počet bojovníkom na 500 hláv, a s tímto sa odvázili Národní Vodcovia vstúpiť na zem Slovenskú.

Pred odchodom držali schuodzku, v ktorej prítomní boli Slováci: Hurban, Štúr, Hodža; a Moravaňa: Bloudek a Zach. Ten prujiši sa i s Janečkom bou navrátiu z recognosciruvania terraian budúcich víprav vojenských. V schuodzke tejto, napredok sa ustanovila „Slovenská Národnja Rada“, ktorábi do času rjadila samostatně vistupujúci národ slovenski. Údovja Radi tejto, všetci rovnaku o právo majúci, boli následovne zvolení; vojanskje veci sa sverili: Bloudekovi, Zachovi a Janečkovi; politickje záležitosti: Hurbanovi, Štúrovi, Hodžovi. Spomenutí kommandanti iba s porozumeňm tichto ostatnich možli ňečo podujímať a ďalšje rozkazi vidávat. Ku Národnjej Rade i dvaja Sekretári, boli pripojeni: B. Nosák a D. Bórik. — Nebude snád od veci, ked sa o Národnjej Rade obsírnejšaje vislovim.

V neobičajnich okolnostiach užívajú sa ňeobičajne prostredki k dosaženiu vimerenjeho cjela. Ked sa v jednej krajinie roztrhajú svazki lisicrejeho spojenja medzi Panovníkom a národom; na mjesto pokoja, poslušnosti a porjadku, najväťšia anarchia panuje, aká sa po marcovich dňoch v Uhorsku objavila; ked sa vipovje úcta a oddanost naproti korunnanej Hlave a zákonom, celjeho Močnárstva znovuzrodenja napomáhajúcim; slovom ked je svet ako-bi pomateni a sebe ňeprítomní: v takom čase sa običajne prvje, hnuliam sveto - ducha rozumejúce hlavi, postavja na čelo národu a vedú záležitosti mnoholisic-hlavjeho ludstva, abí ho privjedli do pristavu pokoja.

Slováci od dávna vidávali a poznávali Repræsentantou svojich v troch hore menovanich mužoch, ktorí za národ slo-

venskí už v svojom živote mnoho boli pretrpeli. Tito mužovia skrz Maďarov z krajin Uhorskej viobcuvani, medzi ludom svojim vjac prítulku ľenachádzali, ale predca ho na nohi postavili, a jeho vernosť naproti cisárskemu trónu pri všetkom ľebezpečenstve Ŀeskaleňu, udržať si umjeňili. Bez porjadku dočasnich zákonou a Správi sa to stať ľemohlo : utvorili teda správu, ktorábi sa o dôležitosti národnje starala, potrebnje rozkazi národu vidávala, porjadok vjedla, a vúbec všetku činnosť, vikonnosť a zodpovednosť na sebä prijala. Správa takáto bola „Slovenská národnja Rada,“ z mužou hore menuvanich záležajúca.

Mnohím Slovákom, ľedospelim ešte k životu národijemu običajne všetko biva smješno, čo ich mužja začinajú ; takito sa i pri „Národnjej Rade“ zastavili, s posmechom sa vipitujúc : „Kdo dau právo tím mužom vzjať záležitosti a vedenja národu slovenskjeho na sebä ?“ Odpovedám : že právo má ten, kdo sa cíti bit povolaním k velkjemu djelu, a vje posvätíť život svoj národu vtedi, ked sa všetci ostatní jeho sinovja od ľeho odľahajú, ľehajúc ho leťej do prepasti večnej záhubi. Právo a zákon tento je napisaní v duši každjeho šlechetného národovca, ktorí má dosť sili obetovať sa celku národnjemu. Ako ten, kdo za topjacim sa skočí do vodi, aby ho víslobodiu, Ŀespituje sa : či k tomu má právo ? robjac to z vnutrnjeho šlechetnjeho pohnutja a povinnosti ludskej : tak i mužovja národnjej Radi skočili do zbúrenich vín oceánu, za topjacim sa národom slovenskím, ľedbajúc na to, či aj oni medzi vlnami zahinú, a či šťastlivo k pristavu pokoja sa doplavja ! Národ slovenskí bou násilno vitrhnutí zo života zákonjeho, a obetovaní anarchii madarskej; Vodecovja jeho teda mohli sebä proti-postavit anarchii, ked mali zmužilosť lebo zhinút, alebo zvíťazit.

Za ľepotrebnuo držim o tom dalej reč síriť. Národní Vodecovja prišli pod svojimi menami, bo pod druhimi prist ľemohli a vistavili sa práve preto najväčšiemu vzleku madarstva. Kdo v tom velkodusnosť ľevidí, tomu nje historia, ale Āesopovje fabule patrja do ruky. — Národ má ďakovať prezretelnosti bežej, že mu v osúdnej chvíli takichto vivalených sveto-ducha sinou posjela; bo tito kladú uhelní kámen slávnejšej budúcnosti jeho. Oni sú Fárusovja (svetlárne), ktorim ľisicou pohladi sa obracajú, v nich svoju nádeju a ľniech nachádzajúc !

Národnja Rada, ktorá mala vjest verejne záležitosti na Slovensku sa teda usporjadala, a prvuo jej najhlavnejšje rukovaňa bolo: z ktorej strani Uhorska bi sa s najlepším prospechom mohli hračice prekročiť? — Mjenki boli rozdzielne. Hodža stáu na tom, aby sa šlo najsamprú na Turjec, — a prednášau svoje důvodi; Hurban naproti tomu chceu do Nitrianskej vtrhnúi, kde vraj na jeho slovo lisice bojovníkou povstaňe. Táto nárada sa naposledi aj prijala; bo proti víprave do Turca mnohje ľažkosti v cestu kladenje holi, a sice: vzdialenosť Turca od samich hračic, a poloha terrainu, iba množstvu vojska hovjaca, ktorimbi sa všetki passi dokonale obsadiť mohli. — Náradu Hurbanovu porúčala blízkosť železnice k západnej strane Nitrianskej, ludnatosť tamejších kopačic, dedín, mest, ako sú: Vrbovce, Mijava, Brezová a t. d.; vrchi, vrški, úbočja a dolini, potrebnje k udržaňu sa maljeho zboru a t. d.; ako aj to osvedčenja-sa Hurbanovo, že postavi tamsoňe obivatelstvo celkom na nohi. Uzavrela teda Národnja Radá, hračice Slovenska pod Javorinou prekročiť. Pri ktorej priležitosti sa i Præsidentstvo Hurbanovi, kím víprava v stolici Nitrianskej trval bude odovzdalo, ktoruobi v Trenčianskej prešlo na Štúra, v Turčianskej a Liptovskej na Hodžu. Takje boli úmisli Národnej Radi, nazdajúc sa, že s jej príchodom celí národ povstaňe, najme, ked nezaňedbala o svojich úmisloch poučiť ľaje len Slovákov, ale aj Rusinov a Rumunov. Dôkazom toho sú rusínske a rumúnske prihlasi. Lež inakšje to chceu mať osud. — Napošledi po zaopatreňi prihlasou, národnej pečade a ostatnich k víprave vojenskej prislúchajúcich vecí, určiu sa den k odchodu.

25. Víprava slovenská.

Q víprave slov. piše Hurban nasledovne: „Bližiu sa deň 17-ho Sept., v ktorom sa mala vibrat malá víprava z Vjedne do Slovenska. Bán prejdúc 7-ho s vojskom svojim Drávu a tak hračice zeme svojej, bou sa už sveriu šestú junáckemu. Vo Vjedni panuvalo všeobecnuo preklínaňa Jellačića-Bána. Malí zbor roztratených slovenských bojovníkou čakau ako na tŕňi den odchodu svojho v strachu a strnuť pred policiou Auli, ktorá svojich agentou a verbovníkou do legii madarských po-

všetkých uliciach a prjedmestach rozostavenje mala, a okvidno po Slovanoch čihala. Jednatelia slovenski sa ale nedali odstrašiť ani tímto ľažkim stavom svojich prvňich krokou. — Munícia, ktorú Hurban od Srbou z Karlovic bou dovezou, ako i tá, ktorá sa vo Vjedni zaopatrla, sa pakuvala. — Bez najmennej ľehodi, prostrjedkom všeljakich úzlabou a ľebezpečenství dostavilo a dodal sa mužstvo i vojenskej prípravi na nádražja železnice severnej do Vjedne. Peť sto mladich juňákou sadalo do zlăštneho, osobitnjeho vozňa v desiatu hodinu večernú, dňa 17-ho Sept. 1848. Iba dakolko prijatelou, vislancou českich vedelo o odchode, a tľ stá Nikodémovja, svetu nepoznani s vnútorním plesáním viprovdázali odhodlanú mládež, dávajúc jej s Bohom. Vozi nákladnje sa naložili, — a v temnu noci traťu sa hukot lejiacich k cieľu určenja svojho mladich sinou slobodi.

„Viprava tak chatrná na prostrjedki a počet iba bláznovstvom bi sa mohla pomenovať, kebi sa sama o sebē považovala; 500 mladich šuhajou ľevibojuvalo ešte ňikdi žiadnej zeme, a tím menej zeme takej, ako je krajina Uhorská. Tich 500 bojovníkov sa ňemá inakšje považovať, iba za stráž a gardu Národnej Radi, t. j. tich mužou, ktorich očakávau s tūžbou národ slovenski, a za ktorich vedeūim sa on mať pozdvihnuť proti zjavnej zburé separatistou madarskich. Čo on aj dokázau. Ostatne, že sa zmužlosť a hotovosť obetovanýsa vihladávalo k tomu, aby sa boj s tak chatrnimi prostrjedkami, proti tak mocnemu v ten čas madarsívu, pri tak velkej ľečinnosti sústrednejho ministerstva rakúskeho započau, to sa samo sebou rozumje. Ale práve to uznalosť zaslhuje. Bo, kebi tento moment náležite bou oceňeni bivau, iste bi sa ňebou mohou tak rozdúť onen potok madarskej zbur.“

Svitlo krásne ráno; den 18-ti Sépt. Viprava slovenská s veselím spevom dorazila do Pjesku práve ked bleski rannej zori z poza huor sa vikrádali. V Pjesku stáli na pohotove vozi z čjastki zo Slovenska od Vrbovčanou a vernich Hlbočanou vistrojenje, z čjastki z Moravi: na ktorje sa zaraz všetki pripravi poprekladali a celi tah sa pohou v tú stranu Nitrianskej, kde leží Javorina. „Podivnuo to bolo divadlo“ — pokračuje Hurban — „ked ces Veselja, kde práve hluční trh sa držau, naša viprava svoj pochod držala. 500 ludi v rozličnom odeve, medzi ktorimi daktori práve ozbrojení boli

a asi 30 plných vozou ľichúunko a v najväčšom porjadku, defilíruvalo pred množstvom zvedavjeho obyvateľstva! Akobi z ľebā bolo padlo toto množstvo ľeznámič postáv. Rozprávali si v celom okolí rozmaňtie povjedki, a iba za dakolko dňi dozvedeli sa, zkädzal ten vjetor pochádzau a kam bou namerení. Žjaden úrad, žjadna stráž, žjaden človek ľeopovažuvať sa pítať na cjal cesti tichto početných pútnikou, a predca bi každi z nich i rád bou vedeu, i snáď povinnosťou to jeho bolo sa prezvedjeť! Boli to veru podivne časi, všetko bolo ako zamrazenuo v očakávaní toho, čo od inšjeho ako je sám človek prist má. V tom čase bou svet ako ľikomu ľeprislúchajuci, a bran ho do službi svojej ten, kdo sa práve k tomu djelu odhodlau. Takto prešla celá víprava ces Velkú. Nad mestečkom tímto, na návrši rozkošnom pri dohárajúcej žjare k západu sa skloňujúceho slnka, rozložili sa bojovníci do táboru, vozi zastali, vipakuvala a rozdala sa zbroj túžobne na nu čakajúcim bojovníkom slovenskím. Dojimavi to bou pohľad. Mladenci objimali puški svoje, boskávali ich a hlučenie pjesne sa ozivali a hlasí zaletuvali za blízku hračicu, na zem svatú slovenskú.“ —

V tom z pomedzi údou Národnej Radi vistúpiu Hurban, aby oduševňiu vimluvnosťou svojou ozbrojencou slovenských. Krátki obsah jeho reči bou tento: „Nebolo dakedi hračice medzi Slovenskom a Moravou, ale to všetko bola za starich časou jedna spoločná vlast zbratrenich národou slovanskich: a preto ľemá biť aňi napotom medzi timato dvoma krajinami hračice, ktorjebi delili zbratrenje kmeni, sinou jednej Matki. Na tom budeme pracovať, aby sme vitrhnúc národ nás slov., z pazúrou dívjeho madarstva, zas ho k dávnej sláve jeho privjedli, a hračice bratou od bratou deljace, zotreli!“

Za ľím hovoriu Štúr takto: „Bojovníci! pozrňte na túto otvorenú dolinu; tá nás vedje k cjelu nášmu. Za timi vrákkami, tam leží Slovensko, rodina naša, národ ubjedení, utlačení, od tisíc-rokou všetkej samostatnosti pozbavení, národ povrhel; a teraz v najnovejších časoch jeho zotročiteľja prišli k úplnej moci a vláde, tí teraz budú úplne nad ľím panovať a ho podla lúbosťi zdjerať a života pozbavovať. Ale ešte ľevidinuv duch národni. Pozbavili nás všetkjeho ľeprjaťelja naši, lež túto vuolu ľik odobrať nemuože, a tátu vuola nás vedje so zbrojou v ruke za tje vrški k národu nášmu. Je to

tá cesta po ktorej ľahli dakedi českje pluki pod Jiskrom, Komorovskim a druhimi, a ako ti išli voj zatočil o pánstvo s Madarmi, tak aj mi ideme abi sme pozdvihli nárqd nás, a mečom abi sa rozhodlo: či bude tyran Madar ešte dalej panovať nad nami! Bojovníci, naša úloha je pekná, veľká, národ z hredi a ničoti vitrhnuť a privjest ku slobode a sláve. Nože slúbte nám teraz tu pri vstupe že chcete za ľjeto veci mužne bojuvať a ked na to pride i za ňe umjerat. Rozvili sme už zástavi naše; vidíte ich povievať nad hlavami vašimi: slúbte nám, že ich neopustíte v žiadnom boji, v žiadnom nebezpečenstve! — Po Štúrovej reči sa čítala prisaha bojovníkom slovenskym, a tam kde zbroj prijali, sa aj prisahou zaviazali ku vernosti Cisárovi Ferdinandovi a k rozkazom Národnej Radi, ako ľež k zmužiljemu naproti neprjateľovi bojováňu. Stočina jedna ňemecká bola v ňemeckej reči oslovená a v tejže reči sprisahaná. Hurrá, a. sláva zahučalo po poljach, bubni zarachotili, a v pochodu vojenskom postupovala bojochlivá junač ku hračiam Slovenska.

26. Slávno uvítanja bojovnískou na zemi slovenskej.

Po hračiach sa už tma rozkladala a iba na Žalostinej pozlátení obláčok sa zdáu vítať Visloboditeľou národa. Bojovníci chceli tu tábor po poljach rozložiť a pod holim ſebom aspoň do pounoci bivouaquiruvať. V tom ale novim ňeočakávaním divadlom boli prekvapení. Nedaleko onoho obláčka naraz vždi väčšie a väčšje svetlo žiaril začalo, až neskuor poznali že to plápolajúca na Žalostinej vatrá rozloženeho ohňa, ktorú z okolitich strán sejduti obivatelia zapálili, chtiac uvítat prjateľou svojho národu. Oheň vatri tejo ožjariu celuo okolia. „Sotva že skrže ľjekolko židou nás prichod, — piše H. — stanujúcemu na Vrbovciach a Mijave vojsku madarskjemu v známosti uvedení bou, už aj lud zprávu tu od svojich prjateľou dostau. Vojsko v najtrápejšom strachu consignuvalo, hľadelo na sbjehaňja sa ludi, počúvalo pjesně slovenskje, a pred jeho očima študenti a mladá chasa meská viberala sa s puškami, pištoljami, šabljam, a išla vítať bojovníkom slovenských. Už bou padou šlár a závoj svatí z nedotknutelnosti auctoriti Košutovich mandatárou a jeho terrorismu slú-

žjaceho vojska. Hraňica teda ňebola ostrážená guljami maďarskimi, ale plápolom ohňou a duší slovenských.“ — Stúpa-júcim ozbrojencom slov. vždi novje a novje ohňe a vatri sa staváli pred oči, až naposledi na každich 200 krokou po vlnovatich vrškoch kraja tohoto po samú Mijavu splápolali rozkladenje ohňivje vatri. Celuo toto vrchnatuo okolja pri tme a dázdi, dostalo skrze tje mnohočetnje ohňe podobu dácej čarovnej, fantastickej, tajnosti plnej krajini, akú si žívá fantazia ludu nášho maluje, keď o zakljalich zámkoch a krajinách rozpráva: do ktorich vraj visloboditeľja tjež iba ces tmavje húste, v dázdi a plušti iba slabím z daleka sa blišťa-čím svetlom vedení, prichodja. Takí bou pohlad v tejto osúdejnej, tmavej, dázdivej noci na svatú zem slovenskú.

„Z Mijavi višlo meštanstvo bojovníkom s horjacimi fakljami a velikim zástupom ludu, slávne prijať a uvitať. — Na ceste hádzali ženi a panni chlieb, koláče, pečene do vozou. A v meste bola pripravená noclah pre ustatich bojovníkom slovenských. Tito nováci boli dnes celí den až do 12 po pounci ustavične na nohách. Chutno im teda padou sen na zemi slovenskej!“

V dome vibornej p. Koleňčki založiu sa prujší hlavní stán národních bojovníkom na Slovensku; tu bivali prvje hlavi — a Vodcovja povstaňa slov. Tu sa prijimali vislanstvá okolitich obci, vidávali sa rozkazi pod pečadou a podpisom „Slov. národnej Radi“; ztadjalto sa rozposjelali „Príhlaši ku slovenskjemu národu“ a tu slubovali pokáňa hrješnici a zradcovja národa slov. Pamätní zostaň dom tento ako i rodina v ňom bivajúca vernjemu sinovi a dcére Slovenska.

„Vojsko consignuvalo čakalo čo sa buďe robiť. Parlamentár vislani oznamiu Kommandantovi, že prichodči sú Slováci, hotovi bojuvať pri tróne cisárskom, za jednotu Biše a svatuo právo národnosti svojej, trebas obom sa vikráža maďarskuo Ministerstvo. Kdo pri tomto stoji, že je ich neprjateľom, a že s tím sa mjeňa biť. Veliel odpovedau, že on svojimi rozkazmi ňezavdá príčinu k boju, ale že abi aň strana národnja dnes ňič ňezačinala! Podanje mu proklamácie taljanske prijau so slabom, že ich sdeli svojim vojakom.“

27. Prví den na Slovensku.

Noc prešla v pokoji. Ozbrojenci slovenski pišiac si, že aj oni ako Slováci už raz ligotavje zbroje nosiť, šable pripasovať a pištoljami boki ozdobovať muožu: hrdô kráčali pred Hlavní stán, bitovisko Národnej Radi, štrígotom celuo mesto napĺňajúc. „Plnuo mesto bolo ludu z okolních obcí a strán. Za rána dňa 19-ho Sept. sa nevedelo, čo zamišla posádka ministerská na Mijave, jedna stolína Ceccopierioho regimentu, majúc pod svojou ochranou komissára Maršu. Lud bi tohto rád bou dostať, ale slúbilo sa Veliťelovi, že aňi zo strani národnej príčina k boju zavdaná nebude, nechaní bou teda v ochraňe svojej tento tyran a táto hrúza slovenského tunajšieho obivatelia. Na novo sa vislau rečník k Veliťelstvu, aby určite odpovedau, ako, a za koho chce byť povážovaním od strani národnej. Tento dnes už zpurnejsú daju odpoved ako včera, hovorjac, že nemá rozkazou od Ministerstva a preto že sa chce pokojne držať, jaknáhle ale tieto dostaňe že ich na vlas viplní. Rečník slovenski sa ho pitau, ktorjeho bi Ministerstva bou nástrojom? Dlhó váhau s odpovedou. „Či od Cisárskeho alebo Kušutovho Ministerstva čaká rozkazi?“ Naposledi sa visloviu velitel, že on čaká z Budína, od krajinského Ministerium svoje rozkazi. Menuvau sa velitel, kapitán stolíni tejto S o s a i. Fraternizovať so svojim vojskom zakázau, dochádzajúcim sem v taljančine zbehlim junákom slovenskim.

„Sotvaže rečník vijednávaňa svoje dokonau a Národnej Rade oznámu, stalo sa mesto krásnim výjavom národného ducha. Z jednej strani, práve pred vystavenim ministerskím vojskom, pred obecuim domom defiliruvalo prichádzajúcich s bubni, hudbou a zástavami 500 ozbrojenich Brezovanou, všetko chlap nad chlapa, jako krásne topole pevnim krokom kráčajúci — rovno pred Hlavní stán na horní koniec mesta, a postavili sa v radi na nábreží Mijavi. Z druhej strani celje hromadi chlapou ozbrojenich zo súsedních kopaňic ponáhli do mesta; a ako na pút zo všetkých strán dochádzali v svjatočnom odevе panni, ženi a starcovja, jedne nesúc pokrmi a napoje, druhje zas prinášali kvjetá, vence a pentle (stužky) bojovníkom národním. Vznešení to bou obraz, výjaví slávne.

Národ sa cítiu a život mu čerstvejšje v žilách koluvau. Ako na den veselja chistau sa ke krvavim výjavom. Duše Národních Vodcou plesali! Bojovníkou više 1500 stalo napohotove k rozkazom Národnej Radi. Krásni počiatok, vihladi velebnje do nastávajúcich dňou. Tjeto výjavi pohli posádku minister-skú aby sa postarala o svoju bezpečnosť. Medzi tím ako sa na hornom konci Mijavi prúdi života vivárali, z dolnejho konca priletelo ohlásenja, že posádka uleká, či ju bojochtívá chasa hoňiť a zlapať má?

„Za ľepriatelia sa teda držia; a ulekajúceho ľepriatela je vraj dobre ľeňať len ulekať,“ a tak sa aj uzavrelo. Z Vrbovjec i z Mijavi odrazu sa stráli ľepriateli. Stočina Sosaiho išla ces Brezovú, kde ale na rozkázanje (pravda že nedostavenie) predprahy ľečakajúc, ďalej ku Vrbovjemu sa poberala. To bolo vitanuo Národnej Rade, ktorá sa celkom obetuvala organisácii šťastne započatého povstaňa. Teraz už mala slobodne ruky, a trochu času; a jej išlo iba o získaňa času. Znala ona ducha národu svojho, z ktorjeho sama bola višla, a ktorjeho sama tvoriť pomáhala.“ —

28. Strach maďarskí.

Lež, kím sa hrstka bojovníkou slovenských na Mijave bavila: vstúpenja Hurbanovo ozbrojenou rukou na zem Uhorskú, v celej krajině náramnejho kriku narobilo, a ľou ako dákovo vulkánsko pohnutia zatrjaslo. Košut a jeho Mandatári aňi v Jellačičovi tolkej hrúzi ľevideli ako v odvážnosti da-kolko ozbrojenich, za svoju slobodu bojuvať hotovich Slovákov. Pochádzalo to z povedomja, že Maďari predca na ľikom tolko hrjechou sa ľedopusili ako na spoluobčanoch svojich Slovákov; a preto v úzkosti svojej sa nazdali, že aj „pomsta slovenská“ musí byť hrozná!

„Hurban ide“ trasavím hlasom, ožjarenou a vijasnenou od radosti tvárou volali Slováci, bo v ľom videli a čakali svojho Víkupiteľa, ktorí ich má osloboodiť z pod járma a terorismu maďarského. „Hurban ide“ kričali teremtettujúce Maďari a Madaróni, behajúc, ljetajúc po dedinách a mestách, sháňajúc Gardu, s viháraňom-sa pokutou smrti, zručaňím domu, sibeňicami, akbi sa kdo spreliviu a ľecheceu ľahnuť proti tomu „zbojníkovi Hurbanovi“, — vistrájali kuríro, zhla-

dávali kanóni, puáki, municiu: — cíjajc, že „bič boží“ ide, abi trestau ich na národu slovenskom spáchanje hrjechi.

„Šlechta nedúveruvala ludu, bo jej leleli na um obrazí čierne objedenich rodín, siruot, vdou a hrozná kljatba celich pokolení! A preto utekalo všetko vo dve strany sveta, na západ a na poludňa, do súsednej Moravi, do Hodoňina, pod ochranu zákonnej zeme, a do Trnavi, do tohto sidla madarónskich hrúzovládcou! komu kde bližšje a pohodlnejšje sa zdálo. Hodoňín bou zaplnení vozíkami, kočári, škatuljami a balíki. Strašliví pritom lom a krik, že Hurban prišieu so zbojníckou hordou, že páli, plundruje, zbijia, majetnosť medzi svojich rozdeluje, bou ten chodník lživo-špinavi, aki za sebou nechávali, žjadajúc si, abi po ňom celi národ, k ospravedlňeniu ich hrjechou povedomjeho, slusné, ale nedúvodne požakanjeho svedomja, za ňimi utekau. Lež iba podľ dráči, rodini kljatbou národa poznačenie, náhonci Košutovi, títo malički ale nenasíteni tyraňi zaňechali peleše svoje. Prjatelja ludu, oddanci Vláde rišskej, a lud, zostali v príbitkoch svojich, vijmuc precilejšie Obce, ktorje sa v zástupoch hrnúli do strediska povstaňa, do vrchou javorinskych. Obrazotvornosť ludu, túžiac po Mstiteľovi něstesťa svojho, utvorila potom z mena, jej od šlechti tak mnohonásobne zhnušovanjeho a preklinanjeho, z mena, ináč v bojoch literárnych slovenskich dosť známeho, ludu ale literárne ňevzdelanjemu ňedostatočne ojasnenjeho, obrazotvornosť živá ludu, hovorim, následkom tich agitácií z mena Hurbanovjeho utvorila si osobu bájnu, Pomstiteľa rán svojich túžobne očakávanjeho. Za času toho povstaňa, a dlho potom i ces celí búrni vek vojni uhorskéj rozprávau si lud o ňom fantastickje povesť. On ale sám nebou nič vjac a nič meňej, iba verní trónu a národu svojmu, bojovník a spolu delňák Stúrou, Hodžou a všetkých tých, ktorí mali smelosť za slovenskí národ, potom ked už spero a literatúra ňeboli dostatočne k rozhodnutú otázok o život s plemenom madarskím od dávnych rokou veđenich, a k meči sjahnuť a spolu s ňim uzol gordicki živoča národnjeho slovenskjeho v Uhrach mocní ramenom rozsekunť!

„Tje povesťi, v ktorich Maďarstvo povstaňa slovenskuo tak hroznimi barvami vimaluvalo, zaňesli púvodcovia sami až do strediska hrúzovládi madarskej, do Pešte a Budína. Prítomni v tom čase v mestách tichto s prehánačiní barjev

rosprávajú o hrúze a strachu , jakí napadou celuo obivatelia-
stvo tamejšje pred povstaňom slovenskím. *) Nje natolko
snád samá moc v prvich dňoch povstaňa tohoto proti-ma-
darského vivinutá, skrovna, ale skuor následki, akje z tadijal
pre vŕazjace na jednej straňe madarstvo pochádzat muožu,
boli prameň toho náramnjeho , prvím visledkom slovenskej
protirevolúcie naskrze ňprimerenjeho strachu a kolotaňja.
Vláda madarská sa ale aj náležitich a radikálnich chítila
prostriedkou proti tej „opovážlivosti, zbure a rebellii slóven-
skej.“ Či už przechod Bána a bliženja sa jeho k srdcu krá-
ľovstva ňezmiliu tak Košuta, ako tátu opovážlivosť sloven-
skich sluhou „Kamarilli Vjedenskej“! Dekretuvala sa teda k
pokoreňu rebellantou veliká moc gard i vojska, ktoruo v tom
čase už Košutovim rozkazom podrobenuo bolo. V Pešti usla-
novilo sa vislat dobre cvičenie gardi. Všetkje mestá od Pešte,
ces Novje-Zámki, širinou ostrova Čalokeszkého (Schütt)
po Prešporok a pohorím Tatier ces Pezinok, Sv.Jur, Modru
a Trnavu poslúžili ňenepatrňom kontingentom dobre vistroje-
nich, pekče ošačenich, výborné ozbrojenich gard. V Prešporku
celou zákonnou mocou udreli na grófa Lamberga , aby vidau
rozkazi vojsku , ktoruo od ludu za cisársko považuvanuo
bolo, k pochodu do vrchou ňitrjanskich. Obeť tátu ňeskoršejho
vzťahu madarského, ňebola v stave vidreť sa z klepjet dotje-
ravich, zakuklenich vrahou svojich ; vidau teda gróf Lamberg
rozkaz k maršu. Generál Knöhr mau zaijahnut celuo okolia
Bjalej-hori , — divadlo tote povstaňa slovenského — svojim
vojskom, majúc bitť podporuvaní — vojskom proti Jellačičovi —
Bánu od pounoci ľahajúcim , plukom kněžata pruského , ro-
denich Madarou a gardami, terrorismom úradníckim košutovskím
zo všetkých strán krajiny, nahnanimi. Okrem priponenutich zbo-
rou stála Leopoldovská posádka, pluk Ceccopieriho, Kyrišnieci
Walmódnovi, dve eskadróni dragónou, legia ňemecká z Auli
vjedenskej, všetko hotovuo „k roznoseňu na kopitách konských

*) Jeden práve v tom čase v Pešti mäkkajúci mi rozprávau, že Pešiaňa
sa nazdali, akobi Hurban na čele virojenich zo všetkých strán Slo-
venska, Slovákov, na Peši ľahau, aby kameň na kameňi v meste
tomto ňehau. — A v bitke že vraj, Drotári spuosobným hárza-
ňom rozpálenich kameňou do ňepriatela , velikú škodu v jeho ra-
doch robja !

(Pozn. spis. prít. hist.)

a bodákoch svojich i poslední odpor krajou týchto proti vláde madarskej urobeni.“ — Jednateľja, komissári, špehuňi, židja, ľestidatje ženi, šlechta (zemjanstvo), krása, bohatstvo, spekulácia, ziskuchlivosť, vlasteneckvo, fanaticus, terrorismus, a legálnosť madarská *) rozleteľi sa po všetkých krajoch a — Acheronta movebant ! Hibať všetky moci a živli proti antikristu a kommunismu, proti vrahom ludí, zlodejom majetkov, przuňtelom čistoti, zvestuvatelom pohanstva, najatim slobodi zbojníkom, posmevačom zákona, zradcom krála, krajini a človečenstva. Takto a takichto si neprjaťela národnosti slovenskej predstavuvali povstalcou slovenských, a ako proti takim

*) Gróf Lud. Battyányi vidau proli tímto „buričom a podpalačom“ nasledujúci v mnoholisic Exemplároch po krajične rozposlaní: **Ministeriálni Rozkaz**: „Našej, skrže zlostuje kusť obklíčenej vlasti, novuo Ŀebezpečenstvo hrozí, lebo podla hodnovernich správ, b. r. 17-ho a 18-ho Sept. velki počet buričov — medzi ľimi peňazmi opatrenich, vjac vishľenich vojákom — prišlo po Ferdinand Železnici do našej uhorskej vlasti, tím cjelom, aby slovenskich obivaťelou horučich stolic k zburení pohli.

Následkom tochto rozkazujem, aby po

- I. Pri všeckich vrchnostach náhlje súdi sa usporadali, ktorich údovia zákon na buričou viňesení s najvetšou prísnosťou viplniť majú. Po
- II. Ňech hlavní Španovja a úradníci tak prísnje poriadki urobja — tak horlive pozorujú, aby každí k rozbroju popuzujúci úmisel hned z počiatku bou udusení, naňižthodní takí buričovia do bezpečnich rák prišli, a skrže náhlí súd: o b e s e n í b ľ mohli.
- III. Jedonkaždí vlasteneč sa provoláva, aby pozor dau v týchto Ŀebezpečnich časoch, — a krem vdačnosti s kterou mu vlast zavazaná bude, — každí kterí takjeho buriča a podpalača kapí, 50 zl. v str. odmenu dostaňe. V Pešti 20-ho Sept. 1848.

Gróf Lud. Battyányi m. p.

K čomu Beniczky nasledujúce dodau poznamenaňa :

Tento ministeriálni rozkaz Vám, milí bratja a spoluveličenci s tím dovoľením na známosť dávám, že polapičela takichto buričelou tých 50 zlatich v str. u mňa zodvihnuť muožu. — Danuo v Banskej Štjavici 30. Sept. 1848.

Lud. Beniczky,
krajskí Komissár.

pozdvihuvali vlastný národ ten, za ktorjeho spaseňja pozdvihnutia toto sa robilo. K celosú obrazu tohoto bi patrilo ešte, kebi sme vimalovali aj knazkú čjastku v djele tomto a tje karikatúri, ktorje ich pobožnosť svatá z prostotí od divadla bojuj. vzdialenejšího ludu slovenského vitvorila. Ale dosť pre hanbu ludskú i toho čo sme povedali. Múdri vedja, že knazké bludi všetkje insje na svede hrázami a potupou človečenstva previšujú. Dosť na tom, Košut i so svojou stranou nazaj vstúpiu do pekla, a vihladau tam Satanáša, Otca toho lží všakovich, a prijau pomoc jeho, a rúiu sa s ňou opatremi a vistrojení na povrch sveta, v stranu tú, kde má svoje sidla, prosti, tichí, svetom neprehnaní národ slovenskí! A tak sa pozdviholo množstvo a sili rozličných interessou společnosťi ludskej, aby slúžili vímiselníkovi lží, tvorcovi svojho vlastnejho ľučesíja. — Koruna všetkého lhárstva bou Manifest cisárom Ferdinandom podpisani, odo dňa 28 Zári (príd. číslo 4.), v ktorom sa nakladá obciam a vrchnostiam zemskim: Hurbana, Štúra a Hodžu, ako náčelníkou povstaňja slovenského, lapiť a súdom odovzdať. Rozumie sa, že ako ostatné, tak i toto bou iba spôsob k omámeniu ludu ustanovení a len od Madarónou košutovských vímislení. *)

*) Známe sú ohavne, lžamí preplňenie Príhlasí strani maďarskej, ktorje bez uraženia šlechetnejšího citu sa až ďial ľedajú. V príklase „Slowáci Bráťa pozor!“ ľebohí Adamiš takto piše: „to nesmješ páchat (Slowáci): aby ste poslúchali buričow, ktorí vám rabowat, palit a zabíjat kážu bližných bratrow a sestri waše. Bráťa Slowáci pozor! tu je to pokušenie, pítať sa Buričow, jaké oni práva dávajú a slabujú? chcete wi také práva, jaké si dávajú Srbi, kerí lúpja a mordujú? Snad také jaké dává Jellačič a t. d. a t. d.“ O Hurbanovi hovorí, že zapre Krísta, a hne je hoden vieri kresťanskej — dodávajúc toto poznámenia: „Wi Bráťa Ewanđelici, pre Buriča Hurbana všeci trpíte — bár ste všeci uezbrešili, padli ste do podezrenia pre buričov nebezpečných.“ „Pozrite na príklad wodca Košuta, Hrdinn krajinského, a t. d.“ — Teraz už Adamiš zodpovedá za tje lže, ktorje kidau na prjaľelou ludu slovenského.

Spišiaci zas takto sa ohlasujú: Ku prátelemu sausedom a bratrum w Liptowě! „Přicházíme k Wám, jako Vaši prátele, Vaši

Takto puosobila strana madarónska. Tjeto živli a tolkorakje moci vedela v svoju službu povolať.“

29. Činnosť Národnej Radi.

„Strana národnja slovenská a na jej čele Národnja Rada bola ľež už dorostla ſeprjaťelskej vimiselnosti, a trebaš oprená o svatost pravdi svojho namáhaúja, ſebrala ūločište k podobným lžam, účinkovala predca odhodlaňe, a lživim vimisľom ſeprjaťelou, proti-poſtavila poučovaňa národa o pravom stave vecí. Na mjesto anarchickich koſutových Mandaťarov, ktorí dávno boli viškli zákonunje vrchností, položila ſebä za dočasné vrchnosť, ktorú mali posluchať tí, ktorí poslušnosť koſutovjemu ministerſtvu vipovedať, nakloňeni boli.“

Stalo sa to dňa 19-ho Sept. vo veľkom a ſlávnom Národnom ſhromaždeňi na Mijave, kde pred množstvom ſejdutjeho ludſtva z poviſenjeho mjestia na nábreži rjeki Mijavi, najſamprú Hurban pripomenúc: „ňereſti a bjedi, ktorje národ slovenskí pod madarskím jármom ſtískali — hovoriu — ti-to Madari, prišli teraz k úplnej moci a vipovedali poslušnosť nášmu královi: a preto máme najlepšú priležitosť, ked oni ſami e ſebe ſtoja, a už naši bratja, Srbi, Horváti vojau s nimi začali, pozdvihnut sa proti utlačiteľom, a ſo zbrojou v ruke dobiť ſi ſlobodu! — Vizvau národ, abi úhrnkom ſa priraziu k dávnim svojim zastavaťelom a prjaťelom, abi mau úplnú dúveru k nim, ktorí ináje ſechcú, len jeho šteſtja a jeho ſlobodu. Spomenuv ſvoje predoſlje vifupovaňa, a že za tje

bratři, aby ſme ſi porozuměli a ſe ſpojili proti lſti našeho ſpolečného nepřítele, abychom Wám pomohli vyhledati oňechno uplacených otroků, kteři ſe k Wám jako ovce vluzuji, aby potom mezi Wami jako vlcí rádili; přicházíme k Wám, abychom překazili, aby ſe jedowatym dechem onech buriču rozdmýchany plameň nad hlawami wařimi neſejmul, a Waže po-kojna obydli neſpustošil a t. d.“

We Špiši 1-ho Oktobra 1848.

Škoda, že ſa tito ſpiskí hrđinovja trochu opozdili, vídajúc iba po odchođe „onéchno otroku“ ſvoju proklamáciu!

veci, ktorje im vtedi oznamuvau, bude boj; a sice, za práva národa bjudneho, utiskovanjeho a potlačenjeho, dodávajúc: že bez všetkého rozdjelu náboženstva každi Slovák je brat nás, kdokolvek sa k nám prirazi; naproti tomu neprijateľ a zradca, kdo bude proti Slovákom robiť a bojuvať! Na dôkaz toho, — pokračuva dalej — že skutočne dobre myslíme s národom našim, vizívame Vás, aby ste si vivolili úrad, ku ktoriemu bi bola všeobecná dúvera, a ktoriby s nami ruka v ruke kráčau.“ — Starí úrad, s ktorím boli nespokojní sa potom zhodiu, a na mjesto ľeho noví vivoliu, súc J. Vdovjak za richtára a J. Semian, na mjesto Mikuleckjeho dráča ludu, a agensa ľitrjanskich pánon, za notára ustanovení.

Pri tejto priležitosti Štúr určitimi slovami vihlásiu s amostnosť národa slovenskeho, asi takto: „Mi v tomto slávnom okamžení sa za neodvislých od Madarou vihlasujeme; všetku poslušnosť madarskjemu národu, jeho vláde a ministerstvu vopovedáme; a kdobí kolvek v okrcse moci našej ešte i dalej v dákome spojení s madarskím národom, s jeho vládou a ministerstvom trvau: toho za neprijatela a zradcu nášho národa považujeme, ktorjeho podľa toho ani zaslúžená pokuta nemiňe!“ — Na to potom vizvau národ všeobecne k boju, aby jedenkaždi, kdo zdravje údi má, bez rozdjelu, čím muže sa ozbrojiu, aby národ na všetkých stranach stráž držau, spojenja s Madarmi prekážau, a národnej Rade o všetkom zprávu donášau. — Po reči Štúrovej vistúpiu Sam. Valášek, obivatelia mijavskí a povedau, že: „ked je tak znamenitá priležitosť dokázať lásku k svojmu národu, aby jedenkaždi hospodár i s timi, ktorí z jeho domu vistáli mužu, sa ozbrojiu, a k Vodecom národnim sa pripojiu; kdo to ľeurobi, aby sa mu dom zválau.“ Náraada tátó od shromaždenja všeobecne a jednohlasne schválená i prijatá bola. — Tak krásni zápal ukázau lud slovenskí, hned v prvch dňoch pocítenja svojej samostatnosti, a dosvedčiu, že má silu obetovaňja-sa, za celosť a slávu národa. A to je krásni vihlad do budúcnosti.

Vrchnosť slovenská z lona národu pošlá, rjadila potom všetki záležitosti národnej. „A nahradila náležite zákonnost, bo žjaden vistupok sa n'estau — kde jej moc a vláda zasa-huvala. Prihlasi rozlične k národu (Príd. čis. 5.), k učiteľom a kniazom, k vojsku; prípisi ku Kommandantom okolitich

posádok tlačenie i pisanje, rozposjelanje boli s rečníkmi a parlamentármí po kraji slovenskom. V jednej ruke poučovaňja, v druhej meč, a s obojím tímto spojení príklad vlastného pojednacieho a počestnejeho chovania-sa, bola zbraň prújskeho povstania slovenského národa. Národňa Rada bola skutočne národňa, lebo bola otočená nárom dobrovolne jej rozkazom sa podvolujúcim, a jej ochotne životom i smrťou oddaním. — V jej okoli nebolo zradcu. Prihlasi a rozkazi Národnej Radi boli roznášané i na ďalšie, pod terrorismom madarskím stojajúce obce. Vždi sa našli ochotní občaňa, ktorí mali smerosť uverejňovať rozkazi k dobrjemu národu zmerujúce, i z viložením seba v nebezpečenstvo panujúcej stránki. Táto už bola stránila svoje žihadlo a ostrosť hrúzovládi svojej na čas. A čo predtím terrorismom, to v okoljach divadla povstania bližších, hľadala dosjahnutú dobrotu, priateľstvom, mjernosťou a ustupovaním. Ņeraz sa stalo, že prostredkom zohnatých hromad madarských prichádzali do leženia slovenského občaňa s prosbámi a žalobámi všakovimi. *) Že toho potom ľažko obanuvať museli — rozumuje sa samo súboj.

„Po ostatnom Slovensku panovalo iba očakávanja povstalcou slovenských. Mala to byť lavína za každím pohnutím mnohonásobne rozrastajúca. Samotvornosti ešte veľmi málo bolo. Bolo to novuo počínania. Sinovia a vnukovia ľemohli sa rozpamätať, žežbi im otcovia a dedovia o čomsi podobnom boli rozprávali. Babki vo svojich povestach ľenarázali ľikdi na hrdinou národňich. Spasiteľ sa z inakádjál očakával. Pri prvých povestach o povstanií slovenskom, hľadalo celo Slovensko v tú stranu, a domnievalo sa viďet prichádzajúceho už Vikupitela svojho. Ešte nebolo dozrelo k tomu povedomú, že u prostred seba ho hľadať má, u prostred seba a vo všetkých kútoch jedného, ažbi du ch takichto jednotlivcom odrazu povstávajúcich, bou stvoriu onoho jedného mysliteľa, onu osobu jednu, ktorá sta Mojžiš bi bola vivjedla národ zo zajetja madarského. Z vonku ľeprihádzajú spasiteľa, z hútra, z biľja srdca vlastného virastajú hlavi. Slovensko čakalo veľikého vojaka — ktoríbi ho bou hotovou silou vi-slobodiu. — Najsamprú v Jellačičovi mislelo viďet takého. Potom videlo virostať z povstania slovenského osobu takúto

*) I zo Starej-Turej prišlo višlanstvo, úplnou poddanja-sa rozkazom Národnej Radi, oznamujúce.

z ľebā poslanú. Ale dosť o tom. Spasiteľja sa počinajú z ducha svätjeho, zo všetkých pochádzajúceho. A slovenskí národ mnoho ēšte mať sinou, ktorí ľeboli v stave takito djej ducha svojho, Vôdchu národnému poskytnúť, ktoríbou dopomohou ku zrodeniu-sa Spasiteľa.

„Národná Rada rozvinula v prvých dňoch velikú činnosť. Ona rozposlala vizvedačou do všetkých končín. Jej prirodzenje prednje stráže zasahovali ďaleko do vnútra operácií ľeprjateľskich. V každom okamžení prichádzali tje najbezpečnejšie zprávi, prjatelia sa všade i v stánoch ľeprjateľskich nachádzali. Do okolních obcí sa vislali Vijednavateľja, *) ktorí jednich insurgovali, druhich osvetili alebo veci národnnej nakloňili. Úradi s ktorimi obce spokojne ľeboli (ako sme už z vrchu podotkli), sa všade podľa žiadosti občanou obnovili. Menáje dôležitosť, pokonávali okamžite vislani Vijednavateľja Národné Radi slovenskej.

„Dňa 21-ho Sept. bolo leženja slovenskuo i s Národnou Radou na Mijave. Povstalcou mobilnich više 3000 sa zorganizovalo, pri čom Zach a Bloudek zlášnu pilnosť vinakladali. Posádka na Mijave z 1000 mužou záležajúca sa zanechala. Magazín sa tjež tu založiu, a najme potrebámi polkrmu nálezite zaopatriu. Mjesta strategickí dôležitje záse-

*) Takito Vijednavateľ dostal nasledujúce Plnomocenstvo od Nár. Radi:

Plnomocenstvo pre Vijednavateľa pána N. N.

Slovenská Národná Rada splnomocňuje pána N. N. (na. pr.), v obcach Kostolnom, Vadovcach, Hrušovom, horlích a doláčich Bzincach a Lužiňe za svojho Vijednavateľa, ktorí všetki rozkazi slovenskej Národné Radi menuvaním obcam a okoli sdelovať bude. Žiadame teda, aby rečenjeho Vijednavateľa nášho vo všetkom ochoťne poslúchali, a čo jim menom slov. Nár. Radi naloží, vikónávali. Danuo v blavnom leženji slovenskom na Brezovej dňa 25-ho Sept. 1848.

M. J. Hurban, President Radi Nár.

Ludevit Štúr, úd.

Bohuslav Nosák,
tajomník. *)

*) Plnomocenstvo toto mať slávnej pamäti Karol Holub, ktorou prebradení oddal jednemu zo svojich verných; ten to potom skoro do ruk na prsach svojich nosiu, a iba do rúk Hurbanovich odovzdau!

kamí a strážním ludstvom opatrenje boli. Velielstvo posádki mi-javskej sverenuo Lud. Semianovi, ktorí tu výbornje službi povstaňu slovenskemu vikonau, nje len obranovaňm, ale aj pilnou starostou o magazín tak potrební pre mužstvo povsta-luo, zo dňa na den sa zmáhajúce. — Stolíni za stotínami tak akobi zo zeme povstávali.“ *)

30. Brezová.

Prú, akobich vo výprávaňi Hurbanovom ďalej pokraču-vau, za potrebuuo držim, o mestečku „Brezovej“ a jej obi-vateľoch pár slov prehovorit.

Brezová je samou prírodou znameňte zo všetkých strán ohradená tak, že pri smelosti a poriadku dosť ňevelkej sile, ňedobitnou sa zdá biť. A sice je ona dokola strmimi, alebo rozložitími, úzke doliu, úbočja a zákruti tvorjacimi vrchami — menovite na pounočnej stráne, hŕdo sa vypinajúcim Brádlom, ako dákim mocným valom; od východu ďivokím Barancom a holími, k Dobrej-Vode sa ľahajúcimi vrchami; k poludňozápa-du, ako vetrom zopäťou velikánskou vlnou, pekním Ostrježom, a po boku tohto menšími k Mijave vibehujúcimi vrškami — otočená a strážená. Štiri cesti vedú na Brezovú, napospol úzkimi, ňebezpečnimi dolinami. Tjeto cesti idú od Vrbovjeho,

*) Videli sme z Hurbanovjeho, zo Záhrebu písanjeho listu, že bou ňe-bezpečno ochoreu. Ņemoc tátó pri náramnom napnuť duchovních i telesních sil, ustavičnom ňepokoji a ďennej i nočnej práci mu ňeprestávala. Za čeli čas pamätných dňou tichto, hrozná zimnica ho trjasla, a predca duch jeho ňeprestávala biť činním. — Z Mijavi dňa 20-ho Sept. hovorí v diktuvanom lisle: „Moja duša drahá! Ņediv sa, že Ti sám ňepíšem; chcem Ti aspoň na vedomja dať, ako sme vrazili do zeme naše. Prešli sme hraňice v Pondelok večer. „Pokračovali sme doteraz bez krvi, kdo vje ale, či to tak dlho bude! Mi sme už všetku poslušnosť Minister-stvu a stolicam výpovedali, a lud to s velikou radoslou prijau. Ja som včera pre náramnuo napnuľa sil pri rečjach, ktorje som k ludu držau, tak sa zoslabiu, že som si hned lahnuť museu . . .“

Jablonice, Bukovca a Mijavi; všetkimi tímto cestami, okrem mijavskej probuvali ľepriateľja uderiť na Brezovú, aby ju vŕhli z rúk junáctva slovenského. Ale sa im to nepodarilo. Terrain bou znamenáti. Lež nje len samo položenia, i obivatelstvo tohto rozjiahnutjeho, do 8000 duší rátajúceho mestiečka, napomáhalo ciele národnej Radi. Brezovanja boli chovanci Hurbanovi: chlapí rezkí, švihli, mužni, s rázom tvrdosťou na tvári vibitej (ktorej tak málo jesto na Slovensku) a vúbec prosrjedkom svojho obchodu po sveče, vicičení a vibrúseni. Z takichto junákou bi sa dali hrdinovia vichovať! — Známo je, že z Brezovanou a kopaňic, slovom: zo západných strán Nitrianskej vibratich mládencou, je utvorení regiment Alexandra, slávni jeho smelosťou, zmužilosťou a oddanostou. *)

K celosti obrazu nášho ešte aj biele pohľavia patrí; i tomuto dáme maluo mjestočko v našej skromnej panoráme. Ženskuo pohľavia na Brezovej zachovalo až posjal onu ráznosť celej postavi, krásu tela, bistrosť očí, čistotu mrávou, hotovosť ducha ku všetkjemu schopujeho, ako v dávnich vekoch samostatnosťi slovenskej. Je dač tajnejeho v oku, a duchovnosťou osvieženej tvári peknnej Brezovanki! Majú tu ženskje vela z muzkého rázu, ktorí sa vje i nad ženskje cnosiť povznejst, čo sa hránskoslo u nazíva. Vidno to i na djevčenských hrách a zábavách; bo panni a djevčence tunajšje v svjatoční den neženú sa do krčmi ako inde po Slovensku, ale sa hrajú vonku na lúkach, spjedajú, alebo s mládenci lobdu (habán) si pohadzujú a t. d. Kježebi takjeto zábaví na mnohich stranach Slovenska z običaje nevichádzali!

Tolko na krátkce o Brezovej a jej obivateliaoch; teraz sa vráime k našim bojovníkom.

Dňa 21-ho Sept. sa množstvo na Mijave zorganizovalo pohlo ku Brezovej. Pri hukotu bubenou, s rozvjetimi zástavami prišli bojovníci slovenski na Brezovú. Hlavni stán sa zaraziu na prestrannom meskom dome. „Tu sa ľjež — pokračuje dalej Hurban — vihlásilo povstaňa slovenskuo, a okolitje obce sa vizvali pod zástavi, za ciele už vjac razi

*) Pred takmito bojovníci sa ňesou ten hrozni strach, akí Slováci na ľepriateľoch svojich videli. To boli ti tak rečení „Mijavci“ — t. j. junáci od Brádla a Javorini.

pripomenutje. Tu viráslo množstvo bojovníkov više 8,000 mužou. Živost a život dostávau podivu hodnej rozsiahlosť. Z nepočetnich obci dovážaní bou do hlavného leženja chlieb, a napospol všecka potrebná potrava. — Vislanstvá z ďalších strán prosili Národnú Radu o pomoc proti Madarom, a žiadali rozkazi, podla ktorich bi sa rjadit mohli. Mestečko Brezová uzavrelo v národnej schuodzke všeobecnu povstaňa! Jedenkaždí ku zbrani spuosobní bou povinnuviati do boja viťahnut; jeden djeľ starých mau zostať k obraňe mesta, druhí, mladších, náležau k mobilnej kolonie. Veliká chitivosť a neobičajnuo napnúťa sil, je ráz prvyho pohnutia slovenského. Jednotliví mladí mužovja, mládenci, ba dosť často chlapci obetuvali svoje službi Národnej Rade. Údovja Národnej Rady boli živi menoslov všetkých známych rodákou, ale ku prekvapeňu svojmu videli mnoho ochotnej mládeže, ktorú neboli znali, ba čo vjac pozorovali charakteri zlášne, mužou povahou zrelich, o ktorich pred tím nič neboli počuli. Takito medzi druhimi priklad mali na šlechetnom slovenskom mládenči, Karolovi Holubovi*). Nikdo ho neznau. Ale vistúpenja jeho bolo pôvodne, zlášno, ktoruo mu aj hned Národnú Radu nakloňilo. Mládeňec asi v 19. rokoch nebou sa posjal ničim viznačiu. Rozdvojeni s rodičmi žiu iba svojim dumám. A ľaje súc aň Slovákom, aň Madarom zlášne nakloňeni, nebudiu pozornosť na sebä. Chvílami búrliví, chvílami zá dumčív hladau v horách virazeňa. O prjazeň aň otca, aň koho druhjeho sa nestarau. Postavi bou ňízkej, pohladu nepekného, ale na najvišom stupni víznamnjeho, oči velkých a ohňivých; hlavu ku predku nakloňenú, plecja širokje, krok pevnui, hlas temnui, hlbokí. S puškou sa takto prví raz predstaviu Národnej Rade, hovoriac krátko ale určite tjeto slová: „Ja uznávam, že bjjednemu nášmu národu v tich hroznich búrach iba Národná Rada spomuocť može! — Tu mňa máte Pánovja, k službe svojej. Ja vaše rozkazi chcem plniť, vás slepo poslúchať! A ked za dobruo uznáte, abich si touto vlastnou gulou hlavu preraziu, rozkážte, a ja ležím pred vami!“ — A už mau naťahnutí kohútok na svojej dvojke. — Jemu rovni, Národnej Rade už pred tím dobre známi mládeňec bou Vilko Šulek, brat mladší više pripomenutjeho Ludevítu, v

*) Po slovenski sa má písati: Holub, a ľaje Holubi alebo Holuby.

Komárňanskej pevnosti zomretého mučedníka slovenského. Bou v 24-tom roku. Pred Marcom študuvá; potom začal chádzať školi, vŕšnú službu gardi maďarskej, žil u rodini v Krajnom, kde sa velmi skoro stal miláčkom ludu, a pri povstani vjedou ho pod zástavu národnej. Bou ohňivej povahy, studiami filozofie Hegelovej a čítaním najlepších básnikov slovanských i nemeckých, nadobudou si zavčasu pevnjeho pre-svedčenja, spojeneho so zápalom a istou do ľebá pohljadajúcou svatostou. V jeho misli dozrjevala ideál mládenca slovanského, naplneneho túžbami, ktoré sa do sveta prítomného vmesť nevládzou. Práca a ľeunavná činnosť boli tje živeli, ktoré ho uzdržovali v živote, ináč sotva bi bou zniesou ten odpor, ktorí pozorovali medzi svojím ideálom a životom skutočným. „Boj“ a „smrť“ boli jeho večne dôvodi proti tom, ktorí bi boli pochibovali o jeho ideáloch. Večne k boju a večne k smrti sa pripravoval. Títo dvaja mládenci sú tí istí, ktorí boli vo Fraštáku od maďarského súdu na šibeňicu odsúdeni.“

„Takimto ludstvom a takimto mládenci bola Národ. Rada otočená. Jako vodcovia tak vedení hotovi boli kdekolvek osud bude kázať, život svoj nasadiť za vznešenie ciele duši svojich! Povstaňa slovenskou bolo bez krve do noci dňa 21 Sept. Nje snád jakobi sa Národnej Rada bola krve bála, ale že sama ľehečela dávať úrazu vojsku, zavše iba cisárskimi barvami a zástavami ozdobenemu. S gardami maďarskimi sa ešte ľebola potkala. Ale znajúc, čo sa okolo ľej a v djalke vjac milovej robi, odhadlaná bola pustiť sa v ľerovní boj.“

31. Dvaciaty druhý September.

„Dén prujšajceho slovenského boja bou 22-hi“ Sept. pátek, den krásni na počiatku jaseňe, ale vjac letný ako jaseňi. Nech je všetkím Slovákom svätá jeho pamäťka. V ňom t杰kla krú hrdinských, vŕazních sinou slovenských, za večne, deväť časovimi stoletjami slápanje práva národnej!

„Zo troch strán bou vypočítavaní útok na Brezovú v den tento. Národnej Rada o všetkom mala dobrje zprávi. Bola teda prihotovená k odrazenú útoku, treba strelnou zbraňou ozbrojených ľemala od 1000 bojovníkov vjacej. Ludu bolo više 8000 hláv, najvjac iba zbraňou sedlackou ozbrojených. Celje

batailloni záležali z kosinárou, cepárou, sekerníkom, ktorí m-e-dzi stotinami strelnou zbraňou ozbrojenimi rozpostavuvaní boli. Zo všetkých troch strán odrazení bou útok víťazne. Od pounočno-západnej strani išla garda Seňická, Šaštinská, a lud nahnaní, posilnení jednou, 8-mou stotinou pluku Ceccopieroho; od poludňajšej strani, od dedini Hradišta 400 Walmodenovich Kyrisníkom pod vedením Wojniča, Majora; od západu 11-tá stotina Ceccopieri a više 1000 gard. maďarskych, ktorich chrbet krili dva eskadróni Dragónou vo Vrbovom. Wojničovi s jeho Kyrisníci, ktorjemu Nár. Rada predošľjeho dňa prípis zlášni bola odoslala, a v ktorom zretelne viloženie boli dúvodi pozdvihovaňa sa slovenského proti Košutovjemu Ministerstvu, dau pikét slovenski, asi 50 strelcou na návrsi velmi východne postavenich, dakolko guljek ovoňať, dva koňe boli krom tejto vuone zroženje, k dúkazu že sa vje od Slovákom strjelať do hora i do spodku, abi tak p. Kommandant presvedčení bou, že skutočne je nje vuola Nár. Radi proti Cisárskemu vojsku, — trebas i možnosť k tomu bola — bojuvali. Walmodenovi Kyrisníci virazeni takto zo svojho položenia, prinúleni boli sa ujahnúť; Slováci ich neprenasledovali, a oni odišli bez toho žeby sa dakedi boli vrátili proti bojovníkom slovenskím. V hlavnom ležení bána vo Vjedni v prvich dňoch Listopadu 1848 sa dústojníci ti sami poznali aj osobne s údami Národnej Radi, a tiskli si vzájomne ruki. Známo je, že tito neboli zachvátení maďarskou povodňou, a bojuvali zmužile pod vedením Bánovim za Cisára svojho.

„Garda Seňická (Eug. Koronthálym a bar. Šmercingom mladším vedená,) i Ceccopieri trebas iba na malí pikét ude-rila, ktorí nadto ešte málo pušjek mau, predca tak bola pri-jatá, že si nedúveruvala k mestu pokročiť. Pikét tento ude-riu na nu — šabljami a kosami, a biu sa s rjadnim vojskom muž s mužom až pomoc z mesta prišla, rozprásila ich sia plevi po všetkých okolních vrchoch. Padlo pet mužou, občanou Brezovskich, ktorí prví v radi Ceccopierou kosami svojimi vrazili a trebas boli prestrelení, tím samim mravnú preva-hu nad Gardami, od zadku vojska bliskajúcimi, pre svojich bojovníkom občahli. Na danuo znamenja priraziu setník Bonkov-skí so svojou stotinou, ktorí urobjac útok bajonetom na ľeprja-ťela a zájmuc dakolko vozou i osuob, prinúleni bou odstúpiť od prenasledovaňa járkami, plaňinou a vrchami v neporjad-

ku utekajuceho ľepriatela. Lebo sa v mesie zas na novi po-
plach bilo.

„Od východnej strani sa Sosai so svojou stotinou a Gardami bližiu. Lud bou v pútkach a napnuť obrazotvornosť svojej od 5-tej hodini. Vojna sa mu jaksi počala lúbiť. Dosja-
hnutje dvoje víťazstvá mu vljali do srdca vjeru v sebä samje-
ho, tú vjeru že nemože byť od ľespravedlivich premoženi. —
Z tejto strani mala byt hlavnja bitka zvedená. S mocou touto-
tjahla všetka autorita zákonitosti madarskej revolúcii. Hlav-
ný župan Jeszenák, i jeho podriadení Chefi stolice, Rudolf
Očkay s jeho poslušnimi stvorami, tími bohi nižšími ako Ge-
deon Zelenay, Borózty, Konrád a sto druhich Advokátou,
tešiacich sa, na bohatye vírobki pri nastávajúcich na Brezo-
vej inquisiciách a krvosúdoch. Tito ľepochibovali o šťastnom
visledku gard seňickich, o Ceccopierovcoch, o 400 Walmo-
denových kyrisníkoch; mimo tejto dúveri vislali popredku asi
pou hodinou i jedenástu stotinu so Sosaiom, súc sami 1000
junáci madarskimi a dvoma eskadróni Dragónou otočení. Ale
oňi počtuvali bez hospodára. Národ svojich sôl povedomí, o-
točiac najprú zo všetkých strán do klepca, prišľeho Sosaja,
pánoviē žjadau od prichádzajúceho vojska zloženia zbraňe.
Bez vistrebu bolo 200 mužou odzbrojenuo. *) Timoto víťaz-
stvami bolo množstvo ako spituo.

„Krom organizovanich stotín boli vždi ešte hromadi do-
brovolnjeho ludu, ktorí inšje ľerobiu, iba ľepriatela hladau a
bit sa chceu. Tito ľeboli pod kážnou vojenskou, a počinali
poboční boj. Tak sa stalo i teraz. Sotva že dolečeu chir

*) Lud náruživesiou radosli z víťazstva pochádzajúcej hnania, obskočiu
ozbrojenich Taljanou, a odberau ím puški a pátronáše, abi si tjeto
k boku pripásat a puškamí chlúbit sa mohou. Medzi Slováci a Ta-
ljaňmi nastalo prjaťelskuo fraternizuváňa a objimaňa. — Slovenskú strana volala: „evviva il Ferdinando“ *) „evviva il Italiano;“
naproli tomu vojací: „evvivano i Slavi“ „evvivano i Slovaci:“ a
tak to trvalo až k samej Brezovej. — Národnja Rada vojakou tich-
to potom do Holomuca vistrojila.

*) Zo Slov. nár. novin aj pospolitejším známo bolo to slovo „evviva,“
ktorou Taljaňi Piovi IX. p. r. pri jeho vistupeňi, tak často privolávali.

o približujúcich sa gardach od Vrbovjeho, úbočinami a chodníkami sa oddjalili a vpadali z rozličných strán ľeprjateľovi do boku, ktorí zostrašení, vidjac sa biť otočením bojovníkmi slovenskimi, cúval začau. Hrdinská garda, auctorita súdcou stariálnich, páni i kači, slovom celá expedícia utiekala, ako len utiekat mohla, a nezastavila sa až v Borovcach u pána podžupana Rudolfa (Očkayho), a u pána slúžneho Gedeona (Zelenayho), oddichujúc po vprave svojej! Cesta od Brezovej k Vrbovjemu vede úzkou dolinou, a z oboch strán sa ľahnu vrchi visokje, pod ktorimi je ona na mnohich mestach Ŀeschodná a velmi úzka až po samuo Vrbovuo. Zmatok náramní povstau v gardach madarských, keď boli zo svojich snou o brezovskom veseli, (ku ktorjemu oni vjezli so sebou mnôhje sudi viaa, plňe vozi chleba, mäsa, a na slovenskje hrdlá hotovje provázki; ale Slováci Ŀeboli dozreli ku provazom madarských belárou!) Ŀečakaními guljami privítanie. Na úzkej ceste sa im bolo zle obracať, a horšje ešte vozom a kočom utekať. A skutočne inšje ich aňi Ŀespasilo, iba náramná ohňivosť tich bočních bojovníkou, ktorí nemali dosť chladnosti dočkať Ŀeprjatela, — čim ho nanáhle upozornili na svoje víťaztvá, o jakich sa Maďarom v ich piche aňi len Ŀesnívalo.“

„Dokjal sa rozkaz vidau massám organizovaním k hoňénu gard, už z tich úzin všeličo boli vislobodili. Medzitím ale popadalo do rúk slovenských povstalcou muožstvo muncie, vozou, koňi, zbraňe, šjať, zajatich *), raňenich, ako i dakolko sudou vína, bez pochibi k zábavám a odmeňe pre

*) Menovile vtedi padou do Slovenských rúk Fajnor, Boróci, Lisí a t. d. Slováci na chilencích a odzbrojených ľudoch najmenšíeho ukrušenstva sa Ŀedopusili; upozorňiac Odrodilco u na ich hrjechi a špatnú zradu, ktorej sa na národu vlastnom, ako jeho sinovia dopášlajú, predstavujac im, že pokuta, akú zradca vlasli, národa a cisára zaslubuje, je prach a olovo — zas ich na slobodu prepúšťali. A preto zodpovedať budú ohavní utrhači a podľ Ŀeprjatelia národa slov., pred Bohom i pred historiou za ich lze a blúženie, ktorími Ŀje len posvátnye kazateľnice poškvŕňovali, ale ktorí i tlačenimi prihlasmí, klebetami a terrorismom medzi ľudom slovenskím rozširuvali: aby ho proti jeho ajle pšim, najvernejším prjaťelom pobúrili a do boja ako herozumnuo stádo vihnali. Odpovedá

gardi vezenjeho ! O úteku tomto rozprávau mi (piše Hurban) jeden gróf, major od Dragónou vo Vrbovom s pripomenutími dvoma eskadrónami postavení, že to vraj dač hroznjeho bolo ! Bez klobúkou, bez pištolí a šabli, bez opaskou, bez pik a pušiek, bez botou (čižjem) a kepeňou križom viňicjami, poza humná, ces plotí a járki, všetko ako dasom hnanuo útekalo !“

„Veselí bou večer v tábore slovenskom, — slnko zapadlo nad víťazmi slovenskimi; národ sa sám sebe líbio.“ — Mládenci slovenskí mohli povedať, že boli v ohni, voňali pušní prach, hoňili a prásili útekajúceho ľepriatela. Takjeto okamženja sú ako otvorenou ľube pre človeka ; bo on sa cíti biť povišení nad ľudí običajných, v blízkosti samich ľebeštanou !

Máme teda Slováci noví den slávi; v ňom sa každi sin Tatjer muože písť, a ľepriatelovi na rod slovenski špintajúcemu, s hrdostou bodáki slovenske pripomenút !

Adamiš za jeho blúzneňja; *) zodpovje Tesák, prečo Slovákom nadávau do „verrufene Räuberhorde, Bösewichter, mordbrenneriche Horde, a t. d.“ (Pozri Neue pol. Ofner-Pesther Zeitung, Č. 94 od 29 Okt. 1848.), ako i ľemenuvaní čarbák príhlasu „Slováci!“ (bez udaňja datum a tlačiarňe), kde stojí medzi inšim : „Hurban a Hodža, dva luteránski knazi, ktorich vihnali, ľež búrja ľud, deli sa ľjekolko zlatíma zvábiť (?) aby ľud vábili, aby druhej vjeri kostoli, a všecko čo je svatuo poškvŕnili. A aby v domoch a po ceste rabovali a pustošili a dedini podpalovali. Ale akože sa takíctko bezbožních ľepriatielou pozbavíme ? Len smelosť treba. Hore, hore Slováci, verní sinovia vlasli ! Ņedajme sa ľjekolko buričom podmaňť !“ „Len sa na ľich z boku, zo zadku, do oču, ktorí ako muože, Ŀech žjadon Ŀemá pokoj, dokjal aspoň jednoho z tých šibencou Ŀezabije.“ (To tak iba psou huckajú, ale ľie ľudí !) — Ľechcem aňi na potupu ľudstva mnoho príkladou z takíctko reči predkladati. I ľepriatelovi má veru na jeho cti a statečnosť záležať, jestli chce aby si ho druhí vázili !

Sem patrí i nasledujúce poznamenaňa, a sice : že uváženci z maď. strani sa chabo a babskí držali, Ŀedokazujúc najmenšej odhodlanoſti, zomrjeť za svoje princípi ! — Princípi ? — Akježe malí Maďaróni princípi ?

P. sp. hist. slov.

*) Pozri str. 99 pozn. pod. * prít. Hist.

32. Vznešená starosť ludu.

„Po tomto víťazstve celuo Považja stalo na nohách, očakávajúc virojenja povstalcou slovenských. Bola bi sa celá táto dolina korita Váhu pozdvihla!*) Lež primiaduo bolo ešte vojsko slovenskuo k tomu, aby sa bolo mohlo odvážiť do rovin. Okrem toho Národnej Rade dobre bolo známo, čo sa robí v Sečici, na Starej-Turej a v Jabloňici. Každá pjad zeme musela byť vibojuvaná. Prekážok mnoho a podpori žiadnej, mimo tej, ktorú dávala krú a duša národa potlačenjeho a ku slobode svojej sa vimábačuceho.

„S vrúcnou nábožnosťou pochovau národ dňa 25 Sept. svojich padlích; Hurban držau reč nad otvorenimi hrobami, do ktorich mali byť položenie prvej obeť láski slovenskej. Pohnutia bolo velikuo, ale običajnjeho plácu ľebolo. Cíliu teraz každi potrebu oheti, a slávna bola smrť, to každi videu.

„Prešlo pári dňi v pokoji; Národnej Rada pokračovala v organizácii národných bojovníkov, rozposielala Vojednavačou po obcach, sbieraťa lud a neprestávala od cvičenia vo-

*) Dopisovač z Maďarskej strani piše o tom do „Slováckich Novín“ takto: „Keď sa u nás tá povest, že Hurban do Mijavi prišol, rozšírla, rozumnejší ludja hľad všetko vinaložili, aby národné stráže proti ľemu vistrojili mohli, ale usilovnosť tátó len v Trenčíne a iných mesteckách súčít našla; dedinských obivatelia, ktorí len že sme proti Hurbanovi naviesť žiadnym spôsobom ľemohli, ďno k obávánu bolo, že vedla simpatie, ktorú k Hurbanovi preukazovali, podľa ľeho povstanú“ — „Obivateli v Štújem na toliko už Hurbanovím duchom razili, že u tichto sime násilne hospodu vidreli, a hneď prví deň v zemanském Podhradí ev. Školského Učiteľa, v Štújem Hečku, — na druhí deň potom jednoho papierčka a v Stankovcach richtára ulapili museli.“ Pokračuje ďalej: „V Mnešicach počujeme, že Hurban Stará-Turá zaujal sa chistá, a že Staro-Turáni za pomoc prosia, tambi sme tedi viťahnuť boli malí; ale z tej príčini, že mnohí Vrbovského tábora námeri, a Staro-Turanou silu ľevedeli — bár ako sme nášli, najvjac s tej príčini, že vedla zákona ze stôlce ven vísť ľemusia, aži pohnul sa ľecheeli.“ a t. d. (Č. 29, str. 115.)

jenskjeho. Mládež, dústojníci i sám lud všetko bolo činuo a ochotnuo. Počet bojovníkom zrostau.“ —

Hurban po celi tento čas ležau v zimnici, ale duch jeho natolko panuvau nad opadnutím telom, že kde bolo treba jeho radi, slova, pomoci, vždi bou ku všetkjemu hotovi. Neraz blädi, s visadnutimi na čele krupajami potu, oslabnuti, iba duchom mocni, vistúpiu a rečniu k velikjemu zástupu shromaždenjeho ludstva, a sila i žjara oču jeho, vímluvnejšja že sama reč, podpaluvala srdcia i duše tisícou údatnich bojovníkov slovenských!

Abi som aspoň slabo nakresleni obraz podau o všeobecnej účasti ludu na povstaňi tomto: ako sa sám o sebä a o svojich bojovníkom starau, uvedjeme nasledujúci príklad. V jeden den bola višla z magazinu všetka potreba, a ludu bolo do 6,000 chlapou, ktorí mali byť nasadeni a zaopatreni. Všetko sa úzkostne staralo, a ník nevede dalať radi. — Šli k Hurbanovi, spitujúc sa ho, čo sa má robiť? kde sa vezme potrava? Hurban povedau: „abi čakali do obedu, že potrava musí prísť.“ — Čakali; prišlo poludňa; — a níkde níč. Prešla hodina a všetko bolo v najväčej úzkosti. — Naraz sa strhne krik, a zo všetkych strán hučí: „sláva,“ „sláva!“ napriek rodákom, ktorí na mnohich vozoch prichádzali, so všetkou možnou potravou a potrebou pre bojovníkov slovenských. — To je krásni dúkaz višjeho národnejho života a príklad vzniesenejšej starosti, ako starosť iba o sebä samjeho a svoju malinkú rodinku. Národ je vtedi šťastní, keď sa cíti byť jednou velikou rodinou!

33. Tažeňja na Señicu.

„Národňa Rada bi bola dakedi rada aj temporizuvala, bo pri všetkom jej, ako ľažkí kameň na hlate ležala tá okolnosť, že sa len vždi vihladi otvárali do rvačiek s vojskom cisárskim, čo ale níkdi nemohou byť ciel pri pozdvihuvaňi národa slovenskjeho za „jednotu Riše.“ Medzitím odhodlaná bola stále v ustanovenom už jedenraz úmisse dalej zotrývávať.

Na den 26. Sept. určená bola víprava na Señicu, kde Madaróni, ktorí sa boli povracali, stán založili, a novje gardi i vojsko sberali. Prjechod Bjelich huor bou ostrážení kroz grófou Apponyovcom u Jabloňice, kommunikácia s Trnavou a

Seňicon, timato sídlami operácií proti - slovenských, bola ľe-pretrhnutá. Z tohoto záhorja sa malo teda vihnať maďarstvo. Medzitím víprava táto sa nepodarila pre poriadok vojenski, ktorí sa odrazu uvádzau do operácií vodcou našich. Dňa 22, a jeho spôsob bojovní ľelúbiu sa Zachovi, bo v ňom nebolo istoti víťaztva. Tá búra, to rúteňa - sa v boj, jeden cez druhého, mohli dakedi v zlom dňi, pri väčnej chladnosti a smerlosti ľeprijaťela, špatne oklamanie bít! Zach chceu, aby vojsko národnje, odrazu privikalo na evolúcii a manoevri pochodovje (maršovje). — Bloudek sice ľechceu tolko dúveroval škole ako veriu prirode, a doljerau, aby sa iba v búrnich hromadách uderilo na ľeprijaťela. Zach obdržau pole a robilo sa v jeho mišlenke. Postavenja povstalcou bolo tak majstrovskuo, ich prujšje manoevri tak zostrašili ľeprijaťela, že ako mne (Hurbanovi) sám Kommandant tehdajšej moci Šenickej, muoj priateľ predtím i teraz, v onom prúdu ale inšim rovná obet času a okolnosti, barón H y rozprávau, že ani on sám, veliteľ ináč prirodzeni, smeli, netrúfau si udržať pohromade svoje batailloni. Strach bou náramni. Prešporská garda posjal rozpráva ešte o tich hrúzach, akje ju napádali. Tak bolo v ľeprijaťelských radoch. U slovenských povstalcou bolo vjac disciplíni a poriadku, ako dňa 22. Sept., puosobili práve limito cnosiāmi na ľeprijaťela; ale nebolo v ich duchu tolkej búre, v ich krokoch a pohiboch tolko őrkánu, na ich bedánoch tolkuo oddaňa - sa svojej hviezde. Návršim nad Prjetŕžou položením, hájom borovím višlo bojovníctvo slovenskuo a dokonale v tri voje rozdelenuo, postupovalo k Šenici. Ľeprijaťela, na strelnú zbraň ſebä previšujúceho, videlo s úžasom rozvinuval svoju silu. Znak maďarského strachu boli vistreli z prílišnej dýjalki dávanje. To povedomja našich, že ludstva sice mnoho majú, ale strelnej zbraňe v polahu na ľeprijaťela až príliš málo (ňečo više 500 pušiek mali naši tisicovja), na ducha velmi ľevihodne puosobilo. Pochodi a vivini v kolonách umelecki zostavenich, ľecvičenich tichto sinou prírodi, boli obližne a misel i telo unavujúce. Zach bi bou s lúdom len trochu cvičením — iste už samim manoevrovaním, Šenického ľeprijaťela rozprášiu. Plán jeho sa zlomiu na da-kolko stoliňach cepami ozbrojenich sedljakou, ktorí ľemajúc dúveri v svoju zbraň, z najzadnejších koncou zošikuvanich krídel utekat počali, čim zmatok do celku uvedení bou. Cen-

trum stálo, z oboch strán sa strjelalo bez ubliženja si' spo-
ločnjeho. Veličel seňickí mi rozprávau, jak ľažkí kámen zpa-
dou z jeho srdca, vidjac utekať daktorich z našej moci. Vi-
sledok toho bou ten, že sa Vodcovia oboch strán jeden dru-
hjemu svojím vojanskim umeňím presentovali. Púvodca ma-
noevrou seňických vidau peknú o svedectvo o umeňi našich
Vodcou; a naši zas dali chválu seňickjemu. Lud z oboch
strán sám sebä sa báu. Prevaha v strelné zbraňi a bliska-
vje bjely remeňe a znaki cisárskeho vojska na strane madar-
skej, porázali lud pospolití slovenski. Vojniča sice a jeho ky-
risníkou už vjac pred Seňicou ſebolo, ale druhuo pešje voj-
sko (akuo, nemožem udat), bolo prítomnuo a plenuvalo pro-
ti našim. Bojovníci slovenski pritjahli v noci zpät na Brezo-
vú bez toho, žebi dač boli dokázali; lud nevideu svoje po-
loženja a nedau sa zmjasť nezdareňim timto. Národnej Rade
išlo teraz o to, novím viťaztvom rozdúchať oheň u slabších,
a už pochibuvat počinajúcich. Príklad dakolko úskokou, naj-
vjac pražskich maznáčkou zle puosobiu na slabšje duše. *)
Nadovšetko ale, vjac ako čokolvek inšje, zrážala misel ludu tá
skúsenosť, že všade s cis. vojskom sa potikat musi. „Aké
že je to, že mi verní trónu s vojskom bojuvať musíme, kto-
ruo sa tjež chvastá biť podporou trónu? — Čiže Košut je
podpora Vládi cisárskej?“ — Takje otázki prebehuvali ra-
dami slovenskich povstalcou.“

34. Bitka a požiar na Starej - Turej

„Národňa Rada preňjesla divadlo boja na inšje mesta.
Pre malí zbor ſebolo dobre na jednom, ale na vjacej mje-
stach sa zosiluval a zrastal. Timto spuosobom bou neprjateľ
znepokojuvaní. Dobrje známosti o pohiboch neprjateľskich bo-
li vždi na čase a k užitku. Neprjateľskje gardi a vojsko proti
Bánovi ľahajúce — boli v Novom - Meste nad Váhom zasta-

*) Musíme podotknúť, že v ten večer (dňa 26. Sept.) i Hodža s No-
sákom, zaňechau Brezovú. Visvetlujeme si to tak, že Hodža ako
človek blbokjeho citu, vo večnich ideáloch mišlenki žijúci, ne-
mohou zhliesiť lávo - potoki skutočnjeho, náruživostiou, krvou a
obelami ludskimi sa vivárujúceho života.

venje, a zo Starej-Turej sa mala zaťahnuť hraňica za ten čas, kím bi od Dobrej-Vodi a Jablonice gen. Knöhr bou povstaňa zúžovau. Generál Knöhr ale bou Nikodém, pre strach madarskí iba potajomki vec trónu podporujúci. Z tej príčini sa oboriu naňho Tessák v „Neue politische Osner-Pesther Zeitung,“ v číslе 94. odo dňa 26-ho Rujna, 1848. Medzi inším píše: „Darum erschien der verschmitzte General (rozumej Knöhra) am Abend des 26-ten September nach rühmlicher (!) Vertreibung (!) der Hurbanischen Räuberhorde in Szenitz, begab sich gleich den folgenden Tag zeitlich in der Früh über das Weisse-Gebirge nach Bori und Verbó, und wusste die grosse concentrierte Macht und Kraft von Militär und Nationalgarden, unter dem Vorwande einer Recognoscirung und Entwerfung des nothwendigen Operationsplanes, so geschickt zu lähmen, dass die wirklich imposante Macht, die gegen Hurbans Horde vereinigt war, so lange ganz müssig zusehen musste, bis das wilde Raubthier seine Mörderhöhle total verlassen und alle Raubvögel entflohen waren.“ — Len že ten útek pravda něhou tak náhli, ako sa zdalo Tessákoví. Ďen 27-mi dokázau znova, čo je v stave vikonať sila a odhadlanoť slovenských bojovníkov, ktorí, medzi tim něch je povedanuo, níkoho nezavraždili, ani neviplundrovali, a bili sa hrdinskí v poli iba s tími, ktorí ozbrojeni proti nim, pod zástavami Košutovimi stáli. Pán Tessák teda lžive a zlomiselne, Brezovú „Mörderhöhle“ nazíva. Na Brezovej (ako sme pripomenuli), bolo vjacej hrúzovládcou uvážnenich a predca žiadnemu ani najmenešim na zdraví něbolo uskodenou. Něch svedčia Fajnor, Boróczy, Liszy a druhí tehdajší naši delinquenti! (Ani samjemu Tessákoví bi sa níč něbolo stalo, trebas tolko o „Hurbans Horde“ o „höllische Kammarilla“, o cisárskich generálou „jesuitischer Verschlagenheit und schlangenartiger Schlauheit,“ po novinách porozpisuvau).

„Včas rano, spomenutjeho už dňa, zarmútilo sa něbe nad položením slovenského zboru. Dokola něprjatelní otočení, nad hlavou viseli oblaki, a dážď sa ljau z něba. Maširuvalo sa z Brezovej *). Cjel bou Stará-Turá. Něbe sa o poludni vi-

*) Za odchádzajúcim medzi ostatími, S. Jurkovičom, meskím notárom, bolo strelenou. Něčin tento sa ale nesmje ludu, alebo obivaťel-

jasnilo. Slnko za jasno zapadalo, keď stáli na vrchoch staroturanských, proti sebe, garda s plukom kniežaťa pruského, a vo dva voje rozdelení, hore návrším, na ktorom tamto stáli pevným krokom kráčajúci slovenskí junáci! S búrkou običajnou, zápalom dňa 22.-ho Sept., leleli na vrahovu! Treskot bubnou, hrmot pušiek — a utekaňa Madarou bolo v okamžení. *) Vojaci i gardi počali sa zabarrikadovať, na ceste stojace stôdoli zapálili, a z ohňa i z poza zásekou svojich, páliili na rútjacu sa zo všetkých strán lávu slovenskú! Boj ulicovi trvau za chvíľu. Madari kam ktorí sa rozutekali. Na útek uzo Staréj - Turej, páliili kopanice a dedini slovenskje. Na Lubiňe lalho 200 domou. To je šlechetnosť velkodušných (!) madarských bojovníkov. **)

„Prví skutok rozbúrených bojovníkov slovenských, bolo vypúštanja, v sklepoch pozatváraných občanou slovenských. — Lebo mešanstvo Staro-turanskuo bolo celkom košutovskuo, ale Kopańce cisárski zmišlajúce. — Z tohoto pomeru višeju hrúzovládní súd, podporuvaní stoličnou vrchnosťou, ktorí mučiu lud pre jeho národne zmišlaňa, a pre vernosť k trónu a národnosti svojej. V mnohich pivnicach, v sklepoch hnusnich, polomrtvje postavi čakali na vislobodenja. Tricat zúfa-

stvu brezovskiemu pripísal; urobio to zradca a podljak, akí sa často do spolku najvernejších národovcou vŕiskne!

Pozn. spis. hist. slov.

*) Dopisovať do Kostolnjeho Novín, dáva o tom nasledujúcu zprávu:

„Sotva sme nosivo zložili, už stratené varti oznamili, že sa Hurban približuje. Hned sme tedi na staro-turanskí vrch vistúpili, od káľ jeho silu na 800 — 1000 strelocou videl bolo, prečo sme ohňa vistat dlho ľemohli, a jak náhle jeden radovi vojak poranením zostal, cíusat sme začali.“ Ako sme naspijatok išli, už nám ceļi zástup trenčanskí pri Lubiňe naproti išel, kteři jestli skorej doljahúe, asnád bi Stará - Tura oslobodená bola, pohevadž aj dva kusi z uhorského zámku vjezol.“ „Navrátili sme sa tehdi v dobrém poriadku až do Mňešic, poňimo jednej stránki, ktorá prosto domov uťekala.“

**) „Naspjatek jako sme ze Staréj - Turej išli, osada Lubina preto, že jej obivateli do nás streliali, po dypálená bola.“

(Slovácke Noviny Čís. 29, str. 114.)

lích, o pomstu volajúcich kostlivcov — vŕtalo sa oslobodených zo žalárou, a vodilo oslobodeníva svojich po súčiatkach a ukazovalo domi vrahov svojich a zradcu Česara svojho: — Nejeden čo mali dom v susedstve vraka svojho, ktorom pali strechu gradnijeho súsedu. Slovenski bojoviaci, bojuje razdrození malili krú svoju; duch pomsti odstránil Vrakoch i občas, a nám sa posadil na chvílu na stolciu vládu. Mladíci pali uvalenie; rozkatení malielja pálili rami svoje príbuzní, až ke zhláštnemu bolo mesto zradnuo, k príkladu celjemu Slovensku. Už už biele remeňe a znaki cisárské na plaku hriječanu preukýjeho neudržuvali lud, boj bou bezohľadni a záfali. Pohľad na okolnú krajinu hrúzo - velební. Hori a návršia sa trali v dímu a plápoli, velebná Javorina ožarená bola purpurovou žiarou, vlni dímu a plameňom zmiešanjeho, válali sa súčiami a delinou. Biechot pújsek z počiatku časti, z nenáhľa zakukujúci, usiel naposledi, a už iba praskot všežravjeho ohňa, njesou sa na stalou lichostou. Ibne za krátko sice okamženja trvalo teto reburčajú mužstvu, vstupujúceho z hrańic disciplini, ale dosiaťčane k osvedčeniu spravedlivej pomsti. — V bluku tom märne bolí rozhnuti, märni hlas v radi zvolávajúceho bubna. Iba o pou noči sa začalo malielje na velikánsko dnešnjeho dňa napínati sil, na ustalosť tela, na zmorenosť údou, hlad a smäď! — Dlhí pochod (mars) v blate a po cestách neschodujich, boj, náruživosť, umoklú od dásza odev, viljata pomsta, vivázili si ho povstalcou. Ulyhali sa v poriadku na Poradja, kopańice mijavskje, a odpočinuli po dňi veľkých napínaň sil! Mesto zradou národa a občas svojho pokalenuo, odpočinulo v popoli svojom, malielja slovenskí v pribitkoch vernjeho ludu slovenského po vrchoch mijavských.“

35. Boj ostatní pri Poradi.

„Poradja má položenja strategickuo. Dlhje radi chalúp prešijerajú sa po návrši. Dolinki sa vinú šikom k východu. Vrstvi vrchou zostupujú k Mijave. Moc povstaňja opjerala sa o hori javorinskje, súc čelom vo dve protivnje strani obrátená, od ktorich ňebezpečenstvo hrozilo. Divadlo už bolo zúženuo. Ustavičnimi pochodom a bitkami vivážená sila povstalcou. Tri cesti vedú do Mijavi; od Vrbovjeho jedna, od Starej - Turej druhá, a trejia od Seňice ces Vrbovce. Toto

posledňje mestečko, bola pevnosť proti tamtej, cesta táto spjatočná do Moraví bezpečná. Na ceste od Starej – Turej stála moc slovenská, a stráže tejto držali v moci cestu do Vrbovského.“ — „Za včas rana blížila sa od Vrbovského (ako Tešák piše), imposantná moc gard i vojska. Po predku šieu mür Granátnikou, za tímto infanteria a gard neprehľadno množstvo. Virazili sa strán hradskej cesti, a čakali útok zo slovenskej strani. Národná Rada videla, že je ľaje v stave tolkej sile odolať. Bloudek, Zach a Janeček napnuli s mocou národného mužstva, patrne stenčenou, všetki sili odhodliaja a posvetenia slovenského. I ostatní jednotlivci všetci pracovali so zúfalím napnutím sil. Čím dalej sa preťahuval boj, čím vjac viťazství sa dosahovalo: tim vjac vojska cisárskim menuvanjeho, valilo sa v boj proti bojovníkom slovenskím.

„Den 28. Sept. mal byť posledným dňom povstaňa slovenského. Ľaje len gule granátnikou, prevaha na počet i prostredki; ale prišla i druhá gula, ktorou porazenuo bolo dúfaňa slovenskou. Riširsko, dobrovolnu povstaňa slovenského ludu vedla trónu panovníkou dedičnich — bolo opustenou, pozdejšie práve odmrštenuo. Manifestu odo dňa 25-ho Sept. 1848 slová hroznjeho obsahu pre Národnú Radu, hlasom svojím všetko porázajúce, boli tjeto: „Menovite ľež vidau som potrebné rozkazi, abi aj v horňom Uhorsku zákonné porjadok sa navráliu.“ (Pozri: Zbirka pre Uhorskú krajinu viedanich najvišších Manifestov a t. d. v Budíne 1849, str. 5.) Povstaňa toto bolo obetovanou Madarom.

„Boj krutí sa rozvinuv po návrsi. Od Vrbovského prišla sila ľeunavenjeho ludu. Nás lud bou unuvaní a umenšení. Vraždiví oheň pelotónski dávali vo vjacej dešaržach granátinci. Odpoveďe slovenske ľeboli tak hrmiťe, ale tím účinlivejšie, bo puški naše boli istejšie a štuce, akje viborní strelnici naši mali, zriedka svojho muža chibili. Ale načo opisovať boj? Načo smutnuo skončenja iba započatjeho boja o slobodu slovenského národu kresliť? — Skončenja toto, den 28. Sept. naznačení je dostatočne chibami kroz Radcou koruni urobenimi. Lamberg bou zavraždeni v ten den, v ktorom sa nazdali Madari vidjet zavraždenja ducha národa slovenského“. — Národní Vodcovia museli ustúpiť, a zdali sa im ich ustávaňa a nádeje vpliest národ svoj do pásma udalostí historických — na veki zrušenimi. — Ale ľezdolaňa toto madarskej moci kroz ľich, stalo sa hor-

kím jablkom pre Madarou. Tito ľemajúc už vjac strachu pred Slovákm, odhodili sprostredkovania Vládi rišskej*), ľeprijali jej ponúknutja-sa k upokojeňu pohibou slovenských, a nabrali čo vjac smelesť na Vjeden, a ku haňebným vraždám.“ —

Tu končí Hurban svoje úvahy. — Ja chcem ešte ďalek-ko slov o boji pri Poradi prehovoriť.

Hurban zimnícou zmorení a Štúr, stáli v bok od Pora-đja na návrši pod Javorinou, a divali sa na tento boj zúfa-lich povstalcou slovenských. Kdože visloví žjal a bolest mu-žou tichto, keď videli junáku svojich ustupovať, a strašne požiare, ļepriateľom zapálenich kopańic Klasovitich, k oblakom sa viviňať? Kdo nakresli ich zamračenú, trúchlivími dumami pokritú tvár? — k Ŀebesám opretje, pošmúrne zraki, a e“ po-moc“ vzdichajúcu modlitbu ich duše? Ustúpili Vodcovia; — — a pod Javorinou tichi šoptau hlas:

„Národ slovenski, Ŀepoznau si den spaseňja svojho, — s Bohom!“ — — —

V ohňi postavení, pred ļepriateľom ustupujúci bojovníci slovenski, v malom počtu sa ešte raz, blízko Mijavi zastavili, kde z poza stromou rjedili ļepriateľskje radi. — S odváž-nim Bórikom a Polesňjakom, 16-ti ostrostrelei vidržali oheň až do tretej po obode, kím sa munícia, ktorú mao ochotní a činni Valášek na starosti, na bezpečnu mjesto Ŀeodpratala. A ni túto si Ŀedali ļepriateľovi odobrat, trebas im za pā-tamí stúpau. Ustúpili aj poslední hrdinovja z bojiska, Ŀe-hajúc dakolko šlechetných obeti za sebou; ktorje za najsvätej-šje cjele národnje v mužnom boji padli. Poberalo se všetko-ku hraňicam.

36. Lúčenja.

Lehotka (alebo Lhotki), ďedina za hraňicou ležjaca, bola strediskom maljeho zboru bojovníkov slovenských. Tu sa ešte raz zišli do vedna, vedúc zo sebou dakolko zajatich, medzi ľimi Padušickjeho, notára staro-turanskjeho a dvoch vo-jakou z pluku kňjež. pruskjeho. Padušickí, hrizení svedomím, a strachom omdljevajúci, v tom domnení, že už ostatňa ho-dina mu odbila, hodiu sa na ceste do najväčšeho blata, na kolená — a prosiu a plakau, ako načichodná baba o „milosť.“

) Pozri str. 86 pozn. pod. prít. Hist.

S takou babou Slováci nčč mat ňechnú; a preto odprásili ho domou, aby ſjeu ukázal svoju býednu hlavu na plecjach. To sú tí viťazi madarski! — Vojáci boli i s puškami pustení; začo zvelebuvali cestou meno slovenskuo.

Hroznuo bolo položenja junákou slovenských; ňepokoj ich zvätšuvala i tá pripadnosť, že obivatelia tunajší, do huor začali pred ňimi, ako ozaj pred dákimi lotri, utekať. — Naposledi tichto predca prehovorili, uspokojili a utišili. — Zadlhí čas ale potom ešte ſpatnje povesť sa roznášali po Morave, o bojovníkoch slovenských, ktorimi povzbudení daktori charlatáni, opovázili sa ohavním spuosobom a klamstvom od ludu peňjaze vidjerał. *)

Zo Lhotjek sa mau zas rozist malí zbor Slovákom po ſirokom svete. Bolo to bolestnuo, dojimavuo lúčenja; scéni uteſenie prjaľstva a dúveri v Boha. Brat bratovi ſisknuv ruku, dávau ostatní raz „s Bohom!“ — a ňetušiu, a ňevedeu: kedi, kde a jako sa s ňim ſide? Jedni sa poberali k rodiňe, druhí ku známim, treći ku prjaľom. Lež čože počali ti, ktorí aň jedneho aňi druhjeho v cudziňe ňemali? — Smutnuo, žjalno to bolo lúčenja!

Národní Vodcovia slovenski odišli po predku do Hradia. Medzi tím „búrka vo dñe dokonaná na zemi, začala pokračovať v oblakoch. Ňebe sa zaťahlo hustimi, ējernimi mračnami. Blesk ňeprestávau, pravda, pretinat temnotu stonásobním oslepujúcim križluvaňím-sa, prjestranstvom hlbokého ňeba, ale tím sa iba hlbšja tma tvorila. Hromi hrozili zdruzgotá kopce mijavskje a ťemeno dvojhlavé Javorini. Na to sa roztrhli černe, dáždom preplňenje oblaki. Vlasi dupkom vstávali na hlate. Dve hodiny trvali tjeto hrúzi ňebeskje, na zem posjelanje.“ (Hurb. obr.)

*) Známa je historiá Holešovská o jednom Charlatánovi, ktorí chodjac po Morave s obrazom, na ktorom akisi zbojníci odmaluvani boli, i v Holešove verejne vikrikuvau pred ľuďom, ukazujúc na obraz, že to Hurban s jeho zbojníckou hordou; — až potom Vrchnosk v tom porjadok urobila.

V Brne zas višla jedna pesnička: „O uherském Hurbanu, knězi lutheránském, který svaté tupí, kat. kněze morduje, a t. d..

Ale Narodňi Vodcovja k búrkam a blískavici, k hromom a vichru dávno naviknuti: nedali sa ani tímu velebno-hrozním zjaviskom ľebeskej prírodi odstrašiť. Prišli v noci do Hradišta, z kădjal potom pod cudzimi menami sa odobrali do Viedne. —

Spomenutá búrka náramne puosobila na gardi madarskje; za vjac dňi sa ľeopovážili priblížiť ku Brezovej a Mijave, trebas mali pevní úmisel mestá tjeto na popol obrátiť. Samo ľebe zastavilo vztek madarskí, a ochladilo zburenie a kipjace náruživosti ľeprjaťelou slovenskjeho národu!

Búrka tátó je všeobecne známa na Slovensku. Čeobičajne ona bola rozliahnutá a rozšírená; mnho si potom o ľej lud vprávau, nazdávajúc sa: že ona predzvestuje hrdinu a spasiela, ktorí s ľebeskou silou, nadzemskim vojskom otočení, pride vikúpiť národ slovenski z porobi madarskej!

„Ako sa pozostatki bojovníkov slovenských zo Lhotjek ďalej vistrojili: jedni z ľich boli massakruvani od cis. vojska na cestách a po ulicach mjest moravskich; a druhí v Hradišti ako väzni stráženi a zadŕžani, iba na rozkaz Ministra vojui, peňazmi a passmi zaopatreni, vpusleni boli.“

37. Boj národní.

Národnja Rada inšim cieľom Ŀebola prišla s ozbrojenci na zem slovenskú, ako, abi národ k bojovnosti priučila, k povedomú jeho samostaňnosći a samotvornej činnosti privjedla. Úmisel tento Ŀebou z povetria schišený, a preto Ŀezostau bez účinku a následkou Ŀeoceňitelných. Národnja Rada s útechou pozorovala, že uhádla túžbi národa svojho, a vedela nahljadnuť do hlbokosti jeho duše, a vivolat z ľeho novjeho, budúceho človeka slovenskjeho. Národ rozumeu Vodcom svojim, objimajúc, za slobodu a svatje práva jeho, podanú mu zbraň, otočiu ich mohútnosťou a silou, ktorá hrúzou naplnila jeho ľeprjaťelou. To je prví pablesk budúcnosti našej. — Čisice ludu za dakolko dňi od Bielej-hori, cez Brezovú, Podkilavu, Srňe, popod Javorinu k Mijave a Vrbovcom, stalo na nohách a leťelo do Tábora slovenskjeho. Bou to už opravdu pekní začiatok národnjeho boja a pocítenja svojej samostatnosti a oslobodenja-sa — vypovedaním poslušnosti madar-

skiemu, ňepravjemu pánstvu — z pod járma čisíeroèjeho o-troctva. A to bou úmisel Národnej Radi a vlastencou slovenských, aby Slovák ňeslúžiu Madarovi, ale sa cítiu bit človekom vla-stním, samostatným, ku slovanskemu, a ňije k čudskiemu po-koleňu patrjacim; abi bou hrdí na národnosť svoju, a ňedau nohamu šlápať svoje najsvätejšje práva človečenskje! Nitra-nja povstali, Považja túžobne čakalo vikupišelou svojich a ce-luo Slovensko im chcelo ist v ústreti. *)

Menovite u obivatelou Nitrianskej, v okoli povstaňa, vše-obecni zápal panuvau; chlapj porozchodení po svete z daleka sa domou vracali, a mnohje ženj sami šli pre svojich mužou, abi tito, prijdúc domou, mohli bojuvať proti Madarom. — Zá-pal a bojechlivosť táto, ňevihinuła z duše ludu aňi po odchode jeho Vodcou.

Karol Holub, ktorí za dňou povstaňa na koňi po okolitich obcjach chodiu, lud do zbroja vivolávau, a ňeraz z pomedzi samich ňepriateliou, svojou odvážnosťou sa viríbau; po odchode nár. Vodcou spolu i s Vil. Šulekom, odrezaní od hlavnej moci, zostali sami medzi svojimi oddaními. Ale aňi teraz sa oňi o svoju bezpečnosť ňestarali, na samje gardi s malou silou napadajuc. Holub pri Lubinej a Šulek pri Krajinom mali udreť na gardistou. Više Krajnjeho sa postavila barrikáda a ňebezpečne záseki sa porobili po ceste, ktorou mali gardistovja ist do Vrbovjeho. (Poznamenaná treba, že veľká sila ňepriateľská, ktorá previšila bojovníkov slov. pri Poradi, i po ustúpení tichto, ňemala smelosti vniť do Mijavi, ale od samjeho mesta sa nazpäť vrátila do mađ. tábora.) Túto silu Krajnanci zúepokojuvali, a pomocou od Mijavi a Brezovej prichádzajúcich zástupou ozbrojeneho ludu, mnohich z ňepriateľskej strani zronili. **) ŉepriateľ v úzkosti svojej dakolko domou, stoduol a kréjem zapáliu, abi dimom ukrití,

*) Zbudilo to pozornosť aj u Madarou, a ňeskuor prjaťelskím a liška-vím hlasom podvádzajú Slovákov, slubujúc im práva reči a náro-dnosli, abi ich do sídel svojich prilákali. Slabúsi sa dali zviesť, ale mocný duchom, stáli ako žula tatrjanska.

**) Samich raňenich, Madari v ten čas, na 10 vozoch dovjezli do Pješian.

horami a úbočinami do Vrbovjeho dostať sa mohou. Nehali tu vtedi i Slováci dakolko šlechetnich obeli.

Chvalitebne sa zadržala i jedna katolicka obec, Šípkovo, ktorej obivatelia — vistrojac ženskuo pohlavia s imaním, čo sa mohlo na vozi poklási, do huor — ozbrojeni cepami, konamí a sekermi neprjatela prásili. — Slovom lud okolja tohto, odoberúc sa so sbrojou do huor, dlho zlepokojuvau posádki neprjatelske, v mestach a dedinách na statkoch jeho pelesjace. Bo po odchode nár. Vodecou prišla na odzbrojenich Slovákou hrúzą madarstva. —

Pri tejto príležitosti ale musíme i smješnu stranu vŕazou madarských, na slovenských Obivatelou vislanich, podotknúť. Tito, čo aj níkde nevideli bojovníkou slovenskych, nachádzajúc všade pokoj a lichost, ktorú iba žjal a bolest nad ztrátou miláčkou pretrhuvali: predca ku každej národne smišlajúcej Obci, s náramným strachom sa približovali, vistaviac pred vchodom, kol dokola, silnje vedetti a predstráže, tušim z tej príčiny, že — akbi z utajenich skriš, huor a jaskiň Javorini, ozbrojeni slovenski viskočili — abi zavčasu ulject mohli. — Na Vrbovach stanujúca garda raz pred kozami — v ktorich jej predstráže, Hurbanovich vojakou s dvoma bodákmi na plecjach, videli — až do Seňnice ulekal; z Brezovej zas pred ovcamí a kravamí; ovce boli vraj peše vojsko a kravi koňctvo Hurbanovo. Z Krajnjeho ich rapotaňa mlina zahnal, bo v noci sa im to zdalo, ako „alarm“ bubenou Hurbanovich a t. d. — Či to nje strach tomu podobní, akí na nepravých, zljejho svedomja ľudoch pozorujeme? — Statoční bojovník sa nelaká strašidjel, ako sa nelaká ani gúl neprjatelskich; ale človekovi bez viššjeho povedomja, ako vidime, i kozi a kravi strachu naženú!

38. Mučedníci slovenski.

S ozbrojenici slovenskimi sa i mnohje viznačeňejšje rođini vislehuvali, z častki na Moravu a do Česka, z častki do Juhoslovanska. Madari všetky mestá, dediny a kopańice gardami a vojskom obsadili, abi tu krvosúdi robili a obivatelu, čo sa útekom neratuvali, do žalárou hádzali a katom odovzdávali. Menoviťe veliki počet zajali občanou z Mijavi*),

*) K tľmto sa dostau neskor i Valášek.

Brezovej *), Vrbovjec, Hlbokjeho **), Čáčova, Podkila-
vej ***), zo samej ľevej obce Krajňanskej 80 mučedl-
níkom odvliekli. — Temnice vo Fraštáku, Leopoldove, Nitre,
Seňici boli slov. mučedníkmi preplňené. I do Trenčína sa
ich velkí počet dostal. Známi dopisuvateľ Kostolnjeho píše:
„Ulapeli sme z Hurbanového kŕdela vjac ľež 40.“ — Medzi
tímto boli kandidát Hečko zo Srňeho a Mikulík, učiteľ z
bošáckeho-Podhradja. Tito boli všetci do Trenčína odvedení.
Mali z nich, ako sa povest ľjesla, mnohých obesíť, ale chýrom
o prichodu gen. Šimuniča nalakaní, Hečku a Mikulíka najprú
do Pešle, potom na pevnosť Munkáčsku šikuvali. Hečko im
na ceste nedaleko Szolnoku uskočil; Mikulík više roka boli
mučení na Munkáči.

Súdcovia statariálni, jedni (na str. 65 poznačení, ku ktor-
ím i Brodány a dva Buzinkayovci pripojení boli) zasadli v
Seňici, druhí vo Fraštáku pod predsedníctvom br. Jeszenáka,
treći v Nitre a t. d., súdili uväznených Slovákov a podpisovali
víroky smrti na šibeňicu.

V Seňici odsúdili na šibeňicu štiroch pospolitých Slo-
vákov. Viznačuvali sa z týchto najmenej Martin Barton, rich-
tář Čáčovský, svojím šlechetním, príkladným životom. Tohto
jedného slovenská proklamácia, ktorú uňho našli, priviedla na
šibeňicu. Pred smrťou sa mu vrazil, — ako sám v dakolko
rjadkoch ****) svojej žene oznamuje, — trajá muži v hje-
lom rúchu ukázali, a on už vrazil, vtiedi vedeu, že došieu po-
slední eejel jeho života.

*) Medzi uväznení brezovskími, menovile spomenúť sa musí Samo Michálek. Tento pocitív starec, vistrojený do Ŀebežpečenjeho miestas s príblazními slov, a vistrihaný pred Ŀebežpečenstvom jemu hroziacim, povedal: „nēdbám čo ma aj obesja, veľ už i tak Ŀe-
mám ďaleko do hrobu!“

**) Z Hlbočanou, ktorí z väčnej časti sa z domu odstráhli, za-
jali 10, a utečením virabovali alebo celkom porúcali príbitki, ako Kováčovi, Žákoví, Šajánkovi a t. d.

***) S Dobrovodskím, richtárom, ktorí boli so Šulekom spolu okutí.

****) Uvádzam tu jeho lístok ako boli napísaní: „Ma nejmilejší manželko
rozchádení našeho spolu života kterem sme mi dobre pokojne žíví

Pripravuval ho k smrti seňicki ev. knáz Tessák, ktoremu na otázku: „či uznáva, že zaslúžiu pokutu smrti?“ odpovedal Barton: „skorej sťe vi zaslúžili šibeňicu, ako ja ja nevinne umjeram!“ — Takto bez vini bou i Svatík na šibeňicu odsúdeni. *)

Tessák podáva zprávu o tichto udalostach v „Neue politische Ofner-Pesther Zeitung“ Nro. 94: „Damit die boshaften Aufwiegler und ihre Helfershelfer nach Verdienst (!) bestraft werden können, sind auf weise Anordnung des löbl. Landes-Ministeriums zwei Statarialgerichte errichtet worden, und zwar eines hier in Szenicz, das andere in dem Graf Erdödyschen Marktglecken Galgócz oder Freistadt. — Was in dieser Hinsicht in Freistadt bis jetzt geschehen, kann ich nicht mit Gewissheit berichten, nur so viel ist auch bei uns aus zuverlässlicher Quelle bekannt, dass auf Anordnung dieses Gerichtes eine grosse Menge Hurbanischer Helfershelfer eingezogen und eingekerkert worden sind.“

„Was das Szeniczer Statarialgericht anbelangt, dieses fährt mit der grössten Strenge und unermüdeter Gewissenhaftigkeit (!) in seinen gerichtlichen Untersuchungen seit mehr denn 14 Tagen Tag und Nacht fort, so dass bis zum heutigen Tage (19-ten Okt. 1848) schon vier Menschenleben als Opfer gefallen sind, — denn zwei sind am 13-ten Okt. und zwei wieder gestern am 18-ten Okt. als Aufwiegler (!) und überspannte Anhänger der Hurbanischen Räuberhorde (to jest, verní redu svojmu Slováci) mit

bili ta smutna hodina cílu svého prekročit nemohla nebo ve štvrtok po pekném rozeici našem jak sem do tmaveho sklepu stupil ukazalo sa mi videni tre muži belem ruše mne bilo zname že ten posledni cil došiel tak moji najmilejší prítele manželko súnu ľehestvo aj s malu vnučku bohu vas poručam.

Martin Barton.

- *) J. Buzonkay, (spomenuť úd krvosudu) na otázku jedného prjačela ludu, prečo chcel Svalíka na smrť odsudiť? — odvetil: „Tento človek kje len že za dva roky sám čítavau slovenskje novini, ale ich i druhim prečítavau, — a krom toho p. barón Jeszenák nám príšie naložiu, asi sme s väžiami ostro zachádzali.“

em Strick hingerichtet worden, welcher höchstraureden (!) Scene ich als Augenzeuge beiwohnte". . . O Barnovi a Svalíkovi sám piše, že vraj „die anderen zwei, früher in anerkannter Redlichkeit und Rechtschaffenheit, sind allgemein bedauert worden.“ Takjeto svedoctvá jváťsi naši neprjatelja musja o Slovákoch vidávať. Nasledi dokladá Tessák: „Wer weiss, wie viele ähnliche pfer noch im Allgemeinen fallen werden; denn noch eine e deutende Zahl Gefangener schmachtet in esseln!“*)

39. Šulek a Holub na šibeňicu odsúdení.

Teraz mám najvelebnejšje, večne Osobnosti národa nás predstaviť. Vznešenosťou ich ducha, svatostou ich nadšen a očaruvaní duch muoj, neciť dost sili k nakreslenú obrazu zácedníkou tichto, ktorí s „pozdraveňom Rodini a Národa ojho,“ ostatní dech duše svojej púšťali! — Prijmíte aspoň ibje ľahi do toho času, kím ich zveční nadšení umelec.

Predstavie si v Šulekovi, mládenca svetou višších v tavičnom boji s prázou života pozemského; ktorjeho duch ri ľeuhasitelnou tužbou po vedách, a ľezhrozi sa ani tich jváťsich, jemu v cestu sa kladúcich odpornosti osudu. Sitia, (od madarónski zmišlajúceho, v úrade postaveneho brata,

*) Čemužem ľespomenuť, kolko ohavných prjezvisk tento slovenskí kňaz v jednom býednom članočku na Slovákov a slovenákoch mužou vikidau. Začína takto: „Ueber das Eindringen . . . des seines Pfarramtes schon längst entsetzten und durchgegangenen Harbens, und seiner schändlichen Räuber- und Mordbrenner-Bande,“ ďalej „teufische Räuberhorde und ihr schändlicher Anführer,“ „die s̄es mordbrennerische und raubsüchtige Gesindel mit seinem ehrenvergessenen Häuptling,“ „diese verworfene Räuberhorde mit allen ihren gottvergessenen Führern,“ „das wilde Raubthier und die Raubvögel,“ der Rebelle und seine Spiessgesellen“ . Ale dosť už toho . .

„Prawda nezná ustaupiti zlobě,
Kdo ji laje, ten ji zastává,
Ke cti jsem ji slowa rauhawá,
Blud a řalba klupců ku ozdobě!“

Imricha, jedinjeho to zo Šulekovcou odrodenca) sebe samiemu zaňechani, učiu sa najsamprú zlatníctvu, aby po zapatreňí si materiálnich prostriedkov, — letom ducha a ideálov svojím posvätiť sa mohou. Chitro on presýpu cez prózu života; ako viučenec zlatníctva, odobrav sa do škuol. Pri jeho plnosťi a železnej vitrvalosti, podarilo sa mu za krátke časy všetko to si privlastniť, k čomu druhí, slabší duchovja roki a roky potrebujú. *) — Takto vedámu posvätenjeho, v umení zahrúženjeho mládenca, strhne zo vznešenich ideálou búrka najnovšieho veku. On sa cíliu bit sinom slovenského národa, a preto rozlúčiac sa na chvílu s vedami, šieu zvestovať ludu svojmu den jeho spasenia, poučiť ho o velkosti veku pri tomjeho, vystať a pripravovať ho k nastávajúcim bojom za národní život.

Jeho odvážne skutki, ktorimi sa v čas povstaňja viznáčiu, sme videli. Po odchode náredních ozbrojencov, Šulek zostal na Slovensku u svojej rodiny Krajčanskej. Oznámiu ludu, aby pred súdcami statariálnimi všetku vinu náročného zvalovali, jemu všetko pripisali, naňho sa odvolávali a sebä takto pred pomstou madarstva ochrániu. Šulek sa obetuval za lud, ktorjeho spasenia mu na srdeci ležalo! Od prjatelou svojich napomínani, aby sa oddjaliu z Krajných a ukriu pred neprjatelmi, povedau! „Keďbi mňa nenašli, vzali bi mojho švagra do väzenia, a keď toho nje — druhjeho, na komsi musí zhoreť pomsta vrahou našich: — v ten čas, čo bich bou na ŠO mil vzdjaleni, predca bich sa tím katom ustanoviu!“ — Keď už bola prišla preňho veľká sila gardistou (medzi ľiami i dva ja grósa Zayho sinovja) na reči jedného mađ. dústojníka: „aby odstúpiu od predsevzaťa svojho, aby sa odrékou Slovákovou, a za národ pracovali —“ odpovedau: „Ano, za národ ja chem žiť aj zomrjet; ale za národ moj slovenskí!“ — Všetci obdivovali jeho charakter. Neskor sami súdcovia statariálni boli pohnutí jeho šlechetným zápalom. Ņetajiu ľič; viznau, že bojuvali, robili, žili, — ale že chce i zomrjet za národ slovenskí, a preto aňi ňeprosí o „milosť“.

Vo väzeňi so svojimi vernimi Krajčanci a Podkilavčan-

*) V Modre bou miláčkom zaslúž. bývaljeho professoora, Karola Štúra, terajšejeho evanj. slov. bož. kazateľa.

mi *) celje dňi a noči pri nábožných modlitbách a pjesňach **) tráviu, potešujúc ich večním slovom božím. Ked už tušiu koniec života svojho, vižjadau si od rodiny krajnianskej novje šatí, abi sa vraj, pekne mohou pristrojiť na cestu k šibeñici; ostatné slovo, ktoruo tejto Rodine na kartičke olovkom odpisau bolo :

S Bohom ! vjac sa ſevidíme, ſom pod statarium.

Vilko Váš. ***)

Dňa 20-ho Rujna, pristrojeni do peknich novich šiat, pevnim a ráznim krokom, v tichosti kráčau na popravnuo mesto, a povišení, chceu hovorit k ludu. Lež ako povedau „S Bohom národe moej, pozdravuj moju Rodinu . .“ dali udreť na bubni, a Vilko Šulek bou k večnjemu mlčanú odsúdení. ****)

*) Statoční títo mučedníci i tím sa viznačujú, že nikdi skutkou svojich a obetí za národ ſeobanuvali; a ked v druhich obcach jednotlivci na Národních Vodcou ſpialali a hreſili, Krajnanci ſm vždi verní zostávali.

**) Oblúbeňja mať najme v pjesni: „I proč se máš rmautiti, O má milá duše a t. d.“ (Pozri Příd. č. 6.)

***) Karolka tato i s krížikom zo ſtla, na ktorom V. Šulek odivisou, ſa nachádza u jeho Krajnianskej Rodini.

****) Pamätní je list od ūeprijaťela pohibou slovenských, Karola Adamiša, ktorí V. Šuleka k smrti pripravuvau — ako zas novuo svedectvo, že ſami ūeprijaťela, ūemuožu slovenskím mučedníkom veľkú ſilu ducha odoprijel. List tento je písaný (dňa 28-ho Okt. 1848, zo Zelenic) na V. p. Pavla Štefánika, ev. sl. b. k. v Krajnom:

Dwojichtihodný Pane Bratře !

„Powinnost je, newinnau wuli zemrajícich naplniti. Tuto powinnost i já wykonawám, když Wám poslední přátelské pozdravení od Wašeho ſwagra Wilíma někdy Šuleka, náhlým ſaudem, pro protizákonné ſkutky jeho odsauzeného, wirizuji. Dne 20-ho Října po přečtení jemu na městském fraštackém domě ortele smrti, wešel ſem k němu z powinnosti do Wážnice. Smutná to — wěřte powinnost. Y nalezl ſem jej tichého. Mezi jinými řečmi, tézal ſem ſe ho: zdaliž w této rozhodné době ſvého života uznává a cítí, že proti krajině a zákonu jednal? Odpowěděl: Ano to já uznáwám, že ſem proti kra-

Jemu podobní bou K. Holub, veční Šulekou prjaťel na zemi i na ľebi.

Ráz mládenca tohoto, hned z prvého jeho vistúpenja pred „slovenskou národnou Radou“ mohou každi poznať, a ráz tento za čas celjeho boja národnjeho, a umučenia svojho až do ostatnjeho dechu zachovau. Odvedení bou z Lu-

jiné a zákonom jednal*) — ale já pokojně umru. Potom nábožně světlu svatou wečeři Páne — a mimo té otázky: newíte co se děje s mým bratrem v Nitře? (Newím) a hned nasledující prosby: abych tak dobrý byl a jeho rodině, zláště Krajňanské, jeho poslední pozdravení wyřídil — ničeho více we Wážnici nemluwil. W tom přišel rozkaz sednouti na wůz — i posedil se odhodlahe; — já pak sem ho srdečně (!) prosil, aby pakliby se mu na cestě něco k zástupu mluviti zachtělo, nic pohoršivého nemluwil, ale raději lid spolujdaucí swým pádem napomenul: že kdo se vrchnosti protiwí, odsuzení sobě dobude. Přislíbil mi učiniti tak. Nedaleko od fréštackých mostů se mne najednau ptal: Newíte, kde mne pochowají? — já se odpovědi vyhybowal — on pak řekl: no však je všecko jedno. A více nebylo z úst jeho — ač se zdál tichý a pokojný — až po popravní místo slyšeti. Tam odhodlaně přeslyšel ještě jednau ortel náhlého saudu — šel pevným krokem pod šibenici, pak když již hoče vytahnutý byl, zapomenuw — čemu se nedivim — na mau prosbu, aby jako Ewanjelik žádného pohoršení Gardě zjkol wůkol stojící, wětším dilem — ba wůbec — náboženství Řím. katolického nezawdál: hlasitě řekl: S Bohem národe! (všeobecné mrmlání) Pozdrawuj moju rodinu! Pak dokonal. — Na třetí den byl pochowán.“ —

Dodává k tomu eště Adamiš: „Ach! nač byli žádoštiví zlého: Běda těm třím swúdcům, kteři teď tisice lidí neštastných učinili! kdyby nebylo swúdců bývalo, nebyloby ani swedených — a mnohý — mezi nimi snad y Wáš šwagr, který teď hnije, mohl prospěšně žít.“

Mi dodávame: Šulek žije, a najprospešnejšje bude žít v historii, čo prjam ho aj vrahovja zavraždili! Ale ti bjedni človeče, Bohom samim vikoreňeni, — v potupe národa ostaňeš na veki!

*) To sa rosumuje, že robia proti madarskej „hasa,“ z ktorej boli všetci Slováci vtvorení, ako i proti madarskím, vikoreňa národností slovenskej ustanovujúcim zákonom! Pravdu hovoria Šulek.

bini, od rodičou, súc vidani, vraj, garde kroz samjeho otca, ktorí je veliki madarón.

Všetkje muki a hrozbi ňeprjatejou mužne s hrdostou a opovržením zňjesou: súdcou svojich iba o to žjadau, aby ho nemučili žalárom a inquisiciami, ale ked majú, aby ortel smrti nad ním virjekli, že je on k tomu prichistani; a hotovi, kedi kolvek svoju dušu položiť za národ slovenskí. Holuba o dakovko dňi po Šulekovi ňeskuor odpravili. Ako mu vírok smrti oznámili, a on sa už mau na popravište poberať, ešte si sám kabát obšívau, s opovržením a ironiou, jemu prirozenou hovorjac: „škoda bi bolo madarskjemu katovi ňecháť novi burnus!“ Pred odchodom sa spituvau: akim duchom Šulek zomjerau! Načo, dozvedjac sa, ako sa tento junák slovenskí držau, — v divokej radosťi, rukama pljeskau a smjau sa, hovorjac: „to je dobre, ňech vedja Madari, že aňi len jednotlívcou je ňe v stave zlomiť ich tyranstvo!“ — K popravišti veselo stúpau a plačúcim okolo ňeho ženám, usmjevajúcou tvárou rjekou: „Čo plačete? to je moja svatba; ja s radostou letím do náručia ňevesti mojej!“ Na otázku knaza, ktorábi bola jeho ostatnja žjadost, povedau: „žjadna druhá len tá, aby som bou vedla Šuleka pochovani!“ Spitujúcemu sa, čobi otcovi odkázau, odvetiu: „No otcovi! — — toho pozdravie; — ale mater . . . ej — tá chcela sama pljest žinku na moje krki, . . . to ma bolí!“ — a vjac ňepovedau aňi slova. Pod šibenicou ňedau katovi k sebe pristúpiť, ale si sám kabát vizvljekou, i ručník z krku šňav dolu; ostatnje jeho slová boli: „vedla Šuleka ma pochovajte!“

Tri dňi ňechali mučedníkou tichto viset, a za celi ten čas ostali b jeli v tvári. Z čoho mnohje povedi medzi ludom, ktorí ich zá ňevinnich uznau, povstali. *)

Pri tejto priležitosti ňemuožeme zamlčať, čo sa stalo s jednotlivimi osobami, ktorje boli príčinou, alebo mali účast na smrti tichto mládencou. Kat zomreu q pár dňi ako ich odpravuvau; barón Jeszenák, ktorí vírok smrti podpisuvau, museu ist o rok tou istou smrtou zo sveta; Adamiš, na špatnú ňe-

*) Že to ňeboli običajní obesenci, dokázau lud, vo velkých zástupoch s nábožnosťou ako na púť k nim prichádzajúci, a malje ďeli, — ktorje sa vraj, pod ich šibeniciami hrávali.

moc, duseňja hrdla (anginu), zomrebu. — — Kdo povje, že viššja moc ňerjadi osudi pokolenja ľudskjeho?

Roku 1849, z počiatku jara, slovenski Dobrovoľníci mučedníkou tichto, slávnym pohrabom a slovanskou mohilou poctili. Aj ostatní všetci na šibeňicu odsúdeni Slováci, na višší rozkaz F. Z. M. Kempena, boli počestne so všetkimi náboženskimi obradami pochovani. Tessák museu so žalostou ukrutnjeho svojho srdca — počestne pochovával tich samich, ktorich s barbariskou radosťou na šibeňicu vjedou. Lud verejne zlorečiu tomtoto opovrženemu krvežízničovi.

40. Všeobecní pohľad na Slovensko.

Za čas povstania, po celom Slovensku panovalo náramnu napnutja ducha a očakávanja povstalcou slovenských; ale k samostatnejmu činu nikde neprisko. Národ slovenski nebou ešte natolko dospeli a odchovani, aby sa bou odrazu pozdvihou, v zástupoch mnogotisícovích k Visloboditeľom svojím sa prihrnuv, a madarstvu sa naproti postaviu. Páni madárnski a z väčej strani i knazi, lud omámili, sfanatizovali; a priateľja v ľoňe jeho bivajúci, nemali sili a prostredkou materiálnych, oprjet sa terrorismu madarskjemu. Často nepoznani od samjeho ludu — na ktorjeho spasenie pracovali — prenásleduvaní, zrádzani, križuvani bivali. — Po utiahnutí sa Národnjej Radi, nastalo zrazenja duchou slovenských. Nepriateľja triumfivali, misljac: že už konjec prácam a namáhaňjam slovenskim. Trpkí prišieu i ten najmenší úsmech na potešenej tvári, a každú sľzu radosti si zaznačili Madari, aby ju zmeňili na potok sĺz žjalu a bolesťi! Nastali súdi, žaláreňa, mučenia, vešaňa. Čo sa v Nitrianskej robilo, v krátkosti sme pripomenuli. Do ostatných stolic vislau Košut krajinských Komisiárou za Inquisitorou prohiboval slovenských. Z tichto najlepšje pochopiu úlohu svoju Lud. Beničký, komissár peši stolic slovenských, v B. Bistrici pelešiaci. Tento, ako opravdoví apoštola Statarium madarskjeho, cestujúc po Slovensku, všade ukazovať na svoj meč a hovoriu, že v jeho moci je život i smrť každého Slováka! — Ako počuv o Turčanoch, že sú náchilní k Hurbanovi, že Sv. Martinská garda vislobodila istjeho Šparnensisá, ktorjeho on kázau lapit, a že sa tu ljali gule, robili patróni, nje v ďjeloch

mádarstva — zoberúc z banských mest gardu, prírukovau i so štúrma kanónami do Svat. Martina, aby pokoriu povstaňa slovenskuo, a vikoreňu rebellantou v Turčianskej stolici.

Turčanou mali Madari už dávno vo velkom podozreňi. Podozreňa toto prijahlo na nich, rázno vistupovaňa jednotlivcou vo schuodzkach stoličnich za reč slovenskú (aby táto do súdou a administrácie stoličnej sa uviedla); odopreňa pravdivosti manifestu, pod menom Cisára Ferdinanda (pozri Príd. Č. 4.), proti Slovákom vidanjeho; protivenja-sa dávať regrútou do bataillonou madarských a t. d.

Beniczky začau robiť inquisicie a súdi; dau cituvať ku sebe všetkých Slovákov, ktorich mu madarónska partia *) naznačila; a z tichto, jedných dobrím slovom, druhich hrozbou, tretičich žalárom chceu k madarstvu pritiahnut a prisiliť.

Nadovšetko rád bi bou ziskau výbornjeho mladjeho muža J. Kučeru (večnej pamäti), ktorjeho pekná postava, výrazná tvár, hrdinskí pohlad, náramne naňho puosobili. Prehovárau a vábili ho k mädariskemu vojsku; naposledi, nazdajúc sa, žeži ho veľkodušnosťou svojou nakloňiu (treba medzi tých najvinnejsích, t. j. najvrúcnejších prjatelou národa slov. patriu) na slobodu ho prepustiť. — Naproti tomu v putách boli odvlečení do B. Bistrice: Ondrej Hodža, ev. knaz v Sučanoch (brat Michalou, prví mučedník v Turčianskej stolici, ešte v Aug. 1848 uväznení), spolu so šlechetním starim Otcom svojim, mlinárom v Rakši; z rodini Lilgovec u traja: Otec so sinmi, Jozefom, bivalim kapitánom gardi Sv. Martinskej a Jankom; Jozef Horváth**),

*) K tejto patriu i evanj. knaz Hájski, Martíni, zradca národa svojho.

**) Tomuto sa podarilo ľedaleko Štubňanských ľeplic uskočiť, treba okutjeho, dvaja gardistovia, s nabitimi dvojkami strážili. A sice prepliu putá, viskočiu z vozá, a — kím sa gardistovia poobzerali, — už on bou hodne daleko. Strielali za ním, ale darmo; šťastlivu prišieu ku svojej rodičke, a ukŕivau sa až dô príchodu Slováku s kolonnou generál-m. Gótzom. V Januári 1849, bou zase slávne do svojej fari uvedení.

Po jeho úteku gardistovia ostatních svojich väzňou k rebrinám poprivázuvali, aby sa im noví taki malheur neprihodi.

**evangel. knaz v Svatom-Martine, Janko Jeszenski, Šlichta,
Eug. Šparnensis. *)**

Do B. Bistrice dovezení, tito „slobodi sinovja“ dostali príbitki na stoličnom dome v ľemnich žalároch, kde iba „ne-slobodních rabou“ zatvárajú.

Zo Zvolenskej stolice pridaní boli k nim: Lud. Kisel a Móric Kellner (dozorca huťi); Balkovič, učiteľ hodrušskí v ľažkých putách sedeū v Štajavnici.

Mučedníci slovenskí dlhje chvíle si krátili nábožným spevom, alebo národními pjesňami. Svoju prirodzenú veselosť i pri najväčších hrozbach zachovali; všetci sa rázne a mužne zadržali, okrem Šparnensa. — Česť a chvála patri vlastenecki zmišlajúcim Slovencam v B. Bistrici, ktorje šlechetným citom vedenje, zemskou i ľebeskou potravou mučedníkou národa kŕmili a posilňovali, posielajúc im v pirohách zapravenje kartički s poľožitelnými zprávami o „Slovákoach a viťaztvách cisárskej strani.“

Príchodom g. m. Götza v Jan. 1849, do Mošovjec, na jeho hrobu: „že ak sa jednemu dač staňe, celuo mesto popolom lahnē,“ po peti mesačnom uväznení, na slobodu prepustení, skoro všetci bojuvali pod zástavami cisárko-národními.

Z Gemera a maljeho Hontu odvážali do Plešivca väzňou slovenských. Sem sa dostali: Štefan Daxner, J. Rimavský, Michal Bakuliňi s velikim počtom mučedníkou slovenských, medzi ktorich patrí i dústojni starec Reuss (evanj. farár vo V. Revúci, terajší dočasni Superintendent) so svojím sinom Ludevitom. Tamí traja, ako najúčinlivejší jednotliveci padli pod najprisnejší súd. Našli sa mnohí, čo proti nim svedčili. Ale oni pri všetkých hrúzach neprenasledovali súdcou svojich s prosbami o „milosť;“ lež presvedčuvaňom o spravedlivosti veci a počínaňja svojho ohromovali, a často k slzám pohli tých, v ktorich rukách bou ich život i smrť. Veľkí účinok mala na súdcou najme trojhodinová reč Št. Dax-

*) Okrem tichto, uväznení boli: Ján Genda, riabitár Sv. Martinský, Ján Gallo, Pavel Klačanec, Juro Langsfeld, Martin Gallo, Ján Korbel a Jozef Krupec (tito dvaja dojnesli slovenskje príhlasi Turčanom) a druhí; — ktorí ale všetci po strašných brozbach hrúzovládca Beňiczkjeho, o dakolko dňi, prepusťení boli.

nera, v maďarskej reči prednesená, v ktorej sa on spituval medzi inším „či za to zaslhuje trest a šibeňcu, že ho Boh Slovákom stvoril?“ *)

Všetci traja boli naposledi — na šibeňcu odsúdeni. Prípravi sa porobili. Tri stípi stáli na pohotove; ludstva zohnatého množstvo; katovia čakali na obeť svoje; mučedníkom slovenskím sa čítal vírok smrti, a oni ňezmeňenou tvárou, hrdinským okom pozerali na šibeňice Medzitím prišla milosť madarská, a na miesto šibeňice — odsúdeni boli na vjacej rokou do žalára. Z tohoto sa ale ľež dívňom rjadením božím o dakolko mesiacou vislobodili. A sice z Plešivca ich odvliekli do Pešte, a tu potom od ulekajúcich v zime Madarou pred kniežaťom Windišgrácom — zabudnutí, — na slobodu sa dostali.

K hrdinstskej mučedníkou tichto, pripojím, ako ušešenú „nezábudku“ i skutočne nje meňej hrdinskej matky J. Rimavského. Tje buole duše a muki srdca, akje ona ciň musela, keď jej drahjeho sina odpravoval mali, ňik inši iba matka — ktorá večmi lúbi svoje djetia, ako sama seba — predstaviť si muoze. Predstavte si takúto matku s ňokočečným buolom, pritomnú pri odpravovaň sina svojho, ktorá ide k súdcom, a iba o to ich prosí „abi jej dovolili drahjeho sina pochovať!“ — a budeťe mať obraz matky J. Rimavského!

41. Vistavenja 50 zl. v Strj. na hlavi národných Vodcov Slovenských.

Dňa 17-ho Oktobra 1848, podpisau Košut toto :

Wihlášenia.

„Wlast obraňujúco Zveritelstwo pritomne na všeobecnú wedomost dáwa : že Michal Hodža, úradu pozbavení,

*) O tejto reči, nemeckje nov. „Pressburger Zeitung“ pri všetkej tehdajšej hrúze maďarskej, chvalitebnuo slovo boli prerjekli; a spolu i šlechetní charakter, onostní život a všeestrannú vzdelenosť týchto väzňov priopoménu. (Nemuožem to číslo udať.)

Scéni a obrazy takjeto, hľeskuor dovedna zobranje, krásno svedectvo o charakteroch slovenských vidajú, a národu k ozdobe služiť budú.

Werbicko - Svato - Mikulášski knaz, jako preswečení podzbuďtel a burič ludu, tak i jeho zločinski spolutovarišja Ludwik Štúr a Jozef M. Hurban, jako zradcovja Vlasti, a z ohľedu na Vlast, na krajinských občanow, a na obecnú bezbečnosť nebезpečnosť ludja, z pomedzi Občanow uhereskéj krajiny prítomne sa vitjeraju, — a každej Wrchnosť, a ktorej kolwek osobe sa prítomne za prísnú a občanskú powinost nakladá: abi tichto, ažbi sa v chotári Uherskej krajiny ukázal opovážili — za mzdu od každého po 50 zlatoch v strjebre — hned chitili, alebo bárs jakim kolwek spuosobom k rukám dostali.“

W Budapešti 17-ho Okt. 1848.

W meňe krajinského Vlast obraňujúceho Zweritelstwa

Ludwik Kossuth,
Prézes.

Malicherní zradcovja krála a národu, a všetci odrodiči slovenski, náramne sa zaraduvali v nízkej duši svojej, nad timto „Wihláseňím,“ nazdajúc sa, že národní Vodcovja, neuvidja už vjacej svatú zem otcou svojich, a že ich „Kossuth Préses“ na večne veki visúdiu z krajini „Uhorskou“ menuvanej. Ale ich radosť dlho netrvala. Prišli Náčelníci slovenski ešte v tom istom roku 1848, do Uhorskej krajiny, a narobili hroznjeho strachu nje len pánu Prézesowi, celjemu Zweritelstwu, ale i samjemu — jedenásť millionovjemu (!) národu madarskjemu! A teraz, nje len že Mužovja tito v „chotári Uhorskej krajiny“ sa nachádzajú, ale chodja a cestujú po zemi starootcovskej, bivajú medzi ľudom svojim, — naproli tomu Ten, ktorí ich viobcuvau a vitreu z počtu Občanou Uhorskej krajiny — daleko tam za morom, v druhej čjastke sveta — o svojej predošej „sláve“ premišlajúc, — v smutných dumách sa prechodi.

Tak sa časi meňa, tak tento svet beži. Jedenkaždí dla skutkou svojich súdení — jeden na „zem“ druhí na „ňebi“ — zaslúženú pokutu dostáva!

42. Zavjerka.

Po odchode bojovníkov slovenských, nastávajú kruťe boje v Uhorsku. Povstaňom slovenskím — krom toho ovocia a užitku, ktorého sa stala účastnou Armáda zadunajská, Jelacićom-bánom vedená, pritiahnutím na seba tisicou na Bána vistrojených gard a vojska — zasjalo sa semeno nepredvídených, ňekoňečných následkov. Slováci, cíjac sa ako skutoční — od madarstva oddelení — národniček, prišli k naozajsnemu povedomu s e b ā s a m i c h, k tomu povedomú, že aj oňi sú v stave dač vikonať. — Sám Košuth, upozorňení na odpor tento strani slovenskej, skročiac svoju madarskú píchu, laskavo sa ku Slovákom chovau, a nakloňti si ich usiluvau.

Lud slovenskí ale videu dávnich prjaťelou svojich, pod zástavami cisársko - národními bojuvať; a vernosť Slovákova k Cisárovi svojmu je náboženskím citom v duši jeho zakoreniená: darobnuo bolo teda namáhaňa „Wlast obraňujúceho Zwerítelstwa“ a jeho „Prézesa“ v národu slovenskom cit tento udusiť, a k slávnej „madarskej Republike“ ho nakloňiť. Darobnje boli časťe „Máčayove a Kostolnjeho prelekcie o b l a h o s l a v e n s t v e R e p u b l i k i :“ národ slovenskí zostau verní Cisárovi, verní dávnim Prjaťelom svojim! Z každého statočného národa sa ale vitvárajú jeho zradcovia; a takýchto i mi vitvárame.

Načo mám dalej následki povstanja a zásluhi Vodcou slovenských viratovať, ktorími, ako verní trónu a národu, čelá svoje ovenčili? V živej sú oni pamäti. Od národu zasluhujú vďaku jeho Vodcovja najme zato, že zahasenú mišlienku a udusení cit národnnej velkosti v ňom vzbudili a zapálili; podajúc mu meč a pušku — sklopenje očí jeho na bleskot bodákov, a neprjaťelskje krdele jeho utlačiteľou, smelo pozerať naučili; z mnoho-storočej ukritosti a lemnosti na úslnja európejského života vivjedli, a potupenjemu menu „slovenskemu“ pred svetom čest a úctu viziskali. Oňi sú *Epaminondasovja* naši večne slávni, večne živi!

Teraz iba na vuoli a pevnom chleňi národa nášho záleží, aby udelenú mu Jeho Jasnosťou Cisárom Fra-

ňom Jozefom I. „rovnoprávnosť“ — t.j. svoju národnosť a všetky práva, ktorje druhje národi požívajú — do života uviedou, proti ľepriatelom mužne brániu a zastávau.

Boh Či pomahaj národe slovenskí, na novo-nastúpenej ceste života višjeho, prác vznešených! Vodcou i sinou tvojich posvätenja bolo čistuo, zápal šlechetní, žiadosti spravodlivje: preto aň duch boži ľeodoprje ich prácam svoje požehnaňja, a Tebe, národe muoj, nad mohilami Mučedníkou Tvojich, svitne den novi krajšej budúcnosti a slávi!

Takto bich už bou predložiu, ſecvičením perom nakreslenje, prvje īahi budúcej historie slovenskej. Okrem milích a vábivich dejou, objavili sa nám aj obrazy hroznje, černimi barvami naznačenie. Rozpomjenka na tje časi fanatismu a dišvokostí, prichodí nám teraz, ako dáki strašní hrozni sen, a iba ztráta miláčkou, bratou a priateľou nás upomína na hroznú skutočnosť časou minulich. — Lež, kdo je príčina toho īešteſtja na Slovensku? Kdo prenasleduvaū, trápiu a mučiu sinou slovenskych? — So žjalom povedať musíme: že ňje cudzí ľepriatelia, ale spoluobčaňa, obivatelja jednej krajiny! —

Ci ešte dakdo povje o madarstve „die edle grossmüthige Nation“? Bola ona „edel a grossmüthig“ do toho času, dokjal sa ešte īehovorilo „die magyarischē Nation.“ Bo do toho času „národ Uhorski“ reprezentuvali Velmoži, Státnici slovanského pôvodu. Dokjal tito na „sňemoch latinských“ najvýznamnejši a rozhodujúci hlas mávali, dokjal vo vojnách, v rjadeňi krajini, v zákonodárstve slovenskí duch a slovenskí ráz panuvau, mohlo sa povedať o Uhroch „die edle Nation.“ Ale ako madarskí bełarizmus žezla v krajinských záležitosťach sa chiťiu, slovenských Velmožou hlasí na „madarských dietách“ umikli, ich prevaha padla: nastúpiu madarskí fanatismus — tento utvoriu Anarchiu — a Anarchia so svojimi sestrami: svevolou a ukrutnosťou pripravuvala a prípravila cestu — Revolúcie!

Ľech īikdo īemislí, čítajúc tjeto rjadki, že pišem — ako Slovák — z īenávisti a ľepriatelstva proti madarskjemu národu. Slovan īezná ľepriatelstva medzi národami; jemu sú ľepriatelom iba ozbrojenje radi ludí s puškami a bodákami proti īemu kráčajúce, proti ktorím on īež

ozbrojení do boja stúpa; ale ľepriateľstvo jeho po dokončení-sa boja zas prestáva.*^{*)} Neprjateľom mu je ale i ten ktorí nje sice zbrojou na otvorenom poli, ale podvodom, lžami, intriguami — na zkáze jeho pracuje. Proti takjemuto ľepriateľovi sa Slovan iba svojou pravdou, statočnosťou, ľeuhoním životom bráni!

Nje ľepriateľstvo, — čistá pravda v rjadkoch prítomného spisku sa oziva, v ktorom sú iba blādje obrazy podanie toho, čo na Slovensku Madari robili. — Zo srbskej historie sa len naučíme, čo boli Madari? Černi to bude list v samom madarskom dejopise. Zdá sa veru, akobi vraždami boli chceli Madari, dennicu života svojho uvítať. Ale tjeto ľikemu ešte čest a slávu ľepriňjesli. Pripravili si oňi vraždami a ukrutnosťami svojimi iba den poňíženia a pokoreňa svojho — pri Világosi!

43. Slovo bratskej láski.

Ako opravdoví ludu-prjateľ od človeka ku človečenstvu, od tohto zas ku človeku: tak i Slovák od svojho národu ku Slovanstvu, od Slovanstva ku svojmu národu sa obracia. Slovanstvo mu je slnko — a jeho národ jedním lúčom z toho slnka.

Napredok južným Slovanom, a menoviťe Srbom jak rakúskim, tak i tim v Kňežatstve má národ slovenskí čo dákovať, že mu bolo možno tak zavčasu, jak to skutočne sa stalo, sebä ozbrojiť a do službi višej samočinne vstúpiť. Tito Bratia slovanskí bez toho, žeby Slováci ich pravopisom pisali, bez deklamácií o láske slovanskej, dali prvopočiatocnú pomoc ku povstaňu slovenskjemu; bez ktorej bi Štúr a Hurban len velmi ľažko a i to len značne pozdejšje boli mohli národ

^{)} Takí príklad mohli mať Madari na Rusoch, ktorich ako ďivje zveri a ohavi ludožravje opisuvali. A predca, jak ludskí nakladali títo Slováčia s väzňami maďarskimi a privrženci Košutovimi! Ukázali oňi z novu ráz a ludkosť slovanskú. Pravda Madari, ktorí takuo s īimi zachádzajia, chápali ľemohli — z toho novje chuti, a bok vje, akje obrazy ruskjeho protektorátu si naťvorili.

svoj zbraňou opäť a do boja s prospechom *) vizvat. — Večná ľeč je pamiatka tejto bratskej láski slovanskej!

Braťa naši Česi a Moravaňa (pravda ľije všetci) boli sa rozhnevali na Slovákov, slovenčinou národ dvihajúcich. Z čoho boli povstali hádky literárne. Ale v osúdnom čase ľe- odijahli oňi bratskej ruke svojej od národu slovenského. Vi-hnanci slovenskí nachádzali u ďin svoje útočište, a prijimali obeť, k napomoženiu povstaňa slovenského od šlechetných vlastencov poskladanje. Neboli oňi tak bezsrdci, ako ti ma- licherní zradcovia národa svojho, ktorí pod zásterou „bibli- ľčini“ od prvopočiatku proti veci národnej robili, a v osúd- nej chvíli ani na pjad od zeme a seba ľevileťeli, krútjac sa iba okolo toho chraplavjeho hrnca, v ktorom svoju pomstu na mužou slovenských variili !

Lež abi v dôležitosti tejto povedanuo slovo malo tím väčšu váhu, na mesto mojej mjenki, Ŀeč tu stoja, z hlbo- sti duše mladej školi slovenskej viňatje, závažne slová M. J. Hurbána. Píše on takto:

„Na povstani a bojoch brala najvrúčnejší podjel tá škola slovenská, proti ktorej tolkjeho kriku a lomu narobili pedant- skí spisuvatelia; škola tá, ktorej vjacej išlo o život kmene slovenského, ako o literu literárnu, trebas ak priznive a skve- lo menovanú a titulovanú ! Škola tá bola v bojoch, ktorá slovo spisovnuo, českuo, literárno, obrátila v jaziku svojom na slovo živuo, slovenskuo, zo srdca zabudnutjeho ludu vivola- nuo; ľim ona ako na hodbávnej šnóre, viľahlá národ z jeho lethargie, sprovádzajúc ho, sama v predku postavená, do bojou a búrok. Tí, čo tolko spisuvatelskej krve vicediľ k vuoli litere, ľevedeli vicedit krve skutočnej za národ svoj. Národ ich ľevidieť v bojoch krvavích; litera ľemá ľiskdi tolko životnej sili pre ludi, ako má duch. Slováci slovenskí boli oduševnení duchom a vuolou. Menom tejto školi sa prosi

*) Ľe Slováci v najpríhodnejšej čas povstali, to svedčia okolnosti. 27,000 mužou silná Armáda maďarská mala utiekajúcemu Jelláčičovi v Sept. 1848, do boku vpadnúť. Túto silu zdŕžali Slováci od 18-ho až do konca Septembra, medzi ktorím časom Bán až ku blízkosťi Viedne postúpiť ! Čo — kebi Slováci na levom brehu Dunaja boli držali s Košuthom ?

laskavuo Obecenstvo česko-moravskuo, aby pre literu, sebe známejšú, neodsudzovalo ducha spisuvateľou slovenských, ktorí napredok a nadovšetko inšje, svoj kmen a jeho život pôvodní pred očima majúc, slovom zo srdca ludu vzatím, vzbudzujú pozostalú ešte mŕtvotu v národe svojom. Mili sú nám i ďalší súkmenovci naši, ale ich pokročilá vzdelanosť i nám nákladá pospjechať za ňimi cestami najkratšími, a tje sú prostrjedki syoyerodňje, domáce, počnúc od pjesne domovej, dumnej, až po najpúvabnejšje zjaví národnjeho života. Na krjelach slova a pjesne z prírodnich prás sa vinúcej, doletí kmen náš ďalej, ako na melodiách, trebas ak umelich, na učenich. Litera zabija, duch obživuje.“

„Konjec hádok o literárnu reč na Slovensku, bou počiatok bojou o život národní, a tento počiatok je skvelim svedectvom tých, ktorí ním dúkaz dali svojho ľekoňečnjeho, ňje literi ale ducha, ňje spisovnej reči, ale život a národnjeho miluvaňja! Že oni reč spisovnú českú i číja i znajú, toho muožu oni sami najvjac dúkazou podať; a boje, mučedníctva, obete Slovákou, sú dúkazom, ktorí svedči o ich bezohlednej láske k národu slovenskjemu. Uverte im Bratja, že nemuožu ináč robiť, ak len chcú prospešnimi sa stať vjac s vójmu, ako Vášmu kmenu. Vi sa staráte o svoj, a oni o svoj kmen v čitu a povedomí slovanskem. Kanálom slovenskím oni preljevajú obživeňja duchovňje do národu slovenskjeho. Misím, že počiatkom bojou, dokončili sa hádky märne o reč, ktorje iba svrablavje jaziki z novu chcjeť obživuvať muožu. Daj Bože, aby pri konci prvjeho povstaňa slovenskjeho, v bratskej misli súkmenovcou našich moravských a českých, k nášmu slovenskjemu, slovenčinou obživenjemu životu, priznivejšje a náklonnejšje zmišľanja sa vzbudilo, ake bolo doterajšje, povrchnej zmišľanja o nás, ktorím odsudzovaní boli práve tí, čo, život svoj tolko rázi za blaho ludu svojho, šírom ľeprjaťelskím a ľebezpečenstvu vistavuvali. Literňje pedantstvo k chabosti privjedlo duchou národních žívuo ducha národnjeho ale snaženstvo, tolkorakimi dúvodi obetuvaňja, tolkimi mučedníkami a hrđinami potvrdenou, ustávaňim ľeustalim, namáhaňim ľevislovitelnim, ľebezpečenstvom všelijakim sprobuvanuo, a v ohňivej peci ťisicorakej ľehodi prepaluvanuo, mislme predca, a v spravedlivosť súdou Vašich verime, náležite, ako životňje uznanuo a oceňenuo bude!“

„Z mišlenki a slova povstali naše boje; a po skončených bojoch, nachádzame sa u tej samej mišlenki, z ktorej oni boli pošli. Na počiatku bolo semeno konca, a u konca sú počiatky všeliakjeho budúceho živobiťja.“ *) — —

Na ostatok ešte ľech prijmu najvrúčnejsú vďaku slovenskú tje pohostinské Rodini zbratrenej Moravi, Čech a južnejšieho Slovanstva, ktorje sinou národa nášho u sebā zdržuvali, prenasledovanich a podpori potrebnich napomáhali, a raňenich bojovníkom, starostlivo lječili a opatruvali. Pamjatka takichto Rodin je večná!

Takto končím počiatok samostatnjeho sa pozdvihuvaňa národa slovenskjeho. Ak dá Boh, i pokračovať budem v rozprávke o bojoch národňich. Lež ešte jedno slovo k zavŕške.

44. Čo sťe Slováci vihrali ?

„Nemužem pero odložiť, dokial ešte krátki „dodatek“ k prítomným dejom nenanapísem. Nehaňební ľepriatelja naši ľeprestávajú sa nás s ironiou a posmechom spituvať: „Čo sťe vraj, Slováci vihrali, že sťe pod cisárskimi zástavami bojuvali? Čo máte z toho, že sťe na poljach Nitrianskych proti Madaram vstúpili, a tolkje obete priňjesli? Čo máte z víťaztva pri Budatíne, Kralovanoch, Drjeňove, Zemplíne, kde sťe najvjac sami pred ľepriatelom v ohni stáli? Čo máte zo zmužiljeho sa potíkaňa Vášho pri Muráni, Prešove, za službi dokázanje pri Leopoldove, Komárne, a t. d.? akú dostau odmenu zbor zmužilich Dobrovolníkov slovenských, pod vedením hrdinskjeho Veľkela, baróna Jindr. Lewartowskjeho?“ — Takjeto pichlavje reči, musíme ešte vždi od ľepriatelia našich na vlastne uši počúvať. Odpoviem ľepriatelom našim, abich urobil zadost ich zvedavosti a túžbe „nás odmeňeniami a vziačeniami chejet vidieť,“ a žeby nám už vjac takje otázki predkladať nemusek.

Tí ludja, ktorí Slovákom, k národnosti svojej sa priznávajúcich, dakedi iba za „bláznou, fantastou, pošešilcou“ držali, z ich namáhania posmech robili, a na takjeho „Slováka“ — ktorí, vitvárajúc sa zo slávi madarskej, pri svojej „slovenskej

*) Pozri aj Veľký od M. Hodžu, str. 163 a 164.

reči“ — a ni kúска chleba, vraj, zaslúžiť si ňevedeu, — iba z opovržením pozerali: tito istí ludja, teraz o schopnostiach, spušťobnosti, práčach a zásluhách mužou slovenských vedja rozprávať; ktorí vraj zaslúžili odmeni a viznačenie, ale — nedostali. — No, to je veru pre nás velkuo, ňeočakávano viťazstvo. Teda predca sú Slováci k dačomu spušťobní, urobili ľečo a majú zásluhu? Toto uznanja u ňeprijačelou našich nás velmi teší, a presvedčuje nás o tom, že naše práce sú skutočne ľe darobnje!

Čo sa tika „odmjen a viznačenia“ — že sa na to naši ňeprijačelia vtipujú: to sa iba ľízkoľ alebo práznosti ich ducha pripisať musí. Mohli už natolko predca poznáť Slovákov, že pri všetkom, čo robili a počinali — na odmeni nikdi ňemiseli, a pod maďarstvom a ni misljet ňemohli. Zjednočili oňi mnhoje hrozbi, prenasledovaňa, muki, posmech a potupu, akú zlú ludja na nich kidali, a nedali sa milie v práčach a poduľatjach svojich, národu posvátenich. Ked prišla príležitosť, že za tje veci, za ktorje dakedi iba slabím perom bojuvávali — i me ē o m bojuvať mohli: uchičili zbroj, a tiahli do boja s mečom proti ňeprijačelom života slovenského. Že sa ale ich charakter zmenil ňemohou, a že ako predtím, tak i teraz všetko, z čistej láski k národu robili: každí, len malíčko povíseňejší duch, uverí. Ako predtím sa po odmenách a úradoch ňezháňali: tak a ni potom ňešli za mzdu, odmeni a úradi, ako Madari *) bojuvať, — ale za višje duchovne cnosti a povinnosti.

Povjem ňeprijačelom našim, čo je ričírske, veľkodusný skutok! Ričírskim skutkom sa menuje, dokázanja ľečoho vekjeho, šlechetnejeho, z čistej, dobrej vuole človeka; k čomu ho žjaden zákon ňenúťiu, a k čomu žjadnou povinnosťou, tím meňeji terrorismom, hnani ňebou. Takito ričírski skutok bolo povstaňa bojovníkov slovenských za trón a národ. Nikdo im to ňekázau, ňikdo ich k tomu ňenúťiu; ňuroobili to teda na rozkaz dákeho zákonom, alebo povinnosti, k akej bi prísahou boli zaviazaní bivali; ale z čistej svojej dobrej vuole a láski! A preto, urobjac to z dobrej vuole a láski „ňechceli

*) Tito, ako sme videli, i na hlavi mužou slovenských vistavili mzdu: 50 zl. v strj. Ej, bou že bi to za človeka, ktoriby sa na takúto „mzdu“ ulakomiu!

a nemohli chcieť vipočtuvanje mať užitki z obeti národních, a nežjadali vidieť ovocej z pocítenich iba višších svetou!“ *) Madari pravda, a ich slovenski prívŕzenci nemohli nič riúrskeho, nič velkodusnijeho viviesť a dokázať. Ku všetkemu čo robili, hnalo ich Ministerium madarskuo, dieta, zákoni; hnali ich páni hrozbou, šibeňicjami, terrorismom, — alebo ich vjedla zisku a malicherná cti-žjadosť. Takim činom tu o „ri-tír stve“ reča bit nemuože; ludja pod knutou postavení a korbácom hnani — aj v Uhorskej krajinie — sú iba nízke nástroje. A že naši neprjatelia boli takjeto nástroje, nazdávali sa, že aži Slováci inšja biť nemuožu; bo človek nad sebā a svoj rozum viššie sa vzniesť nevládze; a kdo z ludi druhich žjadosť krom zvjeratských — vola a osla — nezná, ten o človeku, vjac duchom ako telom žijúcim súdi vinášať nemuože. Takito ludja potom, pravda, mužou a bojovníkom slovenskych: „nás trojmi a sluhami Kamarilli prezivajú, klebetiac o nich, že sa vraj, dali preplatiť, vistupujú proti slobode, robia všetko iba za odmeni, za peňaze, že sú vraj za Oberstou a Boh vje ešte, za jakich visokich dústojníkov, od Kamarilli vimenuvaní, a t. d.“ — Každí sa už mohou presvedčiť, že takjeto potváraňini iba podlosť a ničomnosť vimisljet mohla. Národní Vodcovja slovenski, boli iba privátni ludja, a ako taki bojuvali — bez titulu za trón a národ. Že imponovali a že išieu strach pred nimi, nebola toho inšja príčina, ako sila, obetuvavosť a veľkosť ich ducha, pred ktorou sa ludja, chudi duchom, korič a trjast musja.

Kebi naši neprjatelia mali akí takí pochop o duchu, cti a statočnosti, nespituvali bi sa nás „čo sme vihrali?“ Ked bi sme práve nič pozemskjeho neboli vihrali; vihrali sme čest a úctu, a ten zisk velki, že podljaci bez pomislenja na „rovnoprávnosť, Slovákom svojimi krjelami prikrivajúcu“ po nás sa vozíť — ako za časou madarstva — nemuožu a nesmiejú. Vihrali sme váš hnev, vašu závist a nenávist neprjatelia naši. A to je v kráľovstve ducha (o akom vi pravda, nič neznáte) veľiká vihra! Predtím ste nás iba opovrhuvали a za nič nemali; teraz sa hneváte na nás, závidíte a nenávidíte nás. Musíte mať k tomu príčinu; musí byť dač pri nás

*) Kdobi sa chceu ku Slovákom iba pre vihladi na odmeni a viznáčenja pripojil: tomu sa za prjaťstvo pekne podakujeme.

a v počinani našom, čo vás ohromuje, čo nám závidíte, a začo nás nenávidíte! U vás je hnev a nenávist; u nás je láska všetko. A láska običajne hnev a nenávist premáha; ňebojime sa teda hnevú, pomstí a ňenávisti vašej. Čo si aj pritomnosť privlastníte; preto ešte nemusí byť i budúcnosť vaša. Majte si radostí a poživajte rozkoše pritomnejho času: mi sa i s horkosťami a žjalom uspokojíme. Ale z horkosti a žalu budú žať budúci štastlivejší potomci naši. Mi sa teraz za šťastných pokladáme, i v tedi, keď prenasleduvaní od vás, za nesťastný nás národ trpíme; a preto na pritomnosti očí ňeovesujeme, aňi od ňej všetko ňečakáme; historia nás ale učí, že dokial má národ svoje spevia reč, i jeho život trvá — a keď má hodných sinou, ktorí sa zaň obetuvat vedja — má i pred svetom čest a úctu. — Zapisujte sa vi k milionom madarského národu. Dobre; i Peršaňa sa na millioni rátali. Hoj, ale mocnejší ludja padli, ako ste vi, klebetní, iba na reči a snád na intrigu — hrozní ňeprijaťelja naši. — Život slovenskí ňezávisi od toho alebo od toho jednotlivca, aňi je ňije na dnes lebo na zajtra prilepení; nás pohľad k nastávajúcim vekom a budúcim pokoleniam zaletuje. Možiš za 40 rokou bou na púšti, a ňebolo mu súdenuo, iba jeden pohľad do „zeme zaslúbenej!“ Mi sme ešte mladi; ňebívali sme aňi za 40 rokou na púšti, a Boh vipláiu vrúcne túžbi naše: dau nám vidjeť aspoň na okamženie, krásu „zeme zaslúbenej.“

Ňje je posjal, pravda, aňi najvrúčnejšja žjadlosť a túžba naša „Oddeleňa Slovenska od Madarstva“ uskutočnená, bo mnoho jesto ešte zlostí a závislosti vo svete, ktorá sa ňeprestajne usiluje odvraťať srdce Dobrotivého Pánovníka od nás, a túto najprú premuocť musíme. Národ potrebuje roky, kím sa zmuože, a storočia, kím ku kvetu pride. Život nášho národu iba od dakolko rokou sa rátať muože, a sice od toho času, ako Slováci verejne proti Madarom, najväčším — mrvnú vraždu na ľúčach páchajúcim — ňeprijaťelom svojim vistupovať počali. — Že sme posjal od tichto ňeprijaťelou nášho života ň je oddelení, ňepripisujeme to ňevšimavosti Vládi Cisárskej, — mladí Pánovník náš má i srdce dobrú i vuolu šlechetnú; — ale iba ňeprajním okolnostiam, a nadovšetko tej príčine, že sa ňe-

presvedčili ešte v kole Najviššjeho Dvoru o najspravedlivejších tužbach, žjadostach a krivdách našich.

Pravda, že iba v ten čas bi sa náš život rezkejšje popribuvau, keď-bi sa Slovensko od Madarstva oddelilo, a slovenskje kraje od Dunaja k Torisi, a od Tatier až ku Čisi, na šími vlastními pomenuvať bi sme mohli, v ktorich okrem Jeho Cis. Jasnosti a Ním vivolenú, nášmu národu a Jednote Biše Rakúskej oddanú Vrchnosť — žiadneho druhjeho Pána bi sme uznávať ňemuseli. Potom bi každi Slovák so zápalom o svojom Cisárovi, o svojej vlasti rozprávau, a ten náš kraj slovenski, v novi kvet bi vikvitou! Ze sa to posjal ešte ňestalo: preto ňezúfame, aňi vec za stratenú a namáhaňa naše za darobnue ňedržíme. Príde i k tomu čas; a náši ňeprjateľja budú zahanbení a porazeni. — Do toho času sa potešme pjesňou slovenskou:

„Hurra, sláva rodu!
Prežili sme súťehodu,
Hurra! za slobodu
Slovenského národu!“

Pridavok.

Ku str. 18, rj. 13, po slovách: „a Šrōra“ — má prísť do poznámenaňja, nasledujúca deklarácia:

Declaratio in causa Supplentis Cathedrae Slavicae constituendi.

Quum incl. ac ven. Conventus nuper celebratus nonnisi modum electi slavicae cathedrae Supplentis carpserit, nullum tamen de eodem amovendo injecerit sermonem; eqnidem existimem, Senatui scholastico nihil aliud esse commissum, quam eundem Supplentem, in persona Clariss. D. Štúr — de Lyceo nostro optime meriti et ab ecclesiis slavicis ardentissimis precibus desiderati, nec criminibus sibi factis convicti, viri docti, integri, in docendo eximii — modo ab Incl. Conventu constituto legali confirmare, ut sic concordia ecclesiarum tam Districtus nostri, quam montani atque tibiscani conservetur et a nostro Lyceo persecutionis ac intolerantiae crimen repellatur.

Hanc meam sententiam, neque factionis alicius socius, nec patriae et hungarae gentis amore et studio destitutus, sed unice religionis ac humanitatis libertatisque docendi evangelicæ tuendae gratia depromens, omni observantia ac cultu persevero

Pos. d. 3. Febr. 1844.

servus humillimus
Godofredus Schroer,
Lycei Ev. A. C. prof. h. t. Rector.

Národná pjesch:
 (Str. 44, Číslo 1.)

Biž zvna slobodi, čuje ho národi,
 Kto ho žaspokoja, obnovej,
 I mi ľajme hrdia zvna zlatej slobodi,
 Kto žaspokoja nám ho zas národi:
 Ňeck sa po Tatrách naša reč ozíva,
 V súdoch, dierach Ňeck aj ona hŕiba!

Už nám zosvájaj do chrámu slobodi,
 K bojom vznávaj nás národi:
 Čujmo-že ich bralja, tje zvoni slobodi
 Kto žaspokoja nám ich zas národi:
 Ňeck sa po Tatrách a t. d.

Národi zistavi rovnasť počali, —
 Kdože už zastaví tje prjevali?
 S prjevalmi lejme, Slováci, do boja, —
 V blesku a ľaje vo tme junáci sa tvorja:
 Ňeck sa po Tatrách a t. d.

Krá, pot a mozole naše zná krajina,
 Lež ďob sme v ľej boli — zná rodina;
 Boli sme v ľej boli, ako v kľetke ráci,
 Ale teraz hor sa, na nohi Slováci!
 Ňeck sa po Tatrách a t. d.

A keď sa sprotivja žiadostiam národu,
 Slováci mrjete vedja za slobodu;
 Za slobodu mrime, i za reči práva,
 Tak len zahrmime, že už Slovák vstáva:
 Ňeck sa po Tatrách naša reč ozíva,
 V súdoch, dierach Ňeck aj ona hŕiba!

Pjesek pri „víkopávání derež“ spjevaná:
 (Str. 52, Číslo 2.)

Nože ti už staň dereš,
 Preč sa od nás poboreš,
 Už ťa mi z našej zeme
 Na veki vitrháeme;
 Ha, ha, ha, ha, ha, ha,
 Čert mu řepomáha.

Ej hlbokje koreče
 Pustiu dereš do zeme,
 Lež motika slobodi
 Aj koreče nachodí,
 Ha, ha, ha, a t. d.

Už sa dereš vivaliu,
 Čo našu radost kaliu; —
 Už s motikou na plece,
 A s derešom do pece:
 Ha, ha, ha, a t. d.

Pjesek „pri pálení derež“ spjevaná:

Do hora visoko plameň pošibáva,
 Tuším opalujú tučnjeho tam brava!
 Ņje brava, Ņje brava, inše opalujú,
 Vrbovčanja dereš k peklu vpravujú,
 Do pekla s derešom ces ohňivú bránu,
 Ņech si ho tam majú čertom na obranu;
 Mi sa nebojíme, spravedliví ludia,
 Ked sa naši chlapci k slobode obudia.
 No len pošibávaj ti plameň ohňiví
 A žvestuj Slovákom, že Boh spravedliví!

Str. 55, rj. 4 príde poznamenaňa: „O tichto pohiboch je nasledujúci dopis z „Vjedne“ od 8 Mája v Slov. nár. nov. číslo 285. Nitrianske žiadosti nevislovou radoslou všetkých bratou Slavjanou napĺnili. Sláva im! Len krepko treba na ceste zákonnej pokračovať, keď sa za svoje, čo je spravedlivuo pred Bohom a svetom, zaujímame, a za to stojime, teda nás aj najväčší odporník ešte musí. — Ešte nikdi Vjedenčaňa o Slovákoch tolko ľehovorili, ako teraz, lebo misleli, že o našu reč a národnosť tolko stojime, ako o lanski súch; a hla, teraz okrem drótárou a pláteňnikou aj druhich rezkých Slovákov poznávajú. Budú-že tje naše Tatry hýdo hlavi svoje vypinat, keď svoje deli v drahej našej Uhorskej vlasti tjež kvitnú uvidia.“

Str. 74, Č. 3. Pekne obrazy bi sa dali nakresliť zo života starej šlechty slovenskej. I teraz ešte spomínajú daktorje šlechetnejšje duše (najme panje) tje milje časi, v ktorich si ňekrátievali dlhé chvíle, iba klebetami, ohováraním, strojením-sa, galanteriou; ale čistím, úprimním zhovorom, pjesňami slovenskimi, zabávajúc sa v dúvere a prostosrdečnosti, a ňevitvárajúc zo spolku svojho aňi domácu čeljadku a statočných poddanich svojich. Ale v tom čase, pravda, ňeznali ludja, tolko o eštekeite, politike, giganterii, románoch, maďarizmu a t. d. a t. d., ako teraz; — bou to vek náboženského zápalu, obetuvavosti a láski kresťanskej; a terajši — vek fanatismu, sobeckosti (egoismu), materialismu!

(Str. 99, č. 4.)

Mi Ferdinand Prvni z Bozskej Milosti Czisar Rakuski, kráľ Uherski a Česki pod tím menem Pati, Kráľ Dalmatinski, Horwatski, Haličski, Lodomerski a t. d. na wedomje davame wšem wernim Poddanim Kragini našeg mileg Uherskeg, že Ponewač ku wedomosti našeg prislo, že njekteri mrcha ludja znamenite ale Hurban, Hodzsa, a Štúr, zniekterimi na stranku swogu Zwedenimi cudzozemczi ozbrojeni potagemne do Kragini Uherskeg, znamenite ale do Stolicze Nitranskeg uderili, a odtál tlačene Wihlasi rozeslali, w kterich Lud Gazika Slovenskeho, proti Uhrom, proti Uradom, proti Ministrom nášim Uherskim, kterich gsmie mi sami wimenuwali, a pre lepšie Kragini Našeg Uherskeg rideňe ku nim gsme ag naše- ho premileho Bratanka Arczi kneža Rakúske, a Palatina Uherskeho Ištwana gakošto plnomocneho námesníka našeho pri-

pogeli, burga, a tak na wiwratenje swoeg wlastneg kragini, a Slobod swogich podzbudzgu; — ano tu smelost a opowazliwost si w̄zali, že toto ludu našho burenje a Podzbudzwanje pod menom takowim robit, a to wihlasuwat sa opowazgu, Gako bi to čo oni robja ku dobremu Kragini a spowolenim našim sa činilo; pre odwratenje takowichto falešnich bludow, Klamstwa, a odtud sa strhnut mohucich nepokogow, a wseligakoho nebezpečenstwa, Pismom timto wšetkim Obiwatelom Kragini našeg wistrahu dawame, abi takimto buritelom, žadneg wgeri nedawalj, abi sa rozpomatali že mi wolu, a rozkazi naše, ludu našemu nje skrz takichto ludi, ani skrz ozbrojenich cudzozemczow, ale skrz prawne uradi Stolične na wedomost dawame; a proto napominam ag wšetkich wernich Poddanich našich abi Predstawenim swogim i daleg poslušni boli, a wšemožnim sposobom sa na tom usilowali abi takowichto buritelow ulapit, a wrchnosti swoeg odęzdat mohli; Uradom ale Stoličnim, ano ag wšetkim Uradom Osadskim Prisno rozkazugeme, abi rozkaz tento a wistrahu našu hnedki wšade rozhlaseli, a wšetku swogu bedliwost na to winaloželi, abi takichto buritelow ulapit, a Sudu, a zazlužneg pokute predstawit mohli; ginačeg predstaweni Stolični, a Osadski za wšetku wtecto weci preukazanu nedbanliwost odpovedat powinni, ano ag trestani budu. Dano w Czisarskem našom Meste Wgiedni dna 20-ho Žari 1848.

Ferdinand m. p.

(L. S.)

(W Trnawe u M. Spranraſta.)

Słowáci, Bratja!

(Str. 101, čís. 5.)

Od stoteľ leží na Wás bjeda a něšteſja! Kdo-bi wipočítau wšetko to, čo Wás trápilo a morilo. Kamkolwek človek oči obráliu, wšade načuwau len beduvaňja a žjale; v tých žjaloch a v tých beduvaňjach ohlasuwau sa pred sweetom život Wáš!

W tomto roku, w roku tomto pamätnom usmjala sa sloboda mnohim národom a mnohje bremená spadli s ich hlavi. On priňeſje slobodu i nám, ak i mi tak ako druhi za ňu zahorime. Wi ste sa dosjal len žaluwávali, na kolená padávali, o milost stc prosjewali, a milosi aňi ulahčeňja nenašli. Nje

tak si dobúdajú národi slobodu! Sloboda sa widobúda len zbrojou w ruke, len obeťmi. Tím čo si ju tak widobúdajú pomáha Boh; takje národi wislobodzuje z jarma jeho ruka otčowská.

Preto na stranu bedowaňa a žjale a zbroj do ruki, braťa! Zbroj do ruki za swoje spaseňa, za svoju slobodu! Darmo sie ju inakšie wičakáwali od tisicleľa!

Začo-že teda zdvihamo a proti komu obracjame zbroj našu, Krajaňa? Mi zdvihamo zbroj našu za národnje práva a slobodi národa slowenskjeho. Či ňewjete, Krajaňa, w akom utlačeňi bola reč a národnosť naša slowenská, či ňewjete, že wšetko čokolvek sa len našim wolalo, bolo w najwätšom opowržení a w potupe? Reč našu ňikde do werejnosti, ňikde do porad a schuodzok-werejních ňepripustili, w školách ju utláčali, z kostolov wiħáňali, tich ktorí sa za národ nász zaujímali, prenasledowali. Ale národ takí, ktorjemu sa tento jediní prostrjedok ku wzdelanosti odberá, zostáva w slepote a w ľemnosti. Nechceme mi wjac bit w slepote a w ľemnosti, ku ktorej nás odsúdili ňeprjaťelja naši, a preto chceme, aby reč a národnosť naša slowenská došla takej pltnosti a toho práva w krajiňe našej, ako reč a národnosť madarská. Bojujúc za práva naše národnje powstávame tím samím proti wšetkim odrodiľcom, skutočným zradcom národa slowenskjeho, ktorí z našej krwe súc, národ nász kde len mohli hanobili, utláčali, o jeho reč a národnosť priprawovali, slowom, ktorí ubjedeni nás národ Madarom zapredávali. — Mnohí z tichto odrodiľcov majúc moc w ruke, ňeužívali ju k dobrjemu pre opusťení národ svoj, ale obracali ju k tomu najhorsjemu: k potlačeňu a hanobeňu národa toho z ktorjeho pošli, k prenasledovaňu a stíhaňu tich, ktorí národu svojmu werní ostali. Ludja tito, ňemajúc láski aň za zrno k národu svojmu, ňemali tjež láski aň najmenšej k ludu násemu, — trápeňja jeho bolo jim radosťou!

Mi powstávame proti ministerstwu madarskjemu. Madari použijúc zbúr Europejských, oborili sa na nášho spoločnjeho Krála a násilne wimohli od neho vládu madarskú, to tak rečenuo ministerstwo. Bolo nám predtím zle, pod ministerstwom ale madarskím stalo sa nám tisicraz horšje. Teraz začali Madari samopašne, a ako sa jim len kolwek lúbilo, s nami nakaľať. Na obrancow národa a práw ludu nášho, nastawáli

wšade po mestách a dedinách šibeňic, prjatelow, dobrodin-cow a zástupcow národa nášho, ktorich len schitať mohli, pohádzali do žalárow a ľemníc, kde jich držja a mučja, po krajiňe sa dalo sbierať zlato a strjebro, ňie proti Turkom, ňie proti Francúzom, ale proti Horwátom a Srbom, bratom našim, na národ náš priwaluwali īeslichanje daňe a dávki, a teraz wibjerajú wšade po krajiňe a hlawne z národu nášho wojakow w īeslichaneom počte, s ktorimi chcejú bojuvať proti Horwátom a Srbom, Slowanskim našim bratom, čo zaroveň nám īemohúc wjac znášať jarmo madarskuo, powstali proti ním a ījahnu na Pešť. Proti tomuto ministerstwu mi powstá-wame! ktorjeho životom žijú utlačiteľja národa nášho, s ktorjeho zahinutím padnú tí ījež do prepasti. Kráľ náš dau w mesiaci Brezne wšetkím nárom slobodu, ale madarskuo mi-nisterstwo zatrímalo ju len pre Maďarov, a nás hanobne o ňu olúpilo.

Mi bojujeme za Krála a jednotu mocnárstwa Rakúskeho. Nechceme mi ījahnuť s Maďarmi, nechceme zaroveň Maďarom a jich ministerstwu násilia robiť dobrotiwjemu Králowi nášmu, nechceme sa trhať od Rakúska jako oňi, ale na tom sme, abi sme pod berlou Krála nášho wo spojení a swazku s druhimi slobodními náromi w Rakúskej riši stáli, a zaroveň druhím nárom rownakich národních a politickich práv požívali.

A jako bojujeme za práva národa celjeho, tak bojujeme za právo a slobodu každjeho obiwatela krajini našej, každjeho ľoweka. Chceme, abi wšetci rownaki si boli pred zákonom a súdom; chceme, abi wšetci to dosjahnuť mohli, čo-darmi, čo pilnosťou svojou zaslúža; chceme, abi sa īažkí a īezaslužení stav ludu nášho už raz konečne popraviu a u-lahčiu.

Za toto Wás wiziwame do boja a pod zástawi naše, Slováci! Do boja wšetci, do boja každi! Nech powstaňe každá dedina, kopaňica, mestečko a mesto slowenskuo, nech wipowje naraz poslušnosť a odoprje wšetko madarskjemu mi-nisterstwu, wrchnosťam od īeho nastawaním, a každej ma-darskej wláde, ako kolwek bi sa wolala. — Ked powstaňete wšetci, bude wīazstvo na našej strane, mnoho nás je od Dunaja do Torisi. A w tomto boji máme za pomocníkov bra-tow našich Horwátow a Srbow, ktorí pod náčelníctwom slá-

wneho bána Jellačića a poljeho wodca Stratimirowiča ľahnu na Pešl s welikimi, hrdinskimi, witaźnimi plukami. Ale ako w každej weci tak i tu treba rjadu a porjadku. Mi widjac, že prišla hodina powstańja Slowákom, a znajúc, že powstańja toto čaká na wizwańja naše, opreti o dúweru národa, ktorou nám zwerowau dosjal w deňja záležitostí svojich, wzali sme na sebä wedenja porjadku w powstani národnom. Urohime wsetko, čo len bude w silách našich pre oslobođenja a spaseňja národa drahjeho, zato ale aj žjadame od národa, prísnou wiplneňa wsetkjeho čokolwek potrebnjeho beh powstańja so sebou doňese a w ustanoweňach národnej radi sa mu na známosti dá. Nikoho insjeho teraz nemá počuwať, od ňikoho druhjeho rozkazi žiadne prijímať národ nás okrem od národnej swojej wrchnosti, od Národnej našej radi a tich predstavenich, ktorí sa alebo s porozumeňom Národnej Radi wolili, alebo s jej wedomím na svojich mjestach ostawili alebo ktorich podla potrebi Národňa Rada na jednotliwych mjestach ustanowila. Wedenja záležitostí powstańja národnejeho tak dlho zatrímame, kím kolwek ono trvať bude, a národ nás oslobođeni do prístavu pokoja sa nedostaňe. Potom ņech si ustanovi čo mu bude treba, národ sám. Národňa Rada bude mužne, sprawedliwo, ludski, s ņeprijaťelmi našimi ale príne a podla prawdi a súdu pokračuwať. A za našich ņeprijaťelov powažujú sa wšetci tí, ktoribí proti našej slobode národnej, slowom lebo skutkom wolačo robili, naše powstańja očernowali a zatracuwali, ktorí sami súc Slowáci, na slowenski národ bi špintali; od ňeho sa trhali, a národ a lud nás slowenski potlačowali; powažujú sa za ņeprijaťelov našich wšetci tí, ktoribí sa nám zbrojnou rukou oproti postawili, madarskuo ministerstwo, lebo ktorú kolwek inšú madarskú vládu užnáwali a poslúchali, ktoribí ňječo proti nášmu Králowi a jednole Rakúskeho mocnárstwa páchali. Wšetci títo sú naši ņeprijaťelia; s ňimi sa podla zásluhi nakladat bude.

Slowáci! obráťte sa s dúverou k nám a zmužte sa. — Čas je drahý, chwila je pribodná, aká sa nám wari ňikdá wjac ňewráti. Hore do zbroje a úhrnkom pod zástavi naše!

„Nech wikwiňe naša sloboda, ņech žije náš Kráľ, ņech Boh dá národu nášmu lepšje dni!

Národňa Slowenská Rada

Mich. Mil. Hodža, Lud. Štúr, Joz. Mil. Hurban.

Wojáci !

Wysílají Wás bojowat proti nám ; wíteli kdo , wíteli proti komu ?

Wysílá wás madarské ministerstwo, které se od našeho společného císaře a krále odtrhlo, které Čechům a Moravánům nic dobrého neudělalo, ba naopak jim všecko zlé přeje, které Slowákům ty nevyvětší křivdy dělá, uwalujíc na lid welké nesnesitelné daně, berouc do vojska velký neslychaný počet jich synů, wsazujíc do žalářů všecky ty, kteří se hlásí o právo a swobodu národa swého , kteří chtějí, aby Slowákům v tomto věku všeobecné swobody též lépe se wedlo. A wy byste wojáci : synové Čechů, Morawánů a Slowáků pro toto ministerstwo, pro takové lidi bojowati chtěli !

Jeden národ sme my, wy tam synové České země, wy ze sousední Moravy a wy Slowenští synové od břehu Wáha, Hrona i Dunaje. Jedna řec se po těchto krajinách ozívá; a wy byste proti nám, swým bratrům, na rozkaz cizozemců a utlačitelů národa našeho bojowati měli !

A wíteli proc̄ smie se mi pozdwihi a do boje wytáhli ?

Jen právě proto, že sme to jařmo, které Maďari a jich ministerstwo na náš národ, na waše otce a matky, na waše bratří a sestry uvalilo, wice snést nemohli.

Pohledněte jen po krajině naší, či newidíte ty dědiny, wesnice a městečka, v kterých ste se zrodili, že s námi držejí, že pod naše zástawy wstupují ? Oni zároveň s námi nemohli už dále snášet to utrpení, to jařmo , které uvalili Maďari na všecky nás. Anebo li lhostejným okem díváte se na to jak na rozkaz madarského ministerstwa waši, co si w potu twáře widělali, jemu oddávati musejí ? jak se waši nejbližší, waši bratří a příbuzní, podpory otců a matek wašich zesláblých, od domácího hospodářstva odwádějí, a pod madarské zástawy berou ? jak všecky stížnosti příbuzných wasich se odsuzuji a zatracuju, jak mnozi z lidu do vězení a žalářů se metají jen proto , že hledali to, co jím po právě naleželo ? A wy byste něli proti nám, lidu toho zástupcům, obrancům a synům a za waše i naše utlačitele bojowat !

Nebojujte proti nám ; wy ste naši a my waši, waše stížnosti jsou naše stížnosti, waše jařmo naše jařmo.

Nepozdwihi sme se my proti Císaři a Králi našemu,

který všechném i nám swobody udělil, a které nám jen maďarské ministerstvo odtahuje, dáwajíc wšecko Madarům svým příbuzným, a nám nic.

Nebojujtež proti nám, ale spojte se radšej s námi nebo my chceme wydubit swobodu i nám i wám, chceme ztroskotat jařmo, které na wašich příbuzných otcích i bratřích leží, chceme, aby wám, až se wrátíte do wesniček a městeček svých, bylo tak dobře jako nikdy předtím.

- Jestli my zwítězíme, zwítězíte i wy, jestli my padneme padnete i wy.

Nechť žije náš král, nechť žije swoboda národů, nechť bude dobré všem našim !

**Národní Slovenská Rada,
jmenem powstałego Národu Slovenského.**

**Kňazom a učitelom obojakej vjeri a viznájja
na Slovensku.**

Vážne nastali časi pre národi sveta. Trirazi ale svätejšie nám tisicročním nešteslím ubjedením Slovákom. So svatím teda citom a duchom toho najšlechetnejšího zápalu plním povstáva národ tento do zbraňe sa svoju slobodu, ktorú pred tisíc rokami na polach Prešporských bou utratíu. Čo je vaša povinnosť Vi jediní kroz to tisicročja jeho tešitelja, obrancovja, vodcovja, vi velební i Vi učení knazja a učiteľja slovenski? V svatom zápale národa za slobodu musíte aj Vi byť plní zápalu za lud tento, ktorí Boh Vám sveriu. Všetkje náboženstvá učja národi klaňať sa Bohu, a povišujú ich ku pravdivjemu človečensťu. A nás národ teraz toto posledné potrebuje. Bou nás národ vedení doteraz k bázni božej, a Vaša zásluha, knazja a učiteľja Slovenskí, bola tá hlavné, že ste národ urobili bohabojním, pobožním a pokorním! Teraz Vám nastáva naplniť aj tú druhú čjastku náboženstva nášho, Kristom spasiteľom nám zjavenjeho, to jest nastáva Vám povinnosť viesť lud Slovenskí k hodnosti národnnej a ludskej. Národi všetki v Rakúskom mocnárstve so zbraňou v ruke osvedčujú svoju hodnosť národňu. Jedinkí mi Slováci ešte sme dosjal spali — a žjadnich nárokou na statočnosť a hodnosť národňu si ňerobili, jedini Slováci so spokojnosťou

dívali sa na tje šibeňice, ktorje im maďarskuo ministerium nad hlavami nastavalo, jedini Slováci si dovolili vilapať a poviháňať najlepších svojich prjatelou, ale zato aj jedini Slováci sú v potupe, a žjaden národ sa na nich ani ľeohljada. Česi, Horváti, Srbi, Slavonci, Slovenci vidobili si už uznaňa, a žjaden ľepomislí o nich inakšje, iba ako o národach slobodnich, kdežto o nás celi svet čusi — a má nás za ľehodních mena národa! Táto hanba ale na koho padá prvjeho? Pravda, povjete hádam všetci, že na odrodiľu aristokratiu; hej, ale hned po ňej padá hanba na Vás, knazja a učitelja. Povinnosť teda Vaša teraz je, národ v jeho pohnutí ozbrojenom podporovať, misel jeho posilňovať. Už vidíte, že Madari aj tich najpokornejších z Vás lapajú a kde ešte ľelapajú, teda pod najhlúpejšou policiou svojich zaslepencou držia! Už vidíte, že s tím okolkovaňom, otálaňom a s tou obojetnosťou nič ani pre sebä ani pre národ vikonať nemuožete. Mi hovoríme bez okolkou k Vám, bez všetkých prosieb a modlikania, a žjadame Vás menom národa, aby ste tje povinnosti, ktorje máte ako knazja a učitelja, v národe utlačenom ale za slobodu svoju sa pozdvihujúcim sväte, horlive a ochotne viplňovali.

Nech sa teraz kostoli a školi Vaše premenja na pole verejnuo, kde sa národ podúčať bude politickej slobode a hodnosti tej, akej teraz so zbrojou v ruke dochádzajú národi. Ak má čo svätjeho národ mať, to je iste jeho národnja sloboda, právo národnosti, samostatnosť a ľeodvislosť národnja! A náboženstvo ho má k tejto svatiňi vjest. Beda kňazom a učiteľom, ktorí v tichto časach pohnutia národnjeho, na všetkých stranach Europy sa dvihajúceho, národ svoj zadržujú, alebo práve zrádzajú. Národ pozná skoro jich úskočnosť a zdrúzga ich, ako zradních hadou, ktorich svojou krvou odplekau; pomsta táto je jedna z najhroznejších!

Máte medzi sebou zradních knazou a učitelou. Mi ich dobre známe. Ale duch svati vätšinu udržau v čistote láskę k národu Slovenskjemu. Pravda že táto vätšina sa doteraz ľeosvedčila. Lež nič to: nech sa už len teraz ozve a chopyjac národ za ruku rekne mu: „Tu nás máš národ nás, pod za nami, mi Tvoji vodcovja a otcovja!“ A chopyjac ktorí svjatosťi, ktorí biblie, ktorí meč verní ku boku, vedie národ Slovenski na pole bojou za slobodu a slávu národa. Máte v rukách nás prihlas k národu, vidíte vjať cisárské zástaví v

spolku s našimi národními: ľemuožeťe teda mať vihovuorki, že Vi proti královi ňepotjahňete. A ni mi nepovstávame proti dobroľivemu královi, ktorí nám to daj, čo žjaden kráľ do teraz: rovnou právo so všetkimi národami pod jeho berlou žijúcimi. Za toho krála náš život obetujeme, ale i za tje práva, ktorje nám Jeho Jasnosť dala, a ktorje nám madarskuo ministerstvo celkom odtajilo.

Prihlasujeme sa k Vám ako k tím, čo najvjac cítili dosjal jarmo ležjace na našom národe, a ktorí žili s národom. Prihlas nás je merni, ľichí, spravodliví, aby sa ľezdalo že sa vihŕázame, ačpráve sa po predku osvedčiť musíme, že odporníkou slobodi národa Slovenského za svojich ľeprjatelia považovať a s nimi podla toho nakladat budeme. Ale národ svojim verním vodcom vdační bude, to, znajúc ráz dobroľivosti Slovenskej, prjateliom našim a jeho bezpečne zaručiť mužeme!

Nuž teda otcovja duchovní a učitelja národa Slovenského pričinli, podajte nám pomocne ruki a napomáhajte nás v djele tom, ktoruo nám i Vám uvije ľezvádlje vence slávi u národa slobodnjeho, Slovenského. Ohľadnute sa na príkladi kniazstva po Horvátskej, Slavonii, Srbskej vojvodviňe a inde, a stante sa prvimi oslobođitelmi národa Vášho, ako sa tamti stali národa svojho, a Boh Vám bude tak pomáhať ako tamtím pomáha, najme že oni ľež proti tomu istjemu vrahovi víťazne bojujú, proti ktoriemu aj mi sme už skutočne do pola viťahli. Nech Boh pomáha i Vám i nám!

Národnja Slovenská rada.

Bratia Russiny !

Susidstwo nasze z wam, pokrewniſt narodnaja, zwiazujuca nas z ludom waszym, neszczastia naszi spólni po-budzajut nas Slovakiw zholosytsia do was statocznych i żwawych Russyniw.— Lud nasz Slowenski wziaw juž za mecz i zbroju, aby swoji prawa narodni protiw Madiarstwu mužesko choronyw. Netreba Wam dowho howority o neszczastiu; jakowe zwely Madiary na waszi cerkwy i szkoly, na waszi zwyczaji i na cile wasze narodnoje ruskoje žytie. Ministerstwo Madiarskoje postanowilo wse toto wam zrobity szczo i nam, zahladititi žytie narodne, jazyk, obyczaji,

pamiatki, pisny narodny, slowom zahladity wasz i nasz narod. Podluh madiarskoho prawa nesmije sia bolsze Rusyn odozwaty z narodnostew ruskow, maje sia widreczy solodkich i milych zwukow ruskoji polnecwitoji besidy, a priwiazaty sia ko narodu malomu, zahybajuczomu, z widażnym zuchwalstwom do jakohoś dykoho dila pobudzenomu, to je do narodu madiarskoho. Toto samo jest nam Slowakom osudzeno za zelenym stolom zakonodarstwa madiarskoho. Ale myśle zamyslyły, lebo sia wyslobodyty z toji dowhotyranskoji smerty, lebo od razu w mužeskom boju zahinuty. Poczalysmo tot boj pretiw tyranstwu madiarskomu. A do toho boju dajet nam prawo Boh, kotoryi nas tak postawyw medzy narodamy, jak narod madiarski; do tohu boju dajet nam wlast slowo krilewske, kotorym zabezpeczona narodnosć wsich narodów żyjuczzych pod krepkim berlom Jeho Cesarsko-krolewskoho Welyczestwa Ferdinanda dobrotywoho, kotore to prawo Madiare nam Slavianom wydryrajut; do tohoto boju pobudzaje nas cila poruszena zachodniaja Europa, która sia bore za riwnist meże ludmy a Narodamy, do tohoto boju klycze nas brat Serb, Horwat, Slawonec, slowom wsi poludnewi Slawiane. Do tohoto boju przywajem my Slawiane was bratej naszych ruskich w Tatrach obytajuczzych. — Wyste najbliszszsi naszi suside, Wy ste spólne z namy prolewaly krow Slawiansku za Kraj uhoriski, Wy ste tak jak i my od nych jako widrodnnych synów honeni, wy ste najbliższe z namy zluczeni neszczasnow subdow, zapropastyty narodnost wlasnu. —

Nuże wstante i wy a schopte sia mužesko uzbrojeni protiw tyranstwu madiarskomu, zaperajuczem uam wse, szczo wam jest swiatoje i szczo wam prynosyt szczestia i dobroje bytie naroda waszoho. Zluczit sia z namy a pokażit switu, że jest jeszcze w Tatrach ruskii lud, ruskoho serdca, ruskia horiacza krow, ruskia lubow ko wybrannomu narodu ruskemu. Pokażit Bratia pered switom Slawianskim, że maja krow hotowu wyliaty za swoju wiru, swój jazyk i swoju narodnosć, za slawu, slobodu i szczestia Russyniw.

Do zbroji tedy bracia Russyny, do zbroji, do zbroji! teper albo nikdy wojowaty, teper sia oswobodyty, bo teper spiucze, deň spasenia swojego na wiki utratyte. Pomyslite že ste sami mdli i slabí, na czeslo mali, na sredstwach do

boju za slobodu chudobni, a tak lehko zhynete w bystroj powiny zuchwalstwa madiarskoho, a na hrobach waszych bude spiwaty pišny zwitiazstwa nadutyi Madiar, bude sia ryhotaty smichom pekelnym na obezczesczenych hrobach pidloho potomstwa zwytiaznych i hordich Russiniw, najhrz-niszyi nepryjatel Slowjanskoho żywota. Ale zluczeni z namy Slowakamy, Horwatamy i Serbamby zachowajete żywia swoje a ubezpeczyte sobi slobodu i blahodat narodnu na tej zemli, tak że neodważytsia bolsze naduty Madiar wderaty sia do waszych swiatyń, widberaty wam milu slobodu, rozhaniaty was i potomkow waszych. Ruski hory i lisy (haji), rusky mista i usidlosty zacwitnut cwitom pożadanym, a dalike potomstwo bude slawyty imia wasze i perenese czest waszu na dolhyi stolitia.—

Zažzej ducha swojego narode ruski a wybery sekrowisz-cze z serdca swojego i obijmi mecz i zbroju swiatu, a ustroji sia tojow, i z neustraszennow smilostech wystupi na pole, za prawo swoje swiatoje wid Madiariw hrozne zdoptane.

Slowenska narodna rada.

Fratzi Romani !

Inalczatu Imperatu si kralu nosztru Ferdinandu odat libertate, la tot Poporu in Czara Ungaraszka: la Slovaci, Romani, Szérbi, Nyemczi, si la altzi — Numa jaka Ungusi, nebagend sráma de vorba Imperatalui, loare libertalye, si dreptele la ej, ku deszklinira altzilor. Deaja sze redyikare Horvatzi szubd Banu lor Jelatsits, Szérbi, si fratri vstri Romani in Banath szubd Patriarchu si Metropolitu lor Rajacsits: deaja redyikarem si nos armelye in potriva Ungurilor, sze lovem acsea si nyeo dat Dumnyczeo, schenyeodat Imperatu. Desztul de reu Kanyisz sziluitz aloa ku armelye Milosztinya Imperatyaszka. Deaja lyubitzi fratzi, si Vojnisi Romanyeszku nu redyikate armelye inpotriva nostra, ka noj nunyam redyikat preszti Ledsa nisch preszti Imperatu, o preszti dereptate, numa nyam redyikat preszti Ungusi si preszte Kitreva kareo inscheluit pre Imperatu Nostru, si pre noj, si or vreut anye baga jare szubd rzug. Kare in Schkolelye, si in Beszterselye nostre limba unguraszka prftesk, karenve den totz Sluzshelye Imperatyesk, si den moschile

nôstru ganyesz, den putsina Kanyisz Slovacsi Kredintsanž la Imperatu.

Sze trejaszka Imperatu, sze trejaszka fratzi Ramanyi.—

Szkupstina Szlovacsesk.

Čo kazi Slovákom?

Jednima ústama kričíte Slováci: „potlačení sme, zle nám je, tlačia nás páni, už zhiňeme v tomto nešťastnom jarme.“ A tak je, všetci Slováci sú potlačení a ubjedení, všetci hovorí či su oni katolíci či evanjelici, či sú mešťanža či sedlaci! A predca pri poslednom našom povstaňi slovenskom za slobodu taká sa nám zjavila saňa, jakú sme aňi vo snách ňečakali! Saňa tá tisichlavá bláznovstva a strešienstva náboženského! Odrodili Slováci, panstvo madarskuo rozšíruvali medzi katolíkmi, že chceme katolícku vjeru potlačiť, a hlúpi lud uveriu, medzi evanjelíkmi zas, že je to len osídlo na ich vjeru a že mi chceme luteránou katolíkom zapredať, a hlúpi lud uveriu a ňehou sa z mesta! Mi sme s dobrím svedomím pozdvihli zbraň za slobodu a šesťja ludu slovenského a s nádejou sme príšli k Vám že sa razom vi potlačení postavíte, vi ubjedeni zmužíte a k nám pripojíte, bi sme spolu vitrhli nás slovenskí národ zo zahinuťa! Z čjastki sa naša nádeja vplnila, lebo jak evanjelických tak katolických Slovákom množstvo sa k nám pripojilo, nemisljac na nič inšje, iba na to, ako si svoje slobodi proti panstvu madarskemu brániť bude- me. Ale z druhej strani — videli sme smutnú skušenosť ako mnohje obce sa dali pánom nahovoriť a presvedčiť, že to ne-ide o slobodu ale o vjeru, a že mi katolíkou potlačiť chceme, zato ňeprišli nám slabim na pomoc a ostali doma, tak že mi potom jak sme pet razi nad Madarmi zvíťazili a skrže to ve-likú moc vojska madarského proti sebe vizvali — uljahnuť sa a sili svoje na lepší čas zachovať sme prinúlení boli. Tak hla Slováci, čo Vás kazi, to aj naše najkrásnejšje a len Vám najužitočnejšje cjele a úmisi pokazilo a zmarilo! Toto hla kazi Slovákom, že sa dajú svojim zotročovateľom navádzat a svádzat! Pravda že z Vašej vjeri oni osoh tahajú, sami ale sa Vám smeju ked sa modlite, a misľa si, pokim tento národ len so svojou vjerou sa zaoberá, dotedi sme mi páni! Lebo

takto lud verí, a mi ho striháme! Ale ľje tak Slováci, aj pre Vás je zem tāto, aj pre Vás je život tento a jeho radosť, teda hladzte už raz, aby ste aj na tejto zemi dačo dobrjeho zakúsil, a nemoseli vždi len čakať na blahoslavenstvo v ľetbi! To Vám ľelete ked budeť dobrí a poctíví ludja; ale toto zemskuo blahoslavenstvo Vám vidjerajú maďarski Vaši páni, zato bránte si ho! Ľebite sa už vjac pré vjeru teraz, kde každá vjera má svoje právo, a ked sa už ľikomu ľechce dru-hjeho za vlasti do ľebā ťahá. Vjete kdo Vás to huckau proti nám? Ti, ktorí sa báli že Vás osloboďime, zato nás chceli rozdvojiť, zato huckali aj evanjelikou proti katolíkom, aby sa o vjeru bili — a pečeňu sveta tohoto pánom ľechali! Jední ste poslúchli — a zato ešte doteraz ste otroei, zato Vás bijú, uvázňujú, strjelajú a vešajú! A ked Vám tak o tú Vašu vjera ide, či sa ľebojite že Vám ju Košut zhľti, ktorí púvodne sice je luterán, sám v sebe ale na Boha ľeverí a vždi len s peklom hrozi a od pekla pomoc dostáva! A všetci Vaši maďarisanti sú len slepje nástroje toho vražedníka slovenskoho národa, Košuta blázňivjeho.

Braťa naši drahí, vjera žjadna nás teraz ľevitrhne z otroctva nášho; veť vidite že je svet zmotani, že sa národi všetki o svoje slobodi hlásia, že žjadnemu ľenapadá biť dru-hjeho pre jeho vjeru! Jedini Vi Slováci sa dále mámit a oslobuvať! Ak takto budeť robiť aj ďalej, zas na jedno tisíc rokov budeť zahrdusení v jarme panskomaďarskom žiť a zo-mjerať a ľeuvidite dňa slobodi slovenskej. Ani katolík ani luterán ľeoslobodí národ náš slovenskí, ale ho iste osloboďa ti, ktorí budú mať smelosť chitiť zbroj do ruky a brániť slobodi svoje. Nehladte teda či je kdo luterán, či katolík, ale hladte na to, kdo Vás zastávau od jakživa, a kdo teraz za Vašu slobodu šablu viňahuje a pušku na pleci nosí! Ten je Vás prjatel a žjaden druh! Nuž veť odkedi sa modlite, od kedi na kolená vjac pred ludmi ako pred Bohom padáte: a čo ste si vimodlili, čo ste si zo slobodu národnich viproslili a viplakali? Vždi ste museli každjemu čertu aj djablu len slúžiť! Njeto inšjeho prostrjedku k oslobođeniu sa Vášmu ako boj zmužili, v ktorom Vás jedneho každjeho Vaša vjera posilňu-vat bude a pán Boh Vám bude sám pomahať. Katolík bou tak ako evanjelik potlačení: ľech teda tak katolík ako evanjelik sa teraz pozdvihne a spoločnou silou ľech združgajú to svo-

je společno jarmo. Tak len bude aj katolíkovi aj evanjelikovi dobre — a v súčasti sa človek nás slovenskí potom aj lepšie pánu Bohu pomedli. Nech si každí svoju vjeru ktorú za najlepšú poznau drží, a ňebojí sa že mu ju kdo zo srdca vitrhne! Lebo povedzíte-že nám Slováci, akje máte dôkazi toho, že bi sme mi boli chceli Vašu vjeru potlačiť? Mi všetci, ktorí sme za slobodi Vaše povstali, tak sme boli pomiešaní, že medzi dobrovoľníkmi našimi bolo vjac katolíkom lež luteránou! A komu bi aj teraz napadlo o vjeru bojuvať, ked všetci vieri kresťanskje majú rovnou právo v krajině, potom, ked každý vye, že mu nikdo o jeho vjeru ňeide, a najme že sme sa už dosť v predošlých časoch nabili o vjeru a skusili, že sme timi bojami a vojnami aži len do úst chleba si ňeizkali? Teraz bojujeme všetci o to, aby sa nám to stalo na zemi, čo nám kniazja slabúvali len na ňebi, to jest aby aj nám a nášmu národu už aj tuto na tejto zemi dobre bolo. O blahoslavenstvo ňebeskou sa každý s pomocou ducha svätého a skrže dobrí a pobožní svoj život sám postará, ale vidrjapal sa z jarma, ktoruo na nás vistrúhala djabelská ruka pánskomadarského týranstva, z tohoto jarma sa musíme všetci spolu hlaďť vímuocť! Doteraz až jedna puška ešte ňebola vistrená o vjeru, ale mnoho sa pušnejho prachu vistrjelalo už o slobodu národnú! Lebo národi už dozreli k tomu, že sa im týž zažiadalo dobroti na svete tomto; len Vi jedini Slováci ešte sa chcete dať mámiť a klamat — a vjeru spomináte tu, kde Vám ju nikdo ňeberje, kde ale sa Vám sloboda národná ňesje! Len Vi samojedini chcete ňiesť to staruo jarmo a tešíť sa, že Vám na druhom svete bude lepšie! Dobrá je táto nádeja, ale lepšia je tá skutočnosť, ked Vám bude tuto dobre, a tam hore lepšie! A takto to má byť, lebo pán Boh ňestvoriu túto zem a jej pokladi a radosť len pre pánon, ale hľavne pre národi sveta! Teda sa pousilujte zmužilosťou, aby Vám tuto bolo dobre, a ctnostním životom sa postarajte, aby Vám tam v ňebi bolo lepšie! Toto si zapamäťajte a verte nám že sme mi len zato povstali, aby sme Vám už na tejto zemi dobrotu a blaho zaopatrili a vibujuvať pomáhali! Lebo nás srdce bolelo, kedi kolvek sme Vás, svojich slovenských bratov v takom hroznom potlačení žil spätruvali, a to tak katolíkom ako luteránou!

Veľ sťe videli alebo očuli, že žjaden z našich katolíkov

nestrjelau do luteránskych kostolov, a žjaden z našich evanjelíkov nebombardovau chrámi katolícke ! Kdo sa nám naproli postaviu, tomu sme veru neodpustili, to je pravda, ale naše gulki ňevihladávali aňi katolíkou aňi luteránou, ale kdo stáu proti slovenskej slobode, ten padau od našich guljek, Tri vozi pri Mijave plňe boli postrjelanich, kdože tam vje akej boli vjeri ! Len to vjeme, že všetci si boli v tom rovni, že chceli potlačiť Vašu slobodu národnú ! Teda vidíte, mi sme bojovali įne o vjero, ale o Vašu slobodu, o Vaše šestja zemskuo !

Skoro ale poznali našu moc Madari, zato nás ako sem hore povedau chceli oslabiť, a bratou našich takimi klami, jako že to ide o vjero, od nás odvjest. Lebo kebi ste sa všetci od Skalice a Saština boli privalili húfne na pomoc nám, už bi ste boli všetci aj luteráni aj katolíci slobodní ! Ale tí Vaši strihači — mali vjac rozumu ako Vi, zato ostali zas len Vašimi striháčmi, a Vašimi potlačiteľmi ! Vidíte ale čo z toho muože na Vás príť ? Ked budeťe aj dalej takí blázni a dáte sa tak ako teraz sjaliť — nuž na veki ostaňete vo svojom starom jarime, a tóho sa Vám len hádam velmi ňežjada ! Lež majie-že už raz všetci zdravi rozum a verte, že Vám Vašu vjero ňikdo zo srdcí Vašich, kde ona pevné ukritá leží įne je v stave videti, že teraz národi pre vjero sa ňebijú, ale že sa skuor muože zachcjet dakomu Vašich huor, rol, lúk, Vašich rodín, slobuod a práv národních ! Ano už sa v skutku zachcelo madarskjemu panstvu tichto svatich vecí, tichto Vašich klenotou sa zachcelo Košutovi, Jesenákovi, Vagyonovi, Zelenaymu, Nyárimu, Appoúimu, Schmerzingovi a sto a sto inim tiranom Vašim ! Teda si to chráňte, a vedzle že aňi katolíkom samím, aňi luteránom samim sa to viviest ňepodari, lebo sili rozdvojenje sú slabje, musíte si teda toto šestja společnou silou, spojením pevnim úmislom vidobívať. Mi Vám vždi budeme na pomoci, a nadvrch pán Boh Vám pomuože, ked Vi túto svatú vnuolu visloviťe a skutkom potvrdíte.

Že všetci Slováci sú potlačení, svedčí aj to, že tak meštan ako sedljak stoná pod jarmom panstva madarského. Královskje mestá a privilegovanje mestečká, tak ňesú ňeznosnuo jarmo pichi madarského panstva, ako dedini a inje obce ! Toto je to ňestesja naše slovenskuo, že medzi tím, ked Němci majú slobodnich meštanou pre ich kupectvo, ked Maďari majú slobodnich pánonu, mi Slováci ňikoho v národe

našom sme ſčemali slobodnjeho, a zato teraz mdiľ a slabí sme. Lebo čože naši meſtaňa robja? Jako otroci za ſvojimi potlačiteľmi sa hrnú a pre svoju ochábluſt za Maďarou sa vidávajú a proti svojim bratrom, proti ſvojej ſlobode povſtávajú! Tak sa aj proti nám poſtavili mestá slovenskje Trnava, Šeňica a Skalica. Teda tak meſtaňa slovenski, tak sa to má robiť? Čože ſle Vi Trnavčaňa, Šeňičaňa, Skaličaňa? Čo boli Vaši otcovja? Čo ſú Vaše deťu? Nuž Vi ſa máte za Maďarou? Daj ti mi Bože, Šeňica, Skalica, Trnava — akí to Maďari! Ale vjemec mi — ktorí ſú to tí Maďari v muroch tichto mjest! Vjemec to dobre že aj tam len jedni ſú všetko — a národ bremená ňesúci, že je nič a nič kde na práva prichodí a všetko je tam, kde ſa platiť má. Lež, dobre, o tichto a podobných mestách nič neideme hovoriť, lebo nje je tomu tuná mjesto; ale len robime pozornich meſtanou tichto maďarskich, abi ſi dobre zapamätali, že ſa oni pri prvom našom vŕſtupe za ſlobodu národa slovenskjeho ku Maďaram priznali! Nech-že už len teda ſtále oſtanú tjeto mestá a ſtoja pri svojich tiranoch a potlačovateľoch, ktorí ich za 900 rokou korbačuvali, za 900 rokou k ničomu ſa im pozdvihnuť nedali! Možnuo, že tjeto mestá budú za panskō-maďarskje — na onom ſvetle vihlásenie!!

Naposledi Vi ſtatočni ſedljaci slovenski, ktorí ſte ſa o ſvoju vjeru či katolicku či evanjelicku báli, verie nám, že mi nje len že ſme ani proti jednej, ani proti druhej ňetjahli do pola, ale obe vjeri od ich viznavačou viznávanje každjemu jeho proti nápadom obraňovať hotovi ſme, teraz ale hlavne o Vaše ſlobođi, a Vaše práva národnje, slovenskje bojovali ſme, a dali pán Boh aj dalej bojuvat a Vás v tomto boji podporuvať hotovi ſme!

Abi ſte teda vedeli, čo nás Slovákou doteraz kazilo, abi ſte vedeli, že nás kazila naša hlúpoſt, ktorou ſme ſa dali našim potlačovateľom ſjaliť a vjerou našou ako masním motúzkom do ſtraſnej prjepaſti a záhubi privádzalať, abi ſte vedeli že nás kazilo rozdvojenja naše vlastnuo národnje, že mnogi meſtaňa na Maďarou nás zrádzali, list tento ſme Vám napísať za dobruo uznali. Z toho všetkýho pozuáte, že keď to, čo nás kazilo odstraňime, žiadne bráni pekla maďarsko-panského nás premuocť v ſtave ňebudú, a mi ſlobodní ſtāneme pred ſúdom ſlobodnich národotu, a ſi ňimi rukou v ruke

upevňíme svoje štěstja nám i potomstvu nášmu na veki večnje!

Tento list, ňech žjaden u sebä ňezadržuje, ale vătipjac si všetko v ňom povedanuo do dobrjeho svojho srdca, ňech ho zas druhjemu k poučeňu dá! S Pánom Bohom!

Dňa 18. Oktobra 1848.

Miloslav Jozef Hurban,
prezident dočasné Radí národnej, evanjelik.

Ludevit Štúr,
úd Radí národnej, evanjelik.

Fraňo Zach,
hlavní vodca vojanskí, katolík.

Mich. Mil. Hodža,
úd Radí národnej, evanjelik.

Bedrich Bludek,
kommandaat nár. vojska, katolík.

Jaroslav Bórik,
sekretár nár. Radí, evanjelik.

Bernard Janeček,
vodca národ. vojska, katolík.

Str. 125, rj. 18 dodaj: „I. Náhlý súd ve Fraštáku záležel z následujúcich údù: Předseda Mikoláš Jánoky; že však Jánoky co předseda úrad nezastával, byl na místo jeho Antonín Keller, co president jmenován. Pisár nebohý notář Alexander Szentkereszty, předtím notář stoliční. Súdcové: Jozef Žembery, privátnik; Besznák, předsedící súdní; Rudolf Sándor, fiskal biskupa Nitranského; Vilém Zahoranský, advokat; Ignác Špaňar, předtím městský sudi v Nitre; Jozef Senešy, předtím stoliční kňehvedúci; Pavel Vančay, fiskal hraběte Jozefa Hunyady-ho.

II. Náhlý súd v Senici záležel z následujúcich údù: Předseda: Štěpan Konrád, advokat. Notář: Pavel Buzinkay, předtím notář stoliční. Súdcové: Jan Peško, privátnik; Štěpán Brogyányi, privátnik; Štěpán Šubert, advokat; Jan Buzinkay, privátnik. — Tímto súdem byli odsúzeni k smrti provazem dne 13.-ho října 1848: Martin Barton, sedlák z Čáčova v stol. Nitranské, Vojtěch (Albert) Bemert (z Blánska rodem) z Moravy. Dne 18.-ho října: Pavel Svatík, mlynář z malého Koválova v Nitr. stol. František Kapitán z Demlina na Moravě.“ — (Vídenský Denník, č. 52, od 7.-ho Září, 1850.) *)

*) O takjeto data bich prosiu Vel. Rodákom slovenských.

Strana 129 pod **) čís. 6:

„I proč se măš rmautiti, Ó má milá duše! Hled se wírou opřti
Na pána Ježíše; Spuť se jen na řeho, On wšecko dobré zprawi, Že
bude k twému zdrawí, I to, co jest zlého.

Kdyby i sám ten däbel, S swau pekelní rotou, Proti tobě se sta-
wěl, A twému žiwotu; Wšak musí zpět jít, Wšecky jeho praktyky Za-
hanbi Bůh weliký, Když jen chce brániť.

On wšecko k swé cti řídí, A k twému spaseň, Máli být žádný
z lidí, Ničeho nezmění: Pakli Bůh nestrojí, Žádný nemůž siliti, Musí
wšecko tak býti: Wule Boží stojí.

Protož jemu samému, Já se wždy oddáwám; Jemu a ne jinému
Libiti se žádám; Jeho wule jest má, A ta jest wždy neylepší:
Šťastný kdo se ní těší, Ten to se mnau pozná.“

(V „Zpěvniku ewanj.“ od roku 1845 sa nachádza pjesň tato
premenená — pod čís. 593.)

Str. 140, rjadok 14 přide do poznamenanja:

Pozri „Zněuctní památky Dra. M. Luthera str. 23.“

Str. 145, rj. 15 přidaj poznamenanja:

„Drei bis vier Millionen Deutsche und Slawen wühlen noch heute
blödsinnig im eigenen Fleische, und lügen sich vor ihrem eigenen Ge-
wissen und vor aller Welt zu Magyaren, oder lassen sich von conscri-
birenden Seiden der „alt-nationalen“ Partei zu dieser Lüge verleiten.“

(Der Lloyd von 8 Sept. 1850.)

Patrila-bi k djelku tomuto i mappa „Slovenska,“ ale takuo pod-
ujalja previšuje sili jednotlivca. Quod est, eo decet uti;
et quidquid agas, agere pro viribus.

Opravi:

Str.	čítaj :	ukrtnostami.
" 6 rjadok	—	slovni alebo slovami.
" 8 " 16	—	Kadavjeho.
" 21 pod **) rj. 8	—	tento.
" 28 rjadok	—	Uhorskej.
" 29 " 1	—	dukátkmi, dvaciatíkami.
" 30 " 15	—	dakáti, dvaciatníki
" 31 " 20	—	po „boli mohli“ dodaj: „ako“ alebo: „hmotne.“
" 33 " 3	čítaj :	dopúšťali.
" 71 " 23	čítaj :	mjesto: „na Mijave“ naprav: „na Brezovej.“
" 72 " 29	čítaj :	Slováci Slovákmi.
" 81 " 16	—	ťakjeho takjeto.
" 90 " 25	—	prostrjedki prostrjedkami.
" 99 " 16	čítaj :	28 premen na 20.
" 103 " 9	čítaj :	roznášanja roznašanie.

DB 83 .D6 C.1
Historia povstanja slovenskijeh
Stanford University Libraries

3 6105 036 036 742

DB
83
D6

1965841

Date Due

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
STANFORD, CALIFORNIA
94305

